

กฎหมาย

ฉบับหญิง

ก้ำก๋อ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961155434

ภาพปกโดย

นางสาววิญญา รุจิรมย์

นักศึกษาเพาะช่างปีที่ 3

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 1	รัฐธรรมนูญมีกลไกคุ้มครองผู้หญิงอย่างไร	1
บทที่ 2	กฎหมายแพ่ง : กลลวงที่ผู้หญิงควรรู้	22
บทที่ 3	เมื่อคุณเตรียมตัวจะมีชีวิตคู่	59
บทที่ 4	ปัญหาภาษีของผู้หญิงที่สมรสแล้ว	85
บทที่ 5	คดีอาญา : ภัยคุกคามทางเพศที่ผู้หญิงควรรู้	92
บทที่ 6	คำกาม : ผิดทั้งผู้ชายและผู้หญิง	103
บทที่ 7	ขึ้นโรงขึ้นศาล	113
	7.1 ข้อควรรู้เมื่อต้องไปศาล	113
	7.2 การไปเป็นพยานที่ศาล	141
บทที่ 8	การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา	147
บทที่ 9	เมื่อลูกหลานต้องไปศาลเยาวชนและครอบครัว	179
บทที่ 10	ผู้หญิงทำงานกับปัญหาคดีแรงงาน	188
บทที่ 11	การสมรสกับคนต่างด้าว	206

บทที่ 1

รัฐธรรมนูญมีกลไกคุ้มครองผู้หญิงอย่างไร

รศ.วิมลศิริ ชำนาญเวช

คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ประเทศไทยลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ เมื่อ พ.ศ. 2528 และได้เข้าประชุมปีสตรีสากลที่กรุงปักกิ่ง เมื่อ พ.ศ. 2538 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งรับผิดชอบงานส่งเสริมและพัฒนาสตรีในสมัยนั้น¹ ได้ประกาศยืนยันรับรองมติของที่ประชุมว่าจะส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในการบริหารระดับสูงเพิ่มขึ้น แต่เพียง 1 เดือนหลังจากการประชุมที่ปักกิ่ง รัฐบาลไทยก็ไม่สามารถรักษาคำมั่นการณ์ของปฏิญญากรุงปักกิ่งได้ เพราะไม่แต่งตั้งอธิบดีหญิงซึ่งมีความรู้ความสามารถและอาวุโสเพียงพอขึ้นเป็นปลัดกระทรวงพาณิชย์ ท่านนายกรัฐมนตรีพยายามเจรจากับรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงแต่ไม่สำเร็จ กลุ่มผู้นำสตรีได้มีการชุมนุมประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาล แต่ไม่ได้ผลประการใดและอธิบดีหญิงซึ่งถูกเลือกปฏิบัติเพียงเพราะเป็นผู้หญิงไม่อาจจะไปร้องเรียนขอความเป็นธรรมได้จากที่ไหนเพราะรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในขณะนั้นไม่มีกลไกคุ้มครองผู้หญิง

¹ นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์ ในคณะรัฐบาลซึ่งมี ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี

ถ้าเหตุการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้นอีกครั้ง ผู้หญิงที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมก็จะไม่ไร้ที่พึ่งอีกต่อไป เพราะปัจจุบันนี้มีกลไกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ไว้คุ้มครองผู้หญิง จึงเป็นความจำเป็นที่ผู้หญิงทุกคนควรทำความเข้าใจ ศึกษาวิธีการที่จะเข้าถึงกลไกเหล่านี้ ถ้าเราไม่สนใจไม่ศึกษา ก็เหมือนกับเรามีมืออยู่ในฝักไม่ได้ชักออกมาดูว่าคมหรือไม่ กดสปริงอย่างไรจึงจะเอาออกมาใช้ป้องกันตน ช่วยเหลือตนเองได้

รัฐธรรมนูญใหม่ให้อะไรกับประชาชน

รัฐธรรมนูญใหม่มีหลักการใหม่ที่ให้แก่ประชาชน 4 ประการ คือ

1. รับรองศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
2. การปฏิรูปการเมือง
3. มีองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ
4. มีองค์กรคุ้มครองให้รัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ

ในฐานะที่ผู้หญิงเป็นประชาชนคนหนึ่ง ผู้หญิงก็จะได้รับผลจากการที่รัฐบาลปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้ ยิ่งกว่านั้นสิ่งที่ผู้หญิงจะได้รับเป็นพิเศษจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือ

1. รับรองความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง (ม.30, 80)
2. ขยายโอกาสทางการศึกษา 12 ปี (ม.43)
3. คุ้มครองจากการใช้ความรุนแรง (ม.53)
4. มีผู้แทนองค์กรพิชารณากฎหมายเกี่ยวกับเด็กและสตรีอย่างน้อย

1 ใน 3 ของกรรมการทั้งหมด (ม.190)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ถ้าผู้หญิงถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ได้รับแต่งตั้ง ดัดโอกาสความก้าวหน้า จะร้องเรียนได้ที่ไหน ถ้าผู้หญิงสอบข้อเขียนผ่านแต่ไม่ได้รับเลือกให้เข้าเรียน

ช่างยนต์ เพียงเพราะ “เป็นผู้หญิงจะไปนอนหงายใต้ท้องรถได้อย่างไร?” ผู้หญิงก็ไปร้องเรียนใต้ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดรัฐสภา หรือจะร้องเรียนต่อกรรมการสิทธิมนุษยชนคนใดคนหนึ่งก็ได้

คณะกรรมการชุดนี้ ก่อตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 199) ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ ขณะนี้คณะกรรมการสรรหาได้เสนอชื่อบุคคลผู้มีคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แล้วจำนวน 22 คน เป็นชาย 11 คน หญิง 11 คน ตั้งแต่วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2543 แต่วุฒิสภาชุดเก่าหมดวาระลงเสียก่อนจึงยังมีได้แต่งตั้ง ต้องรอให้วุฒิสภาชุดใหม่ทำหน้าที่เลือก 11 คน เพื่อเสนอชื่อให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

ข้อสำคัญที่ต้องระวังคือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่มีอำนาจพิจารณาเรื่องที่กำลังฟ้องร้องเป็นคดีกันในศาล หรือที่ศาลพิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว ดังนั้นผู้เดือดร้อนจะต้องตัดสินใจเลือกว่าจะฟ้องศาล หรือจะร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศาลปกครอง

ถ้าท่านได้รับความเดือดร้อนจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลใหม่ตามรัฐธรรมนูญที่จะช่วยท่านได้คือ ศาลปกครอง ขอยกตัวอย่างสัก 2-3 เรื่องดังต่อไปนี้

1. จะไปจดทะเบียนสมรส แต่นายอำเภอไม่ยอมดำเนินการให้ เพราะคนรักของท่านเป็นคนต่างชาติ

2. จะไปซื้อที่ดินแต่เจ้าหน้าที่ไม่ยอมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้เพราะท่านเป็นบุตร หรือเป็นคู่สมรสของคนต่างชาติ

3. จะไปแจ้งความเพราะถูกสามีซ้อมทรมาน แต่ตำรวจไม่รับแจ้ง เพราะกลัวคดีค้างโรงพัก หากท่านเปลี่ยนใจกลับไปคืนดีกัน

เรื่องเหล่านี้ฟ้องได้ที่ศาลปกครอง คำพิพากษาของศาลปกครอง จะผูกพันหน่วยงานนั้นๆ ให้ยกเลิกระเบียบปฏิบัติหรือคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทำให้ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเช่นเดียวกับท่านพลอยได้รับผลจากการร้องเรียนของท่านด้วย

กรณีตัวอย่าง

1. นายสมบุญณ์หนุ่มไทย รักนางสาวโตเถิดหญิงฉนวนอพยพ² ได้แต่งงานตามประเพณีอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 แต่จดทะเบียนสมรสไม่ได้ เพราะนายอำเภอเมืองอุบลราชธานีไม่ยอมจดทะเบียนสมรสให้ อ้างว่าเจ้าสาวไม่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว มีแต่บัตรประจำตัวคนฉนวนอพยพ

เจ้าบ่าวจึงร้องต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งให้นายทะเบียนจดทะเบียนสมรสให้ เพราะถ้ามิได้จดทะเบียนสมรส บุตรก็จะมิใช่บุตรชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีสิทธิถือสัญชาติไทยตามบิดา แม้จะเกิดในผืนแผ่นดินไทย มีบิดาเป็นคนไทยก็ตาม

นายอำเภอแถลงต่อศาลว่าที่ไม่จดทะเบียนสมรสให้เพราะการสมรสของบุคคลทั้งสองขัดกับคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งสั่งให้นายทะเบียนสมรสเข้มงวดในการจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อความสงบ

² เป็นคนฉนวนอพยพรุ่นสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อโฮจิมินห์กู้เอกราช ฝรั่งเศสปราบปรามคนฉนวนส่วนหนึ่งอพยพเข้ามาพักพิงในประเทศไทย รัฐบาลไทยให้อยู่ในจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสาน มิได้ควบคุมตัวให้อยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยดังเช่นผู้อพยพรุ่นหลัง เมื่อสหรัฐอเมริกาแพ้สงครามเวียดนาม เมื่อ พ.ศ. 2518

เรียบง่ายและความมั่นคงของประเทศอ้างคำสั่งที่ 649/2496 และที่ 20695/2501

ศาลฎีกาพิพากษาว่า ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ให้นายทะเบียนเข้มงวดเรื่องการจดทะเบียนสมรสเพื่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศนั้น ต้องเป็นกรณีที่ชายหญิงมิได้มีเจตนาที่จะเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย คดีนี้ศาลเชื่อว่าผู้ร้องและนางสาวโด่กิมมีเจตนาจะสมรสเพื่อเป็นสามีภริยากันตามกฎหมายเพื่อให้บุตรได้มีสัญชาติไทย จึงมีคำสั่งให้นายทะเบียนจดทะเบียนสมรสให้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3057/2526)

คำพิพากษานี้เป็นคำพิพากษาของศาลยุติธรรมธรรมดา ผู้กัณฑ์เฉพาะคู่กรณี ถ้าผู้เดือดร้อนรายอื่นจะจดทะเบียนสมรสกับคนต่างชาติแล้ว นายทะเบียนไม่จดทะเบียนให้ก็ต้องฟ้องร้องต่อศาลเช่นเดียวกัน แต่ถ้าคำพิพากษานี้เป็นคำพิพากษาของศาลปกครอง จะมีผลยกเลิกคำสั่งของกระทรวงมหาดไทยซึ่งผู้เดือดร้อนรายอื่นๆ จะได้รับประโยชน์จากคำพิพากษาของศาลปกครองโดยไม่ต้องต่างคนต่างฟ้องเหมือนสมัยที่ยังไม่มีศาลปกครอง

2. นางสาวสุรางค์ จะซื้อบ้านซึ่งตั้งอยู่บนที่ดินไม่มีโฉนด ที่อำเภอสันป่าตอง แต่นายอำเภอไม่ยอมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้เพราะนางสาวสุรางค์แม้จะเป็นคนไทยแต่ก็มีบิดาเป็นคนต่างด้าวนายอำเภออ้างว่าขัดกับระเบียบของกระทรวงมหาดไทย นางสาวสุรางค์จึงฟ้องนายอำเภอต่อศาล ศาลฎีกาพิพากษาว่า

“คนไทยทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกัน ในอันที่จะถือกรรมสิทธิในทรัพย์สินใดๆ เว้นแต่จะมีกฎหมายห้ามหรือวางเงื่อนไขอย่างใดไว้ ศาลนี้ไม่เห็นเลยว่าจะมีบทกฎหมายใดที่ว่าคนไทยจะถือกรรมสิทธิที่ดิน จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนก่อน หรือว่าจะมีกฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนให้หน่วยงานเห็นยวขัดขวาง

การรับจดทะเบียนไว้ได้ตามอำเภอใจ ระเบียบที่จำเลยอ้างแม้จะมีอยู่ก็มีใช้กฎหมาย และไม่มีกฎหมายอันใดให้อำนาจ ให้ออกระเบียบเช่นนั้นได้.....”

ศาลบังคับให้นายอำเภอจดทะเบียนการซื้อบ้านและที่ดินให้แก่ นางสาวสุรางค์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 881/2495) แต่คำพิพากษานี้มีใช้คำพิพากษาของศาลปกครองจึงผูกพันเฉพาะนายอำเภอกับนางสาวสุรางค์เท่านั้น อีกสามปีต่อมา นายน้อยหรือโมกุล อาเม็ด ซึ่งแปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว แต่เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ ไม่ยอมจดทะเบียนการซื้อที่ดินให้ นายน้อยก็ต้องฟ้องศาลเอง ศาลตัดสินให้นายน้อยซื้อที่ดินได้เช่นเดียวกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1428/2498)

สำหรับคนไทยที่มีคู่สมรสเป็นคนต่างด้าวเจ้าพนักงานไม่ยอมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้ เพราะเป็นการช่วยให้คนต่างชาติได้กรรมสิทธิในที่ดินนั้นด้วยในฐานะเป็นสินสมรส เรื่องนี้มีทางออกตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 ให้ปฏิบัติตามแนวทางที่กระทรวงมหาดไทยเสนอตามหนังสือที่ มท 0710/ว792 ลงวันที่ 23 มีนาคม 2542 คือ

1. ในกรณีที่จดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้นำคู่สมรสที่เป็นคนต่างด้าวมายืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรว่า เงินที่นำมาซื้อนั้นเป็นของคนไทยผู้จะซื้อทั้งหมด ซึ่งจะทำให้ที่ดินเป็นสินส่วนตัวของผู้จะซื้อ เจ้าพนักงานก็จะจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้

หากคู่สมรสไม่ยืนยันว่าเป็นเงินส่วนตัวของผู้จะซื้อ แต่กลับยืนยันว่าเงินทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นสินสมรส เจ้าพนักงานก็จะไม่จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้ แต่จะส่งเรื่องไปให้กรมที่ดินเพื่อ ขอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยวินิจฉัยต่อไป

2. ในกรณีที่คนไทยอยู่กินฉันสามีภริยากับคนต่างด้าวโดยมิได้

จดทะเบียนสมรส หากจะซื้อที่ดินก็ให้นำบุคคลต่างด้าวนั้นมายืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรว่าเงินที่จะนำมาซื้อนั้นเป็นของคนไทยเพียงฝ่ายเดียว มิใช่ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน เจ้าหน้าที่ก็จะจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้ แต่ถ้ายืนยันว่าเป็นเงินที่ทำมาหาได้ร่วมกันเจ้าหน้าที่ก็จะส่งเรื่องให้กรมที่ดินเพื่อขอคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยต่อไป

การที่พ่อแม่จะยกที่ดินให้ลูกซึ่งมีคู่สมรสเป็นคนต่างด้าวก็ให้ยืนยันว่าเป็นสินส่วนตัวของลูก เจ้าพนักงานก็จะจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้

มติของคณะรัฐมนตรีที่เปิดโอกาสให้คนไทยที่มีคู่สมรสเป็นต่างด้าวซื้อที่ดินได้ หรือรับการให้ได้ก็เพราะมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 30 ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้”

ฯลฯ

และมาตรา 48 วรรคแรก บัญญัติว่า

“สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มติของคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้ช่วยให้ผู้หญิงที่มีคู่สมรสเป็นคนต่างชาติดายอี้อัดขัดข้องเป็นอันมาก

ศาลรัฐธรรมนูญ

ถ้าเราเห็นว่าใครทำอะไรขัดต่อรัฐธรรมนูญเราจะฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเอง ได้หรือไม่ ตอบว่าไม่ได้ค่ะ ถ้าเราได้รับความเสียหายไม่ได้รับความคุ้มครองตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ เราต้องร้องเรียนผ่านองค์กรต่างๆ เช่น

1. ถ้ามีคดีความในศาลยุติธรรม แล้วกฎหมายที่จะนำมาใช้กับเราขัดต่อรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรมจะส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความว่ากฎหมายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เราส่งเองไม่ได้ ต้องให้ศาลที่พิจารณาคดีของเราเป็นผู้นำส่ง

2. ถ้าเราถูกเลือกปฏิบัติเพราะเป็นผู้หญิงไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมชาย ต้องร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งจะส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาให้เราได้รับความเป็นธรรม หรือร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ซึ่งจะเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้

3. ถ้าเราเป็น ส.ส.แล้วถูกขับออกจากพรรคเพราะการปฏิบัติหน้าที่ของเรา เราต้องชวนสมาชิกของพรรคจำนวนไม่น้อยกว่า 50 คน หรือกรรมการบริหารของพรรคการเมืองนั้นๆ จำนวน 1 ใน 3 รวมกันยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย เช่น กรณี ส.ส. พรรคประชากรไทย 12 คน ถูกขับออกจากพรรค ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติของพรรคประชากรไทยเป็นมติที่มีชอบเนื่องจากขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของ ส.ส. หรือขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หมายความว่า มติของพรรคที่ให้ขับ ส.ส. กลุ่มนี้ ขับไม่สำเร็จ

4. ถ้าเราเห็นว่านักการเมืองคนใดไม่สุจริต ในฐานะพลเมืองดี เรามีหน้าที่เพียงให้ข้อมูลแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ประธาน ป.ป.ช. จะดำเนินการสอบสวนและแจ้งต่อศาลรัฐธรรมนูญ เราฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเองไม่ได้

กลไกที่รัฐธรรมนูญกำหนด ประกอบด้วยกรรมการก็คน มีอำนาจหน้าที่อย่างไร อยู่ในตำแหน่งวาระละกี่ปี จะร้องเรียนได้ที่ไหน กรณาดูเอกสาร แนนทำยบบทความนี้ละ

บทบาทของสตรีตามรัฐธรรมนูญใหม่

เมื่อรัฐธรรมนูญให้สิทธิเสรีภาพแก่สตรี ทั้งยังมีกลไกคุ้มครองที่จะให้รัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงเสือกระดาษ สตรีควรมีบทบาทอย่างไรบ้าง ผู้เขียนเห็นว่าเราควรมีบทบาทอย่างน้อย 4 ประการคือ

1. ในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ขอให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เลือกคนดีเข้าไปทำหน้าที่แทนเราในสภา อย่างนอนหลับทับสิทธิ คิดว่าเสียงเดียวไม่สำคัญจึงไม่ไปก็คงได้

2. ในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกระดับ ถ้าเราพร้อมที่จะสมัครเป็นสมาชิก อ.บ.ต., ส.จ., ส.ส. หรือ ส.ว. ก็ขอให้ลงสมัครเพื่อเข้าไปรับใช้ชาติ รับใช้ชุมชนของเรา

3. ถ้าเราไม่พร้อมที่จะสมัครเอง เราก็สนับสนุนช่วยให้คนดีเข้าสภา ช่วยจับตามอง อย่าให้มีการซื้อสิทธิ ขายเสียง ซึ่งจะถูก กกต. สั่งแขวนชื่อ ทำให้ต้องเลือกแล้ว เลือกอีก เสียเวลาและงบประมาณของแผ่นดิน

4. ติดตามตรวจสอบว่าพรรคการเมืองใดมีนโยบายสนับสนุนสตรีอย่างไร และได้ทำตามนโยบายหรือไม่ ถ้าไม่ทำตามคราวหน้าก็อย่าเลือกพรรคนั้น นะคะ

ถ้าผู้หญิงทุกคนเอาใจใส่เรื่องการเมือง บ้านเมืองของเราก็จะเจริญรุ่งเรืองกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้แน่ๆ ค่ะ

กลไกที่รัฐธรรมนูญกำหนด
เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

โดย

รศ.วิมลศิริ ชำนาญเวช

คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (รัฐธรรมนูญ ม.199)

เป็นองค์กรอิสระไม่ขึ้นกับฝ่ายบริหาร ทำให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชนได้กว้างขวางรวดเร็วขึ้น

องค์ประกอบ

ประธาน	1	คน	
กรรมการ	10	คน	
อายุไม่ต่ำกว่า	35	ปี	บริบูรณ์
ดำรงตำแหน่ง	6	ปี	วาระเดียว

อำนาจหน้าที่

1. ส่งเสริมการเคารพและปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน
2. ตรวจสอบ เสนอแนะ ส่งเสริม และจัดทำรายงานเกี่ยวกับ
สิทธิมนุษยชนเสนอต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และเปิดเผยต่อ
สาธารณชน

สำนักงาน สังกัดรัฐสภา มีอำนาจรับคำร้องเรียน ดำเนินการสืบสวน ตรวจสอบ
เสนอต่อคณะกรรมการสิทธิฯ หรือจะร้องเรียนต่อกรรมการคนใด
คนหนึ่ง หรือองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนก็ได้

ข้อยกเว้น เรื่องที่ฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาแล้ว ไม่อยู่ใน
อำนาจของคณะกรรมการสิทธิฯ (พ.ร.บ.สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 มาตรา 22)

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (รัฐธรรมนูญ ม. 196)

เป็นสถาบันที่ให้ประชาชนนำความทุกข์ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมาร้องเรียนได้

องค์ประกอบ

ไม่เกิน	3	คน
อายุไม่ต่ำกว่า	45	ปี บริบูรณ์
ดำรงตำแหน่ง	6	ปี วาระเดียว

อำนาจหน้าที่

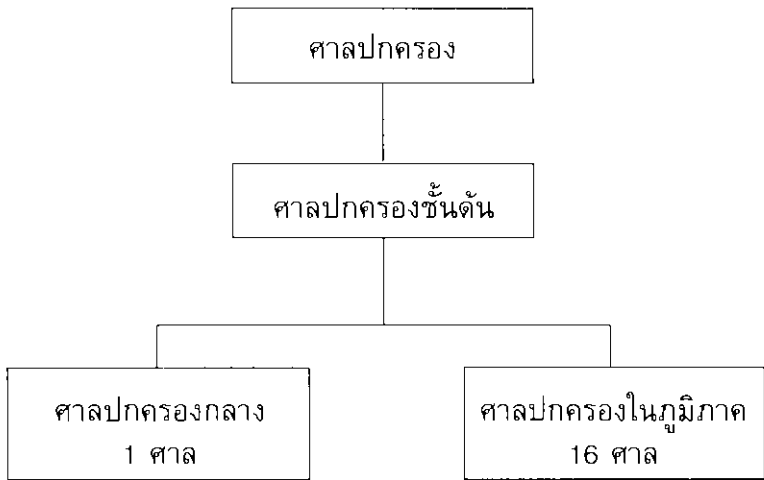
1. พิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียน
  - ก. กรณีข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่
  - ข. การละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม
2. จัดทำรายงาน เสนอความเห็น และข้อเสนอแนะต่อรัฐสภา

สำนักงาน สังกัดรัฐสภา

การร้องเรียนเสนอต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาหรือร้องเรียนต่อสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อนำส่งต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาก็ได้

ศาลปกครอง (รัฐธรรมนูญ มาตรา 276)

เป็นศาลที่พิจารณาข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชน แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ ศาลปกครองสูงสุด กับศาลปกครองชั้นต้น (จะมีชั้นอุทธรณ์ด้วยก็ได้ แต่ขณะนี้ยังไม่มี)

มีเขตอำนาจใน 8 จังหวัด

1. กรุงเทพฯ	1. ขอนแก่น	9. ยะลา
2. นครปฐม	2. ชุมพร	10. ระยอง
3. นนทบุรี	3. เชียงใหม่	11. ลพบุรี
4. ปทุมธานี	4. นครราชสีมา	12. สกลนคร
5. ราชบุรี	5. นครศรีธรรมราช	13. สงขลา
6. สมุทรปราการ	6. บุรีรัมย์	14. สุพรรณบุรี
7. สมุทรสงคราม	7. พิษณุโลก	15. อุตรธานี
8. สมุทรสาคร	8. แพร่	16. อุบลราชธานี

มีตุลาการ	23 คน	
องค์คณะ	ชั้นสูงสุด	5 คน
	อายุไม่ต่ำกว่า	45 ปี
	ชั้นต้น	3 คน
	อายุไม่ต่ำกว่า	35 ปี

เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี ถ้าผ่านการประเมินก็อยู่ต่อถึงอายุ 70 ปี

อำนาจหน้าที่

1. พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ฟ้องอริบดีกรรมที่ดิน ขอให้เพิกถอนคำสั่งที่สั่งเพิกถอนโฉนดที่ดิน โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
2. หน่วยงานการปกครอง ละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินควร เช่น ขออนุญาตปลูกสร้างอาคาร แต่เทศบาลแซ่เรื่องไว้ไม่พิจารณา ไม่ตอบว่าขาดเอกสารอะไร หรือคำสั่ง “ไม่อนุญาต” โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
3. คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง เช่น สัญญาสัมปทาน สัญญาจัดทำบริการสาธารณะหรือสัญญาที่จัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค

ข้อยกเว้น คดีต่อไปนี้ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

1. การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร
2. การดำเนินการของคณะกรรมการตุลาการ
3. คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญา

ข้อดีของศาลปกครอง

การฟ้องคดีไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เว้นแต่การฟ้องคดีขอให้สั่งให้ใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สิน เสียค่าธรรมเนียม 2.5% แต่ไม่เกินสองแสนบาท

สำนักงานสังกัดรัฐสภา

ที่ทำการอยู่ที่ตึกเอ็มไพร์ ถนนสาทร กรุงเทพฯ โทร. 670-1200

ผู้มีสิทธิฟ้องคดีได้แก่

1. ผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย
2. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 198)

ศาลรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 255)

เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมมิให้กฎหมายขัดต่อทบัญญัติแห่ง
รัฐธรรมนูญ

องค์ประกอบ

ประธาน	1	คน
ตุลาการ	14	คน
อายุไม่ต่ำกว่า	45	ปี บริบูรณ์
ดำรงตำแหน่ง	9	ปี วาระเดียว หรืออายุครบ 70 ปีบริบูรณ์

องค์คณะ

การพิจารณาคดีต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า 9 คน

อำนาจหน้าที่

1. ควบคุมมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
2. วินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ
3. วินิจฉัยการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กรรมการการเลือกตั้งและการสิ้นสุดของความ เป็นรัฐมนตรี
4. พิทักษ์รักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญให้ ถูกละเมิด

ผู้มีสิทธิเสนอคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

การร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยต้องร้องขอผ่านองค์กรหรือบุคคลต่อไปนี้

1. ศาล (ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร หรือศาลอื่น) เมื่อศาลเห็นเอง หรือคู่ความโต้แย้งว่ากฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ (ม. 264)
2. ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา เมื่อสมาชิก 1 ใน 10 ของสภานั้นๆ เข้าชื่อกันร้องขอให้เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา
  - ก. ร่าง พ.ร.บ. ที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วขัดต่อรัฐธรรมนูญ
  - ข. ร่าง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วขัดต่อรัฐธรรมนูญ (กรณีนี้ให้ สส.+สว. รวมกันไม่น้อยกว่า 20 คน)
  - ค. ให้ปลด สส. สว. (ม.96) ปลดรัฐมนตรี (ม.216 ประกอบ ม.96)
  - ง. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนเข้าชื่อกันร้องขอต่อประธานวุฒิสภาให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ม.304)
3. นายกรัฐมนตรี เห็นเองว่าร่าง พ.ร.บ. หรือร่าง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาเห็นชอบแล้วมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ (ม.262)
4. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 1 ใน 4 ของสมาชิกซึ่งเป็น สส. ในพรคนั้น เห็นว่ามติหรือข้อบังคับของพรรคจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (ม.47)

- วรรค 3) หรือ สส. ที่ถูกขับออกจากพรรคใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน 30 วัน (ม.118 (8))
5. สมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 10 เห็นว่า ร่าง พ.ร.บ.งบประมาณรายจ่าย มีผลให้ สส. สว. หรือกรรมการมีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายนั้น (ม.180)
  6. อัยการสูงสุด (ม.63) เมื่อเห็นว่า บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือกระทำการยึดอำนาจการปกครอง
  7. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (ม.198) เสนอเรื่องพร้อมทั้งความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง เมื่อเห็นว่าบุคคลใดหรือหน่วยงานใดไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่
  8. สมาชิกของพรรคการเมือง จำนวนไม่น้อยกว่า 50 คน หรือกรรมการบริหารพรรคการเมือง จำนวน 1 ใน 3 เห็นว่ามติหรือข้อบังคับของพรรค ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของ สส. (ม.47 วรรคสาม)
  9. องค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ (ม.266) เมื่อเห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ
  10. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ม.295) เมื่อเห็นว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นเท็จ
  11. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (ม.315, 319, 324) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาระเบียบที่ กกต. กำหนดขึ้นเพื่อการปฏิบัติหน้าที่

หน่วยธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มีเลขานุการเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นหน่วยงานอิสระ ตั้งอยู่ที่ 49/1 อาคารบ้านเจ้าพระยา ถนนพระอาทิตย์ เขตพระนคร กทม. 10200

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) (รัฐธรรมนูญมาตรา 297)

เป็นองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นเพื่อปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ
ในวงราชการ

องค์ประกอบ

ประธาน	1 คน
กรรมการ	8 คน
อายุไม่ต่ำกว่า	45 ปีบริบูรณ์
ดำรงตำแหน่ง	9 ปี วาระเดียว หรืออายุครบ 70 ปีบริบูรณ์

อำนาจหน้าที่ (รัฐธรรมนูญมาตรา 301)

ไต่สวนข้อเท็จจริง กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้บริหาร
กระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ
ทุจริตต่อหน้าที่ หรือทำผิดต่อตำแหน่งในการยุติธรรม แล้วทำความเห็นเสนอต่อ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ

1. วุฒิสภาเพื่อมีมติถอดถอน (รัฐธรรมนูญ ม.305)
2. ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อ
พิจารณาพิพากษาลงโทษ (รัฐธรรมนูญ ม.308)
3. ไต่สวน วินิจฉัยเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าร่ำรวยผิดปกติ กระทำผิดหน้าที่
ส่งเรื่องให้อัยการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไป
4. เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดกรณีผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมือง ไม่ยื่นหรือยื่นบัญชีทรัพย์สินเท็จ (รัฐธรรมนูญ
ม.295)

สำนักงาน

เป็นหน่วยงานอิสระมีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961155434

บทที่ 2

หลักกฎหมายแพ่ง.....กลลวงที่ผู้หญิงควรรู้

นาย สุรวัฒน์ ชมภูพงษ์

คุณผู้หญิงทั้งหลายครับ กฎหมายแม้จะดูเป็นเรื่องยุ่งยากบ้างแต่ก็เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องรู้ ใช่ไหมครับ? คุณผู้หญิงหลายคนต้องพลาดท่าเสียทีหรือต้องเสียโอกาสก็เพราะความไม่รู้นี่แหละครับ ผมมีประสบการณ์หลายเรื่องที่ได้ประสบพบมาก็จากคุณผู้หญิงทั้งหลายนั้นแหละครับที่จะนำมาเล่าถ่ายทอดให้ฟัง จากหลักเกณฑ์สำคัญทางกฎหมายที่ระบุว่า “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว” นั้น หากพูดเป็นภาษาชาวบ้านง่ายๆ ก็คือว่าบุคคลใดจะมาแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเรื่องนั้น เรื่องนี้เพื่อให้ตัวเองหลุดพ้นจากความรับผิดชอบทางกฎหมายละก็ ทำไม่ได้ครับ เพราะหากขึ้นให้ทำได้เช่นนั้นคนที่ทำผิดก็คงจะอ้างมาเป็นข้อแก้ตัวอยู่รำไป การบังคับใช้กฎหมายก็จะเป็นการทั่วไปและไม่เป็นธรรม ยิ่งกว่านั้นยังเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้คนปิดหูปิดตาตัวเองไม่ยอมรับรู้กฎหมายก็ได้ แต่ถ้าหากเราดูจากสภาพความเป็นจริงแล้ว เราจะได้เห็นว่ากฎหมายนั้นมีอยู่มากมายและมีเพิ่มขึ้นทุกวัน จนบางครั้งแม้คนที่เป็นนักกฎหมายเองก็ยังไม่อาจจะรู้ได้หมด แล้วประชาชนคนธรรมดาๆ อย่างเราๆ ท่านๆ จะรู้ทั่วได้อย่างไร ดังนั้นการหมั่นหาโอกาสศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายไว้บ้างจึงไม่เป็นเรื่องที่เสียหาย กลับจะเป็นผลดีต่อการดำรงชีวิตมิให้ต้องตกเป็นเหยื่อเพราะความไม่รู้อีกด้วย

ผมมีข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายว่า ส่วนใหญ่แล้วที่ต้องเป็นความหรือมีคดีขึ้นโรงขึ้นศาลกันนั้น กว่าร้อยละ 90 มักจะมาจากความไว้เนื้อเชื่อใจกันจนเกินไปหรือมาจากคนใกล้ชิดสนิทสนม แล้วก็มักจะละเลยในการที่จะทำอะไรให้มันถูกต้อง ตรงไปตรงมา ความเกรงใจกันอย่างไม่เข้าท่า เช่น คิดเอาเองว่าเขาคงจะไม่โกงกระมัง รู้จักกันมาตั้งนานขนาดนี้แล้วเขาคงไม่ทำเราหรอก รู้จักกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย จนถึงรุ่นลูกหลานเช่นนี้จะมาทำกันได้ก็เกินไปแล้วละ และแล้วท่านก็มักจะต้องผิดหวังมานั่งรำพัน “ฉันไม่น่าไว้วางใจเขาเลย” “ให้จนถึงขนาดนี้ทำไมยังทำกันได้ลงคอ” “แหม! ทำไมเขาทำกับฉันได้” “เพราะรักหรืออะ...ถึงยอมให้ไปขนาดนี้” หรือบางครั้งการพลาดท่าเสียที่ทางกฎหมายก็เกิดจากวัฒนธรรมที่แสนจะดีงามของไทยที่ให้เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ แต่ปรากฏว่าไปเจอผู้ใหญ่ที่ขาดศีลธรรมจรรยาเข้าก็เกิดปัญหาคามาได้เหมือนกัน ดังเช่นกรณีที่ผมจะเล่าเป็นอุทาหรณ์ให้ฟังดังนี้

กรณีแรก

พี่สาวของลูกศิษย์ของผมขับรถอยู่ดีๆ มีรถยนต์คันหนึ่งมาชนท้ายดังโครม พอลงจากรถได้ก็พบว่าคนที่ขับรถมาชนไม่ใช่ใครที่ไหน เป็นครูประจำชั้นตอนที่เรียนอยู่โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดนั่นเอง ตอนแรกคนชนหรือครูประจำชั้นก็จำลูกศิษย์ตัวเองไม่ได้หรอก แต่ด้วยวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยสั่งสอนให้ผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่ ลูกศิษย์ต้องเคารพครูบาอาจารย์ พี่สาวของลูกศิษย์ผมจึงยกมือไหว้ครูท่านนั้น พอคุณครูประจำชั้นทราบว่าเป็นลูกศิษย์ของตนเอง เลยถามเด็กผู้หญิงคนนั้นว่า “รถของหนูมีประกันหรือเปล่า?” เด็กตอบว่า “มีค่ะ” ครูประจำชั้นบอกว่าถ้าเช่นนั้นหนูช่วยครูหน่อยก็แล้วกันนะ เพราะรถของครูไม่มีประกัน หนูช่วยไปที่สถานีตำรวจก็ไปแจ้งความให้เจ้าหน้าที่ลงบันทึกประจำวันไว้ว่า หนูนะถอยรถของหนูมาชนรถของครู หนูช่วยครูหน่อยก็แล้วกันนะเพราะรถของหนูมีประกัน เตียวเจ้าหน้าที่ของบริษัทประกันมาเขา

จะได้จัดการซ่อมหรือจ่ายให้ทั้งคู่ทงหนู หนูก็ได้เสียอะไรเพิ่ม นี่กว่าช่วยครู หนอยก้แล้วกันนะหนูนะ ก็อย่างที่ผมว่าไว้แล้วตั้งแต่ต้นนั้นแหละครับว่า วัฒนธรรมไทยสอนให้เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ หนูก็เลยไปดำเนินการตามที่ครู ประจำชั้นขอร้อง ต่อมาปรากฏว่าบริษัทประกันเขาส่งเจ้าหน้าที่มาดูที่เกิดเหตุ และแผลที่ถูกชน ด้วยความชำนาญในการดูบริษัทแจ้งว่ากรณีบาดแผลที่รถยนต์ ลักษณะเช่นนี้ถูกชนท้ายแน่นอนมิใช่ถอยไปชน เพราะฉะนั้นทางบริษัทจึง ซ่อมให้เฉพาะรถของหนู มิได้ซ่อมหรือจ่ายค่าซ่อมให้รถครูประจำชั้น ครูท่าน นั้นจึงผิดหวัง และได้ไปที่โรงพักแล้วขอคัดสำเนาบันทึกประจำวันที่หนูไปแจ้ง ไว้ด้วยตนเองว่าถอยไปชนรถครูแล้วนำมาให้ทนายความของตนเองฟ้องเพื่อ เรียกค่าเสียหายจากหนูเป็นเงินถึง 17,000 บาท ครั้นหนูจะปฏิเสธก็อาจจะเจอ ข้อหาแจ้งความเท็จ ครั้นจะรับว่าเป็นความจริงตามนั้นมันก็ไม่ใช่ความจริง หนู กำลังจะเสียที่ครูประจำชั้นของตนเองเสียแล้วเพราะเวลาศาลท่านพิจารณาคดีนั้น ท่านต้องดูจากพยานหลักฐาน สำเนาบันทึกประจำวันดังกล่าว หนูไปแจ้งความ ด้วยตนเองจริง ๆ จึงค่อนข้างจะชัดเจน ศาลท่านไม่ได้ตัดสินคดีจากการดู โหงว้างหรือจะมาฟังความจริงนอกศาลก็คงไม่ได้ เรื่องเช่นนี้ผมยกตัวอย่าง มาให้อ่านกันเพื่อจะบอกว่าหนูคนนั้นแม้จะปฏิบัติตัวดีถูกต้องตามที่วัฒนธรรม ไทยสั่งสอน แต่ในเวลาเดียวกันหนูก็ลืมนึกถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองตาม กฎหมายไป การไปให้ความร่วมมือกับครูครั้งนี้จึงมีผลย้อนมาในทางที่ไม่เป็น ผลดีต่อตนเอง ผมเข้าใจความรู้สึกของหนูคนนี้นี้ว่า ถ้าหากจะต้องไปต่อสู้อุบัติก็ คงมีโอกาสนะน้อยมาก ไหนจะต้องเสียค่าทนาย เสียเวลาและที่สำคัญเสีย ความรู้สึกกับครูคนนั้นไปอีกมากมาย ผมฟังเรื่องของพี่สาวของลูกศิษย์คนนี้ แล้วจึงอาสาไปเจรจาให้โดยไปพบครูประจำชั้นท่านนั้น แล้วทบทวนข้อเท็จจริง กันหลังจากความจริงปรากฏ ผมจึงขอร้องให้ครูประจำชั้นท่านนั้น นึกถึงความดี ของเด็กซึ่งเป็นลูกศิษย์ของตนเองที่ยังเคารพรักและเชื่อฟังครูอยู่ แต่เพราะ ความไม่รู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเธอจึงทำให้เธอต้องเดือดร้อนเช่นนี้ ในที่สุด

ครูประจำชั้นท่านนั้นก็ตกลงยอมถอนฟ้องให้ เรื่องจึงยุติไปได้ แต่ก็เล่นเอาเหนื่อยกันทุกฝ่าย สาเหตุประการเดียวที่เรื่องนี้เกิดขึ้นจึงเป็นเพราะความไม่รู้จักรักษาสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายของหนูคนนั้นนั่นเอง

กรณีที่สอง

รายนี้ก็เป็นลูกศิษย์สาวครับ เดินมาหาผมพร้อมกับหมายศาลและคำฟ้อง สืบสาวราวเรื่องได้ความว่าเมื่อ 2-3 ปีก่อนได้รู้จักกับผู้ชายคนหนึ่ง ซึ่งอายุประมาณ 50 ปี อัจฉริยะดีมากเมื่อรู้จักกันได้ประมาณ 6 เดือน ชายผู้นั้นชวนไปทำงานด้วยที่บริษัทเล็กๆ แห่งหนึ่งของเพื่อนเขา เดือนไหนเงินขาดมือชายผู้นี้ก็ให้หยิบยืมหรือบางครั้งก็ให้เอาไปใช้เลย จนมาเมื่อปีที่แล้วชายผู้นี้ได้ไปซื้อรถยนต์หนึ่งคันโดยไปทำสัญญาเช่าซื้อกับบริษัทแห่งหนึ่ง เลยมาขอร้องให้ลูกศิษย์สาวผมคนนี้ซึ่งอายุ 28 ปี (บรรลุนิติภาวะแล้ว) ให้ช่วยไปเซ็นคำประกันให้ ด้วยความรู้สึกว่าต้องมีความกตัญญูตเวทีต่อชายผู้มีพระคุณนี้ จึงไปเซ็นคำประกันตามสัญญาเช่าซื้อนั้นให้โดยมิได้อัดอ้อนหรือปรึกษาหารือใครทั้งสิ้น ประกอบกับคิดเอาเองว่าบริษัทเขาต้องการผู้เซ็นคำประกันก็ทำไปพอเป็นพิธีตามธรรมเนียมตามที่ชายผู้นั้นบอก แล้วชายผู้นั้นก็อายุมากแล้วฐานะการงานก็มั่นคงคงจะไม่มีเรื่องเดือดร้อนมาถึงตนแน่นอน หลังจากเซ็นคำประกันไปได้เพียง 5 เดือนเศษ ชายผู้นั้นก็หายไปพร้อมกับรถยนต์คันที่เช่าซื้อมานั้น ตอนแรกลูกศิษย์สาวผมได้หนังสือทวงถามหรือที่เราเรียกกันโดยทั่วไปว่าโนติสก็มาเล่าให้ฟังครั้งหนึ่งแล้วโดยที่คิดว่าจะแก้สถานการณ์ด้วยตนเองได้ วันนี้นำพร้อมกับคำฟ้องอย่างหน้าตาตื่น กรณีเช่นนี้ความกตัญญูตเวทีก็คงช่วยอะไรไม่ได้ เพราะขณะเซ็นคำประกันก็บรรลุนิติภาวะแล้ว และไม่ได้มีใครมาบังคับข่มขู่หรือฉ้อฉลหลอกลวงให้เซ็น

กรณีที่สาม

สามีภรรยาจดทะเบียนสมรสกันถูกต้องตามกฎหมายและอยู่กินด้วยกันมาเป็นระยะเวลา 4-5 ปี มารยะหลังๆ นี้ สามีมีอาการเอาใจออกห่างกลับบ้านผิดเวลาจนในที่สุดก็มีปากเสียงกันบ่อยขึ้นๆ เรื่อยๆ และลงท้ายด้วยการแยกกันอยู่ แต่ยังไม่ได้จดทะเบียนหย่าขาดจากกัน ระหว่างที่อยู่กินด้วยกันนั้น มีที่ดินแปลงหนึ่งที่ซื้อร่วมกันอันเป็นสินสมรสระหว่างสามีภรรยา คู่นี้ เมื่อไม่ได้อยู่ด้วยกันแล้วฝ่ายชายก็ไปมีหญิงอื่น ซึ่งสามีกับหญิงอื่นนั้นได้ร่วมกันออกอุบายจะเอาที่ดินสินสมรสนั้นเป็นของตนแต่ผู้เดียว จึงให้ฝ่ายสามีส่งคนมาหาภรรยาพร้อมกับนำหนังสือมอบอำนาจแบบที่ไม่ได้กรอกข้อความอะไรไว้เลยมาให้ภรรยาเซ็นชื่อเป็นผู้มอบอำนาจ ส่วนจะมอบอำนาจให้ใคร มอบอำนาจไปทำอะไร ยังเว้นว่างไม่มีการระบุข้อความอะไรไว้เลย เพียงแต่ฝ่ายสามีสั่งให้คนถือหนังสือมอบอำนาจมาให้ภรรยาเซ็นนั้นบอกภรรยาแต่เพียงว่า ขณะนี้ที่ดินซึ่งเป็นสินสมรสระหว่างเราทั้งสองนั้นกำลังถูกคนอื่นมาบุกรุก ขอให้เซ็นมอบอำนาจมาเพื่อที่ฝ่ายสามีจะได้ไปจัดการกับผู้ที่มาบุกรุกนั้น หลังจากภรรยาหลงกลเซ็นให้แล้ว ฝ่ายสามีก็ไปกรอกข้อความว่าภรรยา มอบอำนาจให้มาโอนที่ดินส่วนของภรรยาให้แก่สามีเพียงผู้เดียว ในที่สุดสามีก็ได้ที่ดินสินสมรสนั้นไปทั้งแปลงแต่เพียงผู้เดียว หากจะถามว่าภรรยาจะฟ้องเรียกคืนได้หรือไม่ คำตอบก็คืออาจจะได้หากพิสูจน์ได้ถึงเจตนาอันไม่สุจริตของฝ่ายสามีรวมถึงพฤติกรรมการต่างๆ ด้วย แต่ก็แต่ละครั้งว่ามันต้องทิ้งเสียเวลาค่าใช้จ่ายและปัญหาสุขภาพจิต ฉะนั้นทำไมเราไม่รู้จักศึกษาข้อกฎหมายง่ายๆ เพื่อป้องกันไว้ดีกว่าตามแก้ไขไม่ดีกว่าหรือ

ตัวอย่างที่เล่ามาสามกรณีนี้เป็นส่วนน้อยนิดจากประสบการณ์การออกไปบรรยายกฎหมายให้แก่ข้าราชการ ครูอาจารย์ ผู้นำสตรีและชาวบ้านในหลายๆ พื้นที่ทั่วประเทศเท่านั้น ยังมีเหตุการณ์ต่างๆ อีกนับไม่ถ้วนและนับวันดูจะยังมีวิธีการแปลกๆ ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นทุกวัน เพื่อป้องกันปัญหาอันอาจจะเกิดขึ้น

กับตัวท่าน คนในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง คนรู้จักมักคุ้น ผมจึงจะขอแนะนำเรื่องราวที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายแพ่งบางเรื่องที่ท่านสามารถจะรับรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้เพื่อท่านจะได้ไม่ต้องเป็นเหยื่อของผู้ฉกฉวยโอกาส เพราะความไม่รู้จักกฎหมายของท่าน เรื่องเหล่านี้ได้แก่

1. การกู้ยืมเงิน
2. การเช่าซื้อกับการซื้อขายแบบผ่อนส่ง
3. การขายฝาก
4. การจำนอง
5. การเสียดินในที่ดิน
6. คำถาม คำตอบเกี่ยวกับการทำนิติกรรมแบบต่างๆ

1. การกู้ยืมเงิน

แทบจะเรียกได้ว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสภาพเศรษฐกิจเช่นในปัจจุบันที่จะต้องมีการหยิบยืมเงินกัน แต่ไม่ว่าคุณจะเป็นผู้ยืมหรือผู้ให้ยืมก็ตาม คุณก็ควรที่จะได้เข้าใจกฎหมายในเรื่องนี้ไว้บ้าง เช่น กฎหมายกำหนดว่า ถ้ากู้เงินกันเกินกว่า 50 บาทขึ้นไป จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีกันไม่ได้ คุณอาจจะหัวเราะเยาะว่าอะไรกันแค่ 50 บาทเท่านั้นหรือ! ถึงขนาดว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว ก็ขอเรียนว่าเนื่องจากกฎหมายนี้ร่างกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 สมัยนั้นเงิน 50 บาท มีใช้น้อยเสียนะครับ แต่ถ้าเป็นสมัยนี้ลูกจะขอเงินไปโรงเรียนที่หนึ่งก็เป็นร้อยบาทแล้ว โดยเฉพาะโรงเรียนในกรุงเทพฯ บางโรงเรียน ซึ่งเรื่องจำนวนเงินนี้ต่อไปคงอาจจะมีการแก้ไขให้เพิ่มมากขึ้น แต่เมื่อยังไม่ได้มีการแก้ไข เราก็ต้องว่ากันตามไปก่อน แล้วที่ว่าหลักฐานเป็นหนังสือนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นสัญญากู้ยืมเงินกันเสมอไป อาจจะเป็นเพียงเอากระดาษมาเขียนข้อความว่า “ข้าพเจ้านาง.....ได้กู้ยืมเงินนาง.....เป็นจำนวน.....บาท และจะนำมาชำระคืนให้

ภายในวันที่.....พร้อมดอกเบี๋ยร้อยละ 15 ต่อปี” แล้วก็ลงลายมือชื่อผู้กู้ไว้เป็นสำคัญ จะมีพยานด้วยหรือไม่ก็ได้เพียงเท่านี้ก็ถือว่ามีหลักฐานเป็นหนังสือที่จะฟ้องร้อง บังคับคดีกันได้แล้ว เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องหนึ่งตัดสินเกี่ยวกับเรื่องหลักฐานเป็นหนังสือไว้น่าสนใจมากซึ่งผมอยากจะเล่าให้ฟัง คือมีชายคนหนึ่งสมมุติว่าชื่อสมชายก็แล้วกันนะครับ ได้กู้ยืมเงินจำนวน 10,000 บาท ไปจากผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งผมจะสมมุติอีกว่าชื่อสมหญิง โดยบอกว่าจะนำมาคืนภายใน 30 วันข้างหน้า แต่ทั้งคู่ก็ไว้วางใจกันมากหรือจะยังงี้ก็ไม่ทราบ จึงไม่ทำหลักฐานหรือสัญญาอะไรต่อกันไว้ เมื่อถึงกำหนดชำระสมหญิงก็รอแล้วรอเล่าเฝ้าแต่รอ ไม่เห็นแม้กระทั่งวีแววของสมชาย สมหญิงจึงเดินทางไปปรึกษาทนายความ ทนายความเปิดกฎหมายดูแล้วก็เห็นว่าสมหญิงถ้าจะแย่งแน่เพราะเมื่อกฎหมายบังคับว่ากู้ยืมเงินเกินกว่า 50 บาท ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ แล้วไม่มีอะไรเลยเช่นนี้ไปฟ้องร้องยังโรงศาลท่านก็คงจะไม่พิจารณาให้แน่แต่ทนายผู้นั้นก็ไม่ละความพยายามที่จะแสวงหาหนทางให้แก่สมหญิง จึงได้ออกอุบายให้สมหญิงเขียนจดหมายทวงหนี้ไปยังสมชาย โดยในจดหมายทวงหนี้ นั้นแทนที่สมหญิงจะทวงแค่ 10,000 บาท ตามที่สมชายกู้ไปจริง ทนายผู้นั้นก็แนะนำให้สมหญิงเขียนไปทวงว่า “คุณสมชาย ตามที่คุณกู้เงินดิฉันไปจำนวน 100,000 บาท นั้น บัดนี้ครบกำหนดที่คุณจะต้องคืนเงินต้นและดอกเบี๋ยกับดิฉันแล้วนะคะ ดิฉันรอรับชำระนี้อยู่ค่ะ” คุณสมชายเห็นจดหมายเท่านั้น ก็ตกใจถึงยอดหน้ที่ถูทวง คราวนี้เหตุการณ์ก็เลยเป็นไปตามที่ทนายคาดว่าจะเกิด แล้วก็เป็นที่ไปตามนั้นจริงเสียด้วย เพราะพอสมชายอ่านจดหมายทวงหนี้ของสมหญิงเสร็จ ก็รีบตอบจดหมายมายังสมหญิงทันทีว่า “คุณสมหญิง ผมได้รับจดหมายทวงหนี้จากคุณเรียบร้อยแล้ว และแปลกใจมากที่คุณทวงหนี้ผมมามากมายอะไรเช่นนั้น ผมกู้เงินคุณไปเพียง 10,000 บาท เท่านั้น แม้ว่าคุณจะคิดดอกเบี๋ยด้วย อย่างมากก็ไม่น่าจะเกิน 12,500 บาท ไม่ใช่ตั้ง 100,000 บาท อย่างที่คุณทวงมา” ว่าแล้วสมชายก็ลง

ลายมือชื่อตัวเองทำจดหมายฉบับนั้น เท่านั้นแหละครับ ทนายผู้นั้นก็มึนงานทำแล้วเพราะเขาสามารถใช้จดหมายตอบที่สมชายมีมาถึงสมหญิงเป็นหลักฐานเป็นหนังสือที่จะใช้ในการฟ้องร้องบังคับคดีแก่สมชายได้

เกี่ยวกับเรื่องการกู้ยืมเงินนั้น ที่ถามกันมามากมายอีกเรื่องหนึ่งก็คือ โดยปกติผู้กู้มักจะยินยอมมาทำสัญญากับผู้ให้กู้พร้อมทั้งยินดีชำระดอกเบี้ยให้ตามที่ผู้ให้กูกำหนด ซึ่งบางครั้งก็เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้เพราะกฎหมายกำหนดว่าห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราคือห้ามเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี หรือร้อยละ 5 สลึงต่อเดือนนั่นเอง แต่ก็มักจะมีการฝ่าฝืนกันอยู่เสมอๆ กฎหมายที่เรียกว่าพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานั้นมีขึ้นก็เพื่อไม่ต้องการให้ผู้ให้กูเอาเปรียบผู้กู้มากเกินไป จนดูจะเป็นการขูดรีด ซึ่งจะมีผลตามมาก็คือผู้กู้ไม่มีทางหาเงินมาชำระได้เลยหนีไปเลย ผู้ให้กู้ก็ต้องนำคดีมารกโรงรศาสอีก เพราะเวลาที่ต้องการเงินนั้นผู้กู้ก็ต้องยอมทุกอย่าง เพื่อให้ได้เงินกู้แม้ว่าผู้ให้กูจะเรียกเอาเท่าไร ผู้กู้ก็ต้องยอมผลจากการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานี้ ผู้ให้กูควรจะได้ทราบว่าถ้าคดีไปถึงศาลท่านจะไม่ได้ดอกเบี้ยเลยแม้แต่แดงเดียว ถ้าท่านเรียกดอกเบี้ยไว้เกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด

นอกจากผู้กู้จะยินยอมมาทำสัญญาพร้อมชำระดอกเบี้ยอย่างดีแล้ว ส่วนมากมักจะนำไป ส.ค.1 หรือ น.ส.3 หรือโฉนดที่ดินมามอบไว้ให้แก่ผู้ให้กูด้วย โดยเขียนระบุไว้ในสัญญาอย่างชัดเจน แต่ไม่ได้ไปจดทะเบียนในลักษณะจำนองกันไว้แต่อย่างใด โดยที่ทั้งสองฝ่ายต่างมักจะเข้าใจตรงกันว่าจำนองกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ใครไปบอก ไปแนะนำให้ไปจดทะเบียนที่อำเภอหรือสำนักงานทะเบียนที่ดินจังหวัดก็ไม่เชื่อ บางคนก็อ้างว่าทำกันมาอย่างนี้ตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย ไม่เห็นจะเป็นอะไรเลย บางคนก็ไม่อยากที่จะไปจดทะเบียนจำนอง เพราะไม่อยากเสียค่าธรรมเนียมการจำนองให้แก่ทางราชการ ก็เลยเป็นอันว่ามีสัญญาแล้วพร้อมกับได้โฉนดหรือ น.ส. 3 หรือ

ไบ ส.ค. 1 ไร่ครอบครอง มีความรู้สึกว่าอุ่นใจดี พอต่อมามีเรื่องมีราวบังคับชำระหนี้กันขึ้นมาจริงๆ ถ้าผู้กู้ไม่มีชำระให้หรือชำระให้ได้ไม่ครบตามจำนวนหนี้ ก็จะต้องบังคับเอาที่ดินเหล่านั้นไม่ได้ ได้แค่เพียงกอดโฉนดหรือ น.ส. 3 หรือ ไบ ส.ค.1 นั้นไว้เฉยๆ ถ้าผู้กู้เกิดหัวหมอขึ้นมาเมื่อนำโฉนดหรือ น.ส. 3 หรือไบ ส.ค. 1 นั้นมามอบให้ผู้ให้กู้แล้วแอบไปแจ้งความว่าหายไปแล้วไปขอออกโฉนดหรือ น.ส. 3 หรือ ไบ ส.ค. 1 ใหม่ก็ย่อมจะกระทำได้เพราะไม่ได้มีการจำนองไว้แต่อย่างใด เมื่อถึงเวลานั้นแล้วถ้าคุณเป็นผู้ให้กู้ คุณคิดว่า คุณจะทำอย่างไรดี ผมจึงอยากจะแนะนำว่าควรทำให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้คือ ถ้าจะให้ผู้กู้มีเงินก็ควรมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้กู้เป็นสำคัญ อย่าเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามที่กฎหมายกำหนด ถ้าจะเอาที่ดินของผู้กู้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ด้วยก็ควรจดทะเบียนจำนองเสียให้เรียบร้อย เสียค่าธรรมเนียมจำนองให้ทางราชการนิดหน่อย ดีกว่าไม่สามารถบังคับเอาอะไรได้เลยจะเข้าทำนอง “เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย” เพราะกฎหมายมีไว้ก็เพื่อให้นักในสังคมปฏิบัติตามให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วกฎหมายก็จะให้การรับรองคุ้มครองให้ตามหลักที่ว่า “กฎหมายจะคุ้มครองผู้ที่มาศาลด้วยมือสะอาด” คือ ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วเท่านั้น ลองถามตัวเองดูซิครับว่า คุณปฏิบัติตามกฎหมายแล้วหรือยัง?

2. เช่าซื้อกับการซื้อขายแบบผ่อนส่ง

ทุกวันนี้หลายๆ คนมีภาระที่จะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับครอบครัวมากมายหลายเรื่องด้วยกัน รวมถึงการผ่อนชำระเงินค่าซื้อสินค้าต่างๆ ด้วย รู้สึกว่านักการตลาดของญี่ปุ่นจะเก่งมากในเรื่องนี้เพราะแต่ก่อนแต่โรมานัน ไฟฟ้า ถนนหนทาง ความสะดวกสบายต่างๆ เข้าไปไม่ถึงตามหมู่บ้านหรือในชนบท แต่ปัจจุบันนี้ทุกอย่างที่กล่าวมามีเกือบหมดแล้วทั้งในเมืองและชนบท เพราะญี่ปุ่นยอมเข้ามาลงทุนด้วยการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศด้อยพัฒนา

หรือประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยให้ได้มีไฟฟ้า และถนนหนทางอย่าง สะดวกสบายขึ้น และแล้วญี่ปุ่นก็เริ่มขายสินค้าที่ตนเองผลิตไม่ว่าจะเป็นหม้อ- หุงข้าวไฟฟ้า เต่าแก๊ส ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ รถยนต์ รถกระบะ มอเตอร์ไซค์ ฯลฯ โดยเฉพาะในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา ชาวชนบทมีรายได้มากขึ้นจากการขายที่ทำมาหากินเพราะราคาขึ้นพรวดพราดจนอดใจไว้ไม่อยู่ โดย ไม่ได้คำนึงว่าขายที่ทำมาหากินไปแล้วอีกหน่อยลูกหลานจะเอาที่ดินที่ไหน ทำกินต่อไป พอขายได้เงินมาก็เอามาใช้เที่ยวเตร่บ้าง ซื้อข้าวของเครื่องใช้เพื่อ อำนวยความสะดวกสบายแก่ตนเองและครอบครัวบ้าง บางราย เงินทอง ที่ทาง มีไม่มาก แต่ก็อยากจะเห่ตามแฟชั่นที่เขาฟุ่มเฟือยกันถึงขนาดต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขามาจับจ่ายบ้างก็ยอม แล้วผลที่ตามมาก็คือความยากจนหรือที่ ชาวบ้านเรียกกันว่า “ซักรหน้าไม่ถึงหลัง” ความยากจนแบบที่ว่านี้บางที่เรา เรียกว่าเป็นความยากจนแบบผ่อนส่ง แต่ถ้าจะว่าไปจริงๆ แล้วผ่อนส่งก็ยังมีดี เพราะเมื่อเราซื้อสินค้าด้วยเงินสดไม่ได้เพราะมีความจำเป็นที่จะต้องนำไป ใช้อย่างอื่นก่อนหรือไม่มีเงินเพียงพอ พ่อค้าแม่ค้าหัวใสเหล่านี้ก็จะทำเป็น เชิญชวนให้ซื้อแบบผ่อนส่ง แต่ถ้าเราหลงคารมไปซื้อเข้าจริงๆ สัญญาที่เขา ทำกับเรานั้นมักจะไม่ใช่สัญญาซื้อขายแบบผ่อนส่งอย่างว่า แต่กลับจะกลายเป็นสัญญาเช่าซื้อเสียมากกว่า ซึ่งท่านในฐานะเป็นผู้บริโภคจึงต้องไตร่ตรองดู ให้รอบคอบก่อนตัดสินใจว่าจะซื้อหรือไม่

หลายท่านคงจะสงสัยว่าซื้อขายแบบผ่อนส่งกับเช่าซื้อนี้มีผลเหมือน กันหรือต่างกันอย่างไร ทำไม่ถึงจะต้องหยิบยกขึ้นมาอธิบายกันด้วย ผมขอ เรียกว่าการซื้อขายแบบผ่อนส่งที่ส่วนมากเขาใช้เป็นคำเชิญชวนให้ซื้อสินค้า กับการเช่าซื้อนั้นดูแล้วคล้ายกันมาก คือผ่อนชำระค่าซื้อสินค้าเป็นงวดๆ เหมือนกัน แต่มีส่วนที่แตกต่างและเป็นความแตกต่างที่สำคัญมากในทาง กฎหมายเสียด้วย นั่นก็คือถ้าเป็นการซื้อขายแบบผ่อนส่ง กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ที่ซื้อขายนั้นจะโอนไปยังผู้ซื้อทันที เช่น ถ้าเราต้องการซื้อขายแบบผ่อนส่ง

มอเตอร์ไซค์ 1 คัน ราคาคันละ 20,000 บาท ผ่อนชำระเป็นงวดๆ ละ 1,000 บาท รวม 20 งวด ถ้าซื้อขายแบบนี้จริง กรรมสิทธิ์ในรถมอเตอร์ไซค์จะโอนไปยังผู้ซื้อทันที ถ้าผ่อนมาได้ 7 งวด ผู้ซื้อเกิดมีปัญหาทางการเงินไม่สามารถผ่อนได้ ผู้ขายก็ไม่อาจมายึดกรรมสิทธิ์รถมอเตอร์ไซค์นั้นกลับไปเป็นของผู้ขายได้ เพราะกรรมสิทธิ์ได้โอนไปเป็นของผู้ซื้อแต่แรกเมื่อทำสัญญา ซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันไปแล้ว ผู้ขายทำได้แต่เพียงฟ้องขอให้ชำระหนี้เงินค่าผ่อนส่งหรือค่างวดเท่านั้น แต่ตัวอย่างเดียวกันนี้ หากเป็นการเช่าซื้อ กรรมสิทธิ์ในรถมอเตอร์ไซค์จะยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าผู้ซื้อจะผ่อนค่างวดเสร็จสิ้นคือ 20 งวดๆ ละ 1,000 บาท (ทั้งนี้ผู้ขายอาจคิดรวมดอกเบี้ยไว้ด้วยหรือไม่ก็ตาม) และหากไม่มีการกำหนดกันไว้เป็นอย่างอื่น กฎหมายบัญญัติว่าผู้ซื้อจะต้องส่งค่างวดไปทุกงวด หากขาดส่งติดกัน 2 งวด ถือว่าผู้ซื้อผิดสัญญา ผู้ขายสามารถบอกเลิกสัญญาและเรียกเอาทรัพย์สินที่เช่าซื้อกลับมาเป็นของผู้ขายได้ จากตัวอย่างข้างต้นหากผู้ซื้อส่งค่างวดมาแล้ว 15 งวด เกิดมีปัญหาทางการเงินไม่สามารถส่งค่างวดในงวดที่ 16 และ 17 ติดต่อกัน ผู้ขายก็สามารถบอกเลิกสัญญาและเรียกเอามอเตอร์ไซค์คืนมาจากผู้เช่าซื้อได้เงินที่ส่งค่างวดไปแล้ว 15 งวด ก็ถูกผู้ขายริบไปได้ด้วย เพราะถือว่าเงินที่จ่ายไปแล้วนั้นเป็นค่าเช่าในระหว่างที่เอาของๆ เขามาใช้

ดังนั้น แม้จะมีคำเชิญชวนว่าซื้อขายแบบผ่อนส่งก็ตาม ท่านก็ต้องดูดีๆ ด้วยว่าเวลาทำสัญญานั้นเป็นแบบไหนกันแน่ เพราะทั้งซื้อขายแบบผ่อนส่ง และเช่าซื้อ ต่างก็ต้องชำระเงินเป็นงวดๆ เหมือนกัน แต่ต่างกันในเรื่องกรรมสิทธิ์และผลบังคับเมื่อผิดสัญญา ผมเคยทำงานเป็นทนายความมาหลายปี เห็นลูกความที่ไม่ได้ใส่ใจเรื่องเหล่านี้ กว่าจะรู้ก็ต้องตกเป็นเบี้ยล่างเขาแล้ว จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินธุรกิจทุกวันนี้ส่วนใหญ่ประชาชนผู้บริโภคก็มักจะตกเป็นเบี้ยล่างเขาอยู่แล้ว เพราะส่วนใหญ่มักจะทำเป็นสัญญาเช่าซื้อมากกว่าซื้อขายแบบผ่อนส่ง ถ้าไม่ยอมทำสัญญา

เช่าซื้อ ผู้ขายเขาก็ไม่ขายให้ ถ้าอยากจะซื้อสินค้าเขาเราก็ต้องยอมทำตามที่เขากำหนด เหมือนถูกจับมัดมือชก แต่เราก็ยินดีให้เขาชก จะทำไงได้ก็อยากซื้อของเขาเองนี่ เมื่ออยู่ในสถานการณ์จำเป็นเช่นนี้ เราก็คควรจะสำรวจดูตัวเราเองเสียก่อนที่จะเข้าทำสัญญาว่าเราสามารถปฏิบัติตามสัญญาได้ครบถ้วนหรือไม่ ถ้าไม่แน่ใจก็ต้องรู้จักห้ามใจเอาไว้บ้าง จะได้ไม่ต้องถูกยึดทั้งเงินที่ส่งค่างวดไปแถมของที่ซื้อก็พลอยถูกยึดไปอีกด้วย โดยเฉพาะพวกหมู่บ้านจัดสรรทั้งหลาย คอนโดมิเนียม รถยนต์ หรือแม้กระทั่งข้าวของเครื่องใช้ในบ้านต่างๆ ก็ตาม สมัยนี้จะมามั่วแต่นั่งร้องเพลง “หนูไม่รู้” อยู่คงจะไม่ได้แล้ว ระวังใจไหมครับ

3. การขายฝาก

การขายฝากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของผู้ซื้อทันทีเมื่อทำการซื้อขายกัน เพียงแต่มีข้อตกลงว่าผู้ขายอาจไถ่ทรัพย์สินคืนได้ภายในเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา ข้อตกลงนี้ต้องทำเป็นหนังสือ และต้องจดทะเบียนระบุให้ชัดเจนว่าจะไถ่คืนภายในเวลาที่ปีด้วยสินไถ่เป็นเงินเท่าไร กฎหมายกำหนดระยะเวลาไว้ว่า

- 1) ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ เช่น บ้าน ที่ดิน ไม่เกิน 10 ปี นับแต่เวลาซื้อขาย
- 2) ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น รถเครื่อง พัดลม หรือสร้อย แหวน ไม่เกิน 5 ปี

แต่จะตกลงกันภายในเวลาสั้นกว่านี้ เช่น 1 ปีก็ได้

สินไถ่จะตกลงกันกำหนดไว้เท่าไรก็ได้ ถ้าไม่กำหนดก็ให้ไถ่ตามราคาที่ขายฝาก แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าหนี้หรือผู้ซื้อฝากจะกำหนดสินไถ่ไว้สูงกว่าราคาซื้อขาย เพื่อหากำไรและอาจได้ผลประโยชน์สูงกว่าการเรียกดอกเบี้ยจากผู้กู้เงิน แต่ปัจจุบันได้มีกฎหมายกำหนดว่าห้ามเรียกค่าสินไถ่ในอัตราสูงๆ

จะเรียกได้ก็ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี ทั้งนี้เพราะเป็นการคุ้มครองลูกหนี้มิให้ต้องตกเป็นเบี้ยล่างจนเกินไป เพราะมีข้อกำหนดเรื่องเวลาไถ่ถอนซึ่งก็ทำให้ลูกหนี้อาจจะเสียเปรียบเจ้าหนี้ได้อยู่แล้ว

ดังนั้น เกษตรกรไม่ควรทำสัญญาขายฝาก ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้เงิน ควรทำสัญญาจำนอง เพราะการจำนองกรรมสิทธิ์ในที่ดินยังเป็นของลูกหนี้อยู่ ส่วนการขายฝากนั้น กรรมสิทธิ์หลุดมือทันทีจะเอาที่ดินคืนต้องไปไถ่คืน บางครั้งหาเงินไม่ทันตามกำหนดก็หมดสิทธิ์ไถ่คืนบางครั้งหาเงินได้แล้วแต่เจ้าหนี้หลบหน้า เพราะเขาอยากได้ที่ดินจึงหลบไม่ยอมให้ไถ่ ในกรณีเช่นนี้ ลูกหนี้ต้องไปปรึกษานิติกรของ สคช. (สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน) ซึ่งอยู่ที่ทำการอัยการจังหวัด ที่ศาลากลาง หรือพบกับเจ้าหน้าที่ของสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย ซึ่งที่ทำการอยู่ที่ เลขที่ 6 ถนนสุขุขทัย เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่จะแนะนำให้ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้

1. ผู้ขายฝากนำเงินสินไถ่พร้อมพยานไปที่เจ้าหน้าที่ที่จดทะเบียนการขายฝากแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบว่าได้ใช้สิทธิไถ่ถอนแล้วแต่ผู้ซื้อฝากไม่ยอมให้ไถ่

2. นำเงินสินไถ่ไปวางที่สำนักงานวางทรัพย์ ซึ่งอยู่ที่ศาลจังหวัดในเขตที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ เมื่อเอาเงินไปวางที่สำนักงานวางทรัพย์แล้ว ก็ถือว่าได้ใช้สิทธิไถ่ถอนแล้ว

ทั้งนี้ ต้องทำก่อนครบกำหนดไถ่ถอนในสัญญา

4. การจำนอง

คือการเอาเอกสารที่แสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน น.ส.3 หรือใบรูปพรรณสัตว์พาหนะไปจดทะเบียนเป็นประกันในการชำระหนี้ โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์ ส่วนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ก็ยังเป็นของลูกหนี้อยู่ เจ้าหนี้จะบังคับ

เอาทรัพย์สินหลุดเป็นกรรมสิทธิ์ได้ต่อเมื่อลูกหนี้ขาดส่งดอกเบี้ย 5 ปี ติดต่อกัน และต้องฟ้องบังคับจำนอง ทรัพย์สินไม่เป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าหนี้ทันทีอย่างการ ขายฝาก

เกษตรกรจึงควรระวัง ถ้าเอาที่ดินไปจำนองใครต้องพยายามส่งดอกเบี้ย ทุกปีอย่าให้ขาด และอย่าพยายามไปขอกู้เงินเพิ่มโดยอาศัยหลักทรัพย์สินเดียวกัน นั้นอีก เพราะถ้าเพิ่มต้นก็จะเพิ่มดอกจนส่งไม่ไหวทำให้ที่ดินหลุดมือได้

ถ้าท่านเป็นเจ้าของบ้าน มีเพื่อนบ้านมาขอกู้เงินและจะเอาที่ดินมา จำนอง ข้อควรระวังก็คือ อย่าทำสัญญากู้ยืมเงินกันเองโดยรับมอบโฉนดไว้ เป็นประกันเฉยๆ เพราะโฉนด หรือ น.ส. 3 ที่นำมาประกันเงินกู้นั้นอาจเป็น โฉนดปลอมหรือถูกหลอกหลวงมา ถ้าจะรับจำนองต้องไปจดทะเบียนจำนองที่ สำนักทะเบียนที่ดิน เจ้าหน้าที่จะได้ตรวจสอบให้ ถ้ารับจำนองโดยทำกันเอง ที่บ้าน เจ้าหนี้จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย สัญญาจำนองเป็นโมฆะ เจ้าของที่แท้จริงเขาอาจไปแจ้งว่าโฉนดหายขอออกโฉนดใหม่ได้

5. การเสียสิทธิในที่ดิน

ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ถ้าบุคคลใดมีสิทธิในที่ดินตามโฉนด หรือ น.ส.3 ถ้าทอดทิ้งที่ดินไปหางานทำที่อื่นปล่อยให้ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ไม่ทำประโยชน์เกินเวลาที่กฎหมายกำหนดต่อไปนี้คือ

- 1) 10 ปี สำหรับที่ดินมีโฉนด
- 2) 5 ปี สำหรับที่ดินมี น.ส. 3

กฎหมายถือว่าเจ้าของเจตนาสละสิทธิ อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจยื่น คำร้องต่อศาลขอให้ศาลเพิกถอนหนังสือแสดงสิทธิดังกล่าวได้

นอกจากจะถูกเพิกถอนสิทธิเพราะไม่ทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว อีก ทางหนึ่งที่เราจะเสียสิทธิ คือ มีผู้มาแย่งการครอบครอง แล้วเราไม่ฟ้องภายใน ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดที่เรียกว่า การเสียสิทธิในที่ดินโดยการครอบครอง

ปรปักษ์ คือถ้ามีผู้อื่นมาครอบครองที่ดินของเราโดยสงบ โดยเปิดเผยด้วย เจตนาเป็นเจ้าของ ติดต่อกัน 10 ปี โดยเราไม่ได้ฟ้องขับไล่ ไม่ได้เก็บค่าเช่า เขาจะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นถ้าเป็นที่มิไฉนดใช้เวลา 10 ปี ส่วนที่ดินไม่มี โฉนดมีแค่ ส.ค.1 หรือ น.ส.3 เขามาแย่งการครอบครองถ้าเราไม่ฟ้องภายใน 1 ปี คดีก็ขาดอายุความ เราหมดสิทธิ์ในที่ดินนั้น

6. คำถามคำตอบเกี่ยวกับการทำนิติกรรมแบบต่าง ๆ

ก. การกู้ยืม

ถาม การกู้ยืมนี้จำเป็นจะต้องเป็นการกู้ยืมเงินกันเพียงอย่างเดียวหรือไม่?

ตอบ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นการกู้ยืมเงินกันเพียงอย่างเดียว แต่อาจจะเป็นการกู้ยืมทรัพย์สินอย่างอื่น เช่น ข้าวสาร ฟืน ถ่าน รถยนต์ ฯลฯ เป็นต้น และโดยทั่วๆ ไปแล้ว ส่วนใหญ่จะไม่เรียกว่ากู้ยืมข้าวสาร กู้ยืมฟืน กู้ยืมถ่าน กู้ยืมรถยนต์ ฯลฯ แต่จะเรียกว่าขอยืมข้าวสาร ขอยืมฟืน ขอยืมถ่าน ขอยืมรถยนต์ ฯลฯ ซึ่งตามกฎหมายแล้ว เขาเรียกว่า “ยืมใช้คงรูป” และ “ยืมใช้สิ้นเปลือง”

ถาม คำว่า “ยืมใช้คงรูป” และ “ยืมใช้สิ้นเปลือง” หมายความว่าอะไร?

ตอบ คำว่า “ยืมใช้คงรูป” หมายถึง เราไปยืมทรัพย์สินเขามาใช้ได้เปล่าๆ โดยไม่ต้องเสียเงินเสียทอง และเราดตกลงว่าเมื่อเราใช้สอยทรัพย์สิน ที่ยืมเขามาเสร็จแล้วเราก็จะคืนให้แก่เขา

ตัวอย่าง นายดำมาขอยืมรถยนต์จากนายแดงว่าจะนำไปใช้ส่ง ข้าวสารที่จังหวัดเชียงใหม่ นายแดงเห็นว่าเป็นเพื่อนบ้านที่สนิทกันจึงให้ยืม

รถยนต์ไป ดังนี้ เมื่อนายดำส่งข่าวสารที่จังหวัดเชียงใหม่เสร็จแล้ว นายดำจะต้องคืนรถยนต์ที่ขอยืมมานั้นให้แก่นายแดง รถยนต์ดังกล่าวที่นายดำขอยืมไปใช้นั้น เขาเรียกว่า “การยืมใช้คงรูป”

คำว่า “ยืมใช้สิ้นเปลือง” หมายถึง เราไปขอยืมทรัพย์สินเขามาใช้ โดยที่เจ้าของทรัพย์สินนั้นโอนกรรมสิทธิ์มาให้กับเรา และโดยทรัพย์สินที่เราขอยืมใช้นั้น เมื่อใช้ไปแล้วก็ย่อมสิ้นเปลืองหมดไป เช่น ขอยืมข่าวสาร ฟิน ถ่าน น้ำมัน ฯลฯ เป็นต้น การที่เราขอยืมทรัพย์สินมานั้น ต้องกำหนดปริมาณเป็นที่แน่นอนเพื่อว่าเราจะได้อคืนทรัพย์สินประเภท ชนิด และปริมาณ เช่น เดียวกันให้แทนทรัพย์สินที่เราขอยืมเขามา

ตัวอย่าง นายดำรู้จักกับนายแดงจึงไปขอยืมข่าวสาร 3 กระสอบจากนายแดง ข่าวสาร 3 กระสอบนี้เป็นข่าวหอมมะลิชนิดดีเยี่ยม นายแดงก็ให้นายดำยืมมากินมาใช้ ดังนี้ เป็นการยืมใช้สิ้นเปลือง เพราะเมื่อใช้หรือกินข่าวสารย่อมหมดไป ดังนี้เมื่อนายดำจะคืนข่าวสารให้แก่นายแดง นายดำจะต้องหาข่าวสารหอมมะลิชนิดดีเยี่ยม 3 กระสอบมาคืนให้แก่นายแดง

ถาม สมมุติว่า ถ้านายดำมาขอยืมเงินจากนายแดงจำนวน 1,000 บาท โดยไม่ได้เขียนเป็นหนังสืออะไรให้ไว้เลย แล้วต่อมานายดำก็ไม่ยอมคืนเงินจำนวนดังกล่าวให้แก่นายแดง นายแดงจะดำเนินการอย่างไรได้บ้างตามกฎหมาย?

ตอบ ตามกฎหมายแล้วนายแดงไม่สามารถที่จะฟ้องร้องคดีกับนายดำได้ เพราะตามกฎหมายแล้วการกู้ยืมเงินเกินกว่า 50 บาท ขึ้นไป จะต้อง มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อผู้ยืมด้วย

ถาม คำว่า “หลักฐานแห่งการกู้ยืม” หมายถึงอะไร?

- ตอบ** คำว่า “หลักฐานแห่งการกู้ยืม” หมายถึง เอกสารหรือแผ่นกระดาษ ซึ่งในเอกสารหรือแผ่นกระดาษนั้นได้ระบุเป็นข้อความว่าเป็นการกู้ยืมเงินกัน และจะต้องลงลายมือชื่อของผู้ยืมด้วย
- ถาม** หากว่าผู้ยืมเขียนหนังสือไม่เป็นและมาขอกู้ยืมเงินจากเรา เราเป็นคนเขียนหนังสือกู้ยืมเอง ผู้ยืมก็ไม่ได้ลงลายมือชื่อไว้ เพียงแต่ใช้โป่งแปะ (ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือ แกงไต) จะได้หรือไม่ และจะถือว่าหนังสือฉบับนั้นเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินจะได้หรือไม่?
- ตอบ** หนังสือฉบับดังกล่าวถือได้ว่าเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงิน ฟ้องร้องกันได้ แม้จะโป่งแปะ (ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือแกงไต) แต่การใช้โป่งแปะนี้ (ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือแกงไต) จะต้องมีการพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วย 2 คน พยานที่ลงชื่อรับรอง 2 คนนี้ห้ามใช้โป่งแปะ (ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือแกงไต)
- ถาม** ดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงินกันนี้จะคิดดอกเบี้ยอย่างชาวบ้านในอัตราร้อยละ 2 ต่อเดือนหรือมากกว่านี้จะได้หรือไม่?
- ตอบ** จะคิดดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวไม่ได้เพราะเป็นการผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ทั้งนี้กฎหมายได้กำหนดให้คิดดอกเบี้ยได้ในอัตราไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี หรืออาจจะคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี หรือจะต่ำกว่าร้อยละ 15 ต่อปีก็ได้ หากว่าไม่มีการกำหนดในเรื่องดอกเบี้ยไว้เช่นนั้น กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ให้กู้เงินที่จะคิดดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีเท่านั้น
- ถาม** ในกรณีที่ดอกเบี้ยของต้นเงินกู้ยืมค้างชำระอยู่ผู้ให้กู้เงินมีสิทธิที่จะคิดดอกเบี้ยทบต้นจะได้หรือไม่?

ตอบ โดยทั่วไปแล้วผู้ให้กู้เงินไม่มีสิทธิที่จะคิดดอกเบี้ยทบต้น แต่ถ้าหากว่าเป็นเรื่องที่ดินของต้นเงินกู้ค้างชำระไม่น้อยกว่า 1 ปี กล่าวคือค้างชำระเกินกว่า 1 ปี นั้นเอง คู่สัญญาผู้ยืมเงินจะตกลงกัน โดยทำเป็นหนังสือให้เอาดอกเบี้ยที่ยังคงค้างชำระอยู่นั้นทบเข้ากับต้นเงินกู้แล้วคิดดอกเบี้ยตามจำนวนเงินที่ทบนั้นก็ได้

ตัวอย่าง นายเอกขอกู้ยืมเงินจากนายโท และมีหลักฐานเป็นหนังสือว่าจะชำระเงินต้นจำนวน 10,000 บาท และดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่กู้ยืมเงิน ครั้นเมื่อถึงกำหนดที่นายเอกจะต้องชำระทั้งต้นเงินกู้และดอกเบี้ย นายเอกไม่มีเงินชำระจึงขอให้นายโทยอมผ่อนผันให้ชำระดอกเบี้ยเสียก่อน นายโทจึงคิดดอกเบี้ยใน 1 ปี ของต้นเงินจำนวน 10,000 บาท เป็นเงิน 1,500 บาท นายเอกจึงขอร้องให้เอาดอกเบี้ยที่คิดเป็นเงิน 1,500 บาท นี้มาบวกเข้ากับต้นเงินกู้ยืมเป็นจำนวนเงิน 11,500 บาท และนายเอก นายโท ได้ทำหนังสือว่าตกลงที่จะนำจำนวนเงินดอกเบี้ยบวกเข้ากับต้นเงินกู้ยืมแล้วให้คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ของจำนวนเงินที่รวมทั้งหมดคือ 11,500 บาท ได้ดังนี้ ถือว่านายโท มีสิทธิที่จะคิดดอกเบี้ยทบต้นได้

ถาม มีกรณีใดบ้างหรือไม่ที่เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะคิดดอกเบี้ยทบต้นเงินกู้ได้ แม้ดอกเบี้ยนั้นจะค้างชำระต่ำกว่า 1 ปี ก็ตาม?

ตอบ มีในกรณีเกี่ยวกับเรื่องบัญชีเดินสะพัด ซึ่งหมายถึงการทำสัญญากู้เงินเบิกเกินบัญชีกับธนาคารในการเปิดบัญชีใช้เช็คเพื่อทำธุรกิจการค้า ในกรณีเช่นนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะคิดดอกเบี้ยในอัตราเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปีได้ เพราะมีพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 กำหนดไว้โดยเฉพาะ แต่ทั้งนี้การกำหนดดอกเบี้ยนั้นต้อง

ไม่เกินอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่รัฐมนตรีได้ประกาศกำหนดไว้โดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย กับทั้งเจ้าหนี้ยังมีสิทธิที่จะคิดดอกเบี้ยทบต้นได้แม้ว่าดอกเบี้ยจะค้างชำระต่ำกว่า 1 ปีก็ตาม ทั้งนี้ เพราะเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษ

ถาม ในการกู้ยืมเงินกันนี้จะต้องมีการส่งมอบเงินให้แก่กันหรือไม่?

ตอบ ไม่จำเป็นจะต้องส่งมอบเงินให้แก่กัน อาจจะเป็นสิ่งของหรือทรัพย์สินอย่างอื่นแทนจำนวนเงินที่กู้ยืมกันก็ได้ โดยตีราคาสิ่งของหรือทรัพย์สินนั้นตามราคาในท้องตลาด

ตัวอย่าง นายดำขอกู้ยืมเงิน 1,000 บาท จากนายแดง นายแดงและนายดำตกลงกันนำข้าวสาร 2 กระสอบ ราคากระสอบละ 500 บาท ชำระแทนจำนวนเงินที่กู้ยืม และนายดำตกลงยอมรับเอาข้าวสาร 2 กระสอบ ซึ่งราคาตามท้องตลาดในขณะนั้นราคากระสอบละ 500 บาท แทนจำนวนเงินที่ขอกู้ยืม เมื่อหนี้เงินกู้ถึงกำหนดนายดำอาจจะนำข้าวสารคืนให้แก่นายแดง ตามราคาข้าวสารในท้องตลาดในขณะนั้น โดยนายแดงตกลงยอมรับข้าวสารนั้นก็ได้อีก

ถาม เมื่อมีการกู้ยืมเงินกันโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว เมื่อหนี้เงินกู้ถึงกำหนดชำระ ผู้กู้ไม่สามารถที่จะชำระทั้งต้นเงินกู้และดอกเบี้ยได้จึงได้นำลูกสาวมาใช้แทนต้นเงินกู้และดอกเบี้ยจะได้หรือไม่

ตอบ จะนำลูกสาวมาชำระแทนต้นเงินกู้และดอกเบี้ยไม่ได้ เพราะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ในกรณีเช่นนี้ต้องถือว่า การกู้ยืมเงินรายนี้เป็นโมฆะ ซึ่งหมายถึงไม่มีการกู้ยืมเงินกันเลย จะฟ้องร้องกันไม่ได้

ถาม กู้ยืมเงินกันเพื่อจ้างให้ผู้อื่นไปฆ่าคนหรือเพื่อไปเล่นการพนันหรือเพื่อไปค้าของที่ผิดกฎหมาย เช่น อาวุธปืนเถื่อน เฮโรอีน ผิ่น หรือ กัญชา เป็นต้น เช่นนี้ จะฟ้องร้องกันได้หรือไม่?

ตอบ ในกรณีดังกล่าวจะฟ้องร้องเป็นความกันไม่ได้ เพราะการกู้ยืมเงินในกรณีดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินเป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน กฎหมายถือว่าเป็นโมฆะ ฉะนั้น จึงถือว่าไม่มีการกู้ยืมเงินกันเลย

ถาม นายเขียวขอกู้ยืมเงินจากนายเหลือง โดยนายเขียวบอกกับนายเหลืองว่า จะเอาเงินจำนวนนี้ไปจ้างคนอื่นไปฆ่าคน หรือไปซื้อเฮโรอีน นายเหลืองก็ตกลงยินยอมให้กู้เงินไป เมื่อหนี้เงินกู้ถึงกำหนดชำระ นายเขียวไม่ยอมชำระเงิน นายเหลืองจะฟ้องร้องได้หรือไม่?

ตอบ นายเหลืองไม่สามารถที่จะฟ้องร้องนายเขียวได้ แม้ว่าทำการกู้เงินกันนี้จะมีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินกันก็ตาม ก็ไม่สามารถฟ้องร้องได้ เพราะกฎหมายถือว่านายเหลืองรู้เห็นเป็นใจในการที่นายเขียวกระทำความผิดกฎหมาย และเป็นการร่วมกันทำสัญญาที่ขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน การกู้เงินรายนี้จึงเป็นโมฆะถือว่าไม่มีการกู้ยืมเงินกันเลย

สรุปสาระสำคัญของกฎหมายลักษณะกู้ยืม

สาระสำคัญของกฎหมายลักษณะกู้ยืมเงินนั้น กล่าวคือจะต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือซึ่งอาจจะมีข้อความระบุว่ากู้ยืมเงินกัน เป็นจำนวนเท่าไร กู้ยืมเงินกันเมื่อวันไหน และกำหนดชำระกันเมื่อใด คิดดอกเบี้ยกันหรือไม่ อย่างไร และที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องมียุติบัตรชื่อของผู้กู้ลงไว้ในหนังสือหรือหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินกันนั้นไว้เป็นสำคัญด้วย

ข. การค้ำประกัน

ถาม คำว่า “ค้ำประกัน” หมายถึงอะไร?

ตอบ คำว่า “ค้ำประกัน” หมายถึงสัญญาซึ่งบุคคลภายนอกยอมผูกพันตนต่อเจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

ตัวอย่าง นายขาวขอกู้ยืมเงินนายเขียวเป็นจำนวน 10,000 บาท และได้ทำหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินกันเป็นหนังสือแล้ว โดยกำหนดชำระเงินต้นและดอกเบี้ยภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ทำสัญญากู้ยืมเงิน แต่ก่อนที่นายเขียวจะส่งมอบเงินจำนวน 10,000 บาท นั้น นายเขียวบอกกับนายขาวว่าให้หาคนอื่นมาเป็นคนค้ำประกันว่านายขาวจะต้องชำระเงินให้แก่ตนภายในกำหนด 6 เดือน หากไม่ยอมชำระ คนที่ค้ำประกันนั้นยอมชำระให้แทนนายขาว นายขาวจึงไปหานายขาวบมาทำสัญญาค้ำประกันเงินที่นายขาวกู้ต่อนายเขียว และนายขาวตกลงในสัญญาค้ำประกันที่ทำกับนายเขียว ว่าตนขอยอมตกลงว่าหากนายขาวไม่ยอมชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยให้แก่นายเขียว ภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ทำสัญญากู้ยืมเงิน นายขาวตกลงยินยอมที่จะชำระเงินต้นและดอกเบี้ยให้แก่นายเขียวแทนนายขาวเอง เช่นนี้ นายเขียวเป็นเจ้าหนี้ นายขาวเป็นลูกหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน สำหรับนายขาวซึ่งมิได้กู้ยืมเงินเลยแต่เป็นผู้ที่รับรองว่านายขาวจะต้องชำระเงินให้แก่นายเขียว เมื่อหนี้ถึงกำหนดถือว่านายขาวเป็นผู้ค้ำประกันตามกฎหมายแล้ว

ถาม การค้ำประกันนั้นจำเป็นต้องทำเป็นหนังสือหรือไม่จะตกลงกันด้วยปากเปล่า ได้หรือไม่?

ตอบ การค้ำประกันนั้นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญจึงจะฟ้องร้องบังคับกันได้ ดังนั้นการตกลงค้ำประกัน

กันด้วยปากเปล่าจึงถือว่าไม่เป็นการค้ำประกันตามกฎหมาย ไม่สามารถที่จะฟ้องร้องคดีกันได้ และการค้ำประกันตามกฎหมาย บัญญัติไว้เช่นนี้ เพียงแต่ผู้ค้ำประกันลงลายมือชื่อเพียงฝ่ายเดียวก็สามารถฟ้องร้องและดำเนินคดีกันได้แล้ว

ถาม เจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ก่อนที่หนี้หนี้จะถึงกำหนดชำระได้หรือไม่?

ตอบ เจ้าหนี้จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้แทนลูกหนี้ก่อนที่หนี้หนี้ถึงกำหนดชำระไม่ได้ เพราะการค้ำประกันนั้นเป็นการที่ผู้ค้ำประกันยอมผูกพันตนว่าเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หนี้นั้น ตนจะชำระแทนให้และการชำระหนี้ที่กำหนดเวลาเป็นที่แน่นอนนี้ต้องครบกำหนดเวลาชำระหนี้เสียก่อน และลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ เมื่อนั้นแหละที่เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้แทนลูกหนี้

ตัวอย่าง นายสมชายขอกู้ยืมเงินจากนายสมบัติ เป็นจำนวนเงิน 40,000 บาท และมีนายสมบุรณ์เป็นผู้ค้ำประกันการกู้เงินของนายสมชาย โดยในสัญญากู้ยืมเงินกำหนดชำระเงินต้นพร้อมทั้งดอกเบี้ยในวันที่ 1 ธันวาคม 2530 ครั้นถึงกำหนดในวันที่ 1 ธันวาคม 2530 นายสมชายไม่มีเงิน จึงไม่สามารถที่จะชำระหนี้ให้แก่นายสมบัติได้ ดังนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระในวันที่ 1 ธันวาคม 2530 แล้ว และนายสมชายไม่ยอมชำระหนี้ นายสมบัติ มีสิทธิที่จะเรียกให้นายสมบุรณ์ผู้ค้ำประกันชำระหนี้แทนนายสมชายได้ เพราะหนี้เงินกู้ถึงกำหนดที่จะต้องชำระแล้ว ถ้าหากว่าหนี้เงินกู้ดังกล่าวยังไม่ถึงกำหนดชำระในวันที่ 1 ธันวาคม 2530 นายสมบัติไม่มีสิทธิที่จะเรียกให้นายสมบุรณ์ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ก่อน

ถาม เมื่อเจ้าหน้าที่ทรงให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ เมื่อหนี้ขึ้นถึงกำหนดชำระแล้ว ฝ่ายผู้ค้าประกันจะบอกปิดให้เจ้าหน้าที่ไปเรียกจากลูกหนี้ก่อนจะได้หรือไม่?

ตอบ เมื่อเจ้าหน้าที่ทรงให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ ผู้ค้าประกันจะขอให้เจ้าหน้าที่เรียกลูกหนี้ชำระก่อนผู้ค้าประกันก็ได้แต่ก็มีข้อยกเว้นที่ว่าลูกหนี้นั้นจะต้องไม่ถูกศาลพิพากษาเป็นคนล้มละลายซึ่งหมายถึงเป็นคนที่ไม่เป็นที่ไว้วางใจแก่คนทั่วไป และนอกจากนี้ลูกหนี้นั้นต้องมีภูมิลำเนา ที่แน่นอน ไม่ใช่จะไม่สามารถที่จะติดตามตัวลูกหนี้ได้

ถาม สมมุติว่านายฉุยกู้ยืมเงินจากนายแฉ่งเป็นจำนวน 300,000 บาท ได้ทำหลักฐานการกู้ยืมเงินและกำหนดชำระในวันที่ 1 มีนาคม 2531 ในการกู้ยืมเงินกันครั้งนี้นายฉุยได้มอบรถยนต์ราคา 60,000 บาท 1 คันให้แก่นายแฉ่งเพื่อประกันการชำระหนี้ และนอกจากนี้ นายฉุยได้เข้าทำสัญญาค้ำประกันการกู้เงินของนายฉุยต่อนายแฉ่ง ครั้นเมื่อถึงกำหนดที่นายฉุยจะต้องชำระหนี้ให้แก่นายแฉ่ง คือเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2531 นายฉุยไม่สามารถชำระหนี้ให้ได้ นายแฉ่งเรียกให้นายฉุยในฐานะผู้ค้ำประกันนายฉุยให้จัดการชำระเงินจำนวน 300,000 บาท ให้แก่ตน นายฉุยอ้างว่านายแฉ่งมีรถยนต์ไว้เป็นประกันก็ให้หักออกจากจำนวนเงิน 300,000 บาท เสียก่อน นายฉุยจะอ้างได้หรือไม่?

ตอบ นายฉุยอ้างว่า นายแฉ่งมีรถยนต์ที่นายฉุยมอบให้ราคา 60,000 บาท ให้หักออกจากเงินจำนวน 300,000 บาทเสียก่อน นายฉุยอ้างได้เพราะกฎหมายกำหนดว่า ถ้านายแฉ่งมีทรัพย์สินคือรถยนต์ของนายฉุยยึดถือไว้เป็นประกัน เมื่อนายฉุยผู้ค้ำประกันขอให้นายแฉ่งชำระหนี้เอาจากรถยนต์คันนั้นเสียก่อน ดังนี้ กฎหมายกำหนดให้

นายแฉ่งจะต้องชำระหนี้เอาจากรถยนต์ที่เป็นหลักประกันนั้นเสียก่อน

ถาม เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้วจะเสียเงินให้แก่เจ้าหนี้ฟรีๆ อย่างนั้นหรือ?

ตอบ เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ในเมื่อลูกหนี้ไม่ยอมชำระเงิน เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปเท่าใดก็ยอมมีสิทธิที่จะเรียกเอาคืนจากลูกหนี้ได้เท่านั้น พร้อมทั้งดอกเบี้ยและค่าเสียหาย เพราะการที่ต้องค้ำประกันนั้น

ตัวอย่าง นาย ก. กู้เงินจากนาย ข. เป็นเงิน 10,000 บาท มีนาย ค. เป็นผู้ค้ำประกัน เมื่อหนี้เงินกู้ถึงกำหนดชำระ นาย ก. ไม่ยอมชำระ นาย ข. จึงเรียกให้นาย ค. ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ นาย ค. จึงชำระหนี้จำนวน 10,000 บาท ให้แก่นาย ข. ดังนั้นเมื่อนาย ค. ชำระเงินแทนนาย ก. ไปแล้วนาย ค. มีสิทธิเรียกเงินจำนวน 10,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยและค่าเสียหายคืนจากนาย ก. ได้

ถาม มีกรณีใดบ้างหรือไม่ที่ผู้ค้ำประกันไม่มีสิทธิที่จะเรียกเอาทรัพย์สินจากลูกหนี้ได้

ตอบ ผู้ค้ำประกันไม่มีสิทธิที่จะเรียกทรัพย์สินจากลูกหนี้ในกรณีที่ผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้แทนไปโดยมิได้บอกลูกหนี้ และลูกหนี้ไม่รู้ ก็นำมาชำระซ้ำอีก

ตัวอย่าง นายเอกมาขอยืมเงินจากนายโท 3,000 บาท มีนายตรีเป็นผู้ค้ำประกัน ครั้นหนี้ถึงกำหนดชำระนายเอกไม่มีเงินชำระหนี้ นายตรีจึงชำระเงินจำนวน 3,000 บาท ให้แก่นายโท โดยที่นายตรีไม่ได้บอกให้นายเอกทราบเลยว่าตนได้ชำระหนี้ จำนวน 3,000 บาท ให้แก่นายโทไปแล้ว เมื่อนายเอก

ไม่ทราบเรื่องว่านายตรีชำระเงินแทนตนไปแล้ว นายเอกก็ได้นำเงินจำนวน 3,000 บาท มาชำระให้แก่นายโทซ้ำอีกเช่นนี้ นายตรีไม่มีสิทธิที่จะเรียกเงินคืนจำนวน 3,000 บาท ที่ตนได้ชำระไปนั้น เอาคืนจากนายเอก เพราะว่าก่อนที่นายตรีจะชำระเงินให้แก่นายโทแทนนายเอกนั้น นายตรีจะต้องบอกไปยังนายเอกเสียก่อนว่า นายตรีจะชำระเงินจำนวน 3,000 บาท ให้แก่นายโทแทนนายเอก เมื่อนายตรีไม่มีสิทธิเรียกเงินคืนจากนายเอกได้ กฎหมายให้สิทธิแก่นายตรีในการที่จะเรียกเงินจำนวน 3,000 บาท ที่ตนได้ชำระให้แก่นายโทกลับมาได้

ถาม สมมุติว่านายกิ่งกู้เงินนายแก้ว 10,000 บาท ได้นำเอารูปปั้นราคา 6,000 บาท มามอบให้เป็นประกันการชำระหนี้ และมีนายกาจเป็นผู้ค้าประกันการกู้เงินรายนี้ ครั้นต่อมา ก่อนที่หนี้ถึงกำหนดชำระ นายแก้วทำการปลดหนี้โดยมอบรูปปั้นคืนให้แก่นายกิ่งไป เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ นายกิ่งไม่มีเงินชำระ นายแก้วได้เรียกให้นายกาจชำระหนี้แทนนายกิ่งเป็นจำนวน 10,000 บาท นายกาจจะเถียงได้หรือไม่ว่า การที่นายแก้วปลดหนี้ให้แก่นายกิ่ง โดยมอบรูปปั้นราคา 6,000 บาท คืนไปนั้น เป็นการที่ทำให้ตนเสียหายในการที่ตนมีสิทธิเข้ารับช่วงได้ ดังนั้น ตนมีสิทธิที่จะชำระเงินให้แทนนายกิ่งเป็นจำนวน เพียง 4,000 บาท เท่านั้น นายกาจจะเถียงได้หรือไม่?

ตอบ นายกาจมีสิทธิเถียงนายแก้วได้ว่า การที่นายแก้วได้ปลดหนี้โดยมอบรูปปั้นที่นายกิ่งนำมาเป็นประกันราคา 6,000 บาท คืนให้แก่นายกิ่งนั้นเป็นการที่นายแก้วทำไปให้เกิดความเสียหายแก่นายกาจ เพราะหากนายแก้วไม่ปลดหนี้แล้ว เมื่อนายกาจชำระเงินทั้งหมดให้แก่นายแก้วแล้ว นายกาจก็มีสิทธิเข้ารับช่วงยึดถือรูปปั้นนั้นแทนนายแก้วได้ ดังนั้น เมื่อนายแก้วปลดหนี้โดยมอบรูปปั้นราคา

6,000 บาท คืนให้แก่นายกิ่งนายแก้วจะเรียกให้นายกาจชำระเงิน แทนนายกิ่งเป็นจำนวนเงิน 10,000 บาท ไม่ได้ นายกาจมีสิทธิที่จะ ชำระเงินให้แก่นายแก้วเพียง 4,000 บาทเท่านั้น เพราะนายแก้ว ปลดหนี้จำนวน 6,000 บาท เสียแล้ว

ถาม มีกรณีใดบ้างที่ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นไม่ต้องรับผิดชอบ?

ตอบ ในกรณีที่หนี้ที่มีกำหนดระยะเวลาชำระแน่นอนได้ถึงกำหนดแล้ว และเจ้าหนีื่อยอมผ่อนเวลาการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ ผู้ค้ำประกันก็ หลุดพ้นจากความรับผิด ซึ่งหมายถึงสัญญาค้ำประกันได้สิ้นสุดแล้ว แต่ถ้าวินยอมผู้ค้ำประกันตกลงด้วยในการผ่อนเวลานั้น ผู้ค้ำประกัน ก็ยังคงต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ ในเมื่อลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้

ตัวอย่าง นายเสื่อกู้ยืมเงินจากนายสิงห์จำนวน 6,000 บาท กำหนด ชำระในวันที่ 1 ธันวาคม 2531 และในการกู้ยืมเงินนี้มีนายสอนเป็นผู้ค้ำประกัน ครั้นเมื่อหนี้ถึงกำหนดที่ต้องชำระคือถึงกำหนดในวันที่ 1 ธันวาคม 2531 แล้ว นายเสื่อไม่มีเงินชำระ นายสิงห์เกิดความสงสัยจึงยอมผ่อนเวลาการชำระหนี้ ให้แก่นายเสื่อไปเป็นวันที่ 1 สิงหาคม 2532 โดยนายสอนไม่ได้ตกลงยินยอม ด้วย ดังนั้นนายสอนในฐานะผู้ค้ำประกันก็หลุดพ้นความรับผิดซึ่งหมายถึง นายสอนไม่ต้องชำระหนี้แทนให้นายเสื่อ ในเมื่อนายเสื่อไม่ยอมชำระหนี้ อีกต่อไป เพราะฉะนั้นนายสิงห์ยอมผ่อนเวลา หากว่านายสอนตกลงยินยอมในการ ผ่อนเวลาชำระหนี้ด้วยแล้วนายสอนก็จะต้องรับผิดชอบต่อไป เพราะการที่ตนได้ ตกลงด้วยในการผ่อนเวลานั้น

ถาม สมมุติว่าเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และผู้ค้ำประกันชำระหนี้ให้แทน ลูกหนี้ แต่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้ โดยอ้างว่าจะไปเรียกเอาจาก ลูกหนี้ก่อน ดังนั้นผู้ค้ำประกันจะหลุดพ้นจากความรับผิดนั้นหรือไม่?

ตอบ ในกรณีเช่นนี้เมื่อผู้ค้ำประกันจะขอชำระหนี้ตั้งแต่เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระและเจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้ ผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด หมายถึงสัญญาผู้ค้ำประกันได้สิ้นสุดไปแล้ว ผู้ค้ำประกันก็ไม่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ (อีกต่อไป) ในเมื่อลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ นั้นให้แก่เจ้าหนี้

ตัวอย่าง นายปิ่นกู้ยืมเงินจากนายปิ่นเป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท มีนายปุยเป็นผู้ค้ำประกันโดยในสัญญาผู้เงินกำหนดให้นายปิ่นชำระเงินคืนให้แก่นายปิ่นภายในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2531 ครั้นถึงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2531 นายปุยในฐานะผู้ค้ำประกัน ได้นำเงินจำนวน 20,000 บาท นำไปชำระให้แก่นายปิ่น เพราะในขณะนั้น นายปิ่นในฐานะลูกหนี้ไม่มีเงินชำระหนี้ นายปุย จึงชำระเงินแทนนายปิ่นไป แต่ปรากฏว่านายปิ่นไม่ยอมรับเงินจำนวนดังกล่าว ไม่ว่าจะอ้างสาเหตุใดๆ ก็ตาม เมื่อนายปิ่นไม่ยอมรับเงินเช่นนี้ ตามกฎหมายถือว่า ผู้ค้ำประกันคือนายปุยหลุดพ้นจากความรับผิด กล่าวคือนายปุยไม่ต้องชำระหนี้ให้แก่นายปิ่นเจ้าหนี้ก็อีกต่อไป แม้ว่านายปิ่นจะไม่ยอมชำระหนี้ก็ตาม หรือตามกฎหมายเรียกว่าสัญญาผู้ค้ำประกันได้สิ้นสุดไปแล้ว

สรุปกฎหมายในลักษณะค้ำประกัน

เป็นสัญญาซึ่งบุคคลภายนอก ซึ่งมีใช้เจ้าหนี้หรือลูกหนี้ เข้าทำสัญญาผูกพันตนต่อเจ้าหนี้ว่าตนจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ นั้น และการค้ำประกันนี้จะมีทั้งการค้ำประกันจำกัดจำนวน เช่น ขอค้ำประกันจำกัดจำนวนเป็นเงิน 10,000 บาท ดังนี้ ผู้ค้ำประกันก็รับผิดชอบเพียง 10,000 บาท เท่าที่ตนระบุไว้ในสัญญาว่าขอจำกัดจำนวนเท่าใด และนอกจากนี้ยังมีการค้ำประกันโดยไม่จำกัดจำนวน เช่น นายเอกขอกู้ยืมเงินจำนวนเท่าใดก็ตาม ผู้ค้ำประกันขอยอมค้ำประกันโดยไม่จำกัดจำนวนเงิน ดังนี้ หาก

นายเอยกู้เงินครั้งละ 100,000 บาท จำนวน 10 ครั้ง เป็นเงิน 1,000,000 บาท ผู้ค้ำประกันก็ยังคงต้องรับผิดชอบจำนวน 1,000,000 บาท เพราะตนเข้าค้ำประกันโดยไม่จำกัดจำนวนนั่นเอง

ค. การจำนอง

ถาม คำว่า “จำนอง” หมายความว่าอย่างไร?

ตอบ คำว่า “จำนอง” หมายความว่า เป็นสัญญาอย่างหนึ่งซึ่งผู้จำนองเอาทรัพย์สินเป็นประกันหนี้ โดยที่ไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วทรัพย์สินที่จำนองจะเป็นที่ดิน หรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

ตัวอย่าง นายแดงต้องการเงินจำนวน 300,000 บาท จึงไปติดต่อขอกู้ยืมเงินจากนายดำ และได้ทำสัญญากู้ยืมเงินขึ้นมา 1 ฉบับ และได้นำที่ดินของตนไปจำนองไว้เป็นประกันหนี้เงินกู้ โดยไม่ต้องส่งมอบที่ดินเพียงแต่ไปจดทะเบียนจำนองไว้ ณ สำนักงานที่ดินเท่านั้น ซึ่งตามกฎหมายเรียกว่าการเอาทรัพย์สินไปตราไว้เป็นประกันการชำระหนี้

ถาม นอกจากจะจำนองที่ดินหรือบ้านเรือนแล้วจะมีทรัพย์สินอะไรอีกหรือไม่ที่นำไปจำนองได้?

ตอบ นอกจากที่ดินและบ้านเรือนที่จำนองได้แล้วนั้น มีทรัพย์สินดังต่อไปนี้ที่จำนองได้อันได้แก่ เรือกำปั่น หรือเรือที่ระวางตั้งแต่ 6 ตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ 5 ตันขึ้นไป แพ สัตว์พาหนะ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น

- ถาม** ทรัพย์สินที่จำนองนั้นจะต้องเป็นของผู้จำนองเองหรือเป็นผู้ใดก็ได้?
- ตอบ** ทรัพย์สินที่จำนองนั้นกฎหมายกำหนดว่าต้องเป็นทรัพย์สินที่มีเจ้าของ ซึ่งหมายถึงในขณะที่จำนองนั้นผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเท่านั้นที่จะมีสิทธิจำนองได้
- ถาม** สมมุติว่านายเอกนำที่ดินและบ้านไปจำนองไว้กับนายโทแล้วมีกำหนดตามสัญญาจำนอง 1 ปี ดังนี้ ภายในกำหนด 1 ปี นายเอกจะนำทรัพย์สินที่จำนองนี้ไปจำนองไว้กับนายตรีได้อีกหรือไม่
- ตอบ** ภายในกำหนด 1 ปี ตามสัญญาจำนองที่นายเอกทำไว้กับนายโทนั้น นายเอกมีสิทธิที่จะนำที่ดินและบ้านที่มาจำนองไว้ นั้น นำไปจำนองกับนายตรีอีกได้ เพราะตามกฎหมายแล้วผู้จำนองจะนำทรัพย์สินซึ่งจำนองไว้กับบุคคลหนึ่งจะเอาไปจำนองแก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ในระหว่างเวลาที่สัญญาจำนองยังมีอายุอยู่ก็ได้
- ถาม** การจำนองนั้นจะสมบูรณ์ตามกฎหมายจะต้องทำอย่างไรบ้าง?
- ตอบ** การจำนองจะสมบูรณ์ตามกฎหมายจะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้จำนองและผู้รับจำนอง และจะต้องไปจดทะเบียนจำนองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด
- ถาม** สมมุติว่านายมิ่งนำที่ดินของตนไปจำนองไว้กับนายแมน และจดทะเบียนจำนองไว้ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2529 ที่ดินที่นายมิ่งนำไปจำนองนั้นเป็นที่ดินเปล่าๆ ไม่มีสิ่งปลูกสร้าง ภายหลังจากวันที่ 1 มกราคม 2529 แล้ว นายมิ่งได้ปลูกสร้างบ้านเรือนในที่ดินที่จำนอง ครั้นต่อมาเมื่อครบสัญญาจำนอง นายแมนได้บอกกล่าวนายมิ่งเพื่อบังคับจำนองเอาที่ที่ดินและ

บ้านเรือน นายแมนมีสิทธิที่จะบังคับจำนองเอา กับบ้านเรือนที่นาย มิ่งปลูกภายหลังที่ทำสัญญาจำนองจะได้หรือไม่?

ตอบ นายแมนไม่มีสิทธิบังคับจำนองเอา กับบ้านเรือนที่นายมิ่งได้ปลูกไว้ ภายหลังที่ได้ทำสัญญาจำนองเพราะตามกฎหมายในเรื่องจำนอง นั้นระบุว่า การจำนองที่ดินนั้นไม่รวมไปถึงโรงเรือนที่ผู้จำนองได้ ปลูกสร้างลงไว้ในที่ดินที่จำนองภายหลังวันจำนอง เว้นแต่ว่าจะได้ กำหนดไว้ในสัญญาจำนองโดยชัดแจ้งว่าให้รวมถึงโรงเรือนนั้นด้วย ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้ นายแมนจึงไม่มีสิทธิที่จะบังคับจำนองเอา กับ บ้านเรือนที่นายมิ่งได้ปลูกสร้างภายหลังวันที่ 1 มกราคม 2529 เว้นแต่ว่า นายมิ่งจะได้ตกลงในสัญญาจำนองว่าให้นายแมนมีสิทธิ ที่จะบังคับเอา กับบ้านเรือนนั้นได้

ถาม นายตุ้มปลูกบ้านในที่ดินของนายตุ่ย ต่อมา นายตุ้มได้จำนองเฉพาะ บ้านของตนไว้กับนายต๋อง ครั้นต่อมา เมื่อครบตามสัญญาจำนอง นายต๋องจึงบังคับเอา กับบ้านและที่ดินจะได้หรือไม่

ตอบ ในกรณีเช่นนี้ บ้านที่ปลูกอยู่ในที่ดินของนายตุ่ยซึ่งบ้านนั้นเป็นของ นายตุ้มได้นำไปจำนองไว้กับนายต๋อง ซึ่งต่อมานายต๋องได้บังคับ จำนองโดยจะบังคับจำนองเอา กับบ้านและที่ดินไม่ได้ นายต๋องมีสิทธิ บังคับจำนองได้เฉพาะบ้านของตุ้มเท่านั้น ไม่มีสิทธิบังคับจำนอง เอา กับที่ดินของนายตุ่ย เพราะตามกฎหมายระบุว่า การจำนอง โรงเรือน ซึ่งปลูกสร้างลงไว้ในที่ดินของคนอื่นนั้น การจำนองนั้นย่อม ไม่รวมไปถึงที่ดินนั้นด้วย และในลักษณะกลับกันถ้าจำนองเฉพาะ ที่ดิน และที่ดินนั้นมีบ้านเรือนของผู้อื่นปลูกสร้างลงไว้ในที่ดิน ที่จำนอง การจำนองย่อมไม่รวมถึงบ้านเรือนนั้น

ถาม การบังคับจำนองนั้นจะต้องทำอย่างไร เมื่อหนี้จำนองครบกำหนดตามสัญญาแล้ว?

ตอบ เมื่อหนี้จำนองครบกำหนดแล้วผู้รับจำนองต้องการที่จะบังคับจำนองเอาทรัพย์สินที่จำนองนั้นจะต้องมีเจตหมายบอกกล่าวไปยังผู้จำนองก่อนว่าให้จัดการชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรอาจจะกำหนดกี่เดือน ซึ่งต้องระบุให้แน่ชัดในเจตหมายบอกกล่าวนั้น ถ้าผู้จำนองละเลยไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนองจึงจะมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ศาลพิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินที่จำนอง และให้ขายทอดตลาดได้

ถาม จะมีกรณีใดบ้างที่ผู้รับจำนองไม่ต้องบังคับจำนอง โดยฟ้องร้องและให้ศาลพิพากษาและนำทรัพย์สินที่จำนองออกขายทอดตลาด?

ตอบ มีในกรณีที่ผู้รับจำนองเอาทรัพย์สินจำนองหลุด ซึ่งไม่ต้องฟ้องร้องต่อศาล จะต้องเป็นในกรณีที่ผู้จำนองขาดส่งดอกเบี้ยมาแล้วเป็นเวลาถึง 5 ปี เป็นต้น

ถาม นาย ก. เอาที่ดินราคา 300,000 บาท ไปจำนองไว้กับนาย ข. เพื่อขอกู้ยืมเงินจำนวน 500,000 บาท ต่อมาเมื่อครบตามสัญญาจำนอง นาย ข. ได้ฟ้องบังคับจำนอง และได้นำที่ดินออกขายทอดตลาดได้เงินจำนวน 400,000 บาท จึงเหลือเงินอีก 100,000 บาท ที่ยังคงค้างชำระดังนี้ นาย ก. จะต้องรับผิดชอบขอชดใช้เงินจำนวนอีก 100,000 บาท หรือไม่

ตอบ นาย ก. ไม่จำต้องชดใช้เงินจำนวนที่ขาดอยู่อีก 100,000 บาทให้แก่ นาย ข. แต่อย่างไรวันแต่ไว้ในสัญญาจำนองได้ระบุไว้โดยชัดเจนว่า

เมื่อหนี้หรือจำนวนเงินยังขาดอยู่เท่าใด ผู้จำนองตกลงยินยอมชำระให้ครบ ถ้ามีข้อกำหนดในสัญญาจำนองเช่นนี้ ผู้จำนองก็ยังคงต้องรับผิดชอบในเงินส่วนที่ขาดอยู่นั้น ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งกำหนดว่าถ้าเอาทรัพย์สินที่จำนองออกขายทอดตลาดใช้หนี้ได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระอยู่นั้นเงินยังขาดจำนวนเท่าใด ผู้จำนองไม่ต้องรับผิดชอบในเงินนั้น

ถาม นายดำนำที่ดินของตนไปจำนองไว้กับนายแดง ต่อมานายดำนำที่ดินดังกล่าวไปขายให้แก่นายโต่ง ซึ่งนายโต่งก็ทราบ่าที่ดินที่ตนซื้อนั้นยังติดจำนองอยู่ เมื่อครบตามสัญญาจำนองนายแดงจะบังคับจำนองเอาที่ที่ดินนั้น จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องอย่างไร?

ตอบ นายแดงจะบังคับจำนองเอาที่ที่ดินที่จำนอง ซึ่งนายโต่งรับซื้อไปนั้น นายแดงจะต้องมีจดหมายบอกกล่าวไปยังนายโต่งล่วงหน้าภายในกำหนด 1 เดือนก่อนแล้วจึงจะบังคับจำนองได้ เมื่อนายโต่งได้รับจดหมายบอกกล่าวจากนายแดงแล้ว นายโต่งมีสิทธิที่จะไต่ถอนการจำนองได้แต่ต้องไต่ถอนจำนองภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ได้รับจดหมายบอกกล่าวนั้น

ถาม สัญญาจำนองจะระงับหรือสิ้นสุดลงเมื่อใด

ตอบ สัญญาจำนองนั้นจะระงับหรือสิ้นสุดลงเมื่อมีการปลดหนี้จำนอง เช่น นายแดงนำที่ดินไปจำนองไว้กับนายดำ ต่อมานายดำสงสารนายแดงจึงปลดหนี้จำนองให้โดยที่เรียกว่ายกหนี้ทั้งหมดให้ ดังนี้ สัญญาจำนองย่อมสิ้นสุดลง นอกจากนี้สัญญาจำนองจะระงับเมื่อมีการไต่ถอนจำนองเป็นต้น

สรุปกฎหมายเกี่ยวกับการจำนอง

จำนองเป็นสัญญาอย่างหนึ่งที่ผู้จำนองเอาทรัพย์สิน เช่น ที่ดิน บ้าน เรือยนต์ แพง สัตว์ พาหนะไปจำนองโดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สิน แต่ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของผู้จำนองและผู้รับจำนอง และนอกจากนี้จะต้องไปจดทะเบียนจำนองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด

ง. การจำนำ

ถาม คำว่า “จำนำ” หมายถึงอะไร?

ตอบ คำว่า “จำนำ” หมายถึงสัญญาอย่างหนึ่งซึ่งมีผู้จำนำและผู้รับจำนำ โดยผู้จำนำมอบทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีใช้ที่ดินหรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดิน ซึ่งหมายถึงโรงเรือนหรือสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งหมายถึง สิทธิเก็บกิน สิทธิอาศัย ให้แก่ผู้รับจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

ตัวอย่าง นายดำต้องการเงินจำนวน 1,000 บาท จึงไปหานายแดง เพื่อขอยืมเงิน นายแดงบอกว่าจะต้องให้นายดำนำทรัพย์สินมาให้ นายแดง ยึดถือไว้จึงจะให้เงินแก่นายดำ นายดำจึงได้นำสร้อยคอทองคำของตนมาให้แก่นายแดงยึดถือไว้เป็นประกัน นายแดงจึงได้มอบเงิน จำนวน 1,000 บาท ให้แก่นายดำไป ในกรณีเช่นนี้ นายดำได้ชื่อว่า “ผู้จำนำ” นายแดงได้ชื่อว่า “ผู้รับจำนำ”

ถาม ทรัพย์สินที่จำนำไว้ นั้น ผู้รับจำนำต้องเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สินที่จำนำไว้ แต่เพียงผู้เดียวหรือไม่?

ตอบ ผู้รับจำนำไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สินที่จำนำไว้แต่เพียง

ผู้เดียว แต่อาจจะตกลงกับผู้จำหน่ายให้บุคคลอื่นเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์
ที่จำหน่ายไว้ก็ได้

ถาม สมมติว่า นาย ก. ขอยืมเงินนาย ข. เป็นจำนวนเงิน 8,000 บาท และ
ได้นำแม่วัวซึ่งกำลังท้องอยู่ 1 ตัว มอบให้เป็นการประกันหนี้โดย
นาย ก. จะชำระเงินต้นและดอกเบี้ยให้แก่ นาย ข. ครั้นต่อมา นาย ก.
ไม่มีเงินชำระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยเมื่อถึงกำหนดที่ต้องชำระ
ปรากฏว่าแม่วัวที่ท้องอยู่ได้ออกลูกมา 1 ตัว นาย ก. จะขอลูกวัวนั้น
จาก นาย ข. แต่ นาย ข. ไม่ยอมให้จะได้หรือไม่?

ตอบ นาย ข. จะไม่ยอมให้ลูกวัวตัวนั้นก็ได้เพราะนาย ข. ได้ชื่อว่าเป็น
“ผู้รับจำหน่าย” มีสิทธิที่จะยึดแม่วัว และลูกวัวที่เกิดมานั้นได้ จนกว่า
นาย ก. จะชำระหนี้และดอกเบี้ยให้ครบถ้วน ถ้าในสัญญาจำหน่ายไม่ได้
กำหนดว่าหากลูกวัวเกิดขึ้นให้คืนแก่นาย ก. แล้ว นาย ข. ก็มีสิทธิ
ยึดลูกวัวตัวนั้นนำมาหักกลบลบกับดอกเบี้ย และเงินต้นที่ค้างชำระ
ได้กล่าวคือ นำลูกวัวมาตีราคาใช้เป็นค่าดอกเบี้ยที่ค้างชำระแก่นาย
ข. เสียก่อน และถ้าไม่มีดอกเบี้ยค้างชำระก็ให้นำลูกวัวมาตี
ราคาใช้เงินต้น

ถาม นายแดงนำรถยนต์ไปจำหน่ายไว้กับนายดำ นายดำไม่ได้ดูแลรักษา
รถยนต์เหมือนอย่างคนอื่นๆไป นำไปตากแดดตากฝนจนรถยนต์
ของนายแดงเสียหายเช่นนี้ นายดำจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ อย่างไร?

ตอบ ตามกฎหมายในเรื่องการจำหน่าย นายดำในฐานะผู้รับจำหน่ายต้องรักษา
รถยนต์ของนายแดงไว้ให้ปลอดภัยและจะต้องรักษารถยนต์เหมือน
อย่างบุคคลธรรมดาทั่วไปที่เขาต้องดูแลรักษา กัน เช่น อาจจะต้องติด
เครื่องยนต์ หรือต้องทำความสะอาดถ้าในสัญญาจำหน่ายกันนั้นกำหนด

ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษารถยนต์นี้ นายแดงยินยอมที่จะออกให้
 ดังนี้ เมื่อนายดำดูแลรักษารถยนต์ไม่เหมือนอย่างคนธรรมดาทั่วๆ ไป
 กลับนำเอารถยนต์ของนายแดงไปตากแดดตากฝนจนทำให้รถยนต์
 เสียหาย นายดำจะต้องรับผิดชอบ หากรถยนต์นั้นไม่เสียหายยัง
 อยู่ในสภาพที่ดีเยี่ยม เพราะนายดำดูแลรักษาอย่างดี ค่าใช้จ่ายที่
 นายดำเสียไปนั้นนายแดงก็ต้องชดใช้ให้เพราะในสัญญาจำนำมี
 กำหนดข้อบังคับไว้

ถาม ผู้จำนำจะฟ้องร้องผู้รับจำนำขอเรียกค่าเสียหายในทรัพย์สินที่จำนำ
 ภายในกำหนดเวลาเท่าใด?

ตอบ กฎหมายกำหนดให้ผู้จำนำมีสิทธิที่จะฟ้องร้องผู้รับจำนำได้ในกรณีที่
 ผู้รับจำนำทำให้ทรัพย์สินที่จำนำเกิดความเสียหาย โดยกฎหมาย
 กำหนดให้ฟ้องร้องภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ส่งคืนทรัพย์สินที่จำนำ
 ผู้รับจำนำจะฟ้องร้องผู้จำนำเพื่อขอเรียกค่าใช้จ่ายที่ตนได้เสียไป ใน
 การบำรุงรักษาทรัพย์สินที่จำนำคืนนั้น ต้องฟ้องร้องภายในกำหนด
 6 เดือน นับแต่วันที่ส่งคืนทรัพย์สินที่จำนำ หรือนับแต่วันที่ขาย
 ทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนำ

ถาม นายเอกขอยืมเงินนายโท 2,000 บาท และได้นำสร้อยข้อมือโบราณ
 ซึ่งเป็นของเก่าแก่สมัยปู่ย่าตายายมามอบให้นายโทไว้เป็นประกัน
 การชำระหนี้ โดยในสัญญาจำนำกำหนดให้นายเอกจะต้องชำระทั้ง
 เงินต้นและดอกเบี้ยให้แก่นายโทภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ทำ
 สัญญาจำนำ ครั้นเมื่อถึงกำหนดตามสัญญาจำนำ คือภายในกำหนด
 6 เดือนแล้ว นายเอกไม่มีเงินที่จะนำมาชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย
 นายโทจะต้องปฏิบัติอย่างไรให้ถูกต้องตามกฎหมาย?

ตอบ เมื่อหนี้ตามสัญญาจำนำถึงกำหนดชำระแล้ว นายเอกไม่มีเงินนำมาชำระให้แก่นายโท นายโทจะต้องบังคับจำนำ ซึ่งหมายถึงนายโทจะต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังนายเอกเสียก่อนว่าให้นายเอกชำระหนี้จำนวน 2,000 บาท และดอกเบี้ยยภายในกำหนดกี่วันหรือกี่เดือนเสียก่อน ถ้านายเอกละเลยไม่ยอมปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น นายโทชอบที่จะนำสร้อยข้อมือโบราณของนายเอกออกขายได้ แต่ไม่ใช่เป็นการออกขายธรรมดาชาวบ้าน แต่จะต้องเป็นการขายทอดตลาด โดยเจ้าพนักงานของรัฐและในกรณีที่มีการขายทอดตลาดสร้อยข้อมือโบราณนี้ นายโทจะต้องมีจดหมายบอกกล่าวไปยังนายเอกให้ทราบถึงวันเวลาและสถานที่ที่จะมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนำคือ สร้อยข้อมือของนายเอกเพื่อที่นายเอกอาจจะไปขอซื้อคืน

ถาม มีกรณีใดบ้างที่ผู้รับจำนำไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวไปยังผู้จำนำเสียก่อน

ตอบ มีในกรณีที่จำนำตัวเงินผู้รับจำนำมีสิทธิเรียกเก็บเงินตามตัวเงินนั้นในวันถึงกำหนด โดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวผู้จำนำเสียก่อน คำว่า “จำนำตัวเงิน” หมายความว่า จำนำตัวแลกเงิน จำนำตัวสัญญาใช้เงิน จำนำเช็ค โดยปกติแล้วส่วนใหญ่จะมีการจำนำเฉพาะตัวสัญญาใช้เงินกันเท่านั้น

ถาม ถ้ามีผู้จำนำยอมให้ผู้รับจำนำเอาทรัพย์สินที่จำนำออกขายทอดตลาดหากว่าจำนวนเงินที่ขายทอดตลาดนั้นน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระ เงินยังขาดอยู่เท่าใด ผู้จำนำยังคงจะต้องรับผิดชอบอีกหรือไม่?

ตอบ ถ้าได้เงินจากการขายทอดตลาดน้อยกว่าจำนวนที่ค้างชำระ เงินยังขาดอยู่เท่าใด ผู้จำนำยังคงต้องรับผิดชอบในเงินส่วนที่ขาดอยู่นั้น

ตัวอย่าง นายแสงขอยืมเงินนายสีจำนวน 10,000 บาท และได้นำนาฬิกาเรือนทองมามอบให้เป็นการประกันการชำระหนี้ ต่อมาเมื่อหนี้ถึงกำหนดที่นายแสงจะต้องชำระให้แก่นายสี นายแสงไม่มีเงินชำระนายสี จึงได้นำนาฬิกาเรือนทองที่นายแสงมอบให้เป็นการจำนำ เพื่อประกันการชำระหนี้ นั้นนำเอาออกขายทอดตลาดได้เงินจากการขายทอดตลาดเป็นจำนวนเงิน 6,000 บาท ดังนี้ เงินที่นายแสงมีหน้าที่ที่จะต้องชำระให้แก่นายสีอีก 4,000 บาท นายแสงก็ยังคงต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้ เป็นไปตามกฎหมายได้บัญญัติไว้

ถาม การจำนำจะสิ้นสุดหรือระงับไปได้มีกรณีใดบ้าง?

ตอบ การจำนำจะระงับไปได้ในกรณีดังนี้

1. เมื่อหนี้ซึ่งจำนำนั้นระงับสิ้นไปด้วยเหตุอื่น เช่น การปลดหนี้ หมายถึงเจ้าหนี้ยกหนี้ที่มีอยู่นั้นให้แก่ลูกหนี้โดยที่ลูกหนี้ไม่ต้องชำระหนี้ นั้นเลย เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องมีสาเหตุเพราะเรื่องอายุความ
2. เมื่อผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์สินที่จำนำกลับคืนสู่ความครอบครองของผู้จำนำ

สรุปกฎหมายเกี่ยวกับลักษณะจำนำ

การจำนำนี้เป็นการที่เราส่งมอบทรัพย์สินหรือสิ่งของ ซึ่งมีใช้ที่ดินหรือบ้านเรือนให้แก่ผู้รับจำนำเพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้ หลักสำคัญคือทรัพย์สินที่จำนำนั้นต้องมีการส่งมอบซึ่งมีใช้เป็นที่ดินบ้านเรือน ซึ่งเราจะหยิบหรือนำไปให้ไม่ได้

บทที่ 3

“เมื่อคุณเตรียมตัวจะมีชีวิตคู่”

กฎหมายครอบครัว-มรดก

✎ รองศาสตราจารย์วิมลศิริ ชำนาญเวช

คุณผู้หญิงคะ

เมื่อคุณเตรียมตัวจะมีชีวิตคู่ สิ่งสำคัญลำดับแรกก็คือ ชายที่จะมาเป็นคู่ชีวิต เขาจะเป็นคนอย่างไร อยู่กับคุณยึดหรือไม่ เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับผู้เขียนนะคะ คุณต้องหาเอง เลือกเอง ข้อสำคัญอย่าไปเลือกคนที่เขามีเจ้าของแล้ว เพราะจะผิดทั้งศีลธรรม ทั้งกฎหมาย เกิดความรักสามเส้า ที่นำความเศร้ามาให้มากกว่าความสุข

เรื่องที่คุณเขียนจะขอเรียนให้ทราบก็คือเรื่อง กฎหมายครอบครัวและมรดกซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนควรต้องรู้ไว้ก่อนทำการสมรส จะรอไว้รู้ทีหลังจะสายเกินแก้ค่ะ

เรื่องที่จะกล่าวถึงในบทความนี้มี 7 เรื่องคือ

1. การหมั้น
2. เงื่อนไขการสมรส
3. ทรัพย์สินระหว่างสามี-ภรรยา
4. การหย่า
5. บุตรนอกสมรส
6. บุตรบุญธรรม
7. มรดก

ดิฉันได้มอบแบบพินัยกรรมและแบบสัญญาหย่าไว้ท้ายบทความนี้ด้วย ถ้าคุณจะไม่ใช้ใบหย่าเอง รู้ไว้บอกเพื่อนก็ได้ค่ะ

1. การหมั้น

กฎหมายกำหนดเงื่อนไขในการหมั้นไว้ 3 ประการ คือ

1. อายุ ทั้งหญิง-ชาย ต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์
2. ความยินยอม ต้องให้บิดา มารดา ผู้ปกครองให้ความยินยอม
3. ของหมั้น ต้องมีการมอบของหมั้นให้แก่หญิง เพื่อเป็นหลักฐานว่า

จะสมรสกับหญิงนั้น

ของหมั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นแหวนเพชรราคาแพง จะใช้เงินสด หรือเครื่องประดับอย่างอื่นหรือทองคำก็ได้

ถ้าให้ที่ดินต้องไปโอนกรรมสิทธิ์ใส่ชื่อหญิงลงในโฉนดด้วย การมอบโฉนดให้ถือไว้เฉยๆ ยังไม่ถือเป็นการให้และไม่ถือว่าเป็นของหมั้น

ของหมั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงตั้งแต่วันหมั้น และเป็นสินส่วนตัวของหญิงเมื่อสมรส

สินสอด เป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายมอบให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เพื่อดอบแทนการที่หญิงยอมสมรส

ถ้าไม่มีการสมรสโดยหญิงเป็นฝ่ายผิด ฝ่ายชายเรียกสินสอดคืนได้

การหมั้นได้ประโยชน์อย่างไร

กฎหมายไม่บังคับว่าต้องหมั้น ชายหญิงจะทำการสมรสโดยไม่หมั้นก็ได้ แต่ถ้าหมั้นก็จะเป็นหลักประกันความมั่นคงในครอบครัว เพราะเป็นการที่ผู้ใหญ่ทั้งสองข้างรับรู้ ป้องกันการสมรสซ้อน เนื่องจากว่าถ้าเจ้าบ่าวมีคู่สมรสอยู่แล้ว ผู้หญิงก็จะไม่มาหมั้นซ้ำซ้อนให้อีก

การหมั้นก่อให้เกิดสิทธิ 3 ประการคือ

1. ฟ้องเรียกค่าทดแทนจากฝ่ายที่ผิดสัญญาหมั้น

2. ชายคู่หมั้นมีสิทธิฟ้องเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นที่มาแย่งคู่หมั้นหรือมาข่มขืนหญิงคู่หมั้น แต่หญิงไม่มีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่มาแย่งคู่หมั้นได้แต่ใช้สิทธิบอกเลิกการหมั้นโดยไม่ต้องคืนของหมั้นเท่านั้น

3. ถ้าฝ่ายใดประพฤติชั่วภายหลังหมั้น จนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งบอกเลิกการหมั้น ฝ่ายที่ประพฤติชั่วจะต้องจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งด้วย

ถ้าไม่หมั้นเสียประโยชน์อย่างไร

ขอยกตัวอย่างกรณีที่ทำพิธีแต่งงาน โดยมีได้มีการหมั้นสัก 2 ตัวอย่าง นะคะ

ตัวอย่างที่ 1 คุณโตม เป็นนักศึกษาหนุ่มคณะรัฐศาสตร์ ซึ่งสถาบันการศึกษากำหนดว่าผู้ที่ศึกษาหลักสูตรนี้ต้องเป็นโสด ตกหลุมรักคุณยองทอง อย่างถอนตัวไม่ขึ้น คุณพ่อ คุณแม่ของคุณยองทองก็เป็นใจในความรักของหนุ่มสาวทั้งสองจึงจัดพิธีแต่งงานให้อย่างสมเกียรติ แต่คุณโตมขอผลัดว่ายังจดทะเบียนสมรสไม่ได้เพราะขัดต่อกฎระเบียบของสถาบันการศึกษา เอาไว้เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจึงจะไปจดทะเบียนสมรส

คุณโตมสำเร็จการศึกษา ได้รับการบรรจุไปรับราชการต่างจังหวัด อยู่กินฉันสามีภริยากับคุณยองทองถึง 9 ปี แต่ไม่ยอมไปจดทะเบียนสมรส เมื่อถูกทวงถามก็หงุดหงิดและทำร้ายคุณยองทองหลายครั้ง คุณยองทองทนไม่ไหวที่อยู่มาตั้ง 9 ปี ไม่ได้เป็นคุณนายเต็มขั้นแถมยังถูกสามีเลี้ยงดูด้วยลำแข้ง จึงร้องต่อศาลขอให้ศาลรับรองการแต่งงานตามประเพณี โดยพร้อมที่จะนำพยานคือแขกที่ลงชื่อในสมุดอวยพรมาเป็นพยาน ถ้าศาลต้องการ

ศาลพิพากษายกคำร้องของคุณหญิงทอง โดยให้เหตุผลว่า การสมรสจะมีได้ต่อเมื่อจดทะเบียนสมรสเท่านั้น ไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลรับรองว่าการแต่งงานตามประเพณีจะมีผลทำให้ชายหญิงคู่ นั้นเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย

คุณหญิงทองร้องขอต่อไปอีกว่า ถ้าศาลรับรองการแต่งงานตามประเพณีไม่ได้ ก็ขอเรียกค่าเสียหาย เสียความบริสุทธิ์ และเสียชื่อเสียง จากการที่ต้องตกเป็นภริยาของคุณโตมานานถึง 9 ปี แล้วคุณโตไม่ยอมจดทะเบียนสมรสด้วย

ศาลทั้งชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา พิพากษาตรงกันว่า การกระทำของคุณโตไม่มีความผิดฐานละเมิดในทางแพ่ง และไม่เป็นความผิดฐานข่มขืนในทางอาญา เพราะคุณหญิงทองสมัครใจยอมส่งตัวเข้าหอเอง โดยคุณโตมิได้ใช้กำลังบังคับแต่อย่างใด เมื่อมิได้มีการหมั้นก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายฐานผิดสัญญาหมั้นจากคุณโต

(คำพิพากษาฎีกาที่ 1971/2517)

ตัวอย่างที่ 2

แฟนรายการกฎหมายชาวบ้านของสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย เขียนมาปรึกษาผู้เขียนซึ่งตอบปัญหาในรายการนี้เป็นประจำสัปดาห์ละครั้งว่า

ดิฉันเป็นครู อยู่ที่อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ทำพิธีแต่งงานกับนายทหารเรือเมื่อปี พ.ศ. 2538 ตกลงกันว่าจะไปจดทะเบียนสมรสที่อำเภอหลังจากทำพิธีแต่งงานแล้ว แต่บังเอิญปีนั้นน้ำท่วมไปอำเภอไม่สะดวก ก็คิดว่าวันหลังน้ำลดแล้วค่อยไปก็ได้ เมื่อครบกำหนดวันลาเจ้าบ่าวก็กลับไปรับราชการที่สัทธิหีบ

ดิฉันจะขอย้ายไปรับราชการที่สัทธิหีบก็ยังไม่มิดำเนินการ ประกอบกับห่วงคุณพ่อคุณแม่ที่อายุมากแล้วก็เลยแยกกันอยู่กับสามี แรกๆ เขาก็หาโอกาสมาเยี่ยมเยียนเมื่อมีวันหยุด นานๆ เข้าก็ไม่ค่อยมา ดิฉันตามไปเยี่ยม

ที่บ้านพักได้พบว่าเขามีสาวน้อยเข้ามาอยู่ในบ้าน แสดงตนเป็นภริยา ทั้งมี ทะเบียนสมรสใส่กรอบไว้มัดติดันด้วย

สามีสารภาพกับดิฉันว่าเขาผิดไปแล้ว เพราะเขาเหงาจึงได้เสียกับ ลูกสาวแม่ค้าขายผัก ซึ่งอายุเพียง 17 ปี มารดาของฝ่ายหญิงจะแจ้งความ ดำเนินคดีอาชญาฐานพรากผู้เยาว์ไปเพื่อการอนาจาร เขากลับตกเป็นข่าว หนังสือพิมพ์ กลัวถูกกล่าวหา ถูกสอบสวนทางวินัย เสียอนาคตทางราชการ จึงจำเป็นต้องเลยตามเลย จดทะเบียนกับลูกสาวแม่ค้าขายผัก ส่วนดิฉันนั้นก็ขอให้ลืมเขาเสีย เขาไม่ห่วงเพราะดิฉันมีการงานทำ ช่วยตัวเองได้ ส่วน ลูกสาวแม่ค้าขายผักนั้นยังเด็กเขาจำต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู

ดิฉันได้ร้องเรียนกับทางราชการ ผู้บังคับบัญชาของเขาบอกว่า คนที่มีทะเบียนสมรสคือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนดิฉันนั้นไม่มีทะเบียนสมรส ไม่มีสิทธิอยู่ในบ้านประจำตำแหน่งของสามี ผู้บังคับบัญชาช่วยอะไรไม่ได้

ขอลถามว่า ดิฉันจะมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอะไรได้บ้างหรือไม่

คำตอบ ถ้าคุณมิได้หมั้นก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากฝ่ายชาย เพราะศาลถือว่าการตกลงจะสมรส จะจดทะเบียนโดยมิได้มีการหมั้น อยู่นอกขอบเขตที่กฎหมายรับรอง ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานผิดสัญญาหมั้นไม่ได้

2. เงื่อนไขการสมรส

กฎหมายกำหนดเงื่อนไขการสมรสไว้ 9 ประการคือ

1. อายุ ชายหญิงต้องอายุ 17 ปีบริบูรณ์ ถ้าจะสมรสอายุน้อยกว่านี้ ต้องขออนุญาตศาล มิฉะนั้นทางอำเภอจะไม่จดทะเบียนสมรสให้
2. สติ ชายหญิงต้องมีสติดีไม่เป็นคนวิกลจริต
3. ญาติ กฎหมายห้ามญาติสนิทสืบสายโลหิตสมรสกัน
4. บุตรบุญธรรม ห้ามสมรสกับผู้รับบุตรบุญธรรม
5. โสด ถ้ามีคู่สมรสแล้วห้ามจดทะเบียนสมรสอีก

6. หญิงหม้าย ต้องรอ 310 วัน จึงจะสมรสใหม่ได้
7. ผู้เยาว์ ต้องขอความยินยอมจากบิดามารดา
8. สมัครใจ ชายหญิงต้องยินยอมเป็นสามีภริยากัน
9. จดทะเบียน ถ้าไม่จด ไม่ถือว่าเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย

ทะเบียนสมรสให้ประโยชน์อย่างไร?

การจดทะเบียนสมรสทำให้เป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ก่อให้เกิดสิทธิต่อไปนี้

1. อยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยา
2. รับการอุปการะเลี้ยงดูจากกันและกัน
3. หญิงมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของสามี
4. หญิงต่างชาติมีสิทธิขอถือสัญชาติไทยตามสามีได้
5. มีสิทธิจัดการสินสมรสร่วมกัน
6. มีสิทธิรับมรดกของคู่สมรสเมื่ออีกฝ่ายตายก่อน
7. มีสิทธิรับเงินจากทางราชการหรือจากนายจ้าง ถ้าตายเพราะปฏิบัติหน้าที่ หรือจากการทำงาน
8. มีสิทธิฟ้องเรียกค่าทดแทนฐานทำให้ต้องขาดไร้ผู้อุปการะจากบุคคลภายนอกที่ทำให้คู่สมรสตาย
9. มีสิทธิฟ้องเรียกค่าทดแทนจากบุคคลที่สามที่มาแย่งคู่สมรส
10. ทำให้บุตรมีฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

เอกสารที่ต้องเตรียมในการจดทะเบียนสมรส

1. บัตรประชาชน
2. สำเนาทะเบียนบ้าน
3. รายการทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวถ้าประสงค์จะทำสัญญาก่อนสมรส

ถ้าเจ้าบ่าว เจ้าสาวอายุยังไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องไปอำเภอ 6 คน คือ คุณพ่อคุณแม่เจ้าบ่าว ตัวเจ้าบ่าว คุณพ่อคุณแม่เจ้าสาว ตัวเจ้าสาว หากคุณพ่อคุณแม่คนใดไปอำเภอไม่ได้ต้องเขียนจดหมายให้ความยินยอมระบุชื่อเจ้าบ่าว เจ้าสาว และลงชื่อผู้ให้ความยินยอม

ถ้าจะเชิญนายทะเบียนมาจดทะเบียนสมรสให้ที่บ้าน หรือสถานที่ที่จัดงานสมรสก็ได้ โดยไปยื่นคำร้องขอจดทะเบียนล่วงหน้า และนัดหมายนายทะเบียน พร้อมทั้งชำระค่าธรรมเนียมจดทะเบียนนอกสถานที่เป็นเงิน 200 บาท

ข้อควรระวัง

ไม่ควรแต่งงานตามประเพณี ส่งตัวเข้าหอก่อน แล้วไปจดทะเบียนทีหลังเพราะถ้าเขาไม่ยอมจดทะเบียนก็เกิดความเสียหาย ต้องฟ้องร้อง มีคดีความกัน ยุ่งยาก เนื่องจากสังคมไทยยังถือว่าความบริสุทธิ์ของผู้หญิงเป็นสิ่งสำคัญ กฎหมายยอมให้ฟ้องเรียกค่าเสียหายแก่กายและชื่อเสียงได้ ถ้าคู่หมั้นไม่ยอมไปจดทะเบียนสมรส แต่ถ้าไม่มีการหมั้นก็ฟ้องไม่ได้

3. ทรัพย์สินระหว่างสามี-ภรรยา

กฎหมายแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามี-ภรรยา เป็น 2 ชนิด คือสินส่วนตัว กับ สินสมรส

สินส่วนตัว

ได้แก่ทรัพย์สิน 4 อย่างต่อไปนี้

1. ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนสมรส
2. เครื่องแต่งกายเครื่องประดับตามควรแก่ฐานะ เครื่องมือ เครื่องใช้

ในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

3. ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างสมรส โดยการรับมรดก หรือการให้โดย

เสนหา เช่น พ่อตาแม่ยายตาย ฝ่ายหญิงได้รับมรดกมาก็เป็นสินส่วนตัวของหญิง พ่อผัว แม่ผัวตาย ฝ่ายชายได้มรดกมาก็เป็นสินส่วนตัวของฝ่ายชาย

คำว่าให้โดยเสนหาคือ ให้ตั้งแต่ผู้ให้ยังมีชีวิตอยู่ ให้แก่ใครก็เป็น
สินส่วนตัวของผู้นั้น

4. ของหมั้น เป็นสินส่วนตัวของหญิง

สินส่วนตัวทั้ง 4 รายการนี้ ถ้าได้แลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่น ชื่อ
ทรัพย์สินอื่นหรือขายได้เงินมา ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัวด้วย
ถ้าสินส่วนตัวถูกทำลายแต่ได้ทรัพย์สินอื่นหรือเงินมาทดแทน ทรัพย์สิน
อื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัวด้วย

เช่น ก่อนสมรส น.ส.ชนิษฐา มีบ้านอยู่ 1 หลัง เมื่อทำการสมรสแล้ว
ย้ายมาอยู่กับนายเก่งกาจสามีจึงเอาบ้านของตนเองไปให้ผู้อื่นเช่า เงินค่าเช่า
บ้านเป็นดอกผลของบ้านถือเป็นสินสมรส แต่ถ้าไฟไหม้บ้าน บริษัทประกันภัย
จ่ายเงินค่าทดแทนให้ เงินก้อนนี้เป็นสินส่วนตัวของนางชนิษฐา

สินสมรส ได้แก่ทรัพย์สิน 3 รายการ คือ

1. ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส
2. ทรัพย์สินที่ผู้ให้ทำพินัยกรรม หรือหนังสือยกให้ ระบุว่าให้ทั้งสองคน
เป็นสินสมรส

3. ทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว เช่น ก่อนสมรส ชายมีเงินฝาก
ธนาคาร หญิงมีหุ้นในบริษัท เมื่อสมรสแล้ว ได้ดอกเบี้ยจากเงินฝาก หรือ
เงินปันผลจากหุ้น ดอกเบี้ยและเงินปันผลจากสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายถือเป็น
สินสมรสที่เป็นเจ้าของร่วมกัน

กรณีเป็นที่สงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรสหรือไม่ ให้
สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส

ตัวอย่างที่ 1

สุนัขในบ้านออกไปกัดนายคงคา คนเดินถนนหน้าบ้าน นายคงคาจึง
ฟ้องนายเก่งกาจเรียกค่าเสียหายที่ถูกสุนัขกัด นายเก่งกาจต่อสู้คดีว่าสุนัขมีชื่อ
ของตน แต่เป็นของนางชนิษฐาภริยา ศาลตัดสินว่าสุนัขเป็นสัตว์ไม่มีทะเบียน

สันนิษฐานว่าเป็นสินสมรสระหว่างนายเก่งกาจและนางชนิษฐา ดังนั้นนายเก่งกาจจะปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้

ตัวอย่างที่ 2

นายเก่งกาจก่อนสิ้นใจไม่มีเงินชำระ เจ้าหนี้จึงฟ้องศาลยึดทรัพย์เพื่อขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้ หากสงสัยว่าทรัพย์ชิ้นใดเป็นสินสมรสหรือมีใช้กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส หากนางชนิษฐา ภริยา จะอ้างว่าเป็นสินส่วนตัวของตน ไม่ยอมให้เจ้าหนี้ยึด ต้องมีหลักฐาน เช่น ปรากฏในสัญญาก่อนสมรสระบุว่าเป็นสินส่วนตัว จึงจะร้องขอตทรัพย์ให้ปล่อยทรัพย์ที่ถูกยึดไว้ได้

การจัดการทรัพย์สิน

สินส่วนตัวของฝ่ายใดฝ่ายนั้นจัดการเองได้โดยลำพัง

สินสมรส ถ้ามีสัญญาก่อนสมรส ตกลงจัดไว้ในวันจดทะเบียนสมรส ให้นำไปจัดก็เป็นไปตามข้อตกลง ถ้ามิได้มีสัญญาก่อนสมรส กฎหมายให้สามีภริยาจัดการสินสมรสร่วมกันเฉพาะนิติกรรมที่สำคัญ 8 อย่างคือ

1. ขาย ข่ายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนองอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ตึก บ้าน หรือสังหาริมทรัพย์ ที่อาจจำนองได้ เช่น เรือกำปั่น เรือกลไฟ แพ สัตว์พาหนะ หรือเครื่องจักรที่จดทะเบียนแล้ว

2. ก่อตั้งทรัพย์สิน หรือทำให้ทรัพย์สินสิ้นสุดลง เช่น มีที่ดินติดถนนข้างแปลงอื่น การตกลงยอมให้เจ้าของที่ดินแปลงในทำทางผ่าน เรียกว่า ก่อให้เกิดภาระจำยอม เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่ง ข้อตกลงนี้ต้องจดทะเบียน และต้องให้คู่สมรสนยินยอม

3. ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกิน 3 ปี

4. ให้กู้ยืมเงิน การที่สามีภริยาจะนำเงินสินสมรสออกให้ใครกู้ยืม ต้องปรึกษาหารือคู่สมรสเพื่อพิจารณาว่าควรให้เขากู้ยืมหรือไม่ ลูกหนี้มีทางจะชำระคืนได้หรือไม่ เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว

5. ให้โดยเสนาหา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานานุรูปของครอบครัว เพื่อการกุศล เพื่อการสังคัม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา

6. ประณีประนอมยอมความ

7. มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย คือการตกลงให้คนกลาง ตัดสินข้อพิพาทเพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเป็นความ ข้อตกลง อย่างนี้ต้องให้คู่สมรสยินยอมด้วย

8. นำทรัพย์สินไปเป็นประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล การที่จะเอาทรัพย์สินไปวางประกันตัวผู้ต้องหาที่ถูกตำรวจจับ เสี่ยงต่อ ความสูญเสียเพราะถ้าผู้ต้องหาหลบหนีไม่ไปให้ถ้อยคำตามที่เจ้าพนักงาน นัดหมาย หลักทรัพย์ที่ไปวางประกันไว้จะถูกยึดขายทอดตลาด จึงต้องขอ ความยินยอมจากคู่สมรสก่อนเอาไปประกัน และเมื่อพ้น 7 วันแล้ว เจ้าพนักงาน ส่งตัวผู้ต้องหาไปศาล ต้องตามไปประกันที่ชั้นศาล ก็ต้องมีหนังสือยินยอม ของคู่สมรสไปแสดงต่อศาลเช่นเดียวกัน

ถ้าสามีหรือภริยา จัดการสินสมรสโดยไม่ขอความยินยอมจากอีก ฝ่ายหนึ่งในนิติกรรมที่ระบุไว้ 8 ข้อนี้ อีกฝ่ายหนึ่งร้องต่อศาลขอให้เพิกถอน นิติกรรมนั้นๆ ได้

ถ้าท่านผู้อ่านทำนิติกรรมกับผู้ที่มีคู่สมรส เช่น จะซื้อที่ดิน จะรับ จ้างนอง หรือจะเช่าบ้านหรือเช่าตึกแกวนานกว่า 3 ปี เพื่อประกอบธุรกิจจึง ควรให้สามีหรือภริยาของเจ้าของที่ดินลงชื่อเป็นพยานในสัญญาด้วยเพื่อให้เขา รับรู้ ให้ความยินยอมเป็นการป้องกันไม่让他มาฟ้องเพิกถอนนิติกรรม ทำให้ เราต้องยุ่งยากเสียเวลาไปโรงไปศาล

4. การหย่า

ถ้าอยู่ด้วยกันไม่มีความสุขประสงค์จะหย่าขาดจากกัน ตกลงกันได้ โดยสันติวิธี เขียนสัญญาหย่าเป็นลายลักษณ์อักษร แบ่งลูกแบ่งทรัพย์สินกันว่า

ลูกคนไหนใครจะปกครอง ทรัพย์ชิ้นไหนใครจะเอา ลงชื่อสามี ภริยา ต่อหน้า
พยาน 2 คน แล้วนำสัญญาหย่าไปจดทะเบียนที่อำเภอ

ข้อที่ควรระวังคือ ต้องคิดให้รอบคอบ อย่าตัดสินใจว่ามาใช้อารมณ
เพราะบางครั้งเมื่อหายโกรธจะกลับมาคืนดีกันอีกก็กลับไม่ได้ เพราะเขาไป
จดทะเบียนใหม่กับคนอื่นไปก่อนแล้ว

ถ้าตกลงกันไม่ได้ เพราะฝ่ายหนึ่งอยากหย่า แต่อีกฝ่ายไม่ยินยอม
หรือยอมแต่แย่งลูกแย่งทรัพย์กัน ก็ต้องฟ้องศาล การฟ้องศาลต้องมีเหตุอ้าง
ตามที่กฎหมายกำหนด คือ

เหตุหย่า

1. สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยาหรือภริยามีชู้
2. ประพฤติชั่ว
3. ทำร้าย หมิ่นประมาทอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง
อย่างร้ายแรง
  4. จงใจ ละทิ้งร้างเกิน 1 ปี
  - 4/1 ถูกจำคุกเกิน 1 ปี
  - 4/2 สมัครงใจแยกกันอยู่ เพราะไม่อาจอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข
ตลอดมาเกิน 3 ปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งของศาลเป็นเวลาเกิน 3 ปี
5. ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่
เกิน 3 ปี ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร
6. ไม่อุปการะเลี้ยงดู หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยา
อย่างร้ายแรง
  7. วิกลจริตตลอดมาเกิน 3 ปี
  8. ผิดทัศนทัศน์
  9. เป็นโรคติดต่อยุติร้ายแรง เรื้อรัง ไม่มีทางหาย เป็นอันตรายแก่อีกฝ่ายหนึ่ง
10. สภาพร่างกายไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล

เหตุหย่าข้อ 1 คือเรื่องนอกใจกัน ถ้าหย่าเพราะเหตุนี้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าทดแทนจากคู่หย่าและจากบุคคลที่มาแย่งคู่สมรสได้ด้วย หรือจะไม่ฟ้องหย่าจะใช้สิทธิเฉพาะฟ้องบุคคลที่ 3 ที่มาแย่งคู่สมรสแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับสามีก็ได้ แต่ต้องฟ้องภายใน 1 ปีนับแต่รู้ความจริงมิฉะนั้นคดีขาดอายุความศาลไม่รับฟ้อง

เหตุหย่าตามข้อ 4/1, 4/2 เพิ่มขึ้นตามกฎหมายใหม่ใช้บังคับตั้งแต่ 27 กันยายน 2533 วัตถุประสงค์ของข้อ 4/2 ก็เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีเวลาขบขังซึ่งใจคิดให้รอบคอบ เมื่อแน่ใจว่าอยู่ด้วยกันไม่ได้แล้วจึงค่อยหย่ากัน ข้อที่ควรระวังก็คือ ถ้าไม่ยอมยกฟ้องหย่าเพราะเหตุนี้ก็ต้องแสดงที่ท้าวว่า ยังยินดีต้อนรับยังอยากปรับความเข้าใจ ยังรักใคร่โยติให้ปรากฏ มิฉะนั้นอีกฝ่ายจะอ้างได้ว่าบัดนี้มีการสมครใจแยกกันอยู่เกินสามปีแล้ว จะทำให้ถูกฟ้องหย่าโดยที่ไม่มีได้มีความผิด

การหย่าทำให้การสมรสขาดจากกัน สิ้นสุดความเป็นสามี ภรรยา แต่หน้าที่ที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรยังคงมีต่อไป การที่พ่อหรือแม่ขณะคดีได้ถูกไว้เนปครอง อีกฝ่ายหนึ่งต้องสูญเสียอำนาจปกครองแต่ไม่ทำให้ฝ่ายนั้นหลุดพ้นจากหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตร และยังมีสิทธิที่จะติดต่อเยี่ยมเยียนบุตรของตนได้เพียงแต่ต้องแจ้งให้ฝ่ายที่มีอำนาจปกครองทราบ และถ้าจะพาบุตรไปเที่ยวหรือไปอยู่ด้วยเป็นครั้งคราว ก็ต้องได้รับอนุญาตจากฝ่ายที่มีอำนาจปกครอง เพราะใครมีอำนาจปกครองคนนั้นมีสิทธิ 4 ประการคือ

1. กำหนดที่อยู่ของบุตร
2. ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน
3. ให้บุตรทำการทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป
4. เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งก็บุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

กรณีตัวอย่าง

พันโทกรุงทอง ทะเลาะกับคุณกรงทิพย์ หลังกลับจากเป็นประธานงานสวดศพ รู้ว่า ผู้ตายเป็นแม่ของคนรักเก่าของคุณกรงทิพย์ คุณกรุงทองคิดว่าคุณกรงทิพย์ยังมีเยื่อใยกับคนรักเก่าจึงจงเป็นเจ้าภาพงานสวดศพแล้วคุณกรุงทองไปนั่งตากหน้าเป็นประธาน คุณกรงทิพย์น้อยใจที่สามีระแวงจึงทำว่า “ถ้าไม่ไว้ใจฉัน เรามาหย่ากันก็ได้” คุณกรงทิพย์ลืมไปว่า ภริยานั้นมิใช่เครื่องลายครามที่ยิ่งเก๋ก็ยิ่งดีมีค่าเจ้าของทนต์นอมหวงแหน เมื่อไปจดทะเบียนหย่ากันคุณกรงทิพย์คิดว่าตนเองจะหิ้วกระเป๋าใบเดียวออกจากบ้านไปเช่าหอพักอยู่ ไม่อยากให้ลูกต้องลำบาก จึงยอมตกลงให้ลูกอยู่ในอำนาจปกครองของสามี เพราะคุณกรุงทองมีบ้านพักประจำตำแหน่ง มีสนามให้ลูกวิ่งเล่น สำหรับรถยนต์ คุณกรงทิพย์ก็ยกให้สามีไว้ใช้ขับรับส่งลูก คุณกรงทิพย์ เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจมีรายได้สูง สิ้นปีมีโบนัสก้อนใหญ่ จึงไปดาว์นบ้าน ซื้อมอเตอร์ไซค์ ทำสนามไว้ให้ลูกเล่น พอจะไปรับลูกมาอยู่ด้วย โดยสามีไม่ยอมให้มา อ้างสัญญาหย่าว่าเขาได้อำนาจปกครอง เขามีสิทธิกำหนดที่อยู่ของลูก หากคุณกรงทิพย์คิดถึงลูกก็อนุญาตให้ไปตักเยิ้มเยียน เข้าๆ เย็นๆ ที่โรงเรียนได้ แต่ห้ามรับลูกไปค้าง และห้ามมาค้างคืนที่บ้านเขา เพราะ “คุณไม่ใช่เมียผมแล้ว ไม่มีสิทธิมาอยู่บ้านผม”

คุณกรงทิพย์ อยากเปลี่ยนข้อตกลงในสัญญาหย่าเสียใหม่ โดยให้ตนได้อำนาจปกครองบุตร จะได้หรือไม่ ถ้าท่านผู้อ่านเป็นเพื่อนคุณกรงทิพย์ จะให้คำแนะนำว่าอย่างไร?

เรื่องนี้กฎหมายบัญญัติว่า ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองประพฤติดนไม่สมควร หรือภายหลังพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจเปลี่ยนตัวผู้ใช้อำนาจปกครอง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและประโยชน์ของบุตรเป็นสำคัญ

ผู้เขียนถามคุณกรงทิพย์ว่า คุณกรุงทองมีพฤติการณ์เปลี่ยนไปหรือเปล่า เขาไปติดสาวที่ไหน ปล่อยให้ลูกๆ คอยอยู่ที่โรงเรียนจนมีดคำยุงกัด

หรือเปล่า เขาถูกย้ายไปชายแดนไม่มีใครดูแลลูกหรือเปล่า คุณกรงทิพย์ก็ตอบว่าเปล่า เขารับลูกกลับบ้านแต่วันเพราะผู้หญิงคนใหม่ที่เขาจะแต่งงานด้วย คือคนเลี้ยงของลูกๆ นั่นเอง

เมื่อเป็นเช่นนี้ คุณกรงทิพย์ก็ร้องขอต่อศาลเพื่อเปลี่ยนข้อตกลงในสัญญาหย่าไม่ได้ และต้องสูญเสียทั้งสามมี ทั้งลูกให้แก่คนเลี้ยงลูก ซึ่งเลื่อนฐานะจากพี่เลี้ยงมาเป็นแม่เลี้ยง เพราะความที่หย่ากันด้วยอารมณ์โดยไม่ได้คิดให้รอบคอบ และไม่ปรึกษาผู้รู้ก่อนที่จะทำสัญญาหย่า

ถ้าคุณกรงทิพย์ได้มาอบรมกฎหมายมีความรู้ช่วยตนเองได้ ก็คงไม่ต้องสูญเสียถึงเช่นนี้

5. บุตรนอกสมรส

เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้จดทะเบียนสมรส เป็นบุตรนอกสมรสของชาย ถ้าชายมีศีลธรรมดีรับผิดชอบต่อเลือดเนื้อเชื้อไขของเขา ก็มีทางช่วยให้เด็กเปลี่ยนฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ 3 วิธี คือ

1. จดทะเบียนสมรสกับแม่เด็ก การจดทะเบียนสมรสทำให้ลูกทุกคนที่เกิดแล้ว และจะเกิดต่อไปมีฐานะเป็นลูกชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่วันที่บิดามารดาจดทะเบียนสมรสกัน

2. จดทะเบียนรับรองบุตร วิธีนี้ใช้เมื่อชายไม่สามารถจดทะเบียนสมรสกับแม่ของเด็กได้เพราะมีคู่สมรสอยู่แล้ว ถ้าจะจดทะเบียนเด็กให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต้องให้เด็กและมารดาเด็กยินยอม กฎหมายไม่บังคับว่าคู่สมรสของชายต้องมาให้ความยินยอมด้วย เพราะถ้าบัญญัติไว้เช่นนั้นเด็กก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร การที่บิดาของเด็กประพฤติผิดศีลธรรมนอกใจคู่สมรส เด็กมีได้มีส่วนร่วมรู้เห็นด้วย กฎหมายจึงไม่กำหนดว่าต้องให้คู่สมรสของชายมาให้ความยินยอม

3. ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ถ้าชายไม่ยอมจดทะเบียนสมรส หรืออยากจดทะเบียน

มารดาเด็กไม่อาจให้ความยินยอมได้ เพราะตายหรือสูญหายไปเช่นนี้ ต้องมีคำพิพากษาของศาลไปแสดง ทางอำเภอจึงจะจดทะเบียนรับบุตรให้

การฟ้องให้ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรนี้ แม้ว่าชายจะตายไปแล้วก็ยังฟ้องได้ แต่ต้องฟ้องภายใน 1 ปี นับแต่ชายตาย เพื่อจะได้มีสิทธิรับมรดก แต่ถ้าต้องการเพียงได้ชื่อว่าเป็นลูกมีอายุความฟ้องได้ภายใน 1 ปี นับแต่เด็กบรรลุนิติภาวะ

การฟ้องให้ศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตร ต้องมีเหตุอ้างอย่างใดอย่างหนึ่งในข้อเหล่านี้คือ

1. หญิงมารดาถูกข่มขืนในระยะเวลาซึ่งอาจตั้งครรภ์ได้
2. หญิงมารดาถูกลักพาไปในทางชั่วสาว
3. มีเอกสารของบิดาแสดงว่าเด็กเป็นบุตร
4. บิดาเป็นผู้แจ้งการเกิดเองหรือยินยอมให้แจ้งในทะเบียนคนเกิด

ว่าเด็กเป็นบุตร

5. บิดามารดาอยู่กินด้วยกันอย่างเปิดเผย
6. ได้มีการร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงอาจตั้งครรภ์ได้ ควรเชื่อได้ว่าเด็กนั้นมิได้เป็นบุตรของชายอื่น
7. มีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตร

ตัวอย่าง

ผิงเป็นนักธุรกิจชอบไปตีกอล์ฟที่สวนสามพรานเป็นประจำ เพื่อนฝูงจะชวนไปสนามไหนๆ ก็ไม่ไป ฟ้าซึ่งเป็นภริยาสงสัยใช้ให้น้องชายตามไปดู ก็พบว่าผิงไปตีตีใจผนแคชเชียร์สาวของสนามกอล์ฟ น้องชายของฟ้าจึงขู่ผิงว่า ถ้าไม่เลิกกับพี่เขยผมละก็ได้เจอดีแน่ ผนกลัวจึงไปแจ้งตำรวจลงบันทึกประจำวันไว้ว่าถ้าตนเป็นอะไรไปละก็หมายความว่าน้องชายบ้านโน้นเป็นคนทำ

ฝั่งสงสารฝนที่ถูกชุกคาม ครั้นกลับบ้านก็ถูกภริยาโกรธขี้ไม่ต้อนรับ เลยไม่กลับบ้าน ย้ายมาอยู่กับฝนเสียเลย และจัดงานเลี้ยงฉลองการตั้งครรภ์ โดยเชิญเด็กๆ แคตตี้มาร่วมงาน ฝั่งนั่งโซฟาตัวเดียวกับฝนเอามือแตะท้องเป็นการทักทายบุตรในท้อง

เมื่อฝั่งถึงแก่กรรมฝนจึงมาพบฟ้าเพื่อขอให้แบ่งมรดกให้ลูกบ้าง ท่านผู้อ่านคงทายถูกนะคะว่าฟ้าจะตอบว่าอย่างไร “เมื่อเขาอยู่ เธอก็แย่งความรัก เขาตายแล้วยังจะมาขอแบ่งสมบัติ แดงเดียวกับไม่ให้ถ้าอยากได้ก็ไปฟ้องเอา” ฝนจึงฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรของฝั่งผู้ตายซึ่งมีพฤติการณ์รับรองตั้งแต่ลูกยังอยู่ในท้อง โดยแสดงภาพถ่ายวันฉลองการตั้งครรภ์ และสำเนาบันทึกประจำวันของตำรวจเรื่องที่ตนถูกน้องชายของภริยาหลวงข่มขู่ ศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรผู้ตาย มรดกที่จะแบ่งให้แก่ลูกๆ ของฝั่งที่เกิดกับฟ้าต้องแบ่งให้ลูกที่เกิดกับฝนด้วย เพราะบิดาได้มีพฤติการณ์รับรองว่าเด็กเป็นบุตรแล้ว อีกทั้งฝั่งและฝนยังอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา โดยมีเด็กแคตตี้ทั้งสนามเป็นพยานให้

การถ่ายภาพงานฉลองการตั้งครรภ์ หรือบันทึกประจำวันที่สถานีตำรวจ คงจะไม่เกิดขึ้น ถ้าภริยาหลวงจะใช้ไม้แวมแทนการใช้ไม้แข็งกับสามี

ถ้าถามว่าสามีผิดไหม? คำตอบก็คือผิดแน่ ผิดศีลข้อสาม แม้ไม่ได้เป็นชู้กับเมียใคร แต่ก็นอกใจเมียตนเอง ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน เมียน้อยผิดไหม? ก็ผิดอีกเพราะไปแย่งสามีคนอื่น แต่กฎหมายคุ้มครองสิทธิเด็ก เพราะเด็กไม่ได้มีส่วนรู้เห็นกับการทำผิดของพ่อแม่ เป็นหน้าที่ของชายผู้ให้กำเนิดที่จะต้องรับผิดชอบอุปการะเลี้ยงดูเลือดเนื้อเชื้อไขของตน

6. บุตรบุญธรรม

ผู้ประสงค์จะรับบุตรบุญธรรมจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดคือ

1. มีอายุ 25 ปีบริบูรณ์ และแก่กว่าเด็กอย่างน้อย 15 ปี
2. จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลต่อไปนี้
  - ก. จากบิดา มารดาของเด็ก
  - ข. จากตัวเด็กเอง ถ้าอายุ 15 ปีบริบูรณ์แล้ว
  - ค. จากคู่สมรสทั้งของผู้รับและผู้จะเป็นบุตรบุญธรรม
  - ง. จากผู้ดูแลสถานสงเคราะห์ ถ้าเป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้งอยู่ในสถานสงเคราะห์
3. ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในกรุงเทพฯ มีอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เป็นประธาน ต่างจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน
4. ต้องผ่านการทดลองเลี้ยงดู 6 เดือน เพื่อดูว่าเข้ากับครอบครัวใหม่ได้หรือไม่ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ไปเยี่ยมอย่างน้อย 3 ครั้ง
5. ต้องจดทะเบียน

ผลของการเป็นบุตรบุญธรรม

เมื่อจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว เด็กจะมีฐานะในครอบครัวของผู้รับบุตรบุญธรรมอย่างบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวเดิมที่ได้กำเนิดมา คือ มีสิทธิรับมรดกทั้งจากบิดามารดาบุญธรรมและบิดา มารดาผู้ให้กำเนิด

บิดา มารดาผู้ให้กำเนิดหมดอำนาจปกครองตั้งแต่วันเวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว

การเลิกรับบุตรบุญธรรม

เมื่อจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว หากต้องการจะเลิกการรับบุตรบุญธรรม ก็มีทางทำได้ 3 วิธี คือ

1. เลิกโดยตกลงยินยอมกันระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรม กับบิดามารดาผู้ให้กำเนิดเด็ก ถ้าเด็กอายุ 15 ปี เด็กต้องลงชื่อยินยอมในการเลิกรับบุตรบุญธรรมด้วย

2. เลิกโดยผลของกฎหมาย หากผู้รับบุตรบุญธรรมสมรสกับบุตรบุญธรรม ถือว่าทะเบียนสมรสใช้ได้แต่ทะเบียนบุตรบุญธรรมเลิกไปโดยอัตโนมัติ

3. เลิกโดยคำพิพากษาของศาล ต้องมีเหตุอ้างตามกฎหมาย รวม 8 ข้อ คือ

(1) ฝ่ายหนึ่งทำการชั่วร้าย ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

(2) ฝ่ายหนึ่งหมิ่นประมาทเหยียดหยามอีกฝ่ายหรือบุพการีของอีกฝ่ายอย่างร้ายแรง

(3) ประทุษร้าย

(4) ไม่อุปการะเลี้ยงดู

(5) จงใจละทิ้งเกินหนึ่งปี

(6) ถูกจำคุกเกินสามปี

(7) ทำผิดหน้าที่ของบิดามารดา เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์

(8) ผู้รับบุตรบุญธรรมถูกถอนอำนาจปกครอง เพราะมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นว่าไม่สมควรเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมต่อไป

เมื่อได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว หากไม่มีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดในแปดข้อนี้ บิดามารดาผู้ให้กำเนิดจะมาขอเลิกเรียกร้องเอาบุตรของตนคืนไม่ได้

หรือผู้รับบุตรบุญธรรมเลี้ยงเด็กแล้วภายหลังเมื่อขึ้นมา ไม่อยากเลี้ยงจะเอาเด็กไปคืน โดยไม่มีเหตุอ้าง จะขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมง่าย ๆ

ไม่ได้ เพราะการรับบุตรบุญธรรมนั้นเป็นการหาครอบครัวที่อบอุ่นเหมาะสมให้แก่เด็ก มิใช่การหาของเล่นแก่เหงาให้คนแก่ ถ้าไม่แน่ใจว่าจะรักลูกคนอื่นได้อย่างลูกแท้ๆ ก็อย่าไปขอเขามาเลี้ยง การแพทย์สมัยใหม่ช่วยผสมเทียม ทำให้มีบุตรได้เป็นการแก้ปัญหาให้แก่ผู้ที่มีบุตรยาก แต่ยังคงอยากจะมีบุตร

7. มรดก

ใครบ้างเป็นทายาท

ทายาทมี 2 ประเภท คือ ทายาทโดยธรรม และทายาทตามพินัยกรรม ถ้าผู้ตายทำพินัยกรรมสั่งไว้ว่ายกทรัพย์สินใดให้แก่ใคร ผู้นั้นก็มีสิทธิรับทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรม

ถ้าผู้ตายมิได้ทำพินัยกรรมไว้ ทรัพย์สินมรดกจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมซึ่งมี 6 ลำดับ คือ

1. ผู้สืบสันดาน คือ บุตร ถ้าบุตรคนใดตายก่อน หลานซึ่งเป็นบุตรของบุตรจะรับแทน

2. บิดา มารดา

3. พี่น้องร่วมบิดา มารดา

4. พี่น้องร่วมบิดา หรือร่วมมารดาเดียวกัน

5. ปู่ ย่า ตา ยาย

6. ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสเป็นทายาทลำดับพิเศษ ที่จะได้รับมรดกโดยแบ่งกับทายาทอื่นของผู้ตาย

ทายาททั้ง 6 ลำดับนี้ กฎหมายกำหนดให้ญาติสนิทลำดับต้นได้รับมรดกก่อน ถ้าผู้ตายมีทายาทลำดับต้นอยู่แล้ว ลำดับถัดๆ ลงไปจะไม่ได้รับมรดก ยกเว้น บุตร กับ บิดามารดา และคู่สมรสของผู้ตายจะได้รับมรดกคนละเท่าๆ กัน พร้อมๆ กัน เช่น นายกุหลาบ สามีนางมะลิถึงแก่กรรม โดยมีบุตร

2 คน คือ จำปีกับจำปา มีบิดามารดาชื่อนายกบ กับนางกุ่ม ขณะถึงแก่กรรมมีสินสมรส อยู่ 10 ล้านบาท แบ่งสินสมรสให้ภริยาครึ่งหนึ่งก่อน คือ 5 ล้านบาท ส่วนของ ผู้ตาย 5 ล้าน ตกเป็นกองมรดกแบ่งให้ทายาท 5 คน คือ จำปี จำปา ซึ่งเป็นบุตรคนละ 1 ล้านบาท กบ และกุ่มซึ่งเป็นบิดา มารดา คนละ 1 ล้านบาท และมะลิซึ่งเป็นคู่สมรสได้อีก 1 ล้านบาท

พินัยกรรมทำอย่างไร

พินัยกรรม คือ คำสั่งของเจ้ามรดกกว่า ถ้าตายแล้วจะยกทรัพย์สินใดให้แก่ผู้ใด กฎหมายกำหนดแบบพินัยกรรมไว้ 5 แบบ

1. **แบบธรรมดา** ทำเป็นหนังสือลงวันเดือนปีขณะที่ทำ ระบุว่าทรัพย์สินใดให้แก่ผู้ใด ให้ชัดเจน แล้วลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน

พินัยกรรมแบบนี้จะให้ผู้ใดเขียนหรือพิมพ์ก็ได้

2. **แบบเขียนเองทั้งฉบับ** ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนข้อความทั้งหมดด้วยมือตนเอง ตั้งแต่วัน เดือน ปี จนถึงลงลายมือชื่อ พินัยกรรมแบบนี้ไม่ต้องมีพยาน

3. **เอกสารฝ่ายเมือง** ถ้าเกรงว่าทายาทจะฟ้องร้องกล่าวอ้างว่าพินัยกรรมปลอม ก็ควรทำเป็นเอกสารฝ่ายเมือง คือไปหานายอำเภอให้ช่วยทำพินัยกรรมให้ โดยให้นายอำเภอจดแจ้งข้อความที่ดินประสงค์จะระบุไว้ในพินัยกรรมลงลายมือชื่อต่อหน้าพยาน 2 คน

นายอำเภอต้องลงลายมือชื่อวัน เดือน ปี รับรองว่าพินัยกรรมนั้นทำขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมายและประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

4. **พินัยกรรมลับ** ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรมแล้วปิดผนึกลงลายมือชื่อคาบรอยศุนีนำไปแสดงต่อนายอำเภอและพยาน 2 คน ให้นายอำเภอจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และวัน เดือน ปี ที่ทำพินัยกรรมไว้บนซอง

และประทับตราตำแหน่งลงลายมือชื่อ นายอำเภอ ผู้ทำพินัยกรรม และพยานบนซองนั้น

5. **ทำพินัยกรรมด้วยวาจา** การที่เจ้ามรดกสั่งว่าจะยกอะไร ให้แก่ใคร คำสั่งนั้นมีใช้พินัยกรรม ใช้บังคับไม่ได้ จะใช้บังคับได้ต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย มีโรคระบาด มีสงคราม บุคคลนั้นแสดงเจตนาต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน พยานสองคนนั้นต้องไปแสดงตนต่อนายอำเภอโดยไม่ชักช้า แจ้งข้อความที่ผู้ตายสั่งไว้ด้วยวาจานั้น พร้อมทั้งแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ที่ทำพินัยกรรม และพฤติการณ์พิเศษนั้นไว้ด้วย

พินัยกรรมแบบนี้ไม่นิยมใช้เพราะจะเกิดปัญหาได้ เพราะถ้าศาลเห็นว่าพฤติการณ์นั้นมิใช่ พฤติการณ์พิเศษหรือพยานมาแจ้งเข้าไปก็ถือว่า คำสั่งนั้นใช้ไม่ได้เท่ากับมิได้ทำพินัยกรรมและต้องแบ่งมรดกให้แก่ทายาทโดยธรรมต่อไป

ข้อควรระวัง

กฎหมายห้าม ผู้เขียน พยาน และคู่สมรสของผู้เขียนหรือของพยานเป็นผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรม ดังนั้น ถ้าญาติผู้ใหญ่จะทำพินัยกรรมยกทรัพย์ให้แก่ใคร ผู้นั้นจะต้องหาคนอื่นมาเขียนพินัยกรรมให้ จะเขียนเองไม่ได้เพราะจะเสียสิทธิในการรับมรดกตามพินัยกรรมนั้น กฎหมายบัญญัติไว้เพื่อป้องกันมิให้ทายาทคนใดเอาเปรียบทายาทอื่น โดยเขาเป็นผู้เขียนพินัยกรรมเองและระบุทรัพย์ที่ดินอยากได้เป็นของตนคนเดียว

พินัยกรรมแบบเขียนด้วยลายมือของผู้ทำพินัยกรรม

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อยู่ที่.....

ตรอย/ชอย.....ถนน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....ขอทำพินัยกรรมไว้ว่า

เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่ความตายแล้ว ให้แบ่งทรัพย์สินของข้าพเจ้าให้แก่บุคคลต่างๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ที่ดินโฉนดที่.....อยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....ให้ได้แก่.....

ข้อ 2. ที่ดินโฉนดที่.....อยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....ให้ได้แก่.....

ข้อ 3. เงินสดที่ฝากไว้ที่ธนาคาร.....ให้ได้แก่/

หรือแบ่งให้แก่.....

ข้อ 4. เครื่องเพชร เครื่องทอง และ ฯลฯ.....

ให้ได้แก่.....

ข้อ 5. ทรัพย์สินสมบัตินอกจากที่กล่าวมาแล้วให้ได้แก่/หรือแบ่งให้แก่.....

ข้อ 6. ขอให้.....เป็นผู้จัดการศพของข้าพเจ้า

โดยให้หักเงินค่าทำศพไว้ จำนวน.....บาท

ข้อ 7. ให้.....เป็นผู้จัดการมรดก เพื่อจัดการ

แบ่งปันทรัพย์สินมรดก ให้เป็นไปตามเจตนาของข้าพเจ้า

พินัยกรรมฉบับนี้ข้าพเจ้าเขียนด้วยลายมือข้าพเจ้าทั้งฉบับ และได้ทำขึ้นไว้เป็น.....ฉบับ

มีข้อความถูกต้องตรงกัน

ลงชื่อ.....ผู้ทำพินัยกรรม.

หมายเหตุ

1. ถ้ามีการชุด สบ ดก แก้ว ต้องทำด้วยมือของผู้ทำพินัยกรรมเอง แล้วเซ็นกำกับไว้ด้วย
2. วันที่ และ พุทธศักราช ควรเขียนด้วยตัวอักษรทั้งหมด
3. พินัยกรรมแบบนี้ไม่ต้องมีพยาน

พินัยกรรม

พินัยกรรมแบบที่ไม่ได้เขียนเองทั้งฉบับ

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อยู่ที่.....

ตรอก/ซอย.....ถนน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....ขอทำพินัยกรรมไว้ว่า

เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่ความตายแล้ว ให้แบ่งทรัพย์สินของข้าพเจ้าให้แก่บุคคลต่างๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ที่ดินโฉนดที่.....อยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....ให้ได้แก่.....

ข้อ 2. ที่ดินโฉนดที่.....อยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....ให้ได้แก่.....

ข้อ 3. เงินสดที่ฝากไว้ที่ธนาคาร.....ให้ได้แก่/

หรือแบ่งให้แก่.....คนละหนึ่งส่วนเท่าๆ กัน

ข้อ 4. ทรัพย์สินสมบัตินอกจากที่กล่าวมานี้ให้ได้แก่/หรือแบ่งให้แก่.....

ข้อ 5. ขอให้.....เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้าเพื่อจัดการแบ่งปัน

ทรัพย์สินมรดกให้เป็นไปตามเจตนาของข้าพเจ้า

พินัยกรรมฉบับนี้ทำขึ้นเป็น.....ฉบับ มีข้อความตรงกันและเห็นว่าถูกต้องตามเจตนาแล้ว

จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และพยานทั้งสองคนได้ลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าข้าพเจ้า

ลงชื่อ.....ผู้ทำพินัยกรรม

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยานและผู้เขียน

ข้าพเจ้านายแพทย์.....

แพทย์ประจำตัวของ.....ผู้ทำพินัยกรรม ขอรับรองว่าในขณะที่ทำ

พินัยกรรมนี้ ผู้ทำพินัยกรรมมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ดีทุกประการ

ลงชื่อ.....นายแพทย์และพยาน

พินัยกรรมแบบที่ไม่ได้เขียนเองทั้งฉบับ

ข้อสำคัญ

1. พินัยกรรมแบบนี้จะพิมพ์ด้วยพิมพ์ดีด หรือเขียนด้วยลายมือ โดยใครจะเป็นผู้พิมพ์หรือผู้เขียนก็ได้
2. ผู้ทำพินัยกรรมต้องเซ็นชื่อต่อหน้าพยาน อย่างน้อยสองคนพร้อมกันหรือจะพิมพ์นิ้วมือก็ได้
3. พยานทั้งสองคนจะต้องเซ็นชื่อพร้อมกันในขณะนั้น ต่อหน้าผู้ทำพินัยกรรม หนึ่ง พยานจะต้องเซ็นชื่อเสมอ จะพิมพ์นิ้วมือไม่ได้
4. พยานไม่จำเป็นต้องรู้ข้อความพินัยกรรม เพียงแต่รู้ว่าหนังสือที่ตนเซ็นชื่อนั้นเป็นพินัยกรรมก็เพียงพอแล้ว
5. ถ้ามีการชู้ต ลบ ดก เต็ม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงในพินัยกรรมจะต้องลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน และพยานสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อในขณะนั้นด้วย

หมายเหตุ

แบบพินัยกรรมนี้คัดลอกมาจากหนังสือ ปัญหากฎหมายสำหรับประชาชน ของ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน และคณะ, พระนคร 2515 หน้า 275, 276, 278, 279.

สัญญาหย่าโดยความยินยอม

ทำที่.....

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

ข้าพเจ้านาย..... อายุ..... ปี อยู่ที่.....

ตรอก/ซอย..... ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด..... ซึ่งต่อไปในที่นี้จะเรียกว่า

“คู่สัญญาฝ่ายที่หนึ่ง” ฝ่ายหนึ่งกับ

ข้าพเจ้านาง..... อายุ..... ปี อยู่ที่.....

ตรอก/ซอย..... ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด..... ซึ่งต่อไปในที่นี้จะเรียกว่า

“คู่สัญญาฝ่ายที่สอง” อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายตกลงทำสัญญากันไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเป็นสามีภรรยาโดยชอบกฎหมาย โดยได้จดทะเบียน สมรส ณ ที่ว่าการ
อำเภอหรือสภานาทูตไทย ณ..... เมื่อวันที่.....

เดือน..... พ.ศ.....

ข้อ 2. บัดนี้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่ประสงค์จะอยู่กันฉันสามีภรรยาต่อไปจึงได้ตกลง หย่ากันโดยความ
ยินยอมของทั้งสองฝ่าย และจะไปจดทะเบียนหย่า ณ อำเภอ.....

ภายในวันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ข้อ 3. คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันในเรื่องการปกครองบุตรผู้เยาว์ดังนี้

ก. ด.ช..... อายุ..... ปี ให้อยู่ในความ

ปกครองของ.....

ข. ด.ญ..... อายุ..... ปี ให้อยู่ในความปกครอง

ของ.....

ค.....

ข้อ 4. คู่สัญญาฝ่ายที่มีหน้าที่จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าการศึกษาเล่าเรียนของบุตรผู้เยาว์ ตกลงจะจ่ายให้เป็นรายเดือน เดือนละ.....บาท จนกว่าผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะ/หรือศึกษาเล่าเรียนสำเร็จชั้น.....โดยจะจ่ายให้แก่คู่สัญญาฝ่ายที่.....ภายในวันที่.....ของเดือนทุกๆ เดือน

ข้อ 5. คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงแบ่งทรัพย์สิน และหนี้สินกันดังนี้

ก. ....

ข. ....

ค. ....

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้เข้าใจข้อความในสัญญานี้โดยตลอดและเห็นว่าถูกต้องตามเจตนาแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน สัญญาที่ทำขึ้นเป็น.....ฉบับ มีข้อความตรงกัน คู่สัญญาต่างกับรักษาไว้ฝ่ายละหนึ่งฉบับ

ลงชื่อ..... คู่สัญญาฝ่ายที่หนึ่ง

ลงชื่อ..... คู่สัญญาฝ่ายที่สอง

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

หมายเหตุ การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่ายจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายเมื่อได้มีการจดทะเบียนการหย่าที่อำเภอแล้ว

จากหนังสือปัญหากฎหมายสำหรับประชาชน โดย ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน และคณะ หน้า 271-272

บทที่ 4

ปัญหาภาษีของผู้หญิงที่สมรสแล้ว

ประภาพรพรณ อุดมจรรยา
ผู้พิพากษาศาลภาษีอากรกลาง

หน้าที่หลักๆ ของชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญที่ต้องกระทำคือป้องกันประเทศ รั้งราชการทหาร เสียภาษี ปฏิบัติตามกฎหมายและยังมีหน้าที่อีกมากมายที่คนไทยต้องปฏิบัติ แต่เรื่องเสียภาษี ทุกคนที่มีเงินได้ตามจำนวนที่ประมวลรัษฎากรบัญญัติในแต่ละปีก็ต้องยื่นเสียภาษีให้แก่รัฐไม่ว่าชายหรือหญิง ตามมาตรา 30 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติไว้ถึงสิทธิของหญิงและชายต้องเท่าเทียมกันและรวมความไปถึงการห้ามการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมอีกด้วย เพราะเหตุจากการแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม เป็นต้น กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 30 นี้มีประเด็นน่าศึกษาว่าจะถูกมาอ้างใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิของคนไทยในอนาคตต่อไปอีกมาก หากไม่ถูกการยกเลิกหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้เสียก่อน เพราะเป็นหลักที่สำคัญในการสร้างความเสมอภาคและคุ้มครองคนไทยทุกคนให้เท่าเทียมกัน มีกฎหมายลำดับรองที่เราคุ้นกันไปภาษาชาวบ้านว่า กฎหมายลูกอันได้แก่พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด กฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศต่างๆ ที่บัญญัติไว้ก่อนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้มากมาย แต่บัญญัติในทางเลือกปฏิบัติต่อบุคคล ปัญหาคือ ทำไมจึงไม่ค่อยมีคนโต้แย้งขึ้นมา สาเหตุก็เนื่องจากคนไทย

เข้าใจในเนื้อหาของกฎหมายที่มีผลกระทบต่อตนเองน้อยมาก ตัวอย่างที่ผู้หญิงควรศึกษาก็คือเมื่อขณะที่คุณเป็นโสด มีรายได้ก็เสียภาษีปกติตามประมวลรัษฎากร เหมือนชายโสดที่มีรายได้ ไม่มีความแตกต่างกัน แต่เมื่อคุณสมรสกรณีต่างๆ ในปัญหาของการมีชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว นอกจากความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว กฎหมายเกี่ยวกับภาษีก็เข้ามามีบทบาทกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาอีกด้วย

เริ่มแรกตั้งแต่กรณีนางสาวกาญจนาตกลงปลงใจอยู่กับฉันสามีภรณากับนายบุญชูก็พากันไปจดทะเบียนสมรสวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2535 วันแห่งความรัก ที่สำนักงานเขตบางรัก พอจดทะเบียนเสร็จ นางสาวกาญจนาก็ต้องเปลี่ยนคำนำหน้านามจากนางสาวเป็นนาง ตามพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำหน้านามสตรีและพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำหน้านามสตรีเพิ่มเติม พุทธศักราช 2464 เพื่อให้คนทั่วไปเขาทราบว่า กาญจนาแต่งงานแล้วและยังได้ใช้ชื่อสกุลใหม่อีก โดยใช้ของนายบุญชูที่เป็นสามี เพราะกฎหมายพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 12 เขาบังคับว่า หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลสามี กาญจนาหรือน้องโอ้ นางเอกของเรื่องนี้ไม่ขัดข้องแต่อย่างใด เพราะวัฒนธรรมสังคมไทยถือว่าผู้หญิงต้องภูมิใจและให้เกียรติสามี ที่นี้ก่อนจะแต่งงาน น้องโอ้กับนายบุญชูต่างรับราชการเป็นครูด้วยกันทั้งคู่จึงมาพบรักในที่ทำงาน เงินเดือนที่ได้มาทุกเดือนก็ถูกหักภาษี ณ ที่จ่าย จากโรงเรียนของรัฐที่ตนสอนอยู่ และเป็นเงินได้ที่พึงประเมินตามมาตรา 40(1) ที่ชาวบ้านเขาเรียกว่า มนุษย์เงินเดือน ทั้งน้องโอ้กับนายบุญชูนั้น พอสมรสแล้วก็ยังแยกกันยื่นเสียภาษีไม่นำมาเสียรวมกัน แม้ในแง่กฎหมายครอบครัวอาจถือว่าสามีภรรยาเป็นบุคคลคนเดียวกัน ประมวลกฎหมายรัษฎากรเขาก็ไม่ห้าม ถ้าจะเอามายื่นเสียรวมกันก็ทำได้ แต่น้องโอ้กับนายบุญชูถือปฏิบัติตามความเคยชินกฎหมายภาษีเขา ก็บัญญัติไว้ในมาตรา 57 เบญจว่า ถ้าภริยามีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) ภริยาจะแยกยื่นรายการและเสียภาษีต่างหากจาก

สามีก็ได้ อีกเหตุหนึ่งก็คือ น้องโอ้และนายบุญชูเห็นว่าแยกยื่นเสียภาษี น่าดีแล้ว เพราะหากมารวมกัน ตัวเลขมันสูงต้องเสียภาษีมากขึ้น อัตราภาษีที่รัฐเรียกเก็บเป็นอัตราก้าวหน้า ยิ่งจำนวนเงินได้สุทธิเกิน 100,000 บาทขึ้นไป จาก 5% ก็ต้องไต่ไปเป็น 10%, 20%, 30% จนถึง 37% ตามจำนวนเงินได้สุทธิที่เพิ่มขึ้น คงไม่ไหวแน่ๆ ทั้งที่รัฐวาระบริหารการเป็นครูอย่างไรเสีย ก็คงไม่ถึงอัตราร้อยละ 30 อยู่แล้ว

พอน้องโอ้กับนายบุญชูอยู่กินกันมาได้สัก 2 ปี นายบุญชูมาสารภาพว่า ก่อนหน้านั้นเคยมีภรรยามาก่อนและมีบุตรชาย 1 คน ผ่าก่าเสียไว้ นายบุญชูก็หักค่าลดหย่อนให้ลูกปีละ 15,000 บาท มาตลอด แต่ได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียนว่า ตอนนี้นายบุญชูแต่งงานกับน้องโอ้ ต่างคนต่างมีเงินได้ ต่างแยกยื่นเสียภาษี นายบุญชูจะหักค่าลดหย่อนเต็มให้ลูกไม่ได้ คงหักได้เพียงครึ่ง อีกครึ่งของเด็กต้องให้น้องโอ้หักให้ นายบุญชูสงสัยว่าทำไมต้องให้น้องโอ้เข้ามาเกี่ยวเพราะไม่ได้เป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสียหน่อย แล้วน้องโอ้จะยอมหรือ น้องโอ้จึงพานายบุญชูไปพบทนายความเพื่อสอบถามว่า การหักลดหย่อนให้บุตรนั้นต้องเป็นบุตรของบิดามารดาชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เพราะน้องโอ้ไม่ใช่ ทนายความได้ชี้แจงว่าเจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียนเขาบอกนั้นถูกต้องแล้ว จะเอาเรื่องกฎหมายครอบครัวมาเกี่ยวไม่ได้ กฎหมายภาษีนั้นดูว่า ปีภาษีนั้น น้องโอ้กับนายบุญชูเป็นสามีภรรยาชอบด้วยกฎหมาย ต่างก็มีเงินได้ ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ค) กำหนดไว้ถึงสิทธิที่จะหักลดหย่อนว่าเป็นสิทธิของผู้มีเงินได้ที่จะนำบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ไปหักได้ ก็คือให้เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้มีเงินได้ เพื่อบรรเทาภาระภาษี ไม่ได้ระบุเหมือนกฎหมายครอบครัวว่าต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้เสียภาษี หากนายบุญชูจะหักค่าลดหย่อนให้ลูกที่ติดมาก็หักได้กึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งก็ให้น้องโอ้หักส่วนของน้องโอ้ไป แม้ภายหลังภรรยาเก่าของนายบุญชูจะมีเงินได้ขึ้นมา ภรรยาเก่า

ของนายบุญชูก็หักได้เต็มจำนวน ถ้าเธอไม่แต่งงานใหม่และไม่ถือว่าเป็นการหักค่าลดหย่อนให้บุตรเพียงคนเดียวซ้ำซ้อน เพราะกฎหมายภาษีถือหลักบรรเทาภาระภาษีในเรื่องสิทธิเฉพาะตัวของผู้มีเงินได้ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 368/2543 นายนิคม นิลพฤกษ์ โจทก์ กรมสรรพากร จำเลย) ด้วยความรักของน้องโईและช่วยให้ครอบครัวมีเงินเพิ่ม เธอจึงหักกึ่งหนึ่งของส่วนค่าลดหย่อนของบุตรนายบุญชูจากเงินได้สุทธิของเธอและให้เงิน 7,500 บาท แก่ นายบุญชูไป ความคิดของน้องโईที่วางแผนจะมีบุตรกับนายบุญชู 3 คน จึงเลิกล้ม ลดลงเหลือเพียงแค่ 2 คน เพราะกฎหมายภาษีมาตรา 47 (2) ให้หักค่าลดหย่อนแก่บุตรได้ไม่เกิน 3 คน

ต่อมาค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มขึ้น น้องโईกับนายบุญชูจึงหารายได้เพิ่มโดยนายบุญชูไปซื้อที่ดินถูกๆ ยุคเศรษฐกิจตกต่ำปลายปี 2540 1 แปลง ราคา 700,000 บาท ใช้วิธีกู้เงินธนาคารกรุงไทย จำนวน 500,000 บาท และมาสร้างบ้านจัดสรรขาย พอสร้างเสร็จปี 2541 เกิดมีคนสนใจมาขอซื้อไปได้เงินมา 4 ล้านบาท น้องโईก็เป็นตัวแทนขายตรงขายเครื่องสำอาง ขายประกัน เมื่อฐานะครอบครัวดีขึ้นนายบุญชูก็เริ่มใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เล่นการพนันจนภายหลังเป็นหนี้สินมากมายแถมยังไปติดพันหญิงอื่น มีเจ้าหนี้มาตามทวงหนี้เข้าเย็นปี 2542 นายบุญชูเลยหนีเจ้าหนี้แยกกันอยู่กับน้องโईโดยทิ้งลูกตัวเอง และลูกที่เกิดใหม่อีก 2 คน ไว้ให้น้องโईเลี้ยง แต่ยั้งดีที่น้องโईมีพ่อแม่ ญาติ พี่น้องคอยช่วยเหลือ แต่ไม่ทันเท่าไร ปี 2543 น้องโईถูกทางสรรพากรเรียกเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาย้อนหลัง เรียกเก็บภาษีธุรกิจเฉพาะเพราะมีรายได้จากการขายบ้านและที่ดิน ขายประกัน แต่นายบุญชูไม่ได้ยื่นเสียภาษีไว้ คงยื่นเสียเฉพาะเงินเดือนที่ได้จากการรับราชการเป็นครู เพราะต่างคนต่างแยกยื่นเสียภาษี

น้องไอจึงไปพบเจ้าพนักงานประเมินที่กรมสรรพกาขอทราบว่าจะทำไมน้องไอจะต้องรับผิดชอบด้วย น้องไอได้แยกกันอยู่กับนายบุญชูแล้ว เจ้าพนักงานชี้แจงให้ทราบว่า ช่วงปี 2540 ที่ซื้อที่ดินเกิดในระหว่างสมรส มีการกู้เงินมาลงทุน นายบุญชูครอบครองที่ดินเพียงปีเศษๆ ก็ขายบ้านที่ดิน จึงเป็นการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไรตามประมวลรัษฎากร มาตรา 40 (8) ถือว่าเป็นรายได้พึงประเมิน

นายบุญชูต้องเสียภาษีเงินได้และภาษีธุรกิจเฉพาะ และหนี้ภาษีนี้เกิดจากการขายบ้านและที่ดินที่ได้มาในระหว่างสมรส จึงเป็นสินสมรสและเจ้าพนักงานเชื่อว่าเกิดขึ้นเนื่องจากการงานที่น้องไอกับนายบุญชูช่วยกันทำ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1474 วรรคท้าย ให้สันนิษฐานว่า กรณีที่สงสัยว่าทรัพย์สินใดเป็นสินสมรสหรือไม่ ให้ถือว่าเป็นสินสมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 (20) กำหนดให้หนี้ที่เกี่ยวข้อกับสินสมรสเป็นหนี้สินที่สามีภริยาเป็นหนี้ร่วมกัน แม้น้องไอจะแยกกันอยู่กับนายบุญชูปี 2542 แต่ไม่ได้หย่าขาดจากกัน ช่วงเกิดหนี้ร่วมเป็นช่วงปี 2541 ความเป็นสามีภรรยาของทั้งคู่ยังคงอยู่ นายบุญชูกับน้องไอต้องรับผิดชอบร่วมกัน แม้น้องไออ้างว่า ตอนเสียภาษี นายบุญชูเป็นคนยื่นแบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษี เจ้าพนักงานต้องชี้แจงเพิ่มเติมว่า ประมวลรัษฎากรให้น้องไอแยกเสียภาษีได้เฉพาะเงินเดือน แต่รายได้อื่นๆ ของน้องไอ เช่น เป็นนายหน้าขายประกัน ขายเครื่องสำอางแบบเสนอขายตรงแก่ลูกค้า รายได้เหล่านี้ต้องรวมเสียกับนายบุญชูที่เป็นสามีตามประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี 57 เบญจ มาตรา 56 (3) (4) มาตรา 47 (2) ที่ถือเอาเงินได้ของน้องไอเป็นเงินได้ของนายบุญชูสามีด้วยและบังคับให้นายบุญชูยื่นแบบแสดงรายการแทนน้องไอและเสียภาษีตามแบบที่ยื่นแทนน้องไอ น้องไอก็ถามกลับว่าเมื่อเป็นหน้าที่ของนายบุญชูแล้วทำไมน้องไอกับนายบุญชูต้องร่วมรับผิดชอบ เจ้าพนักงานประเมินต้องไขข้อข้องใจว่า ก็เพราะคุณเป็นภรรยาชอบด้วยกฎหมายของเขา

และมีหนี้ร่วมซึ่งเกิดจากสินสมรส จะทำอย่างไร ก็ไม่พ้นความรับผิดชอบ

น้องไอจึงไปตักพบนายบุญชูที่บ้านซึ่งหนีไปพักอยู่ แจ้งเรื่องภริยาย้อนหลัง นายบุญชูรู้สึกสำนึกผิดที่สร้างปัญหามากมายให้แก่ครอบครัว ไม่ว่าจะภรรยาและลูกๆ ต้องเดือดร้อน นายบุญชูจึงไปขอยืมเงินญาติมาใช้หนี้ภริยา และมาขอผ่อนหนี้อื่นๆ เพื่อให้เจ้าหนี้ผ่อนปรนบ้าง สำหรับน้องไอมองเห็นปัญหาความยุ่งยากในการเสียภาษี ปัญหาุ่นวายในการครองเรือน อย่างไรก็ตามนายบุญชูก็ยังเป็นพ่อของลูกๆ น้องไอต้องดูแลลูกไปอีกนาน ค่าใช้จ่ายในครอบครัวก็มีมากขึ้น เพราะรายได้ทางอื่นไม่ค่อยมี ลูกค้าซื้อเครื่องสำอางน้อยลง เศรษฐกิจไม่ดี คนว่างงาน น้องไอจึงตั้งใจขอให้นายบุญชูไปจดทะเบียนหย่า เพื่อจะได้หักค่าลดหย่อนให้ลูกได้เต็มจำนวน 2 คน รวม 30,000 บาท นายบุญชูเองก็หักได้ 3 คน รวม 45,000 บาท อย่างน้อยก็ยังประหยัดและมีเงินเหลือเก็บไว้เลี้ยงลูกบ้าง ก็รัฐไม่ได้ช่วยเหลืออะไร แล้วใครบ้างจะยอมรับว่ากฎหมายนั้นเป็นธรรมต่อผู้หญิงทุกเรื่อง? ถึงน้องไอจะเป็นฝ่ายเพราะการหย่า น้องไอต้องกลับมาใช้ชื่อสกุลเดิมของตน ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 นายบุญชูนั้นก็ยังรักใคร่น้องไออยู่และมาอยู่รวมกัน พ่อแม่ลูกในครอบครัว เป็นพ่อของลูกและสามีโดยพฤตินัย น้องไอบอกกับใครๆ ว่า ทะเบียนสมรสไม่สำคัญเท่ากับความรัก ความรับผิดชอบ และความผูกพันภายในครอบครัว จริงหรือไม่?

องค์กรเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐที่ติดตามปัญหาความไม่เสมอภาค ความไม่เป็นธรรมของกฎหมายที่มีต่อสตรีได้เคยเห็นปัญหากฎหมายอื่นๆ หรือไม่ หรือมองว่าการแก้ไขกฎหมายครอบครัวโดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ผ่านมาพอแล้ว เช่น การห้ามจดทะเบียนสมรสซ้อน การทำนิติกรรมบางประเภทสามีต้องขอความยินยอมจากภรรยา การบังคับให้ภรรยาต้องใช้ชื่อสกุลของสามีหลังจากจดทะเบียนสมรสแต่ไม่มีสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 18 ที่จะห้ามภรรยาของ

สามีอีกหลายๆ คนมาใช้ชื่อสกุลของสามีเพราะเธอไม่ใช่เจ้าของชื่อสกุล แล้วชีวิตครอบครัวที่ผาสุกยั่งยืนในสายตาของนักกฎหมายที่ไม่ใช่เพศหญิง ต้องเป็นไปตามแบบแผนกฎหมายปัจจุบันเหล่านี้หรือจึงเรียกว่าเสมอภาคและเป็นธรรม

บทที่ 5

คดีอาญา : ภัยคุกคามทางเพศที่ผู้หญิงควรรู้

นางกิริธนา สุมาวงศ์
นางสาววนิดา ดงศิริ
นางสุกัญญา รัตนหาสินทร์

จากสรีระของผู้หญิงที่มีมาตามธรรมชาติกำหนดให้ทำหน้าที่เจริญพันธุ์ และเป็นมารดา ทำให้ผู้หญิงหนีไม่พ้นความด้อยเปรียบในการถูกใช้ความรุนแรงและคุกคามทางเพศได้ง่าย โดยเฉพาะผู้หญิงที่อยู่ในวัยเด็กหรือสาวรุ่น โอกาสจะถูกล่วงเกินทางเพศหรือข่มขืนมักเกิดขึ้นได้ในทุกแห่ง ทุกเวลาไม่ว่าที่บ้าน สถานศึกษา การป้องกันตนเองจึงเป็นสิ่งจำเป็นควบคู่ไปกับการเรียนรู้เข้าใจกฎหมาย การดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐาน วิธีการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน ชั้นศาลเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้โดยไม่ปล่อยให้ลอยนวลและทำร้ายผู้หญิงอื่นๆ ต่อไปในสังคม

คำแนะนำเบื้องต้นสำหรับผู้ถูกข่มขืนก่อนตัดสินใจดำเนินคดี

1. ในขณะที่เกิดเหตุควรพยายามตั้งสติให้ได้ หากไม่มีทางเลือกที่ดีไปกว่าการรักษาชีวิตไว้ก่อนแล้ว จำเป็นต้องโอนอ่อนผ่อนตามก็ควรจะยอมไปก่อน เพื่อหาทางหลบหนีเอาตัวรอดเมื่อมีโอกาส
2. พยายามหาทางออกจากจุดเกิดเหตุให้เร็วที่สุด (โดยเฉพาะกรณีที่ถูกขังไว้) เพื่อไม่ให้เหตุการณ์เกิดต่อเนื่องต่อไป

3. เมื่อออกจากจุดเกิดเหตุ สิ่งแรกที่ต้องทำ คือ หาผู้ช่วยเหลือที่ใกล้ซิดที่สุด โดยเฉพาะถ้าคิดว่าตนเองไม่อาจทำอะไรต่อไปได้เองเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือมีอาการบาดเจ็บมาก

4. รีบไปพบแพทย์เพื่อรักษาบาดแผล ตรวจเช็อกามโรค ป้องกันการตั้งครรภ์ และเพื่อตรวจหาหลักฐาน เช่น น้ำเชื้ออสุจิ ร่องรอยการร่วมประเวณีชน ผม เป็นต้น รวมทั้งการตรวจหาสารประเภทยานอนหลับหรือแอลกอฮอล์ในร่างกายสำหรับรายที่ถูกวางยาหรือมอมเหล้าเบียร์ ดังนั้นเพื่อให้ได้ประโยชน์ในการเก็บพินิจนพยานหลักฐานจึงไม่ควรเปลี่ยนเสื้อผ้า อาบน้ำ หรือชำระล้างสิ่งใดๆ จากร่างกายก่อนพบแพทย์

5. รีบแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจทันที เพราะจะยังสามารถบอกรูปร่างหน้าตา จดจำลักษณะของผู้กระทำผิดในกรณีเป็นคนแปลกหน้า เพื่อจะจับตัวผู้กระทำผิดได้เร็วก่อนจะหลบหนีไป และต้องแจ้งความ ณ สถานีตำรวจซึ่งอยู่ในท้องที่เกิดเหตุ และจดจำชื่อ ที่อยู่ของพยานในเหตุการณ์ให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการติดตามมาเป็นพยานและในการดำเนินคดี

การร้องเรียนทางวินัย

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดรับราชการ ลูกจ้างประจำ หรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ อาจารย์มหาวิทยาลัย กิจการเอกชนต่างๆ รวมทั้งผู้ประกอบวิชาชีพอิสระที่มีองค์กรดูแลควบคุมจรรยาบรรณ เช่น แพทยสภา สภานายความทันตสภา วิศวกรสภา เป็นต้น ผู้เสียหายสามารถร้องเรียนต่อหน่วยงานเหล่านี้ได้ ซึ่งอาจจะมีผลให้ต้องถูกไล่ออก ปลดออก ลดขั้นเงินเดือน ตัดเงินเดือน หรือภาคทัณฑ์ความประพฤติไว้ เพราะนอกจากจะเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดได้ทางหนึ่งแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์ในด้านพยานหลักฐานต่างๆ เมื่อผู้เสียหายนำคดีขึ้นสู่ศาล หรือแม้ในชั้นศาล พยานหลักฐานจะอ่อนจนไม่อาจลงโทษผู้กระทำผิดได้ เช่น คดีฆาตอายุความ มีการถอนคำร้องทุกข์ยอมรับค่าเสียหาย ฯลฯ

แต่หากผลการร้องเรียนทางวินัยพบว่าได้มีการข่มขืนผู้เสียหายจริง จะมีผลในด้านตัดความก้าวหน้าทางการงาน เพื่อลดอิทธิพลของผู้กระทำผิดที่จะไปทำลายพยานหลักฐานได้ทางหนึ่ง

การแจ้งความร้องทุกข์

นอกจากจะมีการลงบันทึกประจำวันแล้ว สำหรับกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด ผู้เสียหายจะต้องระบุตัวผู้กระทำผิดว่าต้องการให้เอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วย มิใช่แจ้งไว้เพื่อมิให้คดีขาดอายุความ หรือแจ้งไว้เป็นหลักฐานเพื่อจะไปตกลงค่าเสียหายกันก่อน เพราะเท่ากับยังไม่มีมีการแจ้งความร้องทุกข์ และควรขอคัดลอกบันทึกประจำวันการแจ้งความไว้ด้วย เพื่อแสดงว่าได้มีการลงบันทึกประจำวันไว้จริง

ในกรณีที่เป็นผู้เยาว์ คืออายุต่ำกว่า 20 ปี ต้องให้พ่อหรือแม่เป็นผู้พาไป ถ้าพ่อแม่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ต้องให้แม่เป็นผู้พาไป เพราะตามกฎหมายถือว่าเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง ถ้าเด็กไม่มีพ่อแม่ต้องให้ญาติพาไป

อายุความ

สำหรับคดีที่ถูกข่มขืนอายุเกิน 15 ปี จะต้องมีการแจ้งความหรือฟ้องคดีภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันเกิดเหตุ มิฉะนั้นจะถือว่าคดีขาดอายุความ

กรณีเป็นการกระทำรุนแรงต่อไปนี้ไม่อยู่ในอายุความ 3 เดือน สามารถแจ้งความได้แม้เกิน 3 เดือน เช่น

1. ผู้ถูกข่มขืนได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือตาย
2. ผู้ข่มขืนมีมากกว่า 2 คน อันเป็นการโทรมหญิง
3. มีอาวุธปืน ใช้ขู่บังคับหรือแสดงให้เห็นในขณะที่กระทำความผิด
4. ผู้ข่มขืนเป็นพ่อ ปู่ ตา ทวด หรือครู อาจารย์

อย่างไรก็ตาม สำหรับรายที่สามารถแจ้งความได้ไม่เกิน 3 เดือน แต่อาจจะมีปัญหาในเรื่องของพยานหลักฐานที่หาไม่ได้แล้ว หรือการจดจำพยานหลักฐานต่างๆ เช่น วัน เวลาที่เกิดเหตุ หรือรูปพรรณสัณฐานคนร้าย ในกรณีที่เป็นคนแปลกหน้า ฯลฯ ทางที่ดีที่สุดจึงควรแจ้งความในทันทีที่เกิดเหตุ เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของผู้ถูกข่มขืนและจะได้นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

การยอมความ

คดีข่มขืนที่ต้องแจ้งความหรือฟ้องคดีภายใน 3 เดือน เป็นคดีที่สามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ซึ่งการยอมความนั้นจะมีบันทึกหรือเป็นหนังสือหรือไม่ก็ได้ ฉะนั้นการที่จะตกลงรับเงินชดเชยค่าเสียหายและมีพยานบุคคลรู้เห็นก็ถือว่าเป็นการยอมความแล้ว ไม่สามารถจะเปลี่ยนใจภายหลังได้อีก จึงต้องคิดให้รอบคอบเพราะค่าเสียหายเพียงน้อยนิดก็ถือว่าเป็นการยอมความแล้ว ทางที่ดีเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาในภายหลังจึงควรไปตกลงต่อหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจ และรับค่าเสียหายก่อนทำบันทึกตกลงยอมความ หากยังไม่ได้เงินค่าเสียหายครบถ้วนตามที่ตกลงกันไว้ไม่ควรทำบันทึกไว้ก่อน เพราะในคดีข่มขืนหากผู้เสียหายไม่ตกลงยอมความ ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิที่จะได้รับชดเชยค่าเสียหายโดยฟ้องเรียกร้องในทางแพ่งได้

ในกรณีผู้เสียหายอายุไม่เกิน 15 ปี และยินยอมให้กระทำชำเราโดยความเต็มใจ เช่น การหนีตามผู้ชาย หรือหลงเชื่อว่าผู้ชายจะพาไปอยู่ที่กินฉันทิวเมีย หากพ่อแม่ไปพบและเอาตัวเด็กผู้หญิงกลับมาบ้าน และแจ้งความดำเนินคดีกับผู้ชายที่มาหลอกลูกสาวไปในข้อหากระทำชำเราโดยเด็กหญิงยินยอม และข้อหาพรากรผู้เยาว์ไปเพื่อการอนาจาร แม้จะมีช่องทางช่วยเหลือฝ่ายชายให้ไม่ต้องโทษในคดีอาญา โดยการร้องขอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวของจดทะเบียนสมรส ถ้าหากศาลเยาวชนฯ อนุญาต ฝ่ายชายสามารถนำ

ทะเบียนสมรสมาแสดงต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา จะทำให้ไม่ต้องถูกลงโทษ หรือหากรับโทษอยู่ก็จะได้รับการปล่อยตัวในคดีกระทำชำเราได้ ส่วนข้อหาพราก ผู้เยาว์ ในกรณีที่ได้ความว่าฝ่ายชายไม่มีภริยามาก่อน ศาลมักจะใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษ เป็นการช่วยให้ฝ่ายชายไม่ต้องรับโทษในการพาเด็กหญิงหนีตาม ดังนั้นหากพ่อแม่ฝ่ายหญิงเห็นตั้งแต่แรกแล้วว่าฝ่ายชายไม่ได้จริงจังในการจะรับผิดชอบเด็กหญิง แต่ทำไปเพื่อให้หลุดพ้นจากคดีอาญาไปก่อน แล้วค่อยหาทางเลิกกับเด็กในภายหลัง และตัวเด็กหญิงเองก็ยังคงอยู่ในวัยต้องศึกษาเล่าเรียนเพื่อหาความรู้ในการประกอบอาชีพของตัวเองในวันข้างหน้า ทั้งยังต้องยุติภาวะในการที่จะมีครอบครัวในขณะนั้น แม้จะมีกฎหมายเปิดช่องให้ฝ่ายชายทำเช่นนั้นได้ก็ตาม พ่อแม่ก็สามารถที่จะคัดค้านแถลงต่อศาลที่ฝ่ายชายไปยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสที่ศาลเยาวชนฯได้ รวมทั้งแถลงต่อศาลในคดีอาญาว่าประสงค์จะให้ฝ่ายชายได้รับการลงโทษเพื่อให้การคุ้มครองแก่เด็กหญิงซึ่งยังไม่มีวุฒิภาวะพอ ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกา 2879/2540 ที่มีความเห็นออกมาคุ้มครองเด็กหญิง หากยังมีข้อสงสัยหรือต้องการความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ ติดต่อได้ที่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล โทร. 2822690, 2825296

พยานหลักฐาน

1. ผู้เสียหายไม่ควรทำความสะอาดช่องคลอดก่อนที่จะไปตรวจร่างกาย
2. หากผู้เสียหายมีบาดแผล หรือเสื่อผ้าฉีกขาด ก็ควรจะให้แพทย์บันทึกร่องรอยบาดแผลไว้ในใบชันสูตรบาดแผลด้วย
3. หากว่าผู้เสียหายมีภาวะจิตใจที่สับสน ควรพบจิตแพทย์หรือนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อระบายปัญหาและสร้างความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นว่า

กฎหมายให้ความคุ้มครอง เช่น ถูกกล่าวหาว่าเต็มใจ หรือใจง่าย เพราะเกรงกลัว ในบารมี อำนาจหรือตกอยู่ใต้อิทธิพลของผู้ข่มขืน ทำให้ไม่สามารถปฏิเสธ หรือต่อสู้ใดๆได้ จำต้องให้ถูกกระทำซ้ำเรา ซึ่งดูคล้ายกับว่าเป็นการเต็มใจ ตัวอย่างเช่น

- เด็กอายุ 14 ปี อาศัยอยู่ในบ้านของอาจารย์ใหญ่ โดยพ่อแม่ เด็กนำมาฝากไว้ เพื่อจะให้อาจารย์ใหญ่ฝากเข้าโรงเรียน ทำให้เด็กไม่กล้าที่จะร้องในขณะที่ถูกข่มขืน เพราะกลัวว่าจะเดือดร้อน ไม่ได้เรียนหนังสือ พ่อแม่จะลำบาก

- กรณีที่ฝ่ายหญิงมาอาศัยอยู่กับเพื่อนซึ่งมีครอบครัวแล้วถูกสามีของเพื่อนข่มขืน แต่เหตุการณ์กลับกลายเป็นว่าเพื่อนเข้าข้างสามีตัวเอง โดยกล่าวหาว่าผู้หญิงเต็มใจ และให้ทำสามีเอง เท่ากับยินยอม หรือสถานการณ์ที่ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนอยู่ในภาวะเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ ต้องพึ่งพิงอาศัยผู้กระทำผิด

- กรณีที่ผู้หญิงวัยรุ่นต่างจังหวัด ออกมาทำงานโรงงาน หรือเป็นพนักงานบริษัท หรือนักเรียนที่พักอาศัยอยู่ตามหอพักเพื่อเรียนหนังสือ หรือเด็กนักเรียนที่ผู้ปกครองให้นั่งรถโรงเรียนไปกลับบ้านทุกวัน ซึ่งจะต้องมีการเข้าสังคมในหมู่เพื่อนฝูง เช่น การเลี้ยงสังสรรค์ เลี้ยงวันเกิด รับประทานอาหาร ต้องมีการดื่มกิน รู้จักเพื่อนใหม่ที่แปลกหน้า เมื่อเมาโดยไม่รู้ตัว และถูกเพื่อนใหม่หรือคนรู้จักแปลกหน้าที่มาร่วมวงในเหตุการณ์นั้นพาไปข่มขืน

- ผู้หญิงที่เป็นมายรั้งสามี สวแก หรือหญิงบริการ ผู้สูงอายุ สังคมมักมีอคติว่าผู้หญิงเหล่านี้อาจจะเปิดโอกาสให้ผู้ชายมาร่วมเพศ แต่มีความอับอายที่จะเปิดเผยเรื่องราว จึงอาศัยกระบวนการยุติธรรมมาเกี่ยวข้องว่าเป็นการข่มขืน ทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้มักจะตกเป็นเหยื่อแห่งการข่มขืนได้ง่าย และเกิดความอับอายที่จะดำเนินคดีจนถึงที่สุด บางรายถึงกับต้องถอนแจ้งความหรือถอนฟ้อง หรือไม่กล้ามาเบิกความในศาล เพราะมักจะถูกคนดูถูก และตกอับ หมิ่นหน้าใจ

- กรณีอายุเด็กหญิงไม่เกิน 15 ปี แต่สภาพร่างกายโตเกินวัย หากถูกข่มขืน เช่น ในช่วงอายุ 13 - 14 ปี ผู้กระทำผิดจะรู้สึกดีโดยมีการอ้างว่า เด็กอายุเกิน 15 ปี เพื่อไม่ให้ต้องรับผิด โดยอาศัยการตีความของนักกฎหมายที่ใช้หลักความยินยอมมายกเว้นความรับผิด เพราะมีกฎหมายกำหนดไว้ว่า ถ้าเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี แม้เด็กยินยอม จำเลยก็ยังมีความผิดฐานกระทำชำเราโดยเด็กหญิงยินยอม แต่ถ้าอายุเกิน 15 ปี ถ้าเด็กยินยอมไม่ถือว่าเป็นการข่มขืน และไม่มีการตีความลงโทษผู้กระทำผิดไว้ ทำให้มีการต่อสู้คดีว่าเด็กเต็มใจและจำเลยสำคัญผิดว่าเด็กอายุเกิน 15 ปีอยู่เสมอ ซึ่งเคยมีคำพิพากษาของศาลฎีกาได้ตัดสินไว้ว่า อายุ 15 ปีหรือไม่นั้น ถือเป็นข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด หากจำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเรื่องอายุ ถือว่าจำเลยไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ศาลเคยพิพากษายกฟ้องโจทก์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 751/2540) ซึ่งในสภาพความเป็นจริงเด็กผู้หญิงมักจะโตเกินกว่าวัย ซึ่งเป็นการไม่ให้ความคุ้มครองแก่เด็กหญิงอย่างแท้จริง โดยอาศัยการตีความของกฎหมาย

จากตัวอย่าง 5 กรณีดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าฝ่ายหญิงที่ถูกข่มขืน มักจะถูกสังคมมองว่าหญิงเหล่านี้ยินยอม จนทำให้ผู้หญิงไม่กล้าต่อสู้คดี เพราะกลัวถูกสังคมดูถูกและมองว่าเป็นคนไม่ดี แต่ไม่มีใครจะเข้าใจในภาวะและสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงในค่านิยมและวัฒนธรรมไปตามตะวันตกของคนรุ่นใหม่ ในขณะที่ผู้เกี่ยวข้องกับกลไกของกฎหมายยังยึดถือค่านิยมเดิม และเมื่อพ้นจากภาวะถูกข่มขืนแล้วผู้เสียหายเกิดความอายที่จะสู้หน้ากับสังคมได้ เพราะแม้ตนเองจะเสียหายแต่ภายนอกเข้าใจตรงกันข้ามโดยไม่มองผู้ที่ตกอยู่ในภาวะไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้หรืออยู่ในภาวะจำยอมก็เรียกว่าเป็นการข่มขืนตามกฎหมายเช่นกัน ซึ่งในชีวิตประจำวันเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นอยู่เสมอ แต่ไม่ค่อยปรากฏเป็นคดีขึ้นมา เพราะผู้เสียหายไม่กล้าแจ้งความฟ้องร้องทำให้จำนวนคดีข่มขืนที่สู่กระบวนการยุติธรรมมีไม่มาก

เพราะผู้เสียหายถูกผลกระทบจากการเผยแพร่ข่าวจากสังคมโดยรอบด้านและความไม่เอื้ออำนวยในกลไกของกระบวนการยุติธรรม

การดำเนินคดีเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ

1. แจ้งความในท้องที่ที่เกิดเหตุ

2. หากเป็นคดีที่ยอมความได้จะต้องแจ้งความตำรวจภายใน 3 เดือนนับแต่วันเกิดเหตุ หรือหากมิได้แจ้งความผู้เสียหายก็นำคดีไปฟ้องที่ศาลภายใน 3 เดือนนับแต่วันเกิดเหตุ

3. สำหรับคดีที่มีการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ระยะเวลาที่อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ควรจะเกิน

- คดีข่มขืนธรรมดา จะมีการฝากขังผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 4 ฝากฝากละประมาณ 12 วัน จึงไม่เกิน 48 วัน

- คดีข่มขืนร้ายแรง จะมีการฝากขังผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 7 ฝากฝากละ 12 วัน จึงไม่เกิน 84 วัน

4. สำหรับคดีที่มีการแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการจะทำหน้าที่เป็นโจทก์แทนผู้เสียหาย

- กรณีพนักงานอัยการสั่งฟ้องคดี ผู้เสียหายสามารถที่จะแต่งตั้งทนายความ เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้ ซึ่งจะมีประโยชน์แก่คดีเพราะหลายครั้งที่พยานหลักฐานชั้นสอบสวนของตำรวจและพนักงานอัยการไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้ศาลลงโทษได้ การที่ผู้เสียหายมีทนายเป็นโจทก์ร่วม ทำให้โจทก์ร่วมสามารถนำพยานหลักฐานนอกสำนวนการสอบสวนของตำรวจและพนักงานอัยการเข้าพิสูจน์ความผิดของจำเลยในชั้นศาลได้ ในกรณีที่ศาลไม่ลงโทษจำเลย และพนักงานอัยการโจทก์ไม่อุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป โจทก์ร่วมสามารถที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาคดีได้

- กรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดี ซึ่งอาจทำให้คดีถึงที่สุด

ไม่อาจฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไปได้ เว้นแต่จะปรากฏพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่ กรณีเช่นนี้แม้จะไม่มีพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่ แต่ผู้เสียหายเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีของตน ผู้เสียหายสามารถที่จะร้องขอความเป็นธรรมได้และคดีที่ผู้เสียหายร้องขอความเป็นธรรมในชั้นอัยการ คดีจะยังไม่ถึงที่สุด เพราะพนักงานอัยการเจ้าของเรื่องจะต้องส่งสำนวนไปให้อธิบดีฝ่ายสำนักงานคดีอาญาหรืออธิบดีเขตชี้ขาด ทำให้มีการกลั่นกรองให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายและป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมใช้อำนาจสั่งคดีในทางที่ไม่ชอบหรือมีผลประโยชน์ ตัวอย่างเช่น คดีที่เด็กอายุ 16 ปี ถูกคนขับรถโรงเรียนข่มขืน แต่เด็กไม่ได้บอกให้ใครทราบเพราะถูกขู่ว่าจะฆ่า หลังจากนั้นเด็กคนนั้นถูกคนขับรถลวงเกินมาตลอด จนเพื่อนเด็กนักเรียนคนอื่นๆ เห็น รวมทั้งเคยได้ยินกริยาของคนขับรถมาด่าเด็กกว่าให้ทำสามีของตน แต่ในชั้นสอบสวนเมื่อบิดาเด็กผู้เสียหายจะนำเด็กนักเรียนเหล่านี้มาให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวน มีข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีการข่มขู่เด็กว่าถ้าให้การเท็จจะถูกดำเนินคดี และไล่ให้เด็กกลับบ้านไปเสียเดี่ยวผู้ปกครองจะเดือดร้อน ทำให้ไม่ปรากฏพยานหลักฐานคำให้การของเด็กนักเรียนเหล่านี้ในชั้นสอบสวน พนักงานอัยการจึงไม่อาจจะนำเด็กนักเรียนเหล่านี้มาเบิกความต่อศาลได้ ดังนั้นหากผู้เสียหายเห็นว่าสามารถจะนำพยานเหล่านี้มาให้ปากคำและเป็นประโยชน์แก่คดีได้ ผู้เสียหายก็ควรจะแต่งตั้งทนายความเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม เพราะโจทก์ร่วมสามารถที่จะนำพยานหลักฐานนอกสำนวนสอบสวนของตำรวจหรือพนักงานอัยการมาพิสูจนีให้ศาลเห็นได้ หากเห็นว่าสำนวนการสอบสวนนั้นพยานไม่พอเพียง

สิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง

ผู้เสียหายที่ถูกข่มขืนไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือเด็กหญิง ในคดีอาญา หากยังมีได้มีการยอมความรับชดใช้ค่าเสียหายไว้ ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิฟ้อง

เรียกค่าเสียหายในทางแพ่งได้ ซึ่งควรจะฟ้องร้องภายใน 1 ปี นับแต่เกิดเหตุ
 สำหรับความผิดที่ผู้เสียหายถูกกระทำอนาจาร ก็มีกฎหมายให้ความ
 ค้ำครองไม่แตกต่างไปจากความผิดฐานข่มขืนดังกล่าวมาแล้ว

สามีทำร้ายร่างกายภรรยา

ชนบทรรมนิยมประเพณีของสังคมไทย พ่อแม่มักจะอบรมสั่งสอน
 หรือว่ากล่าวตักเตือนบุตรรวมทั้งการลงโทษด้วยวิธีต่างๆได้ รวมถึงสามีก็
 สามารถกระทำเช่นนี้กับภรรยาได้ แต่ความเป็นจริงตามกฎหมาย พ่อแม่ไม่
 สามารถที่จะลงโทษบุตรเกินกว่าเหตุได้ และสามีก็จะทำร้ายหรือลงโทษภรรยา
 ไม่ได้เพราะถือความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ประมวลกฎหมายอาญา มีโทษจำคุก
 ไม่เกิน 2 ปี หรือหากว่าทำร้ายทุบตีได้รับอันตรายสาหัส หรือต้องนอนพักรักษา
 ตัวเกินกว่า 20 วัน ฯลฯ โทษจะหนักขึ้น โดยจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 10 ปี

ในกรณีที่สามีทุบตีทำร้ายร่างกายภรรยา เช่น การชกมวยว่าจะจะเป็น
 ครั้งแรกหรือเป็นอาชญากรรมตาม หากภรรยาป้องกันตนเองแล้วสามีได้รับบาดเจ็บ
 หรือถึงแก่ความตาย ภรรยาสามารถอ้างข้อต่อสู้ว่าเป็นการป้องกันตนเองได้
 ตั้งแต่แรกในชั้นตำรวจเพื่อไม่ต้องรับโทษได้ ไม่ควรวู่วามโดยคิดว่า ได้ลงมือ
 กระทำแล้วต้องรับผิดชอบไป เพราะหากรับสารภาพเพราะท้อใจ จะทำให้
 การต่อสู้คดีในชั้นต่างๆยากขึ้น เพราะไปรับสารภาพทำให้มัดตัวเองกับ
 หลักฐานต่างๆ ทั้งที่ในชั้นตำรวจหรือชั้นพนักงานอัยการ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏ
 ว่าเป็นการป้องกันตัว ตำรวจหรือพนักงานอัยการอาจจะสั่งไม่ฟ้องคดีได้ หรือถึง
 แม้สั่งฟ้องไปแล้ว พยานหลักฐานสามารถพิสูจน์ต่อสู้คดีได้ ศาลก็สั่งยกฟ้องได้

สำหรับกรณีที่ถูกสามีทำร้ายไม่ว่าจะต่อเนื่องหรือไม่ก็ตาม ทำให้
 ภรรยาเกิดความกดดัน ไม่ได้ป้องกันตัวในขณะที่ถูกทำร้าย เป็นความกดดันที่ได้
 รับทำให้ภรรยาถูกละทิ้งไปทำร้ายร่างกายสามีในภายหลัง ภริยาก็ยังสามารถ
 ที่จะอ้างข้อต่อสู้ว่าเป็นการกระทำความผิดไปด้วยการบันดาลโทสะได้ เพื่อให้

ได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ ตัวอย่างคดีที่สามีนำภริยาน้อยมาหลบนอนในบ้าน แม้ภริยาหลวงจะอนุญาตก็ตาม แต่เป็นการสังขมความกตัญญูไว้ จนกระทั่งวันหนึ่ง ภริยาหลวงได้ลุกขึ้นมาหันอวัยวะเพศสามีขณะนอนหลับ เช่นนี้ภริยาหลวงสามารถที่จะอ้างข้อต่อสู้ตั้งแต่แรกในชั้นตำรวจเช่นเดียวกับการป้องกันดังกล่าวมาแล้ว โดยเป็นเรื่องของการบันดลโทษ เพื่อให้ศาลลงโทษน้อยลงได้ เพราะการกระทำดังกล่าวถือเป็นการทำร้ายจิตใจผู้ที่เป็นภริยาอย่างร้ายแรงได้ เป็นต้น

มาตรการให้ความคุ้มครองหลังเกิดเหตุในข้อหาสามีทำร้ายร่างกายภริยา

สำหรับกรณีที่สามีทำร้ายร่างกายภริยา และศาลได้พิพากษาลงโทษ หรือรอการลงอาญาสามีไว้ก็ตาม ภริยาซึ่งเป็นผู้เสียหายสามารถที่จะแถลงด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือต่อศาล ขอให้คุ้มครองประพฤตีสามีไว้ภายในเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำขึ้นมาอีก ซึ่งถ้าหากสามีทำร้ายร่างกายภริยาซ้ำอีกหรือทำร้ายเป็นประจำ ภริยาก็สามารถแถลงต่อศาลให้ทราบเพื่อให้ปรากฏข้อเท็จจริงไว้อันจะเป็นประโยชน์ในการที่ศาลอาจใช้ดุลพินิจได้เองในการคุ้มครองภริยา โดยกำหนดให้มีการคุ้มครองประพฤตีสามีภายในกำหนดเวลาและเงื่อนไขที่ศาลกำหนด

อย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีที่ภริยาถูกสามีทำร้ายบ่อยๆ แต่ภริยายังไม่ประสงค์จะเอาความในตอนนั้น แต่การบันทึกประวัติการถูกทำร้ายเหล่านี้ อาจจะเป็นประโยชน์ในวันข้างหน้าในการที่จะให้ปรากฏข้อเท็จจริงเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ดังนั้นภริยาควรให้ตำรวจบันทึกเรื่องการถูกทำร้ายหรือทำลายทรัพย์สินในขณะที่มีการทะเลาะวิวาทไว้เป็นหลักฐาน หรือไปพบแพทย์ บันทึกบาดแผลที่ได้ถูกทำร้ายไว้ในประวัติคนไข้ โดยแจ้งข้อมูลต่อตำรวจหรือแพทย์ว่าได้ถูกสามีทำร้ายร่างกาย ไม่ควรปกปิดสาเหตุที่แท้จริง เพราะจะเป็นข้อมูลสำคัญอันเป็นพยานหลักฐานในวันข้างหน้า หากจะฟ้องหย่าก็อาจเป็นพยานหลักฐานแห่งเหตุหรือดำเนินคดีอาญาต่อไปในภายหน้าได้

บทที่ 6

คำกาม : ผิดทั้งผู้ชายและผู้หญิง

๕ รังสี พันธุมจินดา

๕ ร.ด.อ.หญิงสุนีย์ แสงผล

คำว่า “คำประเวณี” และ “โสเภณี” ถ้าได้อ่านพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานท่านจะตกใจกับคำแปลเพราะแปลว่า งาม แต่ภายหลังมาขยายความเป็นที่เข้าใจว่าหญิงที่ทำการค้าประเวณีคือหญิงงามเมือง ซึ่งเป็นทั้งอาชีพของผู้หญิงและผู้ชาย ถ้าผู้หญิงก็ถูกเรียกว่า “โสเภณี” แต่ถ้าเป็นผู้ชาย ก็เรียกว่า “ผู้ชายขายบริการ” ปัญหาการค้าประเวณีอยู่ที่การแพร่ระบาดของโรคและการบังคับการให้บริการทางเพศอันเป็นอาชญากรรมประเทศไทยจึงมีกฎหมายฉบับแรกออกมาใช้บังคับเรียกว่า “พระราชบัญญัติสัญญาโรค ร.ศ. 127” เพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่กามโรค พระราชบัญญัติฉบับนี้บังคับให้โสเภณีต้องไปจดทะเบียนและตรวจสุขภาพเป็นประจำ ส่วนสำนักโสเภณี ก็ต้องจดทะเบียนและต้องทำรายชื่อโสเภณีที่ประกอบอาชีพในสำนักของตนเพื่อให้เจ้าพนักงานตรวจตรา และต้องจัดสถานที่ที่กำบังปกปิดมิดชิด ไม่ประเจิดประเจ้อ ที่หน้าสำนักต้องแขวนโคมเป็นเครื่องหมาย ต่อมาการค้าประเวณีแพร่หลายจนถึงบางกรณีมีกลุ่มมิชชันนารีประกอบธุรกิจบังคับคนลงเป็นทาสโดยวิธีลักพา ล่อลวง จุตคร่า เพื่อให้ได้รายได้มากขึ้น และมีต้นทุนที่ต่ำลง สหประชาชาติจึงมีมติว่า การค้าประเวณีเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมาย ประเทศไทยเป็นสมาชิกของสหประชาชาติจึงยกเลิกกฎหมายเดิม

และประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการค้าหญิงและเด็กหญิง พ.ศ. 2471 และพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ขึ้นแทน

อนึ่ง แม้จะมีกฎหมายปราบการค้าประเวณีขึ้นมาบังคับใช้ แต่ก็ปรากฏว่าการค้าประเวณียังมีอยู่ทั่วไป ทั้งในรูปแบบวิธีการลักลอบหรือเปิดเผย ซึ่งออกมาในรูปการค้าประเวณีธรรมดาหรือออกมาในรูปแอบแฝงในลักษณะต่างๆ เช่น ไนต์คลับ บาร์ คาราโอเกะ สถานอาบอบนวด โรงน้ำชา ภัตตาคาร หรือห้องอาหารที่มีหญิงเสิร์ฟ ร้านตัดเสื้อ ร้านแต่งผม ชอที่นำสิ่งเกิดอีกประการหนึ่ง คือผู้หญิงที่เป็นโสเภณีจะเริ่มมีอายุน้อยลง นั้นหมายถึง มีเด็กเริ่มเข้าสู่อาชีพโสเภณีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ อาชญากรรมเกี่ยวกับการค้าประเวณีจึงรุนแรงขึ้น ทั้งนี้เพราะประโยชน์ที่ได้จากการค้าประเวณีให้ค่าตอบแทนสูงมาก พอๆ กับการค้ายาเสพติด แต่มีอัตราความเสี่ยงน้อยกว่ามาก จึงทำให้รัฐบาลต้องตรากฎหมายขึ้นใหม่ เพื่อลงโทษผู้ที่ทำหน้าที่จัดการ เป็นเจ้าสำนักหรือส่งเสริมการค้าประเวณี โดยเฉพาะที่เป็นบิดามารดานำบุตรมาขาย ให้ถอนอำนาจปกครองบุคคลเหล่านั้นได้

ปัจจุบันในเรื่องของการค้าประเวณีมีกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ 4 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 แต่ละฉบับมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2539 โดยยกเลิกกฎหมายเดิม ปี 2503 เหตุที่แก้ไขใหม่เพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาโสเภณีเด็กอย่างจริงจัง จึงมีบทลงโทษสถานหนักกับผู้เป็นต้นเหตุให้เด็กต้อง

เข้าสู่กระบวนการค้าประเวณี ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาแม้จะเคยมีบทบัญญัติลงโทษบุคคลเหล่านี้แต่ไม่รุนแรง ขณะเดียวกันโทษที่ลงแก่ผู้ค้าประเวณีจะเบาขึ้น เพราะถือว่าผู้ค้าประเวณีไม่ใช่อาชญากรที่กระทำผิดร้ายแรง แต่จะไปมุ่งเน้นในด้านการให้ความช่วยเหลือ การบำบัดฟื้นฟู การพัฒนาคุณภาพชีวิต สาระสำคัญในตัวพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ด้วยกันหลายประเด็นที่สำคัญๆ คือ

1.1 มีการลงโทษอย่างหนักกับเจ้าของกิจการ ผู้โฆษณาชวนเชื่อ พ่อเล้า แมงดา เอเยนต์ นายหน้า เจ้าของสถานบริการที่จัดหรือยินยอมให้มีการค้าประเวณี โดยมีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 20 ปี และผู้กระทำความผิดมีโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสี่แสนบาทด้วย

นอกจากนั้นหากผู้ค้ามีการหน่วงเหนี่ยว กักขัง หรือทำร้ายร่างกาย หรือบังคับขู่เข็ญ เพื่อให้ผู้อื่นค้าประเวณี ซึ่งการกระทำความผิดเป็นเหตุให้ผู้ค้าประเวณีถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องถูกลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

1.2 ลดโทษผู้ค้าประเวณีลงให้เหลือเพียงโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท และถ้าผู้กระทำการค้าประเวณีอายุต่ำกว่า 18 ปี ให้ได้รับการสงเคราะห์โดยมีคณะกรรมการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ (ก.ค.อ.) เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากภาครัฐและภาคเอกชนมาดูแล

1.3 มีบทลงโทษจำคุกและปรับแก่ผู้เที่ยวหรือลูกค้าที่ใช้บริการกับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ในสถานการณ์การค้าประเวณี ผู้เข้าไปมั่วสุมในสถานการณ์การค้าประเวณี รวมไปถึงบิดามารดาผู้ปกครองที่นำลูกหรือผู้อยู่ในปกครองไปค้าประเวณี นอกจากถูกลงโทษทางอาญาแล้ว คือจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสี่แสนบาทและอาจถูกถอนอำนาจปกครองในทางแพ่งด้วย

1.4 มีบทลงโทษพนักงานเจ้าหน้าที่ทั้งฝ่ายปกครอง ตำรวจ เจ้าหน้าที่สถานแรกรับ และสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพที่กระทำผิดหรือสนับสนุนให้

มีการกระทำผิดในเรื่องการหน่วงเหนี่ยวกักขัง ทำร้ายผู้อื่น เพื่อให้ทำการค้า
ประเวณี โดยถูกลงโทษจำคุก

จากสาระสำคัญดังกล่าวกฎหมายฉบับนี้จะปราบปรามได้จริงจึงต้อง
อาศัยการบังคับใช้กฎหมายและการสอดส่องจากประชาชนเพื่อแจ้งการกระทำ
ผิดต่อเจ้าพนักงานของรัฐ

2) พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิง และเด็ก พ.ศ. 2540

กฎหมายเดิม คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการค้าหญิงและเด็กหญิง
พ.ศ. 2471 ใช้มานานแล้ว แต่ขาดกลไกในเชิงบังคับที่เป็นผลจึงต้องถูกยกเลิก
และตราพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับแทนตั้งแต่วันที่ 17 พฤศจิกายน 2540
พระราชบัญญัตินี้ได้ขยายขอบเขตการคุ้มครองไปถึงเด็กชาย มีการ
กำหนดมาตรการและกลไกในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก
ให้แก่เจ้าหน้าที่ อาทิเช่น

การให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจตรา สอดส่องตามท่า
อากาศยาน ท่าเรือ สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง สถานบริการ โรงงาน และที่
สาธารณะต่างๆ ให้อำนาจในการเรียกบุคคลมาให้การ หรือส่งพยานหลักฐาน
อำนาจในการค้นสถานที่หรือยานพาหนะใดๆ ได้ เพื่อเข้าช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็น
เหยื่อได้ทันนอกเหนือจากหน้าที่ตามปกติ มีมาตรการในการเยียวยาช่วยเหลือ
หญิงและเด็กให้มีประสิทธิภาพขึ้น

กฎหมายนี้ขยายขอบเขตของการลงโทษไปถึงการกระทำ หรือยอมรับ
การกระทำใด เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น เพื่อการอนาจาร หรือเพื่อแสวงหา
ประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ในส่วนของการลงโทษ
ได้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อหญิงและเด็กให้มีโทษเท่ากับผู้
พยายามกระทำความผิด ลงโทษผู้สมคบกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิด

สำหรับมาตรการการเยียวยาช่วยเหลือหญิงและเด็กนั้นคือ การกำหนดระยะเวลาการกักตัวหญิงหรือเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดได้ไม่เกินครึ่งชั่วโมง เพื่อสอบถามข้อเท็จจริงหรือตรวจสอบเอกสาร พยานหลักฐานเท่านั้น หากมีความจำเป็นเกินกว่าครึ่งชั่วโมง ต้องรายงานให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ แต่ก็กักตัวไว้ได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง หากเกินกว่านี้ ต้องขออนุมัติจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดก่อน และสถานที่กักตัวหญิงหรือเด็กนั้นต้องเป็นสถานที่ที่เหมาะสม มีใช้ห้องขังหรือสถานคุมขัง หากมีการกักตัวหญิงหรือเด็กหรือการให้ความช่วยเหลือที่ไม่ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด ผู้เสียหายหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถอุทธรณ์ต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้ มีการกำหนดแนวทางการให้ความช่วยเหลือหญิงหรือเด็กซึ่งตกเป็นเหยื่อทั้งในเรื่องอาหาร ที่พัก การส่งกลับภูมิลำเนา การฝึกอาชีพ และการอบรมศึกษาตามที่มีกฎหมายกำหนดไว้

3) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 14)

พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 17 พฤศจิกายน 2540 พร้อมกับพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 โดยนําการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าหญิงและเด็กที่ยังไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นมากําหนดให้เป็นความผิดเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายอาญา

3.1 แก้ไขคำว่า “เพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่น” เป็น “เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น” ในความผิดเกี่ยวกับการเป็นธรรมาจาร ล่อไป หรือพาไปเพื่อการอนาจารทั้งนี้เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 282 และมาตรา 283 เพื่อไม่ให้เข้าใจสับสนว่าการจะเป็นความผิดได้ต้องมีเจตนาเพื่อการร่วมประเวณีเท่านั้น แต่เจตนาที่แท้จริงต้องการเน้นการทำอนาจารเพื่อสนองความใคร่ทางเพศของผู้อื่นเท่านั้น

3.2 ขยายความผิดกรณีการเป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือชักพาไป เพื่อการอนาจารให้สนองความใคร่ของผู้อื่นที่กระทำต่อผู้หญิงหรือเด็กให้รวมไปถึงการกระทำต่อผู้ชายด้วย

3.3 ลงโทษผู้ที่พาเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ไปเพื่อการอนาจาร แม้จะเกิดจากความยินยอมก็ตาม

3.4 ลงโทษสำหรับการรับไว้ จำหน่าย ล่อไป หรือชักพาไปซึ่งเด็ก อายุไม่เกิน 18 ปี เพื่อหาประโยชน์อันไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การซื้อ หรือขายเด็ก เพื่อการอนาจาร เพื่อให้ไปทำงานหนักเกินควร หรือทำงานที่ไม่เหมาะสมต่อสภาพจิตใจและร่างกาย แม้จะเกิดจากความยินยอมก็ตาม เนื่องจากสภาพการณ์ในปัจจุบันมีการเอาเปรียบจ้างแรงงานเด็กและทำผิดกฎหมายแรงงาน รวมทั้งบังคับให้เด็กทำงานเกินเวลาและลักษณะงานที่ไม่เหมาะสม

3.5 นอกจากนี้ ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการรับไว้ จำหน่าย เป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือพาไปเพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์อันไม่ชอบด้วยกฎหมายที่กระทำนอกประเทศไทย กฎหมายกำหนดให้ต้องรับโทษในประเทศไทย เพราะถือเสมือนว่าเป็นการกระทำผิดในประเทศ

จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่ออกมาทั้ง 3 ฉบับนั้นมุ่งเน้นไปที่การบังคับการค้าประเวณีและผู้ค้าประเวณีที่เป็นเด็ก จึงได้มีบทลงโทษทั้งผู้ชายและผู้ซื้อ โดยตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า หากไม่มีความต้องการของผู้บริโภค ผู้ชายก็จะหมดโอกาสไปด้วย และหากมีการลงโทษอย่างหนักกับผู้เป็นต้นเหตุให้เด็กต้องเข้าสู่ขบวนการค้าประเวณีแล้ว ปัญหาการค้าประเวณีก็จะหมดไป คงต้องยอมรับกันว่าเรื่องการค้าประเวณีนั้นมีมานานแล้ว และในบางยุคก็เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการควบคุมด้วยการจดทะเบียนช่องกับหญิงโสเภณีด้วยซ้ำไป ปัญหาการค้าประเวณีนั้นเกิดจากปัจจัยหลายอย่างที่สลับซับซ้อนซึ่งจะอาศัยเพียงกฎหมายมาแก้ไขปัญหา

ให้หมดไปนั้น คงเป็นไปได้ยาก กฎหมายเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยยับยั้งเท่านั้น แต่ทุกคนในสังคมจะช่วยกันดำเนินการแก้ปัญหาให้หมดไปโดยสิ้นเชิงได้อย่างไร ในเมื่อปัญหานั้นมีทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ค่านิยมทางสังคม การศึกษา ความนิยมในวัตถุ และอื่นๆ อีกมากมาย ผู้เขียนหวังว่าการแก้ไขกฎหมายแต่ละฉบับที่ต้องอาศัยระยะเวลาอันยาวนาน รวมทั้งการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งกฎหมายทั้ง 3 ฉบับข้างต้น จะเป็นจุดยับยั้งปัญหาได้ไม่มากนักน้อย และคงจะได้มีข้อคิดเตือนใจกับทุกคนไว้ว่า การค้าประเวณีเด็กนั้นเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายทั้งผู้ขายบริการและผู้ไปใช้บริการ

4) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

1. การฟอกเงิน หมายถึง การนำทรัพย์สินเงินทองที่ได้จากการประกอบอาชญากรรม ซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายบางประเภท เช่น การค้าประเวณี การค้าหญิงและเด็ก การค้ายาเสพติด ฯลฯ ซึ่งทรัพย์สินเงินทองเหล่านี้ถือว่าเป็น “เงินสกปรก” มากระทำการแปรสภาพเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่างๆ เช่น การนำเงินออกไปนอกประเทศ การฝากเงินกับสถาบันการเงิน การจัดตั้งบริษัทหรือกิจการขึ้นบังหน้า การซื้อขายที่ดิน ฯลฯ จน “เงินสกปรก” เหล่านั้น กลายเป็น “เงินสะอาด” ทั้งนี้เพื่อช่วยปกปิดหรืออำพรางการกระทำ ความผิด และยังใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิด ซึ่งได้เปลี่ยนสภาพเป็น “เงินสะอาด” แล้ว เป็นปัจจัยประโยชน์ในการกระทำความผิดอื่นต่อไปอีก ทำให้ยากแก่การปราบปรามที่ตามมาเป็นลูกโซ่

กฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถปราบปรามการฟอกเงินหรือดำเนินการกับเงิน หรือทรัพย์สินที่เป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำความผิดกฎหมายโดยตรงได้ จึงจำเป็นต้องมีการปราบปรามการฟอกเงิน เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดสามารถมีและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินเหล่านี้ได้

ปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้สามารถป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นการตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมได้อีกด้วย กฎหมายฉบับนี้จะมีส่วนช่วยในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณี การค้าหญิงและเด็กได้อีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจากได้กำหนดให้ความผิดเหล่านี้เป็นความผิดมูลฐานหนึ่งในเจ็ดลักษณะที่สามารถใช้มาตรการตามกฎหมายนี้ได้

2. สาระสำคัญของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

2.1 กำหนดความผิดฐานฟอกเงินเป็นความผิดทางอาญา มีโทษจำคุก ตั้งแต่ 1 ปี - 10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 20,000-200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงิน ได้แก่ ผู้ที่กระทำการดังนี้

(1) โอน รับโอน หรือเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อซุกซ่อนหรือปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้น หรือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นที่ไม่ว่าก่อนหรือหลังการกระทำความผิดมิให้ต้องรับโทษ หรือรับโทษน้อยลงในความผิดมูลฐาน

(2) กระทำด้วยประการใดๆ เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริง การได้มา แหล่งที่ตั้ง การจำหน่าย การโอน การได้สิทธิใดๆ ซึ่งทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

2.2 ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หมายถึง

(1) เงิน หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือจากการสนับสนุน หรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐาน

(2) เงิน หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วย

ประการใด ๆ ซึ่งเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ

(3) ดอกผลของเงิน หรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2)

ทั้งนี้ ไม่ว่าทรัพย์สินตาม (1) (2) หรือ (3) จะมีการจำหน่าย จ่าย โอน หรือเปลี่ยนแปลงไปกี่ครั้งและไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลใด โอนไปเป็นของบุคคลใด หรือปรากฏหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลใด

2.3 ความผิดมูลฐาน คือ ความผิดที่เป็นฐานที่ทำให้เกิดรายได้ที่นำไปสู่การฟอกเงินได้แก่

(1) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(2) ความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นชู้ระ จัดหา ล่อไป หรือพาไปเพื่อการอนาจารหญิงและเด็ก เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่นและความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็กหรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นชู้ระ จัดหา ล่อไป หรือชักพาไปเพื่อให้บุคคลนั้นกระทำการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

(3) ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน

(4) ความผิดเกี่ยวกับการยักยอก หรือฉ้อโกงหรือ ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน หรือกระทำโดยทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์

กฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุนธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิต ฟองซิเอร์ หรือกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งกระทำโดย กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบ หรือมีประโยชน์เกี่ยวข้องใน การดำเนินงานของสถาบันการเงิน นั้น

(5) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อ ตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตาม กฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

(6) ความผิดเกี่ยวกับการกรรโชก หรือรีดเอาทรัพย์สินที่ กระทำโดยอ้างอำนาจอัยยี่ หรือช่องโหว่ ตามประมวลกฎหมายอาญา

(7) ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากรตามกฎหมาย ว่าด้วยศุลกากร

2.4 กำหนดมาตรการลงโทษผู้สนับสนุน หรือช่วยเหลือผู้พยายาม กระทำความผิด หรือผู้สมคบเพื่อกระทำความผิดฐานฟอกเงิน

2.5 กำหนดมาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

บทที่ 7

ขึ้นโรงขึ้นศาล

7.1 ข้อควรรู้เมื่อต้องไปศาล

๔๖ โดย ศรัณยา ไชยสุด

“โรง” ที่จะต้องขึ้นในที่นี้คือ “โรงพัก” ซึ่งเรียกแบบทางการว่า สถานีตำรวจ คนที่ขึ้นไปนั้นอาจไปแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ไม่ได้พักผ่อนดังเรียก หรืออาจได้รับเชิญไปพักในห้องพักขังชั่วคราวจากการถูกจับตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

“ศาล” ที่ต้องขึ้นก็ไม่ใช่ศาลพระภูมิที่บ้านหรือศาลเพียงตาที่ไหน แต่เรากำลังพูดถึงศาลสถิตยุติธรรม ซึ่งเป็นที่พึ่งของทั้งคนจน คนรวยและทั้งชายและหญิง เมื่อเอ่ยถึงศาลแล้วคนส่วนใหญ่จะหน้าเบ้ไม่อยากจะเห็นเป็นเรื่องของความยุ่งยากและน่าเกรงกลัว เป็นเรื่องของกฎหมายที่ไม่น่ากรายใกล้ แต่สักวันหนึ่งคุณอาจต้องไปศาล ทั้งนี้เพราะสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของคุณถูกรบกวนหรือต้องการการรับรองทางกฎหมาย จึงควรเตรียมตัวให้พร้อม รู้จักวิธีการไปศาลอย่างมีมาด มีหลักการ

เมื่อต้องไปศาล

สิ่งแรกที่ต้องทำคือการแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า

เพราะการแต่งกายไม่สุภาพเป็นการแสดงความ “ไม่เคารพศาล” ซึ่งอาจเลยเถิดไปถึงการ “ละเมิดอำนาจศาล” ได้

ในห้องพิจารณาคดี จะมีโต๊ะเก้าอี้มากมาย คุณก็อย่าได้เลือกนั่งตามใจชอบ ที่นั่งของผู้พิพากษาเป็นบัลลังก์ตระหง่านที่ตั้งสูงกว่าอย่างอื่น เมื่อเข้าไป แล้วจะเห็นเลยว่าอยู่ที่ใด ส่วนด้านซ้ายและขวาของบัลลังก์ศาลจะเป็นที่ของโจทก์และจำเลย โดยจำเลยจะอยู่ด้านซ้ายมือของผู้พิพากษาและโจทก์อยู่ด้านขวามือ คุณได้ตำแหน่งไหนก็นั่งประจำที่นั้นๆ ส่วนกลางห้องจะเหมือนตู้สี่เหลี่ยมเจาะช่องให้เดินเข้าไปยื่นได้ราวกับที่เขาวัวใช้เข้าไปยื่นกล่าวปราศรัยอะไรนั้นแหละ แต่ถ้าในศาลถือว่าเป็นที่สำหรับพยาน หรือผู้ที่จะมาให้การต่อศาลเข้าไปยื่นเบิกความต่อศาล เรียกว่า “คอกพยาน” ในหลายศาลคอกพยานจะมีเก้าอี้สำหรับให้พยานนั่งได้ ด้านหลังคอกพยาน ซึ่งบรรดากองเชียร์ที่ชนกันมาให้กำลังใจก็ต้องมานั่งตรงส่วนนี้ จะเป็นที่นั่งสำหรับผู้มิใช่ตัวความมานั่งฟังการพิจารณาคดี

เมื่อก้าวถึง “ศาล” นอกจากจะหมายถึงสถานที่แล้ว บางทีก็หมายถึง “ผู้พิพากษา” ด้วย

ทำไมจึงต้องไปศาล?

คุณจะไปศาลเมื่อคุณถูกรังแกหรือถูกรบกวนสิทธิที่คุณเชื่อว่าคุณมีอยู่ เช่นคุณให้คนกู้ยืมเงินไปแต่เขาไม่ยอมใช้คืน ทวงก็วิธียังเพิกเฉย ก็ต้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาบังคับลูกหนี้ให้ชำระเงินให้เรา หรือเราถูกรถเฉี่ยวชนบาดเจ็บและคนชนไม่ยอมจ่ายค่าเสียหายให้ เราก็คงต้องฟ้องศาลให้บังคับเขาจ่ายกรณีอย่างนี้เรียกว่า ฟ้องคดีต่อศาล และคุณมีฐานะเป็นโจทก์ คือผู้กล่าวหา และก็เป็นไปได้ที่บางครั้งมีการกระทำผิดบางอย่างเกิดขึ้นกับคุณ เป็นต้นว่าคุณอาจถูกคนขโมยของไป หรือคุณทำการใดโดยประมาทและเกิดการบาดเจ็บขึ้น คุณก็อาจฟ้องให้คนที่ขโมยของของคุณถูกลงโทษหรือเขาอาจฟ้อง

คุณก็ได้ คุณจึงมีโอกาสเป็นจำเลยในคดีได้ทั้งทางแพ่งและอาญา

แม้คุณจะไม่ใช้คนช่างฟ้องมาตั้งแต่เกิด แต่ในสถานการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แบบนี้คุณจำเป็นต้องฟ้องศาล และนั่นก็หมายถึงคุณต้องมีภาระตามมาหลายอย่าง การไปเกี่ยวข้องกับศาลนั้นมีหลายศาลที่จะไป แล้วแต่เรื่องแล้วแต่สถานที่ ศาลที่เกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญา ได้แก่ศาลอาญา ส่วนทางด้าน การเรียกร้องสิทธิ เรื่องทรัพย์สินเงินทอง ได้แก่ศาลแพ่ง นอกจากนี้ก็มีศาลแขวงต่าง ๆ สำหรับพิจารณาคดีเล็กน้อย ศาลภาษีอากร ศาลแรงงาน ศาลครอบครัวและเยาวชน ฯลฯ ซึ่งชื่อก็บอกไว้ชัดว่าเกี่ยวกับอะไร บางท้องที่ในกรุงเทพมหานครก็ยังแบ่งแยกสาขาของศาลออกไปเพื่อความสะดวกในการเดินทาง เช่น ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรี ศาลแขวงธนบุรี ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงดุสิต ศาลแขวงพระโขนง เป็นต้น

เมื่อเป็นโจทก์

ไม่ว่าจะเป็นศาลอะไร ถ้าได้เป็นโจทก์แล้ว คุณก็มีสิ่งต้องทำคือ ต้องแต่งตั้งทนายความ ลำพังคุณเองกฎหมายไม่ห้ามถ้าคุณจะลุกขึ้นไปฟ้องร้องต่อศาลอย่างสมัยพอขุนรามคำแหง เพราะเราสามารถต่อสู้คดีหรือฟ้องร้องต่อศาลด้วยตนเองได้อยู่แล้ว แต่มันเป็นเรื่องค่อนข้างเสี่ยงตรงที่คุณไม่รู้กฎหมายดีพอ หรือแม้จะรู้ดีก็ไม่เชี่ยวชาญพอ แม้แต่รุ่นเป่าบุนจิ้นยังต้องมีทนายว่าต่างแกต่างให้ การมีทนายความทำหน้าที่แทนคุณจึงเป็นสิ่งที่ควรทำ

คุณอาจมีปัญหาเรื่องค่าจ้าง ตามปกติแล้วค่าทนายความนั้นแล้วแต่จะตกลงกัน สำหรับผู้ไม่มีฐานะการเงินพอจะจ้างทนายความได้ ก็มีหน่วยงานให้ความช่วยเหลือฟรีๆ หลายแห่ง ที่โดดเด่นคือ สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ และสภาพทนายความซึ่งมีสาขาภูมิภาคตามจังหวัดต่างๆ

นอกจากค่าทนายความแล้ว ผู้เป็นโจทก์ยังต้องเสียเงินขึ้นศาลด้วย ในคดีแพ่ง โดยชำระในอัตราร้อยละ 2.5 ของจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง แต่ไม่เกินสองแสนบาท เรียกว่าค่าขึ้นศาล และในการยื่นคำร้องคำขอและพยาน เอกสารต่างๆ ศาลท่านเรียกเก็บค่าธรรมเนียมหมด ซึ่งเราเรียกว่า “ค่าธรรมเนียมศาล” เมื่อเรียกรวมๆ กันแล้วคือ ค่าฤชาธรรมเนียม สิ่งที่ต้องเข้าใจก็คือหากคุณเป็นจำเลยและไม่ได้ฟ้องโจทก์กลับไปด้วยในคดีนั้นคุณไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

หากการเรียกร้องสิทธินั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับจำนวนเงิน เช่น การขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามอีกฝ่ายหนึ่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่เรียกค่าเสียหาย เรียกโฉนดที่ดินคืน เรียกว่าเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ จะเสียค่าขึ้นศาลเพียง 200 บาท

เป็นอันว่านอกจากจะต้องมีเหตุให้ฟ้องแล้ว คุณจะต้องมี “เงิน” ด้วย อย่างไรก็ตามนับว่ากฎหมายท่านเมตตา ในกรณีที่เราไม่มีเงินเสียค่าขึ้นศาลจริงๆ เราก็สามารถใช้สิทธิทางศาลได้โดยจะต้องร้องขอต่อศาลดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ในการนี้ศาลจะทำการไต่สวนสอบถามเราให้เป็นที่ปรากฏต่อศาลว่ามีความยากไร้ถึงขนาดไม่สามารถชำระค่าขึ้นศาล และค่าธรรมเนียมใดๆ ได้ และจะต้องปรากฏด้วยว่าคดีที่ฟ้องนั้นมีมูลพอ หรือมีเหตุพอที่จะฟ้องได้ ไม่ใช่ฟ้องเกะกะให้คนอื่นเดือดร้อน

คุณไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลหากคดีที่คุณนำสู่ศาลนั้นเป็นคดีอาญา เพราะการฟ้องคดีอาญาเป็นการฟ้องให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิด ถือเป็น การช่วยบ้านเมืองด้วย

การฟ้องคดีก็ใช่ว่านึกอยากฟ้องก็ลุกขึ้นมาฟ้อง จะต้องกระทำภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเรียกแบบกฎหมายๆ ว่า “อายุความ” อายุความนี้จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ว่าเป็นเรื่องอะไร เป็นต้นว่า ฟ้องหย่าด้วยเหตุต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นภายใน 1 ปี ฟ้องให้ชำระเงินตามเช็คต้องฟ้อง

ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ออกเช็ค ฟ้องเรียกเงินกู้ต้องฟ้องภายใน 10 ปี ฟ้องให้
รับรองบุตรในกรณีที่เด็กบรรลุนิติภาวะแล้วต้องฟ้องภายใน 1 ปี นับแต่วันที่
เด็กบรรลุนิติภาวะ

ทำอย่างไรจึงรู้ว่าถูกฟ้องแล้ว

เรื่องนี้ไม่ยากเลย เพราะในการฟ้องคดีนั้นศาลจะแจ้งให้เราทราบ
เป็นหนังสือในแบบฟอร์มที่เรียกว่า “หมาย” เพราะฉะนั้นอย่าได้นิ่งระวาง
หวาดผวาว่า “วันนี้เราถูกฟ้องแล้วหรือยัง” เมื่อได้รับหมายแล้วให้กวาดตาดู
มุมบนของหมายจะเขียนไว้ว่า “หมายเรียกคดีแพ่งสามัญ” แต่อย่าเพิ่งตกใจ
รีบไปศาล หมายดังกล่าวจะแจ้งให้ทราบว่าท่านจะต้องยื่นคำให้การภายในกี่วัน
และจะแนบสำเนาคำฟ้องพร้อมเอกสารที่ฝ่ายโจทก์เขาส่งศาลไว้มาด้วย เพื่อให้
เราได้ทราบที่มาของเรื่องจะได้ไปโต้สู้คดี

เมื่อเป็นจำเลย

ในชีวิตของคนเรา คงมีบ้างที่เผลอผิดคำพูดหรือสร้างความไม่พึงใจ
แก่ผู้คนอันนำมาสู่การฟ้องร้องทางศาล เช่นถูกฟ้องผิดสัญญาซื้อขายเพราะอีก
ฝ่ายโกงเราก่อน หรือเป็นที่เบียดเบียนของสามีจนมีเหตุให้ถูกฟ้องหย่าบางครั้ง
เรายังไม่รู้ตัวเลยว่าเราไปละเมิดล้ำเกินสิทธิหรือทำความเสียหายให้แก่ใครแล้ว
แล้ว บางครั้งคุณไม่ฟ้องเขา เขาก็ฟ้องคุณ เมื่อถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดี ถ้าเป็น
คดีอาญาคุณก็ต้องประกันตัว ถ้าเป็นจำเลยในคดีแพ่งก็มีรชชาติประทับใจ
พอสมควรเหมือนกัน

การเป็นจำเลยมักเกิดจากความจำเป็นจำใจทั้งนั้น ไม่มีใครอยากได้
ชื่อว่าจำเลย และน้อยนักที่ขอเข้ามาเป็นจำเลยในคดี พวกเหล่านั้นเขามีความ
จำเป็นต้องเข้ามาเป็นจำเลยในคดีเพราะผลแพ้ชนะของจำเลยจะกระทบกระเทือน
สิทธิของเขา

การเป็นจำเลยไม่ได้หมายความว่า您是ผู้กระทำผิดเสมอไป เพียงแต่ว่าคุณอาจถูกโต้แย้งสิทธิเท่านั้นคุณอาจมีเหตุผลในการกระทำการนั้นๆ อันเป็นเหตุให้เขาฟ้องคุณ ซึ่งกฎหมายให้โอกาสคุณแก้ตัวได้เสมอ โดยการทำให้การต่อสู้คดี ซึ่งจะต้องทำภายในกำหนดคือ 15 วันนับแต่วันที่ได้รับทราบว่าคุณฟ้องมิเช่นนั้นแล้วคุณจะไม่มีโอกาสต่อสู้โต้แย้งคำฟ้องของโจทก์ได้เลย

จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพานักกฎหมายในการดำเนินคดีทางศาล ซึ่งมีทั้งผู้ประกอบการอาชีพทนายความและองค์กรต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือโดยไม่คิดค่าตอบแทนดังกล่าวข้างต้น

หลังจากทำคำให้การแล้วก็จะมีกระบวนการนำพยานมาแสดงต่อศาล เรียกว่า “สืบพยาน” ทั้งที่เป็นบุคคลและเอกสารต่างๆ จนเสร็จสิ้นทั้งสองฝ่าย ศาลก็จะมีคำพิพากษา หากฝ่ายใดไม่พอใจคำพิพากษาก็มีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาต่อไป

หากจำเลยไม่ทำคำให้การ ถือว่าเป็นผู้ขาดนัดยื่นคำให้การ ไม่มีสิทธินำพยานหลักฐานใดเข้าสืบ นอกจากตัวจำเลยเองเท่านั้นที่มีสิทธิไปเบิกความต่อศาล ซึ่งทำให้เราขาดพยานที่จะหักล้างพยานของโจทก์ โอกาสแพ็คดีก็มีเกือบเต็มร้อย

ถ้าไม่ไปศาลจะเกิดอะไรขึ้น

หากโจทก์จำเลยไม่เล่นบทบาทตามนัดของศาล และไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ทราบ ถือว่าขาดนัดพิจารณา ศาลอาจพิจารณาพฤติการณ์ว่าที่ไม่มานั้นเพราะเหตุใด และหากเห็นว่าเป็นการขาดนัดพิจารณา ก็จะสืบพยานไปแต่ฝ่ายเดียว

มณีจันทร์เป็นสาวเจ้าอารมณ์คนหนึ่งซึ่งสามีเพิ่งตีจากไปอยู่กับหญิงอื่น แล้ววันดีคืนดีเธอก็ได้รับหมายจากศาล ความที่อ่านออกเขียนได้ทำให้ทราบว่าเธอถูกสามีฟ้องหย่า ด้วยความเจ็บแค้นใจ เธอจึงกระซอกหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องนั้นมาฉึกๆ ฉักๆ แล้วเหยียบๆ อย่างไม่จะส่งหมายกันก็เธอ

ก็ไม่สนใจ และไม่เคยไปที่ศาลเลยโดยถือว่าการขึ้นศาลก็เหมือนการต่อสู้กัน
ไม่จึงคงไม่เรียกว่าต่อสู้คดี เมื่อไม่มีคู่ชก เรื่องก็คงจบไปเอง สามีจะทำอะไรได้
เรื่องอะไรจะไปสู้ให้เจ็บตัว อยู่เฉยๆ สามีก็จะหายไปเอง โดยหารู้ไม่ว่าการที่
เธอไม่ใส่ใจเมื่อถูกฟ้อง ทำให้เธอขาดโอกาสได้แย้งคำฟ้องของเธอ เขาก็พูด
ฝ่ายเดียว ศาลก็ต้องรับฟังตามนั้น

เรื่องผ่านไปประมาณปีเศษ เธอขายที่ดินแปลงหนึ่งและไปจดทะเบียน
โอนขาย เจ้าพนักงานที่ดินต้องการให้สามีลงนามให้ความยินยอมตามกฎหมาย
เธออดสำหรับทนอดกลิ่นความหึงหวงไปขอลายเซ็นจากสามีที่บ้านภรรยาบ่อย
แต่กลับได้รับแจ้งว่าเธอกับเขาหย่าขาดจากกันแล้ว

หลังจากกรีดร้องด่าทอจนพอใจแล้ว เธอก็รีบไปขอดูหลักฐานที่อำเภอ
จึงทราบว่ามีการจดทะเบียนหย่ากันระหว่างเขาและเธอไปแล้ว โดยคดีฟ้อง
หย่าได้สืบพยานไปฝ่ายเดียวและศาลมีคำพิพากษาให้หย่าได้ อดีตสามีจึงนำ
คำพิพากษาให้หย่าไปดำเนินการจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่ แม้จะขายที่ดินโดย
ไม่ต้องใช้ลายเซ็นยินยอมของสามี ได้เงินมากก็ไม่เท่ากับที่เธอต้องเสียใจ เพราะ
ความไม่รู้กฎหมาย

ได้ความแบบนี้ คุณผู้หญิงทั้งหลายก็อาจจะระแวงว่ามีหมายมาส่งมา
ปิดโดยไม่รู้เรื่องแล้วจะเสียหายอย่างแม่มณีจันทร์คนนี้ ก็ขอให้เข้าใจเสียเลยว่า
หากมีหมายมาอย่าทำลายทิ้งรีบตรงดิ่งไปปรึกษาทนายความ

แต่ถ้าเกิดการฟ้องเรียกค่าเสียหายกันแล้วไม่รู้เรื่อง มาทราบภายหลัง
พ้นกำหนดยื่นคำให้การแล้ว ก็เข้าช่วยพูดผิดพูดใหม่ได้ โดยการขออนุญาต
ยื่นคำให้การต่อศาล ซึ่งจะต้องเป็นการร้องขอเนื่องจากมีเหตุที่ไม่สามารถยื่น
คำให้การภายในกำหนดได้ โดยมีสาเหตุเพราะความไม่ใส่ใจหรือจงใจ เช่น เพิ่งทราบ
เพราะเพิ่งกลับจากต่างจังหวัด หรือไปส่งหมายที่บ้านซึ่งย้ายไปแล้ว เป็นต้น
แต่ถ้าเราทราบเรื่องการฟ้องคดีเมื่อถูกยึดทรัพย์เพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษา
แล้วก็อย่าได้ตกใจไป เรายังสามารถขอต่อศาลให้ยกเรื่องมาว่ากันใหม่ได้

เรียกว่า การขอพิจารณาคดีใหม่

การขอพิจารณาคดีใหม่ เป็นช่วงเวลาที่ได้มีการสืบพยานกันไปแล้ว หรือเรื่องไปถึงไหนๆ แล้ว ต่อมาจึงเพิ่งทราบภายหลังว่ามีการนัดสืบพยานในวันนั้น ก็ต้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่เพื่อให้เราได้มีโอกาสซักถามพยานฝ่ายที่สืบไปแล้ว ซึ่งพูดจาภาษากฎหมายว่า ซักค้านพยานและให้เรามีโอกาสดำเนินการตามสิทธิของเราได้

เรื่องแบบนี้มีเกิดขึ้นเร็วๆ นี้เมื่อภรรยาสามีคู่หนึ่งซึ่งรักกันแต่งงานกันแล้วอยู่ร่วมบ้านพ่อแม่สามีกินกินสืงสะดวกสบาย ต่อมาก็มีเรื่องระหองระแหงตามตำราแม่ผีลูกสะใภ้ ภรรยาสาวรายนี้ก็สวมบทนางเอกผู้แพ้ หอบผ้ากลับไปอยู่กับลูกที่เรียนอยู่เมืองนอกอ้างว่าดูแลลูก แม่ผัวก็จัดแจงหาภรรยาใหม่ให้ลูกชาย นางเอกคนนี้แม่จะแยกตัวไปจากสามีแล้วก็ยังห่วงสมบัติของสามีอยู่หกเดือนต่อมาเธอคิดถึงสามีรีบกลับมา ปรากฏว่าสามีแต่งงานใหม่แล้วโดยจดทะเบียนสมรสด้วย สืบความไปจึงได้เรื่องราวสามียื่นคำฟ้องหย่ากับเธอแล้วโดยส่งหมายแจ้งให้ทราบไปยังที่อยู่ของเธอตามทะเบียนบ้านซึ่งก็คือบ้านพ่อแม่ผัวแม่ผัวนี้แหละ ทางบ้านก็รับหมายกันเองเสร็จ ศาลเห็นว่าภรรยาขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา ไม่มาศาลตามกำหนด จึงสืบพยานไปฝ่ายเดียวและพิพากษาให้หย่าเรียบร้อย

กรณีอย่างนี้ เราสามารถร้องต่อศาลขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

ฟ้องแย้ง

เป็นจำเลยใช้ว่าจะเป็นผู้ฟ้องหรือตั้งรับเท่านั้น คุณสามารถตีโต้กลับไปได้โดยการ “ฟ้องแย้ง” เช่นการที่คุณถูกสามีฟ้องหย่า นอกจากคุณจะต้องสู้คดีโดยอ้างว่า ไม่มีเหตุให้หย่าได้ตามที่ฟ้องคุณอาจฟ้องต่อศาลในคดีนี้ว่า โจทก์ไม่ยอมเลี้ยงดูคุณ ขอให้ศาลพิพากษาให้โจทก์ชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูคุณด้วยก็ได้ ทั้งนี้คุณอย่าลืมว่าต้องมีหน้าที่เหมือนโจทก์ตรงที่ต้องเสียค่าขึ้นศาลด้วย

เมื่อคุณโยนลูกนี้กลับไปแล้ว สามีกุณแม่จะเป็นโจทก์ก็ต้องทำคำให้การต่อสู้คำฟ้องแย้งของคุณด้วยเรียกว่าคุณเป็นทั้งผู้ฟ้องและถูกฟ้องแบบทูอินวัน

ร้องสอด

นอกจากจะฟ้องก็ได้ ถูกฟ้องก็ได้ คุณอาจเข้าไปยุ่งกับคดีในฐานะ “ผู้ร้องสอด” ซึ่งไม่ได้หมายถึงนิสัยส่วนตัวที่ชอบสอดรู้สอดเห็น แต่ก็เข้าข่ายสอดเข้าไปในเรื่องของชาวบ้านนั่นแหละ เพียงแต่เป็นการสอดเพื่อรักษาสิทธิของเรา ไม่ใช่สอดแบบแสหาเรื่องแต่ประการใด

การสอดเรื่องผู้อื่นที่กฎหมายเปิดช่องให้ทำนี้ จะเกิดมีเกิดเป็นขึ้นเพียงเฉพาะกิจเท่านั้น ไม่ใช่ทำได้พร่ำเพรื่อฟรีสไตล์ ข้อสำคัญผู้ร้องจะต้องมีส่วนได้เสียในผลคดีนั้น เช่น ในคดีเกี่ยวกับการฟ้องให้ผู้จัดการแบ่งทรัพย์สินมรดกแก่โจทก์ซึ่งเป็นทายาท แล้วเราเป็นทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกเช่นกัน เราก็สามารถร้องสอดเข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วยได้

ไปศาลแบบอื่น

ไม่จำเป็นเสมอไปที่การไปศาล หมายถึงการเป็นโจทก์หรือจำเลย คุณอาจต้องไปศาลไปฐานะผู้ร้องขอให้ศาลออกคำสั่งบางประการเพื่อประโยชน์ ของตนเอง โดยไม่ต้องมีฝ่ายค้าน ฝ่ายจำเลยหรือคู่กรณี เป็นต้นว่า สามีกเกิดตายขึ้นมา คุณจะต้องรับมรดก เช่นรับโอนมรดกที่เป็นที่ดิน เจ้าพนักงานที่ดินมักขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกเสียก่อน คุณก็ต้องไปยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลตั้งคุณเป็นผู้จัดการมรดก แล้วนำคำสั่งนั้นไปขอจดทะเบียนโอนที่ดินมาจัดแบ่งตามกฎหมาย

หรือหากคุณมีน้องที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ พ่อแม่ถึงแก่กรรมหมดแล้ว คุณอาจต้องการเป็นผู้ปกครองของน้องคุณ ก็จะต้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งคุณเป็นผู้ปกครอง

การขอคำสั่งศาลต่าง ๆ ไม่เพียงแต่จะต้องเขียนคำร้องยื่นต่อศาลเท่านั้น คุณในฐานะผู้ร้องจะต้องไปเบิกความต่อศาลด้วย หมายความว่า คุณต้องเข้าไปในศาลเพื่อบอกกล่าวเล่าความเป็นมาของเรื่องต่อศาล

หากคุณระมัดระวังตัวแจ ไม่ยอมให้มีเรื่องหรือเกิดเรื่องที่ทำให้ต้องตกที่นั่งเป็นโจทก์จำเลย คุณไม่ต้องการร้องสอดเข้าไปยุ่งกับเรื่องในศาล คุณก็อาจต้องไปศาลจนได้ โดยกระบวนการที่เรียกว่า ถูกเรียกเข้ามาในคดี

การเรียกนี้ก็เรียกกันได้หลายคน คือศาลเรียกเอง โจทก์เรียก หรือจำเลยเรียก โดยเรียกเข้ามาเป็นฝ่ายโจทก์หรือจำเลยในคดีร่วมกับโจทก์หรือจำเลยนั้น และเมื่อถูกเรียกก็ไม่ใช่ว่าต้องไปตามที่เขากวักมือเสมอ คุณต้องดูว่าคุณมีหน้าที่จะต้องไปหรือไม่

กรณีดังกล่าวก็คือการเรียกโดยโจทก์หรือจำเลยเรียกให้เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมกับตน เพราะผู้นั้นเกรงว่าหากไม่เรียกแล้วเขาอาจถูกเราฟ้องได้หรือเขาอาจต้องไปฟ้องเราเป็นอีกคดีได้ เช่น เขาเป็นผู้ค้าประกันหนี้ของเราแล้วถูกโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ฟ้องเขา เขาเกรงว่าถ้าแพ้คดีแล้วเขาต้องใช้หนี้ให้เจ้าหนี้และต้องมาฟ้องเราให้จ่ายหนี้ให้เขาอย่างที่เราเรียกว่า “ไล่เบี้ย” อีกก็เลยขอให้เรียกเรามาเถี่ยวในคดีด้วยเสียเลย

ศาลท่านก็อาจเรียกให้เราเข้ามาในคดีเองก็ได้ เช่นหากญาติสนิทเราเป็นโจทก์หรือจำเลยในคดีหนึ่งแล้วเกิดเจ็บใจตายไปเสียก่อนคดีจบ คดีก็คงต้องดำเนินต่อไปโดยเราก็อาจถูกเรียกเข้ามาเป็นคู่ความแทนผู้ตายได้ อย่างที่มักเรียกกันติดปากว่ารับมรดกความ

การเข้ามาในลักษณะนี้อาจขอเข้ามาเองก็ได้หรือถูกเรียกเข้ามาก็ได้ ในกรณีที่ศาลมีหมายเรียกเช่นนี้หากเราเป็นทายาทหรือผู้จัดการมรดกหรือผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้ตาย เราจะต้องปฏิบัติตามนั้น แต่ถ้าไม่ใช่ เราก็มีสิทธิปฏิเสธได้ เพราะไม่ว่ารับหรือปฏิเสธ ศาลท่านก็ต้องตรวจสอบอยู่ดี

การต่อสู้คดีที่ศาล ไม่ใช่การดวลปืนหรือห้าห้าพันพาดฟันให้ตายกันไปข้าง

แต่เป็นการนำข้อกฎหมายและเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาได้แย้งกันต่อหน้าศาลว่า ควรจะให้เรื่องมันยุติลงอย่างไรจึงจะเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ย่อมต้องมีฝ่ายได้ และฝ่ายเสีย บางคนถือเป็นผู้แพ้และผู้ชนะ ซึ่งบางครั้งฝ่ายชนะก็อาจได้น้อยกว่าที่ต้องการและฝ่ายแพ้อาจเสียเพียงบางส่วน ขึ้นอยู่กับการเสนอข้อโต้แย้งและข้อมูลต่อศาล

ผู้หญิงสมัยนี้ไซ้จะต้องอยู่กับเหย้ากับเรือนเลี้ยงลูกกันทุกราย เพราะสภาพเศรษฐกิจและความนิยมของสังคมรวมทั้งความจำเป็นส่วนตัวทำให้ผู้หญิงออกมาสู่สังคมมากขึ้น แต่ไม่ว่าจะเป็นหญิงทำงานหรือแม่บ้านก็แทบจะหลีกเลี่ยงเรื่องศาลไม่ค่อยพ้น

ที่สุดของการไปศาลที่อาจเกิดกับคุณก็คือการไปเป็นพยาน ซึ่งคุณไปได้สองแบบ คือคู่ความขอให้ช่วยเป็นพยานให้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเอื้อเฟื้อของคุณเองว่าจะยินยอมไหม กับศาลมีคำสั่งให้คุณเป็นพยานโดยการออกหมายศาล

หมายศาล

เมื่อได้รับหมายศาลแล้ว คนเราไม่ค่อยรู้สึกยินดีปรีดาเท่าใดเลย เพราะหมายศาลย่อมไม่ได้เป็นจดหมายที่เรียกให้เราไปรับเงินหรือไปรับรางวัลชิงโชค แต่เป็นนิมิตหมายที่ให้เราได้ตระหนักว่า เรายังไม่ใช่ธรรมดาดๆ แล้วเราจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับศาล ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ออกจะแปลกไปบ้างสำหรับผู้ที่เคยชินกับคำว่า หมายศาล ในลักษณะที่เป็นเรื่องของผู้ถูกฟ้อง แต่ไม่ว่าจะเป็นหมายแบบไหนๆ เป็นที่แน่นอนว่าคุณจะต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับศาล อันไม่ใช่ศาลพระภูมิที่บ้านของคุณ

เมื่อได้รับหมายศาล คุณอย่าเพิ่งตะลึงในความวิจิตรพิสดารของรูปครุฑที่กางปีกไขว้กล่ามตรงกลางกระดาดของหมายศาลนั้น สิ่งที่น่าสนใจกว่าก็คือข้อความที่ระบุไว้ในหมายนั้นว่ามันเป็นเรื่องอะไร เพื่อที่จะได้รู้ว่าควรทำอย่างไรต่อไป

ข้อความแรกที่ควรดูก็คือมุมบนซ้าย จะเขียนว่าหมายอะไร ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับลักษณะแห่งคดีว่าเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ต่อจากนั้นในหมายก็จะระบุไว้ว่าเป็นความแพ่งหรือความอาญา และเป็นศาลไหน ก็จะต้องไปที่ศาลนั้น ส่วนเป็นเรื่องของใครก็ต้องดูข้อความที่ปีกกาหรือปีกแฉ่งแล้วแต่ว่าจะขยายปีกกว้างแค่ไหน ตรงนั้นคือชื่อของโจทก์และจำเลย หรืออาจเป็นชื่อของผู้ร้อง ซึ่งจะใส่อยู่ในระหว่างปีกนั้นๆ ในหมายจะระบุไว้ว่าหมายถึงใครก็หมายความว่าหมายนัดนี้ส่งมาให้แก่ใครและจะอธิบายเพิ่มเติมไว้เลยว่าศาลท่านนัดเราไปทำอะไร เราลองมาดูกันดีกว่าว่ามีหมายอะไรบ้างที่เราจะได้สัมผัสประสบการณ์บ้าง

หมายนัด เมื่อได้รับหมายประเภทนี้อ่าได้เพื่อแจ้งว่าจะเป็นการนัดฟ้อง แต่หมายถึงการที่ศาลมีคำสั่งให้มาพบ ส่วนจะมาพบเพื่ออะไรก็มีหลายอย่างเป็นต้นว่า เป็นการนัดพร้อม เป็นการนัดให้มาฟังคำพิพากษา หรือนัดได้สวน หากเป็นเรื่องของคดีอาญาก็จะมีหมายนัดได้สวนมูลฟ้อง

หมายเรียก ซึ่งก็เป็นจดหมายของศาลแจ้งมาถึงคุณอีกเหมือนกัน จะต่างกันตรงที่หมายนัดเขียนไว้ชัดเจนว่าเป็นเรื่องของการนัดให้มาศาล แต่หมายเรียกเป็นการสั่งให้คุณทำอะไรบางอย่าง เป็นต้นว่าหมายเรียกคดีแพ่งสามัญเป็นหมายที่ศาลส่งมาแจ้งให้ทราบว่าได้ยื่นฟ้องคุณแล้วตามสำเนาคำฟ้องและเอกสารที่จะส่งแนบมาด้วย ในหมายจะระบุไว้เลยว่าให้คุณทำคำให้การต่อศาลภายใน 15 วัน

ทั้งหมายนัดและหมายเรียกข้างต้นนี้เป็นหมายที่มักจะส่งให้แก่ผู้ที่เป็นคู่ความในคดี คือเป็นโจทก์เป็นจำเลย หรือเป็นผู้ร้องเข้ามาในคดี ดังนั้นเมื่อมีหมายเหล่านี้มาถึงคุณ คุณต้องปฏิบัติตามหมายนั้น ทางที่ดีควรปรึกษานักกฎหมาย ทนายความ เพื่อที่จะได้จัดการให้ถูกต้องตามควรต่อไป

นอกจากจะต้องตกเป็นคู่ความในคดีแล้ว คุณอาจเกี่ยวข้องกับหมาย และกับศาลได้อีก หากว่าคุณเป็นผู้ผู้เห็นเหตุการณ์เกิดขึ้น คุณก็จะได้รับหมายศาลในแบบที่เรียกว่า “หมายเรียกพยานบุคคล” หมายแบบนี้จะมีข้อความเหมือนกับหมายนัดข้างต้น แต่จะมีข้อความเพิ่มเติมระบุให้ทราบว่า คดีตามหมายนั้นจะมีการพิจารณากันในวันใดเวลาใด และที่ศาลใด และฝ่ายใด เป็นผู้อ้างคุณเป็นพยาน นั่นก็หมายความว่า คุณจะต้องไปศาลตามกำหนดนัดนั้นๆ เพื่อเป็นพยาน

ก่อนอื่นต้องทราบก่อนว่าหมายประเภทนี้ผู้ที่จัดส่งหมายจะเป็นผู้ที่อ้างเราเป็นพยานมิใช่หน้าที่ของศาลที่จะส่ง แต่ผู้ที่มีคำสั่งเรียกเราเป็นพยานก็คือศาลอยู่นั่นเอง โดยเขาอ้างเราเป็นพยานแต่ให้ศาลเป็นผู้สั่งเรา ผิดกับการเป็นพยานทั่วไปที่ไม่ต้องมีหมายศาล เป็นเรื่องของการเอื้อเฟื้อต่อกัน

เหตุที่ต้องมีการขอให้ศาลมีหมายเรียกเราก็คงอาจเป็นเพราะเราเป็นคนนอกที่ไม่ได้รู้จักมักคุ้นกับผู้ที่เราเป็นพยานหรือเป็นเพราะเราเองก็ไม่อยากจะเป็นพยาน หากมาขอกันดีๆ เราอาจปฏิเสธ จึงต้องใช้คำสั่งของศาลเป็นที่พึ่ง

เมื่อหมายดังกล่าวระบุถึงเรา และนำส่งมาที่ตัวเรา เราจะต้องรับไว้ หากเราไม่รับ ฝ่ายที่นำส่งก็อาจขอให้ศาลสั่งให้ปิดหมายไว้ ซึ่งก็แปลว่าได้ส่งแล้วและได้รับทราบแล้ว แต่ถ้าเป็นการส่งให้แก่ผู้อื่นที่มีชื่อเรา เหตุผลที่เราจะปฏิเสธไม่รับก็มีมากกว่า

การส่งหมายเหล่านี้ จะไม่ส่งทางไปรษณีย์ แต่จะมีพนักงานของศาลมาส่งเรียกว่าพนักงานเดินหมาย เมื่อพนักงานเดินหมายนำหมายมาส่งให้แก่คุณ ไม่ต้องร้องว้าย ตกใจหมดเลย ให้เสียเวลา เพราะคุณมีวิธีการที่จะทำได้สองแบบคือรับไว้ หรือปฏิเสธไม่รับไว้

คุณจะปฏิเสธไม่รับหมายได้หรือไม่

ถ้าหมายนัดไม่ได้เกี่ยวกับคุณเลยแม้แต่น้อย ถือเป็นหมายที่ระบุชื่อถึงคนในบ้านของคุณ คุณก็มีสิทธิเลือกที่จะรับไว้แทนได้ แต่ถ้าคุณเองไม่ได้เกี่ยวข้องในบ้านเลย เช่นมาหาเพื่อน แต่พนักงานเดินหมายส่งให้กับคุณ คุณไม่ควรที่จะรับไว้แล้วโมเมใจกว่าเป็นคนในบ้าน เพราะผู้ที่ถูกระบุชื่อไว้ในหมายจะเดือดร้อน คุณไม่รู้ว่าเป็นเรื่องเป็นอย่างไรมาอย่างไร และก็อาจไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามีคนชื่อนั้นอยู่ในบ้านนี้หรือไม่ หรือแม้ว่าคุณจะรู้จักผู้ที่ระบุชื่อในหมายคือเพื่อนคุณคนที่คุณมาหาเขาแน่แหละ ก็ไม่ต้องทำตัวเป็นผู้หวังดีรับไว้แทน ควรเรียกคนในบ้านมารับมารู้ดีกว่า

หากว่าคุณไม่ยอมรับไว้และเป็นหมายที่ระบุชื่อคุณ พนักงานเดินหมาย เขามีวิธีทำให้หมายนั้นส่งถึงคุณได้ โดยการวางหมายหรือปิดหมาย เพราะฉะนั้นอย่าได้ตกใจไปเลยหากว่าคุณไม่ยอมรับหมาย และพนักงานเดินหมายนำเจ้าหน้าที่ตำรวจมาและวางหมายต่อคุณ หรือพนักงานเดินหมายอาจนำหมายกลับไปรายงานต่อศาลและศาลมีคำสั่งให้ส่งหมายนั้นอีกครั้ง ซึ่งถ้าส่งให้ไม่ได้ก็ให้ปิดหมายไว้ การปิดหมายไว้เท่ากับถือว่าได้ส่งหมายให้โดยชอบแล้ว

แต่ถ้าหมายไม่ได้ระบุชื่อคุณ และคุณเป็นคนในบ้าน การไม่รับหมายนั้นพนักงานเดินหมายก็เพียงแค่จะทำการปิดหมายนั้นตามคำสั่งศาลไม่มีการวางหมายอย่างในกรณีแรก

เมื่อรับหมายแล้วก็เท่ากับทราบวันนัดที่เราจะต้องไปศาลแล้ว เราควรจะต้องรู้เสียก่อนว่าเราจะต้องให้การเกี่ยวกับเรื่องอะไร เราสามารถรู้ได้ก็ด้วยการสอบถามจากคู่ความหรือมิเช่นนั้นก็ไปศาลในวันนัดแล้วก็รู้เอง หากเป็นเรื่องที่เราไม่รู้จักต่อศาลคือให้การไปตามนั้น

แต่ถ้าเราไม่ไปศาลตามนัด ก็จะต้องแจ้งเหตุแห่งการขัดข้องให้ศาลทราบ เป็นต้นว่าติดเรื่องสำคัญ หรือว่าเจ็บไข้ได้ป่วยประการใด ถ้าไม่มีเหตุผลไม่แจ้งศาล และไม่ไปมันเสียอย่างนั้นแหละ โดยเห็นว่าฐานะไม่ใช่ ถือว่าขัด

หมายศาล มีความผิด ศาลมีสิทธิเรียกตัวมาเพื่อให้ปากคำ หรือออกหมายนัดหมายศาลเพื่อสอบถามเหตุที่ไม่มาได้ เป็นเรื่องกันไปใหญ่ การให้ความร่วมมือในเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่ต้องขอแนะนำเอาไว้

การเป็นพยานหมายนี้หากเป็นเรื่องทางแพ่งแล้วศาลจะสั่งให้ฝ่ายที่อ้างพยานจ่ายค่าพาหนะเดินทางให้แก่พยานด้วย เพราะถือว่าได้เสียเวลามาให้แก่คู่ความแล้ว แต่ในทางอาญาไม่มีการให้จ่ายค่าพาหนะ เพราะถือว่าเป็นการกระทำเพื่อช่วยรัฐในการพิสูจน์ความผิด จึงต้องถือเสียว่าเราได้ช่วยชาติก็แล้วกัน

นอกจากหมายเหล่านี้แล้วยังมี “หมายเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ (คดีอาญา)” ซึ่งก็คือ คำสั่งของศาลให้ผู้ที่ระบุชื่อไว้ในหมายนั้นส่งเอกสารหรือวัตถุที่เกี่ยวข้องกับคดีและที่ได้แจ้งไว้ในหมายนั้นว่าเป็นอะไร โดยจะต้องส่งต่อศาลภายในกำหนดที่ระบุไว้ในหมายด้วย

มีอีกอย่างหนึ่งที่โดยชื่อมิได้ใช้ว่าหมาย แต่ในการเรียกทั่วไปเราเรียกว่าหมาย คือ “คำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ” ซึ่งเป็นเรื่องทางแพ่งที่เราจะต้องจัดการส่งให้เช่นเดียวกับหมายเรียกพยานเอกสารในคดีอาญา

การส่งคำสั่งเรียกพยานเอกสารนี้ ความจริงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องจัดพนักงานเดินทางมาเป็นผู้นำส่งให้ แต่ในทางปฏิบัติ คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นมักจะขอศาลนำมาจัดส่งเอง

เมื่อเห็นคนนำหมายมาส่ง อย่าได้ไว้วางใจเชื่อว่าผู้นำส่งไม่ใช่พนักงานของศาล เพราะมีหมายบางหมายที่คนธรรมดาที่มีสิทธินำส่งได้

หมายนี้มีความสำคัญมาก จะรับหรือไม่รับก็ต้องว่ากันมาให้ชัดเจน ประเภทเจ้าอากรมณเฑียรหมายเสีย เป็นความผิดฐานทำลายเอกสารราชการ ตระวางรออยู่เบื้องหน้า อย่างนี้มันคุ้มไหม

เมื่อได้รับหมายศาลไม่ว่าหมายอะไร ไม่มีใครรู้สึกเย็นใจไปได้ เพราะเป็นเรื่องของภาระหน้าที่ที่จะต้องทำ และจะต้องทำด้วยความรอบคอบระมัดระวัง มิเช่นนั้นคุณอาจพลาดพลั้งตกเป็นผู้ต้องหาในคดีเสียเอง

บังคับคดี

เมื่อการไปศาลแล้วคดีเสร็จสิ้นลง ศาลก็จะมีคำพิพากษา หากศาลพิพากษาประการใดก็ต้องเป็นไปตามนั้น เช่น ถ้าศาลพิพากษาให้ชำระหนี้ ชำระเงินค่าเสียหาย ศาลก็จะกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควร หรือพิพากษาให้จำเลยปฏิบัติประการใด ก็ต้องทำตามนั้น

ถ้าเป็นการพิพากษาให้ชำระหนี้ ชำระเงินจำเลยก็เพียงแต่นำเงินไปวางไว้ที่ศาล แต่ถ้าผู้นั้นทำเฉยเสีย จะต้องมีการบังคับกันเรียกว่า “บังคับคดี” เช่น กรณีศาลพิพากษาให้จำเลยจดทะเบียนโอนที่ดินให้เรา แต่จำเลยเพิกเฉย เราก็นำคำพิพากษาไปแสดงที่สำนักงานที่ดินเพื่อให้เจ้าพนักงานจดทะเบียนโอนใส่ชื่อมาเป็นของเราได้ หรือถ้าเป็นเรื่องการชำระหนี้ การบังคับคดีก็คือการยึดทรัพย์

คำว่ายึดทรัพย์ ออกจะดูน่าตกใจไปบ้าง แต่เป็นเรื่องต้องทำมิเช่นนั้น การพิพากษาคดีก็ไม่มีผลหรือผลบังคับ

เมื่อยึดทรัพย์มาแล้วก็นำมาขายเอาเงินมาใช้หนี้ ถ้ามีเงินเหลือก็คืนไป ถ้าขายแล้วยังได้เงินไม่พอก็หาทรัพย์มายึดมาขายอีก ทำอย่างนี้ได้เป็นเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

แต่นักจะยึดก็ถูกมายึดเองไม่ได้ การยึดทรัพย์จะต้องทำผ่านเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยเจ้าพนักงานเองจะเดินไปหยิบไปฉวยมาเลยก็ไม่ได้ จะต้องออกหมายอีกเช่นกัน

ทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าถูกยึดทรัพย์

ตามปกติของการดำเนินคดีในศาล เราจะต้องรู้แล้วว่าเราตกเป็นจำเลยหรือถูกฟ้อง ซึ่งก็ปกติอีกนั้นแหละที่เราจะต้องติดตามเรื่องจนทราบผลของคำพิพากษา อย่างไรก็ตามหากว่าเราไม่ได้ไปฟังคำตัดสินหรือไม่ทราบคำตัดสินก็ไม่ต้องหวังว่าจะถูกยึดทรัพย์ เพราะก่อนที่จะถึงขั้นตอนนั้นจะมีการส่ง

คำบังคับของศาลมาให้เราทราบเสียก่อนว่าศาลตัดสินไว้อย่างไร และหากเราไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษายกในกำหนดก็จะต้องถูกบังคับคดี และในระหว่างบังคับคดีอยู่หากเรามีอรรถจะมีปฏิบัติตามคำพิพากษาแต่โดยดีแล้ว เราก็สามารถลุกขึ้นมาทำตามนั้นได้เสมอ เมื่อเจ้าหน้าที่เขาได้รับการชำระหนี้แล้วเขาย่อมพอใจไม่ยากที่จะต้องมาเสียเวลาบังคับคดีอีกแล้ว

ทรัพย์สินอะไรบ้างที่ยึดได้

ทรัพย์สินอะไรบ้างที่ยึดได้นั้น ไม่ยากเลยหลักใหญ่ก็คือ ต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ แต่ทรัพย์สินบางอย่างมีความหมายหรือความจำเป็นสำหรับคนกฎหมายท่านจึงกำหนดห้ามยึด เป็นต้นว่า เครื่องนุ่งห่มหลับนอน เครื่องใช้ในครัวเรือนราคารวมกันไม่เกินห้าพันบาท เครื่องมือเครื่องใช้ในการเลี้ยงชีพรวมกันไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ทรัพย์สินที่เป็นของส่วนตัวส่วนตัว อย่างแปรงสีฟัน ยาสีฟัน เงินรายได้ที่เป็นเงินเดือน บำเหน็จบำนาญ ของลูกหนี้ที่เป็นข้าราชการ เงินฌาปนกิจ ส่วนเงินเดือนของลูกจ้างทั่วไปนั้น จะยึดได้ก็ตามจำนวนที่ศาลจะพิจารณาเห็นสมควร โดยคำนึงถึงสภาพและฐานะของผู้ถูกยึดทรัพย์นั้น

นอกจากนี้ทรัพย์สินบางอย่างในชื่อของคู่สมรสและลูกเราก็อาจถูกยึดได้หากทรัพย์สินนั้นตามกฎหมายแล้วถือว่าเป็นทรัพย์สินของเรา เช่น ทรัพย์สินส่วนที่เป็นสินสมรส หรือที่ดินที่ใส่ชื่อลูกเราลงในโฉนดทั้งๆ ที่ลูกเรายังเป็นเด็กเล็กอยู่ก็อาจถูกนำมาถือเป็นทรัพย์สินของเราเพื่อการบังคับคดีได้

สำหรับการบังคับคดีในระหว่างโจทก์จำเลยที่เป็นสามีภรรยาด้วยกันนั้น หากศาลพิพากษาให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู กฎหมายท่านกำหนดเป็นกรณีเฉพาะให้สามารถยึดทรัพย์สินที่เป็นเงินเดือนเพื่อชำระเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูตามคำพิพากษาได้

คดีอาญา

เรื่องของอาญาเป็นเรื่องของเสรีภาพ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องน่ารังเกียจ ของคนที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย และกฎหมายบังคับว่าเมื่อคดีสู่ศาลแล้ว จำเลยจะต้องไปปรากฏตัวเพื่อฟังการพิจารณาคดีทุกครั้ง การไปศาลในกรณีนี้จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้

เมื่อตกเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา

แม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะประกันสิทธิเสรีภาพของคนเราไว้รวมทั้งยังกำหนดเอาไว้ว่า ห้ามจับกุม คุ่มขัง ตรวจค้นตัวคน หรือกระทำการใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของคนเรา เว้นแต่อาศัยอำนาจของกฎหมาย แต่ถ้าเราไปทำความผิดขึ้นมา เราก็ต้องถูกบังคับโดยกฎหมายให้ต้องรับโทษ ซึ่งกระบวนการรับโทษนั้นจะรวมถึงการถูกจับกุม การถูกคุมขัง หรืออาจถูกตรวจค้นตัวหรือบ้านของเราได้

เมื่อมีคนมาแจ้งความกับตำรวจกล่าวหาเรา ตำรวจจะเรียกตัวเราไปพบเพื่อสอบปากคำ การเรียกตัวก็อาจจะเป็นการเชิญมา หรือออกหมายเรียกก็ได้ และเมื่อปรากฏว่าเราเป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด เราก็อาจถูกจับ ซึ่งการจะถูกจับนั้นก็จะต้องมีหมายจับ

การจะจับคนๆ หนึ่งนั้นไม่ใช่เรื่องที่ตำรวจจะผูกขาดเสียแล้ว เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดให้ต้องมีคำสั่งศาลหรือหมายศาล เท่ากับว่าศาลท่านเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลในเรื่องเสรีภาพในตัวประชาชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามอย่าคิดว่าตำรวจไม่มีน้ำยา เพราะหากเป็นการกระทำผิดซึ่งหน้า หรือพบว่าคนนั้นกำลังทำการอันควรสงสัยว่าจะทำผิดหรือทำผิดมาแล้ว และจะหลบหนี เช่น ถีอปีนวังมา มีเหตุจำเป็นตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ตำรวจก็สามารถจะใช้อำนาจจับกุม คุ่มขังเราได้โดยไม่ต้องใช้หมายจับ

สิ่งที่ควรรู้มากกว่านี้ก็คือ แม้จะมีหมายจับก็จะจับไม่ดูตาม้าตาเรือไม่ได้ เพราะกฎหมายห้ามจับในที่รโหฐาน คือที่ๆ ไม่ใช่สาธารณะ เว้นเสียแต่ว่าจะมีหมายค้นด้วย นั่นคือข้อที่ผู้กลัวถูกจับโดยหมายจับมักเก็บตัวในบ้าน ไม่กล้าอย่างทำออกมาเพ่นพ่านจนเจอหมายจับ เราอาจเคยทราบว่าตำรวจต้องคอยดักรอโอกาสจับคนประเภทนี้ก็มี

เมื่อถูกจับ

ก่อนอื่นก็ต้องตั้งสติเอาไว้ให้ดีเสียก่อน แล้วอาจตามด้วยการคิดถึงสตางค์ตามมาอีกที เพราะเราอาจต้องประกันตัวออกมา ซึ่งในเรื่องของการจับโดยตำรวจนั้นเชื่อว่าอยากจับก็จับกันง่าย ๆ กระบวนการสืบสวนสอบสวน ก็ต้องกระทำกันก่อน เว้นเสียแต่จะเป็นการกระทำผิดกันซึ่งๆหน้า และอื่นๆ ดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งกรณีที่มีการชี้ตัวโดยเจ้าทุกข์ให้จับ

เมื่อถูกจับจะต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับเสียก่อนว่าจะต้องถูกจับแล้วนะ ซึ่งถ้าขัดขืนก็ต้องจับตัวไปได้เลย และเมื่อจับแล้วจะยื่นคัมเชิงกันตรงนั้นไม่ได้ ต้องนำตัวไปที่สถานีตำรวจ แล้วยังต้องอ่านหมายจับให้ฟังว่าจับทำไม นอกจากนี้เจ้าพนักงานยังมีอำนาจค้นตัวและยึดของไว้ ข้อควรจำให้แม่นก็คือนอกจากตำรวจจะต้องแจ้งข้อหาให้ทราบพอสมควรแล้ว ยังต้องให้โอกาสผู้ถูกจับได้บอกกล่าวญาติให้รู้ด้วย การควบคุมตัวนั้นกฎหมายทำอนุญาติให้ คุมตัวไว้หรือปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือไม่มีประกันก็ได้ ดังนั้นอย่างกลัวไปว่าจับแล้วจะถูกควบคุมตัวไว้เลยทุกกรณี หากจะควบคุมก็ทำได้เพียงที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี ถ้าเป็นความผิดเล็กน้อยที่เรียกว่าลหุโทษ ก็จะถูกคุมตัวได้เพียงเพื่อถามคำให้การและรู้ว่าเป็นใคร อยู่ไหน แต่ทั้งนี้รวมแล้วจะคุมตัวไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ถูกนำตัวไปไว้ที่ทำการของตำรวจ หากทำไม่ได้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องนำตัวผู้นั้นไปส่งศาล เพื่อให้พนักงานอัยการหรือตำรวจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังเอาไว้ต่ออีกหรือไม่และนานเท่าใด

ซึ่งต้องไม่เกิน 3 วัน หากจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้นานกว่านั้นจะต้องขออนุญาตจากศาลโดยเราเรียกว่า “ฝากขัง” นั่นคือการทำตำรวจขอให้ศาลออกหมายขัง โดยมีกำหนดเวลาเป็นคราวๆ ได้ตามที่เห็นสมควรและภายในกรอบที่กฎหมายกำหนด เมื่อตำรวจทำสำนวนเสร็จแล้วจะต้องทำความเข้าใจว่าควรฟ้องหรือไม่ฟ้องไปให้พนักงานอัยการ

ถ้าตำรวจเห็นควรให้ฟ้องก็ต้องส่งสำนวนสอบสวนพร้อมผู้ต้องหาไปให้พนักงานอัยการ และถ้าเห็นว่าไม่ควรสั่งฟ้อง ก็ส่งแต่สำนวนไปก็ได้บางเรื่องบางราวความผิดอาจไม่ร้ายแรงและกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้ก็อาจเพียงถูกปรับพนักงานอัยการจะตรวจสำนวนและหากเห็นว่าควรฟ้องก็จะเป็นกระบวนการชั้นศาลต่อไป

การถูกจับไม่ใช่จะถือเสมอไปว่าเราเป็นผู้ร้าย เพราะรัฐธรรมนูญท่านบัญญัติเอาไว้แบบไม่ต้องแปลว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ผู้ถูกจับจึงเป็นเพียงผู้ต้องหาเท่านั้น เมื่อถูกฟ้องต่อศาลแล้วจึงจะมีฐานะเป็นจำเลยและจะตกเป็นผู้กระทำผิดก็ต่อเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดโดยเด็ดขาด แล้วว่ากระทำความผิด

การประกันตัว

เมื่อถูกจับก็มักจะต้องถูกควบคุมตัวไว้ตามกฎหมาย จะควบคุมตัวได้ก็เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อการสอบสวนเท่านั้น จะขังลี้มไม่ได้ ดังนั้นเมื่อถูกขังก็อยากถูกปล่อย ซึ่งกฎหมายให้ทำได้ภายใต้วิธีการที่เรียกว่า “การร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว” หรือที่เราเรียกกันสั้นๆ ว่า “การประกันตัว”

ในการประกันตัว เราจะต้องยื่นคำร้องขอประกันตัวพร้อมเสนอหลักประกันเพื่อแสดงว่าเราจะไม่หลบหนีไปไหน ซึ่งมีวิธี 2 แบบหลักๆ คือ

1. ประกันด้วยบุคคล
2. ประกันด้วยหลักทรัพย์

1. การประกันด้วยบุคคลนั้น จะพิจารณาหลักฐานของผู้ประกันเป็นสำคัญ ที่กำหนดเป็นเกณฑ์ไว้ในระเบียบราชการเกี่ยวกับการพิจารณาหลักฐานของคนที่จะมาเป็นผู้ประกันคือ

1.1 ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ

- (1) ระดับซี 3-5 ใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 60,000 บาท
- (2) ระดับซี 6-8 ใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 200,000 บาท
- (3) ระดับซี 9-10 ใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 500,000 บาท
- (4) ระดับซี 11 ใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 800,000 บาท

1.2 สมาชิกรัฐสภา ข้าราชการการเมือง ใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 800,000 บาท

1.3 บุคคลอื่นๆ ซึ่งศาลก็จะพิจารณาความน่าเชื่อถือด้วย

2. การประกันด้วยหลักทรัพย์ ไม่จำเป็นว่าทรัพย์นั้นจะเป็นของผู้ต้องหา จำเลยหรือเป็นของญาติพี่น้องหรือไม่ ทรัพย์ที่จะนำมาประกันอาจเป็นของใครก็ได้ที่เขายอมให้นำมาประกัน หลักทรัพย์ที่ใช้ในการประกันตัว ได้แก่

- (1) เงินสด (ต้องเป็นเงินตราของรัฐบาลไทยเท่านั้น)
- (2) เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน ได้แก่ โฉนดที่ดิน หรือ น.ส.

3 หรือ น.ส.3ก. เอกสารเหล่านี้จะต้องมีหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินของเจ้าพนักงานที่ดินมาแสดงด้วย

(3) พันธบัตรรัฐบาล

(4) สลากออมสิน

(5) สมุดฝากเงินธนาคารประเภทประจำ หรือใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร เอกสารทั้งสองอย่างนี้ต้องแสดงหนังสือรับรองของธนาคาร ว่ายอดเงินคงเหลือปัจจุบันนี้เท่าไรและรับรองว่าจะไม่อนุญาตให้ถอนเงิน

(6) ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและรับรอง

(7) ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออก

(8) เช็คที่ธนาคารเป็นผู้ส่งจ่ายหรือรับรอง

(9) หนังสือรับรองของธนาคารเพื่อชำระเบี้ยปรับแทนที่เรียกกันติดปากว่า แบนด์การ์นต์

การพิจารณาคำร้องขอประกัน

การพิจารณาคำร้องขอประกันตัวนั้น ไม่เพียงแต่ผู้ประกันหรือหลักประกันเท่านั้น จะมีการพิจารณาด้วยว่าสภาพแห่งข้อกล่าวหารุนแรงแค่ไหน โอกาสที่ผู้ต้องหาจะออกไปชมชู้พยาน หรือหลบหนีหากได้รับการประกันตัว จะมีหรือไม่ ส่วนใหญ่แล้วทั้งศาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจจะยึดถือหลักในการพิจารณาคำร้องขอประกันตัวกัน โดยพิจารณาจากข้อมูล ดังนี้

1. ความหนักเบาแห่งข้อหา หรือฐานความผิดนั้นๆ

2. พฤติการณ์ของผู้ต้องหา หรือจำเลยว่าจะหลบหนีหรือไม่ดื้อให้มีหลักประกันก็ตาม

3. สามารถเชื่อถือผู้ขอประกัน หรือหลักประกันได้หรือไม่เพียงใด เพราะคนที่มาประกันอาจหลบหนีหรือมีประวัติเสียเอง หลักประกันที่เป็นทรัพย์สินนั้นน่าเชื่อถือว่ามันคงเพียงใด

4. ความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นต้นว่าจะออกไปก่อเรื่องอีก หรือไปทำร้ายพยานหรืออาจถูกทำร้ายเสียเองก็ได้

5. คำคัดค้านของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็เป็นข้อพิจารณาอันสำคัญว่าเหตุใดจึงไม่ต้องการให้มีการปล่อยตัวชั่วคราว

6. พยานหลักฐานที่น่าสืบไปแล้วมีมากน้อยเพียงใด และน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

การประกันตัวนั้นเริ่มกันตั้งแต่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับตัว และเมื่อตำรวจสอบสวนแล้วสรุปสำนวนทำเรื่องส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาว่าควรส่งฟ้องต่อศาลหรือไม่ ช่วงนี้ผู้ต้องหาที่จะถูกควบคุมตัวไว้เช่นกัน จึงต้องขอประกันตัวในส่วนนี้ด้วย ต่อมาหากมีการส่งฟ้องแล้วก็ต้องขอประกันตัวในชั้นศาลอีก

การขอประกันตัวในชั้นอัยการและศาลนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะใช้หลักทรัพย์เดิมที่ใช้ประกันตัวในชั้นตำรวจ และหลักการพิจารณาคำร้องก็ในทำนองเดียวกัน

การยื่นขอประกันตัวนั้นนอกจากตัวผู้ถูกจับแล้วก็อาจให้คนอื่นที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับขอได้ นั่นคือ พ่อแม่ ลูก ญาติ เพื่อน ทนายความ บุคคลเหล่านี้เราเรียกว่า “นายประกัน” ส่วนนายหน้าประกันตัวที่มีโฉนดให้เข้าไปประกันนั้น ก็ยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลชี้ขาดว่าทำได้ไหม แต่ทางปฏิบัติก็ทำกันอยู่

ก่อนที่จะออกจากเรื่องจับกุมคุมขังนี้ ควรจะทราบเพิ่มเติมเรื่องการค้ากันอีกอย่างหนึ่ง การที่ตำรวจจะค้นสถานที่ใดได้จะต้องให้ศาลออกหมายค้น เช่นเดียวกับการจับ เว้นเสียแต่ว่ามีเหตุพิเศษ เช่นมีเสียงร้องให้ช่วย หรือเห็นจะจะมีกระทำความผิดในสถานที่นั้นหรือมีการไล่จับและเชื่อว่าหลบหนีเข้าไปในบ้านคนอื่น รวมทั้งกรณีที่ต้องค้นแบบฉุกเฉินหากรอหมายแล้วของที่ได้มาโดยการกระทำผิดที่ซ่อนในนั้นจะถูกย้ายไปก่อน

ที่น่าสนใจก็คือ แม้ไม่มีหมายค้นแต่หากว่าบ้านหรือสถานที่ค้นนั้นเป็นของคนที่ถูกจับตามหมายจับเสียเอง ก็ใช้หมายจับทั้งจับและค้นได้

ลองได้ชื่อว่า “หมาย” แล้วประชาชนอย่างเราๆ จะขัดไม่ได้ เว้นแต่เป็นหมายที่ออกโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

สิทธิของผู้ต้องหา

นอกจากเรื่องต่างๆ เหล่านี้แล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญายังมีสิทธิอื่นๆ ตามกฎหมายอีกตามสมควร เป็นต้นว่า

1. พบและปรึกษากับทนายความได้สองต่อสอง
2. ได้รับการเยี่ยมตามสมควร คือสามารถพบปะกับญาติพี่น้องได้บ้างตามเวลาที่ทางราชการกำหนด และตามระเบียบปฏิบัติ

3. ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดเจ็บป่วยที่สำคัญคือในระหว่างการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น ผู้ต้องหาที่มีสิทธิจะให้ทนายความของตนหรือผู้ที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบปากคำได้ แบบนี้ค่อนข้างจะเป็นประโยชน์แก่ทั้งเราและเขาตรงที่มีเพื่อนอุ่นใจแก่ผู้ต้องหา และขจัดข้อครหาหรือข้อกล่าวหาที่ว่าจะมีการซ้อมผู้ต้องหาให้รับสารภาพได้ในระดับหนึ่ง

สรุปขั้นตอนของคดี

เมื่อตำรวจสอบสวนและทำสำนวนแล้วก็จะจัดการสรุปเรื่องส่งให้พนักงานอัยการตรวจดูว่าควรทำอย่างไร ตรงนี้เราก็จะต้องประกันตัวกันอีกรอบหนึ่ง ซึ่งก็มักจะขอใช้หลักประกันเดิมได้ แล้วแต่ว่าพนักงานอัยการเห็นควรเพิ่มหลักประกันหรือไม่

พนักงานอัยการอาจสั่งสอบเพิ่มเติม และตรวจดูสำนวน หากเห็นว่าคดีมีมูลก็จะทำคำฟ้องต่อศาล เราก็ต้องมาประกันตัวที่ศาลกันอีก หากเห็นไม่ควรก็จะดำเนินการต่อไป

ศาลท่านก็จะทำการสืบพยานและมีคำตัดสินไปตามลำดับ ซึ่งในเมื่อ

มีการฟ้องต่อศาลแล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะขอตรวจหรือคัดสำนวนคำให้การของตนขึ้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนในชั้นสอบสวนได้ และถ้าเกิดมีการสั่งไม่ฟ้อง ผู้เสียหายหรือผู้กล่าวโทษนั้นก็ยังมีสิทธิที่จะขอสรุปความเห็นของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการในการสั่งคดีไม่ฟ้องได้ด้วยเช่นกัน

สำหรับเราๆ ที่ไม่ค่อยจะเป็นคนชอบขึ้นโรงพัก บางทีก็อาจจะฟ้องคดีอาญากับคู่กรณีของเราเองก็ได้ หรือแม้แต่ว่าเราแจ้งความและพนักงานอัยการหรือตำรวจสั่งไม่ฟ้องจนเด็ดขาดแล้ว เราก็ก็นำเรื่องมาฟ้องเองได้ ตรงนี้ศาลจะต้องทำการไต่สวนโจทก์เสียก่อนว่าคดีมีมูลหรือไม่ เมื่อปรากฏว่ามีมูล ก็จะมีคำสั่งรับฟ้องนั้น คำสั่งอันนี้ไม่ได้หมายความว่าคดีที่ฟ้องแสดงว่าจำเลยผิดจริงเพียงแต่มีเหตุอันควรเชื่อว่าน่าจะมีมูลพอที่จะนำเรื่องสู่ศาล

ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องยังไม่ถือว่าศาลรับเป็นคำฟ้อง จึงยังไม่ต้องมีการควบคุมตัวในชั้นศาล ต่อเมื่อศาลไต่สวนแล้วรับฟ้อง ในชั้นนี้ผู้ตกเป็นจำเลยก็จะต้องเตรียมตัวประกันตัวต่อศาลแล้ว และในการต่อสู้คดี จำเลยก็ต้องไปศาลเพื่อฟังการพิจารณาคดีตลอด เพราะกฎหมายบังคับให้การพิจารณานำเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด จะต้องทำต่อหน้าจำเลย จะขู่มขู่บีบบังคับหลังไม่ได้ ไม่เหมือนกับคดีแพ่งที่ไม่ต้องไปก็ได้

ถ้าเราเป็นจำเลยถูกฟ้องและเราไม่มีเงินทองจ้างทนายความมาแก้ต่างให้เรา ศาลท่านก็จะให้มีการตั้งทนายเข้ามาได้ บางคนเรียกว่าทนายศาลขอแรง คือลูกความไม่ต้องจ่ายค่าจ้าง แต่ทนายก็จะเบิกค่ารถค่าราเอา กับศาลได้

สิทธิพิเศษนี้ต้องพิเศษจริงๆ มิใช่พร่ำเพรื่อ กล่าวคือจำเลยต้องยากจนและไม่มีเงินจ้างทนายความ จำเลยที่จะได้รับสิทธิพิเศษนี้จะต้องเป็นจำเลยที่ถูกฟ้องในฐานะความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีแต่ไม่ถึงสิบปี โดยศาลจะสอบถามว่ามีทนายหรือไม่ เมื่อไม่มีก็จะตั้งให้

เมื่อศาลพิพากษาคดีแล้ว ในคดีอาญาคำพิพากษาจะมี 2 กรณี คือ พิพากษายกฟ้องและพิพากษาลงโทษ ซึ่งไม่ว่าคำพิพากษาจะออกมาในกรณีใด คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ และหากยังไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ก็สามารถยื่นฎีกาคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้อีก ทั้งนี้มีข้อแม้ว่าจะฎีกาได้แต่เฉพาะในข้อกฎหมายเท่านั้น เพราะเมื่อศาลสองศาลพิจารณาข้อเท็จจริงแล้วว่าจำเลยผิดก็เพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้แล้ว เว้นเสียแต่ว่าในการตัดสินนั้นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ได้ทำความเห็นแย้งไว้ หรือพนักงานอัยการลงชื่อรับรองว่าคดีนั้นมีเหตุอันควรฎีกาในข้อเท็จจริงได้ เมื่อศาลฎีกาตัดสินออกมาไม่ว่าจะในกรณีใดถือว่าเป็นที่สุดหากผลคำพิพากษาถึงที่สุดด้วยการลงโทษจำเลยแล้วก็จะมีการพระราชทาน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการควบคุมตัวจำเลยต่อไป

ระหว่างการต้องโทษจำคุก ราชทัณฑ์จะทำหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการลดโทษหรือกระบวนการอื่นๆ ที่จะเป็ผลดีแก่ผู้ต้องโทษ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ แต่ถ้าหากผู้ต้องโทษได้กระทำความผิดขึ้นอีก ก็อาจจะต้องรับโทษเพิ่มขึ้นได้เช่นกัน

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

แต่เดิมนั้นในคดีอาญาเมื่อศาลพิพากษาคดีและคดีถึงที่สุดแล้ว โดยมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยก็จะต้องมีการบังคับคดีให้เป็นไปตามนั้นแต่เพียงอย่างเดียวจนกว่าจำเลยจะได้รับโทษครบตามกำหนด แต่เมื่อปี พ.ศ. 2526 ได้มีพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ออกมาใช้บังคับ จึงทำให้จำเลยที่ต้องโทษจำคุกสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาของตนขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งจะทำให้ได้ก็ต่อเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ดังนี้

1. เมื่อปรากฏว่าพยานบุคคลที่เบิกความต่อศาลจนทำให้ศาลเชื่อ

และลงโทษจำเลย ต่อมาพยานคนนั้นถูกฟ้องว่าเบิกความเท็จ และศาลก็มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าพยานคนนั้นเบิกความเท็จและพิพากษาลงโทษ ถ้ากรณีเป็นเช่นนี้จำเลยซึ่งต้องโทษอยู่เดิมนั้นสามารถอ้างเหตุผลดังกล่าวขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

2. เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่อันแจ่มชัดและสำคัญแก่คดี เช่น ก. ถูกฟ้องว่าร่วมกับพวกอีก 3 คนปล้นทรัพย์และศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก ก. แต่ต่อมาผู้กระทำความผิดจริง ๆ ถูกจับ และถูกฟ้องต่อศาลในข้อหาปล้นทรัพย์รายเดียวกับ ก. และให้การต่อศาลว่า ก. ไม่ใช่พวกที่ร่วมปล้นทรัพย์ด้วย เช่นนี้ก็สามรถร้องขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

ผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

นอกจากตัวจำเลยที่ต้องโทษเองแล้วอาจเป็นไปได้ที่ผู้ต้องโทษตายเสียก่อน คนที่เกี่ยวข้องก็ไม่ต้องการให้ญาติของตนได้ชื่อว่าเป็นอาชญากร กฎหมายจึงกำหนดผู้มีสิทธิร้องขอไว้ คือ

1. จำเลยผู้ต้องโทษในคดีนั้นเอง
2. ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้อนุบาล หรือผู้จัดการนิติบุคคลของจำเลยที่ต้องโทษในคดีอาญานั้น ๆ อยู่
3. พนักงานอัยการ

การยื่นคำร้อง

ต้องยื่นที่ศาลชั้นต้นที่ได้มีคำพิพากษาลงโทษจำเลย แต่ต้องรอบคอบอย่างมาก เพราะกฎหมายกำหนดให้สิทธิในการยื่นคำร้องดังกล่าวนี้ได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น มิเช่นนั้นก็จะรื้อฟื้นกันเรื่อย ๆ ไม่จบสิ้น หากศาลได้พิจารณาแล้วไม่อนุญาตให้มีการพิจารณาคดีใหม่ก็หมดสิทธิที่จะร้องขอใหม่อีก

อีกประการหนึ่งจะยื่นตามสะดวกไม่ได้ ระยะเวลาที่จะยื่นคำร้องขอ

ให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีกำหนดกรอบเอาไว้ 2 กรณี คือ

1. ยื่นคำร้องภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับแต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า พยานหลักฐานที่อ้างในคดีที่ผู้ร้องถูกฟ้องเป็นจำเลยเป็นเท็จ หรือมีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีเกิดขึ้น

2. ยื่นคำร้องภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด เรื่องโรงเรือนศาลเป็นเรื่องไม่น่ากลัวอย่างที่คิด หากเราในฐานะของเราจะไปเพื่ออะไร โรงพักนั้นเป็นที่พักพิงจากความเดือดร้อนได้ หากมีการทำไม่ถูกต้องแล้วเราก็สามารถโต้แย้งได้ เช่นเดียวกับศาลเป็นที่พึ่งของพวกเราในการพิสูจน์และตัดสินความต่าง ๆ เราจะได้รับการคุ้มครองอย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อเราไปศาลอย่างถูกวิธี

เมื่อทราบเรื่องเหล่านี้เป็นเบื้องต้นแล้วย่อมมั่นใจได้ว่าแทนที่จะเสียเวลาไปขอความเป็นธรรมหรือแก่นบนตามศาลเจ้าศาลพระภูมิ สู้เอาเวลาไปว่าต่างแกต่างต่อสู้ หรือโต้แย้งสิทธิ เรียกร้องกันบนศาลสถิตยุติธรรมจะดีกว่า

7.2 การไปเป็นพยานที่ศาล

นางสาวประภาพรรณ อุดมจรรยา
ผู้พิพากษาศาลภาคกลาง

ประเทศไทยไม่มีองค์กรสำหรับพิจารณาข้อเท็จจริงโดยเฉพาะที่เรียกกันว่า ระบบลูกขุน การค้นหาข้อเท็จจริงในการปรับปรุงบทกฎหมายมาใช้ บังคับเรายังใช้ระบบกล่าวหา คือ มีการชำระคดีแบบมีโจทก์มีจำเลย ผู้ชำระ ความจะต้องตั้งตนเป็นคนกลางคอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายนำพยานมาพิสูจน์ ดังนั้น การที่ท่านเกิดต้องไปเป็นพยานที่ศาลเพื่อเบิกความพิสูจน์ข้อเท็จจริง แห่งคดี จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและควรจะได้รับทราบเพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ถาม เมื่อใดจะถูกเรียกไปเป็นพยานที่ศาล

ตอบ ปกติการที่จะอ้างใครเป็นพยานจะต้องกำหนดไว้ ตัวโจทก์หรือจำเลย เองก็อ้างตัวเองเป็นพยานได้ นอกจากนี้อาจจะอ้างบุคคลอื่นที่รู้เห็น เหตุการณ์ที่พิพาทเกิดขึ้นก็ไปทาบตามไว้ก่อนว่าขอให้ไปเป็นพยาน เพราะถ้าคุณเห็นเหตุการณ์และตกปากลงคำก็ไม่มีปัญหา พยานเช่นนี้ก็จะไปพบกันที่ศาล แต่ถ้าเกิดผู้ที่จะถูกอ้างเป็นพยานไม่เต็มอกเต็มใจ หรือปฏิเสธ ฝ่ายที่อ้างก็ต้องขออำนาจศาลโดยขอให้ศาลมีหมายเรียก ศาลก็จะออกหมายเรียกหรือมีคำสั่งให้ผู้นั้นไปศาลตามวันเวลาที่ขอให้ไป

เช่นนี้เป็นประสบการณ์บังคับเพราะการที่พยานขัดขืนหมายศาลไม่ไป โดยไม่มีเหตุที่จะอ้างได้ก็มีความผิดถึงจำคุกได้

ถาม พยานนำกับพยานหมายต่างกันอย่างไร

ตอบ พยานนำก็คือ คู่ความที่อ้างพยานสามารถนำพยานนั้นมาศาลด้วยตนเองด้วยความสมัครใจของพยานที่จะมาศาล

พยานหมายคือ คู่ความฝ่ายที่อ้างต้องขอให้ศาลหมายเรียกพยานมาเพื่อเบิกความเพราะไม่อาจนำมาศาลด้วยตนเองได้ พยานหมายนี้ศาลจะต้องออกหมายเรียกไปให้พยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน และพยานหมายมีสิทธิได้รับค่าพาหนะและค่าป่วยการโดยเฉพาะในคดีแพ่งแต่พยานนำไม่ได้

ถาม โจทก์จำเลยอ้างพยานแล้วโดยยื่นบัญชีระบุพยานไว้และบอกกล่าวเล่าขานให้พยานได้ทราบ อยากทราบรายละเอียดสำหรับพยานหมาย ซึ่งได้รับหมายของศาลจะต้องมีการเตรียมตัว เตรียมอะไรบ้าง

ตอบ เมื่อพยานหรือบุคคลซึ่งได้รับหมายของศาลหรือที่เราเรียกว่า พยานหมายหมายของศาลก็จะเป็นแผ่นกระดาษมีข้อความระบุไว้ว่าเป็นหมายเรียกพยานนั่นเอง เมื่อพยานได้รับมาแล้วก็ต้องตรวจดูว่าข้อความในหมายนั้นมืออย่างไร และเป็นหมายเรียกของศาลไหน ระบุให้ไปศาลไหน ใครเป็นโจทก์จำเลย และประการสำคัญโจทก์หรือจำเลยที่เป็นฝ่ายอ้างเราไปเป็นพยาน

ถาม หากพยานที่ศาลหมายเรียกไปเกิดมีเหตุขัดข้องไปไม่ได้จะต้องทำอย่างไร

ตอบ พยานที่ศาลหมายเรียกไปและมาไม่ได้ก็ควรจะมีหนังสือแจ้งให้ศาลทราบก่อนวันนัด เพราะเหตุใดไปศาลไม่ได้ เช่น ป่วย ดิตรราชการ ถ้าจะให้ดีก็ควรจะมีใบรับรองแพทย์ หรือหนังสือรับรองของผู้บังคับบัญชาแนบไป ถ้าไม่ไปศาลหรือไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้อง หากพยานปากนั้นเป็นพยานสำคัญในคดีหรือถ้อยคำเบิกความของท่านเป็นข้อสำคัญในคดี ศาลจะออกหมายจับและสั่งกักขังไว้จนกว่าจะเบิกความหรือปฏิบัติตามหมายเรียกได้

ถาม เมื่อไปถึงศาลแล้วจากประสบการณ์ที่เพื่อนเล่าให้ฟังบางทีก็ไม่ว่าจะทำอย่างไรบ้าง อยากขอคำแนะนำ

ตอบ ก็เกิดขึ้นบ่อยเสมอเมื่อพยานไปถึงศาลแล้วก็ควรจะนำหมายเรียกไปสอบถามเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของศาลเพื่อจะหาห้องพิจารณา และทางเจ้าหน้าที่ก็จะได้แจ้งให้ทราบว่าพยานมาแล้ว สำหรับการเบิกความพยานคนใดจะเข้าเบิกความก่อนหรือหลังก็แล้วแต่ว่าคู่ความที่อ้างจะนำสืบ ข้อสำคัญคือ พยานที่ยังไม่ถึงคราวจะต้องเบิกความก็จะต้องนั่งรออยู่นอกห้องพิจารณาก่อนตามที่เจ้าหน้าที่ศาลกำหนด

ถาม มีหรือไม่ที่พยานเป็นบุคคลที่กฎหมายระบุว่าไม่ต้องไปศาลก็ได้

ตอบ มีค่ะ ที่พยานไม่จำเป็นต้องไปศาลตามกฎหมาย คือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน พระภิกษุ

และสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใดๆ เช่น ทูต เอกอัครราชทูต นั้นไม่มาก็ได้แต่มีใช้กฎหมายภายใน เป็นเรื่องหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นจารีตประเพณีซึ่งทุกชาติจะปฏิบัติให้เกียรติต่อกัน

ถาม มีบุคคลจำพวกใดบ้างที่จะรับยกเว้นไม่ต้องเบิกความหรือตอบคำถาม แม้จะเป็นพยาน

ตอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 115 ก็คือ พระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา แม้จะมาเป็นพยานให้ก็จะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ก็ได้

ถาม พยานทุกคนจะต้องสาบานตนเสมอไปหรือไม่ มีบุคคลที่ได้รับยกเว้นบ้างหรือเปล่าว่าไม่ต้องสาบาน

ตอบ ก่อนเบิกความปกติพยานจะต้องปฏิญาณหรือสาบานตนตามลัทธิศาสนาของตน แต่บุคคลดังต่อไปนี้ไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณคือ

1. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดชอบ
2. ภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา
3. บุคคลที่คู่ความตกลงกันว่าไม่ต้องปฏิญาณหรือสาบานตน พยานที่ขัดขึ้นคำสั่งศาลโดยไม่ยอมปฏิญาณหรือสาบานตนก็จะมีผลตามประมวลกฎหมายอาญา

ถาม ในกรณีที่พยานให้การไปแล้วโดยไม่สาบานหรือปฏิญาณตนจะมีทางแก้ไขหรือไม่

ตอบ ก็ต้องดูว่าหากพบว่าไม่มีการสาบานหรือปฏิญาณตนขณะที่พยานเบิกความยังไม่จบก็ให้พยานสาบานหรือปฏิญาณเสียก่อนแล้วจึงค่อยเบิกความต่อไปจนจบ แต่หากเบิกความจนจบแล้ว เช่นนี้ก็ถือว่าคำพยานนั้นรับฟังไม่ได้

ถาม มีผู้สงสัยถามมาว่า ทำไมพยานต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ มีความจำเป็นอย่างไร

ตอบ ก็เพราะกฎหมายบัญญัติโดยมุ่งหวังที่จะไม่ให้พยานกล่าวเท็จต่อศาล มิใช่ใครจะมาฟ้องร้องโดยใช้ศาลเป็นเครื่องมือหาประโยชน์ใส่ตน หรือทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น การให้พยานต้องเบิกความตามความสัตย์จริง หากพยานเบิกความเท็จก็มีบทกฎหมายลงโทษไว้ตั้งเช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177 ถ้าความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดีก็มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถาม เมื่อพยานปฏิญาณและสาบานตนแล้วจะต้องทำอย่างไรต่อไป

ตอบ ศาลก็จะสอบถามเกี่ยวกับชื่อ อายุ ที่อยู่และความเกี่ยวพันระหว่างพยานกับคู่ความ ต่อจากนั้นคู่ความหรือทนายความฝ่ายที่อ้างพยานมาศาลก็จะซักถามเรื่องราวจากพยาน เมื่อฝ่ายที่อ้างพยานมาถามเสร็จ คู่ความหรือทนายอีกฝ่ายก็จะถามค้านพยาน เสร็จแล้วฝ่ายที่อ้างพยานมาก็มองถามตั้งอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเบิกความเสร็จแล้วศาลก็จะอ่านคำพยานที่บันทึกให้ฟังและให้พยานลงชื่อรับรองไว้ว่าถูกต้อง หากมีส่วนใดไม่ถูกต้องพยานต้องทักท้วงให้แก้ไขหลังจากนั้นพยานก็หมดหน้าที่ของตน

พยานที่ศาลหมายเรียกในคดีแพ่งจะได้รับค่าป่วยการและค่าพาหนะตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยศาลจะสั่งให้ฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้จ่าย

ถาม การเป็นพยานนี้จะต้องตอบคำถามของทนายความเสมอไปหรือไม่?

ตอบ ไม่เสมอไป เพราะว่าหากคำถามนั้นไม่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ขอยกตัวอย่าง

1. คำถามซึ่งไม่เกี่ยวกับประเด็น เช่น ฟ้องเรื่องการกู้ยืมเงินหากถูกถามเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว ชื่อภรรยา ชื่อสามี เช่นนี้ก็ไม่ต้องตอบ
2. คำถามที่ทำให้พยานหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกต้องรับโทษทางอาญา
3. คำถามที่เป็นการหมิ่นประมาทพยาน เว้นแต่ข้อนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเด็นพิพาทที่ได้เถียงกันแย้งกัน
4. ความลับในราชการ ความลับจากลูกความที่ทราบมาเนื่องจากอาชีพ หรืออาชีพทนายความ วิธีการแบบแผน หรือการงานที่ได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่ให้เปิดเผย โดยสรุปก็คือเอกสิทธิ์โดยข้อความ

บทที่ 8

การคุ้มครองเด็ก ในการให้ปากคำในคดีอาญา

๕ โดย ณรงค์ ใจหาญ*

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด โดยกำหนดมาตรการพิเศษที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปโดยมีหลักการในการคุ้มครองและเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหว่าให้ได้กระทำความผิด ดังนั้นกระบวนการที่จะค้นหาความจริงและการใช้มาตรการทางอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนจึงมีหลักการในการให้ความคุ้มครองเด็กมิให้ได้รับผลกระทบต่อชื่อเสียงหรือต่อจิตใจระหว่างที่มีการดำเนินคดีอาญา ดังนั้นวิธีการในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนจึงมีลักษณะที่ไม่ใช่รูปแบบอย่างเป็นทางการ

* น.บ. (ธรรมศาสตร์), น.ม. (กฎหมายอาญา) (ธรรมศาสตร์), น.บ.ท., LL.M. (U. of Kent at Canterbury, England), รองศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทางการเหมือนคดีอาญาโดยทั่วไป และผู้พิพากษาที่ตัดสินก็จะต้องมีผู้พิพากษา
 สบทบซึ่งมีความเข้าใจในสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอันมีผลต่อการ
 กำหนดมาตรการฟื้นฟูแก้ไขเด็กโดยการกักและอบรมแทนการลงโทษ
 ทางอาญา¹ ทั้งนี้เพราะแนวคิดพื้นฐานของการดำเนินคดีกับเด็กนั้นมีความ
 แตกต่างจากผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ผิดชอบสมบูรณ์ และวิธี
 การที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่นั้นมีผลกระทบต่อจิตใจของ
 เด็กซึ่งเป็นผู้อ่อนวัยและยังต้องมีโอกาสเข้าสู่สังคมต่อไป

อย่างไรก็ดี กฎหมายไทยได้ละเลยการให้ความคุ้มครองต่อผู้เสีย
 หายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กในคดีอาญามาเป็นเวลานาน กฎหมายมีข้อกำหนด
 ในเรื่องพยานเด็กไว้เฉพาะในเรื่องการที่ไม่ต้องสาบานก่อนการเบิกความ
 เท่านั้น ถ้าพยานดังกล่าวอายุไม่เกินสิบสี่ปี² ส่วนในเรื่องอื่นก็จะเป็ประเด็น
 ของปัญหาความสามารถของเด็กในการเป็นพยานและความน่าเชื่อถือของ
 พยานเด็กว่าจะมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับคำให้การของพยาน
 ผู้ใหญ่³ แต่เป็นที่ยอมรับกันว่า ผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน
 หากจะต้องมีหน้าที่มาให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นพิจารณาของศาลแล้ว
 เด็กเหล่านี้อาจได้รับความเสียหายต่อจิตใจหรือชื่อเสียงอันเกิดจากกระบวนการ
 ดำเนินคดีอาญาซึ่งมุ่งเน้นค้นหาความจริงและให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูก
 กล่าวหา เพราะสภาพจิตใจของเด็กเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างจากเด็กที่เป็น
 ผู้ต้องหาหรือจำเลย และในบางคดีซึ่งมีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือการทารุณเด็ก
 สภาพจิตใจของเด็กเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลมากกว่าในกรณีอื่น และหากมี

¹ ไปรตตุ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน
 และครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 24 และมาตรา 26

² ไปรตตุ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112

³ ไปรตตุ สุพิศ ปราณีโตพลกรัง, “ปัญหาและข้อพิจารณากรณีเด็กเป็นพยานในคดีอาญา”
 ดุลพาท ปีที่ 43 เล่ม 4 หน้า 24-28

การดำเนินการเช่นเดียวกับการสืบพยานในคดีอาญาโดยทั่วไป เด็กเหล่านี้จะ
ได้รับผลกระทบต่อจิตใจมากขึ้น ซึ่งเท่ากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้
ซ้ำเติมความเสียหายและความเจ็บปวดแก่จิตใจของเด็ก⁴

กล่าวโดยเฉพาะ การสอบปากคำในชั้นสอบสวน และในชั้นศาล เพื่อให้
ได้ความชัดเจนทั้งในข้อเท็จจริงและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของคำให้การ
การใช้ภาษา และคำถามที่ใช้จะมีลักษณะที่เป็นภาษากฎหมาย และถามด้วย
น้ำเสียงที่เป็นทางการเอาจริงเอาจัง หรือเป็นคำถามที่สอบถามรายละเอียดของ
เหตุการณ์ ซึ่งมีผลกระทบต่อคำตอบคำถามของเด็กเพราะเด็กจะมีความกลัว
หรือมีความจดจำในเหตุการณ์ตลอดจนรายละเอียดแตกต่างจากผู้ใหญ่ หรือ
การที่พยานซึ่งเป็นผู้เสียหายจะต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาในการชี้ตัว หรือ
ต้องเบิกความต่อหน้าจำเลยในศาล ก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจแก่เด็กที่เป็น
ผู้เสียหาย หรือพยานอย่างมาก ทำให้เด็กอยู่ในฐานะกลัวและตกใจ ซึ่งนอกจาก
จะทำให้เด็กไม่สามารถจะให้ข้อเท็จจริงแก่ศาล หรือเจ้าพนักงานได้ตามที่ตนรู้
เห็นแล้ว กระบวนการดังกล่าวยังเป็นการปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย

เพื่อให้การคุ้มครองและป้องกันความเสียหายต่อจิตใจของเด็กใน
การค้นหาความจริงในคดีอาญาข้างต้น รัฐสภาจึงได้แก้ไขประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา กำหนดวิธีการพิเศษสำหรับการสอบสวน หรือ
สืบพยานเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี ไม่ว่าจะเด็กนั้นจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา
จำเลยหรือพยาน โดยให้มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์และบุคคลที่
เด็กไว้วางใจร่วมอยู่ในการสอบปากคำและสืบพยานด้วย ในสถานที่ที่เป็น
สัดส่วนพิเศษจากห้องสอบสวน หรือห้องพิจารณาคดีโดยทั่วไป นอกจากนี้
ยังมีมาตรการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา หรือจำเลยในระหว่างการ

⁴ โปรตุเกส คณิง ภาไชย, “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กที่เป็นเหยื่อ
อาชญากรรมทางเพศ” บทบัณฑิตย เล่ม 53 ตอน 4 ธันวาคม 2540, หน้า 2-3

ค้นหาความจริง อีกทั้งหลีกเลี่ยงการได้รับการกระทบจิตใจจากการต้องเปิดความซ้ำๆ ในเรื่องเดียวกัน โดยการใช้การบันทึกภาพและเสียงตั้งแต่ในชั้นสอบสวน และมานำเสนอในชั้นศาลเพื่อการค้นหาความจริง บทบัญญัติของมาตรการพิเศษดังกล่าวอยู่ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542⁵

แต่เนื่องจากการบังคับให้เป็นไปตามมาตรการพิเศษข้างต้นมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทั้งในด้านบุคลากร เครื่องมือหรืออุปกรณ์ และสถานที่ที่เหมาะสมในการสอบปากคำพยานเด็กจึงต้องใช้เวลาเตรียมการระยะหนึ่ง กฎหมายจึงให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 1 ปีนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁶ ซึ่งจะมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน 2543 เป็นต้นไป

บทความนี้มีความประสงค์จะนำเสนอแนวคิดและเหตุผลอันเป็นที่มาของมาตรการคุ้มครองการสอบปากคำเด็ก ขั้นตอนและวิธีการของการสอบปากคำเด็กตามกฎหมาย เพื่อเป็นพื้นฐานของการเตรียมความพร้อมเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในตอนท้ายจะขอเสนอหลักการและเทคนิคของการให้ความคุ้มครองเด็กในการสอบปากคำ ซึ่งในกฎหมายต่างประเทศได้มีหลักเกณฑ์ที่นำมาใช้เป็นแนวทางแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การคุ้มครองเป็นไปได้อย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ และได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่มีความน่าเชื่อถืออีกด้วย

ผู้เขียนขอแยกข้อพิจารณาออกเป็น 3 หัวข้อดังนี้

⁵ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 81 ก ลงวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2542

⁶ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 มาตรา 2

1. แนวคิดและเหตุผลของมาตรการคุ้มครองการสอบปากคำเด็ก
2. ขั้นตอนและวิธีการสอบปากคำเด็ก
3. เทคนิคการสอบปากคำเด็ก

1. แนวคิดและเหตุผลของมาตรการคุ้มครองเด็ก ในการสอบปากคำ

เหตุผลด้านหลักกฎหมายอันเป็นที่มาของการให้ความคุ้มครองการสอบปากคำเด็ก มีรากฐานจากแนวคิดของการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในการแสดงความคิดเห็นของตน ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อ 12⁷ ซึ่งเป็นการให้หลักประกันแก่เด็กที่มีความคิดเห็นเป็นของตนเองได้แล้วมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างเสรี โดยเฉพาะในกระบวนการพิจารณาทางตุลาการ และทางปกครองใดๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็กไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทน หรือองค์กรที่เหมาะสมในลักษณะที่สอดคล้องกับระเบียบวิธีปฏิบัติตามกฎหมายภายใน

---

⁷ Article 12 (1) State parties shall assure to the child, who is capable of forming his or her own views, the right to express those views freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child.

(2) For this purpose, the child shall, in particular, be provided the opportunity to be heard in any judicial and administrative proceedings affecting the child, either directly, or through a representative or an appropriate body, in a manner consistent with the procedural rules of national law.

สำหรับกฎหมายภายในของประเทศไทยอันเป็นที่มาของแนวความคิดที่ให้การคุ้มครองพยานเด็กนี้ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน มาตรา 4 และ 53 วรรคหนึ่ง ซึ่งมีหลักว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง” และ “เด็กเยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐจากการใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม”

จากหลักกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายไทยข้างต้น พยานเด็กได้รับการคุ้มครองที่จะสามารถให้การอย่างเสรีตามความเห็นของตน และกระบวนการในการค้นหาความจริงนั้นจะต้องให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และปราศจากการใช้ความรุนแรงและการกระทำที่ไม่เป็นธรรมต่อพยานที่เป็นเด็ก

สภาพปัญหาข้อเท็จจริงอันนำไปสู่ความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองพยานเด็กในคดีอาญานั้น เกิดจากปัญหาอาชญากรรมซึ่งกระทำต่อเด็กนั่นเอง โดยเฉพาะการทารุณกรรมทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางเพศและสิ่งเสพติด ซึ่งทวีความรุนแรงและขยายตัวมากขึ้น⁸ และเด็กในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ตกเป็นเหยื่อและมีสภาพเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อต่ออาชญากรรม

⁸ ไปรอดดู กองแพทย์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กระทรวงยุติธรรม, สรุปคำบรรยายและอภิปรายกลุ่ม ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาวิชาการ เรื่อง “สิทธิเด็กกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางเพศ และสิ่งเสพติด” จัดโดย คณะผู้พิพากษาสหบทศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง สภาพัฒนาองค์การเด็กและเยาวชน สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย วันที่ 25 กรกฎาคม 2540. (กรุงเทพฯ : เกนโกร, 2540)

เหล่านี้สูง โดยเฉพาะการกระทำความผิดทางเพศ⁹ และยาเสพติด ซึ่งกระทำโดยองค์กรอาชญากรรม และมีลักษณะอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งการนำพยานเด็กมาให้การต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ก็มีความยากลำบากและมีอุปสรรคหลายประการ เช่น อาจมีการข่มขู่พยาน หรือให้สินจ้างเพื่อชักชวนมิให้มาให้การในชั้นศาล หรือตัวพยานเด็กมีความหวาดกลัวจำเลย ซึ่งเคยทารุณหรือทำร้ายตนมาก่อนจึงไม่กล้ามาเบิกความเพราะต้องมาพบหน้าจำเลยอีก เป็นต้น

สภาพปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ *กระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญามีลักษณะไม่เหมาะสมและบางกรณีเป็นการทารุณจิตใจของพยานเด็ก* กล่าวโดยเฉพาะ *ประการแรก* การสอบสวนและสืบพยานในคดีอาญา ซึ่งมุ่งต้องการค้นหาความจริง และให้หลักประกันสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเต็มที่ ทำให้กระบวนการดังกล่าวมุ่งค้นหาความจริงจากผู้เสียหายและพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างเข้มงวดเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดีด้วยเหตุนี้ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กจึงอาจได้รับผลกระทบต่อการให้การตอบคำถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษา ซึ่งมุ่งจะถามโดยต้องการทราบรายละเอียดของพฤติกรรมแห่งคดี และยิ่งไปกว่านั้น คำถามค้านจากทนายความของจำเลยที่มุ่งตรวจสอบความถูกต้องและ

⁹ โปรดดู Human rights watch, รูปแบบใหม่ของการค้าทาส การค้าหญิงและเด็กสาวพม่าในประเทศไทย, แปลโดย สุภาพิมพ์ ธนะพรพันธุ์, จัดพิมพ์โดยมูลนิธิเพื่อนหญิง, 1993, และโปรดดู กฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง, เส้นทางแรงงานหญิงจากประเทศเพื่อนบ้านสู่ธุรกิจบริการทางเพศในประเทศไทย, เอกสารประกอบการสัมมนา ระดับชาติ เรื่อง ทางเลือกนโยบายการนำเข้าแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย : การศึกษาข้อเท็จจริงจากกลุ่มผลประโยชน์ ข้อสำรวจทางกฎหมายและการวิเคราะห์ระบบการจัดการของรัฐ จัดโดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, โรงแรมสยามซิตี วันที่ 26-28 พฤษภาคม 2540, see also Vitiit Muntraphon, The Trafficking in Women and Children in the Mekhong Sub-Region : Law and Policy as Effective Countermeasures?, A Study for the Mekhong Law Centre, presented at the Seminar on Illegal Labour Movements : The Case of Trafficking in Women and Children, Bangkok, 25-28 November, 1997, pp. 3-8.

ทำลายน้ำหนักรพยานของโจทก์ อันจะนำไปสู่การชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยผู้พิพากษา ซึ่งนั่งพิจารณานั้น คำถามค้ำหน้าเหล่านี้ที่มีผลต่อจิตใจของพยานเด็กเป็นอย่างมากถ้าทนายความมิได้คำนึงถึงสภาพจิตใจหรือสภาพความรับรู้ของเด็ก โดยเฉพาะพยานที่เป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศแล้ว การที่จะต้องเบิกความถึงพฤติการณ์ของจำเลยและตอบคำถามค้ำหน้าของทนายฝ่ายจำเลย อีกทั้งต้องให้การต่อหน้าจำเลย หรือจะต้องชี้ตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ผู้เสียหายหรือพยานย่อมได้รับผลกระทบต่อจิตใจเป็นอย่างมาก¹⁰

ประการที่สอง เป็นที่ยอมรับกันว่า สภาพห้องสอบสวนหรือห้องพิจารณาของไทยในปัจจุบันไม่เหมาะสมที่พยานเด็กจะมาให้การหรือเบิกความ ทั้งนี้ เพราะห้องสอบสวนของสถานีตำรวจ มีลักษณะที่ไม่เป็นส่วนตัว อีกทั้งมีพนักงานสอบสวนคนอื่นทำงานอยู่ด้วย และสภาพห้องสอบสวนซึ่งมีลักษณะเป็นห้องทำงาน มีความเป็นทางการจนทำให้พยานเด็กมีความอึดอัดหรือไม่คุ้นเคยในการให้ปากคำได้ จึงไม่ควรที่จะใช้เป็นห้องสอบสวนพยานเด็ก ส่วนในการพิจารณาคดีซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณาได้ และกระทำในห้องพิจารณาที่มีลักษณะเป็นทางการ มีพนักงานอัยการและศาลที่แต่งกายตามแบบของทางราชการ ทำให้เด็กมีความไม่คุ้นเคยและอาจไม่กล้าให้ถ้อยคำที่ต้องการให้ เพราะอยู่ท่ามกลางคนแปลกหน้า และคนที่ประหลาดใจต่อตน ถึงแม้ในบางคดีที่ศาลสั่งให้พิจารณาลับ ก็อาจไม่เหมาะสมสำหรับพยานเด็กในความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งต้องเบิกความต่อหน้าจำเลย เจ้าหน้าที่ของศาล และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เพราะทำให้พยานดังกล่าวรู้สึกอายที่จะให้การในการกระทำที่ตนถูกละเมิดสิทธิทางเพศ¹¹

¹⁰ ไพรตดู เขมจุฑา สุวรรณจินดา, “กระบวนการยุติธรรมจะช่วยคุ้มครองสิทธิเด็กผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศได้อย่างไร”, บทบันทึกคดี เล่ม 53 ตอน 4 ธันวาคม 2540 หน้า 141-150

¹¹ สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย และสถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, “รายงานการเสวนาโต๊ะกลม” เรื่อง กระบวนการยุติธรรมกับเหยื่อความผิดทางเพศ : ทำร้ายหรือคุ้มครอง เพ็งอ่าง, หน้า 169

ประการที่สาม หลักการนำสืบพยานในคดีอาญา ศาลจะรับฟังและให้ความสำคัญต่อพยานบุคคลที่มาเบิกความด้วยวาจาในศาลเป็นหลัก ดังนั้น ในกรณีที่เด็กมาเบิกความในคดีอาญา และคดีนั้นพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง จะต้องให้การต่อพนักงานสอบสวน และมาให้การต่อศาลซ้ำอีกครั้ง ส่วนคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ พยานดังกล่าวอาจต้องมาให้การในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและในชั้นพิจารณา ซึ่งเป็นการที่ต้องเบิกความซ้ำซ้อน เป็นภาระและไม่เหมาะสมต่อสภาพความเป็นเด็ก¹²

ประการที่สี่ สภาพจิตใจและความอ่อนเยาว์ของพยานเด็ก ไม่เหมาะสมที่จะต้องมีหน้าที่มาให้การต่อหน้าประชาชน หรือในสภาพเป็นทางการของการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งในกฎหมายไทยก่อน พ.ศ. 2542 ให้ความคุ้มครองเฉพาะผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชน ที่จะได้รับการพิจารณาในลักษณะที่ไม่เป็นทางการเหมือนในคดีอาญาโดยทั่วไปโดยการพิจารณาคดีของศาลคดีเยาวชนและครอบครัว¹³

นอกจากนี้ การตอบคำถาม หรือคำให้การของพยานเด็ก ที่มีความอ่อนอายุมีความแม่นยำตรงตามคำถามแตกต่างกันตามสภาพอายุและพัฒนาการของจิตใจของเด็ก ซึ่งมีความจำเป็นต้องตรวจสอบโดยผู้ใกล้ชิด หรือนักจิตวิทยา เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำให้การที่แท้จริง ในทางตรงกันข้าม เด็กอาจไม่มีความเข้าใจในคำถามของพนักงานหรือศาล และทนายความ ตามความต้องการของผู้ถามก็ได้ซึ่งมีผลต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีของศาลอีกด้วย¹⁴

¹² ไพรตดู เขมจุฑา สุวรรณจินดา, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 10, หน้า 158-159

¹³ ไพรตดู พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 72-77

¹⁴ see U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Interviewing Child Witnesses and Victims of Sexual Abuse, Washington, D.C., 1996, p. 1

จากสภาพปัญหาในด้านจิตวิทยาเด็กซึ่งมีผลต่อการให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าพนักงานและศาล และเหตุผลในทางกฎหมายที่สนับสนุนการให้ความคุ้มครองพยานเด็ก จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงการสืบพยานเด็กเป็นพิเศษจากการสืบพยานบุคคลโดยทั่วไป โดยกำหนดให้การสืบพยานบุคคลที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ซึ่งต้องมาเป็นพยานในคดีอาญาหรือการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กจะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์พิเศษ โดยมุ่งคุ้มครองพยานเด็กให้สามารถให้การได้โดยเสรี ในสภาพที่อบอุ่น และปราศจากการข่มขู่หรือบังคับโดยตรงหรือโดยปริยายจากเจ้าพนักงานหรือศาลในกระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญารวมถึงการที่จะไม่ต้องให้การซ้ำซ้อน ตามที่จะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 2

2. ขั้นตอนวิธีการสอบปากคำเด็ก

ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 กำหนดวิธีการสอบสวนพยานเด็ก และการสืบพยานเด็กในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ชั้นพิจารณา และในชั้นไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพไว้ดังนี้

2.1 การสอบสวนเด็ก

ขั้นตอนในการสอบสวนเด็กในชั้นสอบสวนนี้ กฎหมายให้ความคุ้มครองเด็กที่จะมาให้การทั้งสามฐานะ คือ ฐานะพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ฐานะผู้เสียหาย และฐานะผู้ต้องหา

2.1.1 คดีที่ต้องสอบปากคำเด็กเป็นพิเศษ มีดังนี้ (มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง และมาตรา 134 ตริ)¹⁵

¹⁵ ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะขอละการอ้างชื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่จะอ้างเฉพาะเลขมาตราเท่านั้น

- 1) ในคดีอาญาทุกคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป
- 2) ในคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึงสามปี และพยานหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กร้องขอ
- 3) ในคดีทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี
- 4) ในคดีอาญาตาม 1)-3) ซึ่งผู้ต้องหาเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

2.1.2 อายุของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครอง คือ อายุไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันสอบปากคำ¹⁶

2.1.3 เจ้าพนักงานหรือบุคคลที่เข้าร่วมในการสอบปากคำประกอบด้วย

¹⁶ ในกฎหมายอังกฤษ ให้ความคุ้มครองแก่พยานเด็กแตกต่างกันตามประเภทคดี กล่าวคือ ในคดีประทุษร้ายต่อร่างกาย จะคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่มีอายุไม่เกิน 14 ปี แต่ถ้าเป็นความผิดที่มีลักษณะทารุณกรรมต่อเด็กจะคุ้มครองเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี ส่วนคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ให้ความคุ้มครองแก่เด็กอายุต่ำกว่า 17 ปี (The Criminal Justice Act of 1988, section 32A), see also Richard May, Criminal Evidence, fourth edition, (London : Sweet and Maxwell, 1999), pp. 483-493; Peter Hungerford-Welch, Criminal Litigation and Sentencing, fourth edition, (London : Cavendish Publishing Limited, 1998), pp. 342-343 ทั้งนี้ โดยการสืบพยานเด็กในคดีที่ต้องพิจารณาในศาล Crown Court และ Youth Court จะกระทำโดยการร่วมมือกันระหว่างตำรวจ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และญาติของเด็ก ในการวางแผนและเตรียมคำถาม ตลอดจนการบันทึกคำให้การด้วยเครื่องวิดิทัศน์ ส่วนในการสืบพยานในศาลนั้น ศาลจะฉายบันทึกคำพยานให้คณะลูกขุนพิจารณาก่อน แล้วจึงให้มีการซักถามหรือถามค้านซึ่งพยานเด็กอาจจะให้การโดยผ่านทางโทรทัศน์ซึ่งถ่ายเข้ามาในศาลด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้น ในชั้นพิจารณาร่างกฎหมายของกฤษฎีกา ให้ความคุ้มครองพยานเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีโดยไม่จำกัดประเภทคดี แต่เมื่อร่างกฎหมายได้นำเสนอเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา จนตรามาเป็นกฎหมายนี้ ได้ขยายอายุเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองให้สอดคล้องกับอนุสัญญาเด็ก คืออายุ 18 ปี แต่จำกัดประเภทคดีไว้ตามที่ระบุไว้ในข้อ 2.1.1 (มาตรา 133 ทวิ)

1) พนักงานสอบสวน

2) นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีคุณสมบัติ

ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

3) พนักงานอัยการ

4) บุคคลที่เด็กร้องขอต่อพนักงานสอบสวนให้อยู่
ช่วยในการสอบปากคำ (มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง)

5) ทนายความของเด็กซึ่งเป็นผู้ต้องหา เฉพาะในกรณี
ที่เป็นการสอบปากคำผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี และผู้ต้องหาร้องขอให้ม
ทนายความร่วมฟังการสอบสวนด้วย (มาตรา 134 ตริ และรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย มาตรา 241 วรรคสอง)

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งอันไม่อาจ
รอบุคคลตาม 2)-4) พร้อมกันได้ การสอบปากคำในชั้นสอบสวนนี้อาจกระทำโดย
ไม่มีบุคคลตาม 2)-4) ได้เท่าที่เหตุนั้นยังคงอยู่แต่กฎหมายให้พนักงานสอบสวน
เป็นผู้บันทึกเหตุนั้นไว้ และกฎหมายไม่ให้ถือว่าเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบใน
ระหว่างการสอบปากคำที่ไม่มีบุคคลดังกล่าว (มาตรา 133 ทวิ วรรคห้า)

2.1.4 การตั้งรังเกียจ

นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือพนักงานอัยการ
ที่เข้าร่วมในการสอบปากคำเด็ก อาจถูกตั้งรังเกียจได้และให้พนักงานสอบสวน
เปลี่ยนบุคคลที่ถูกตั้งรังเกียจนั้น (มาตรา 133 ทวิ วรรคสาม)

2.1.5 กระบวนการที่ต้องปฏิบัติก่อนที่จะมีการสอบ ปากคำเด็ก

1) กฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งให้
บุคคลตาม 2)-4) ทราบ (มาตรา 133 ทวิ วรรคสอง)

2) ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่สืบเปิดปีในวัน
แจ้งข้อหา พนักงานสอบสวนจะต้องถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ก่อน

การสอบสวนผู้ต้องหา **ถ้าไม่มี** (และไม่จำเป็นต้องได้ความว่าผู้ต้องหาจะต้องการทนายความหรือไม่) พนักงานสอบสวนจะต้องจัดหาทนายความให้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 134 ทวิ)

2.1.6 สถานที่ในการสอบปากคำ กฎหมายกำหนดให้ต้องกระทำเป็นสัดส่วน ในที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก (มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง) โดยไม่ปะปนกับการสอบปากคำผู้ใหญ่โดยปกติ ทั้งนี้เพราะห้องสอบสวนโดยทั่วไปนั้นไม่เหมาะสมและมีผลกระทบต่อความสมัครใจของเด็กที่จะให้ปากคำ

2.1.7 การบันทึกปากคำ กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องบันทึกโดยใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียงซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง (Video recording) ไว้เป็นพยาน (มาตรา 133 ทวิ วรรคสี่) ซึ่งการบันทึกนี้ จะนำไปฉายในชั้นพิจารณาของศาล เพื่อไม่ให้เด็กต้องเบิกความซ้ำอีก แต่ศาลหรือคู่ความอาจถามคำถามเพิ่มเติมได้อีกนอกเหนือจากที่พนักงานสอบสวนบันทึก

2.2 การบันทึกคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่เป็นเด็ก กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ใช้กับการสอบสวนเด็กในกรณีพิเศษนี้ ทั้งนี้เพราะในทางปฏิบัติ การบันทึกคำร้องทุกข์ของผู้เสียหาย พนักงานสอบสวนจะสอบสวนปากคำของผู้เสียหายในทันที กฎหมายจึงกำหนดให้นำหลักเกณฑ์พิเศษสำหรับการสอบปากคำเด็กมาอนุโลมใช้ด้วย (มาตรา 124 วรรคสอง)

2.3 การจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหา

ในทางปฏิบัติของการสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้ศาลเชื่อว่าผู้ต้องหาที่จับมาได้และฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่กล่าวหา พนักงานสอบสวนจะจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานชี้ตัวผู้ต้องหา ซึ่งถ้าชี้ถูกต้องก็จะมีค่าน่าเชื่อว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง และถ้าปรากฏว่าผู้ต้องหาผู้นั้นรับสารภาพและยอมทำแผนประทุษกรรมประกอบ

คำรับสารภาพด้วยแล้ว จะทำให้มีน้ำหนักน่าเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริง ด้วยเหตุนี้ โดยทั่วไปพนักงานสอบสวนจะจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหา และถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพก็จะนำผู้ต้องหาไปทำแผนประทุษกรรม ประกอบคำรับสารภาพตามวิธีการที่กำหนดไว้ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

กล่าวโดยเฉพาะ การจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหานั้นมีวิธีการหลายวิธี (ชี้รูปหรือชี้ตัว) แต่ที่นิยมใช้กันคือการให้ผู้ต้องหายืนปะปนกับบุคคลอื่นเป็นแถว แล้วให้พยานหรือผู้เสียหายชี้ตัวในลักษณะประจันหน้า ซึ่งวิธีการนี้เป็นกรณีที่น่าจะทำให้เด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายหรือพยานเกิดความกลัว เพราะต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่จึงกำหนดวิธีการคุ้มครองไว้ 2 ประการคือ

1) จะต้องจัดให้มีการชี้ตัวในสถานที่ที่เหมาะสมและสามารถจะป้องกันมิให้ผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน

2) ให้มีบุคคลตามที่ระบุไว้ใน 2.1.3 2)-4) อยู่ร่วมด้วยในการชี้ตัว เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามวรรคท้ายของมาตรา 133 ทวิ (มาตรา 133 ตริ)

เป็นที่น่าสังเกตว่า การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี มิได้อยู่ในบังคับของหลักการข้างต้น แต่ในกรณีที่มีการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพสำหรับผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีมิได้กำหนดไว้ คงต้องถือว่าเป็นกรณีการสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งต้องใช้หลักการเช่นเดียวกับการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา และจะนำไปทำแผนประทุษกรรมต่อหน้าประชาชนไม่ได้ เพราะขัดต่อหลักการที่จะป้องกันมิให้เด็กต้องตกอยู่ในสภาพที่สังคมรับรู้

ปัญหาอีกกรณีหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปการทำแผนประทุษกรรม มักจะใช้ตัวแทนผู้เสียหายแต่มีบางกรณีที่พนักงานสอบสวนใช้ผู้เสียหายจริงมาทำแผน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ละเอียดครบถ้วนสมจริงและน่าเชื่อถือ ซึ่งกรณีดังกล่าวถ้าเป็นผู้เสียหายที่เป็นเด็ก น่าจะต้องห้ามไม่ให้กระทำ แม้ว่าจะไม่มี

กฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนเหมือนกับกรณีชดเชย เพราะการกระทำดังกล่าว เป็นการทำให้ผู้เสียหายที่เป็นเด็กต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา และกระทำต่อหน้าประชาชนที่มาดูการทำแผนด้วย

2.4 การนำสืบพยานเด็ก

พยานเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี จะมาเป็นพยานศาลในหลายกรณี คือ ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องทั้งคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และราษฎรเป็นโจทก์ ชั้นพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น หรือในศาลอุทธรณ์หรือฎีกา เฉพาะในกรณีที่ศาลเรียกมาสืบ ในการเดินเผชิญสืบของศาลและในการไต่สวนการตายคดีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงาน หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่นี้ได้ให้ความคุ้มครองไว้ทุกกรณีดังนี้

2.4.1 ในชั้นพิจารณาของศาล

ซึ่งนำมาใช้กับการพิจารณาของศาลที่เดินเผชิญสืบศาลที่สืบพยานในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา และการไต่สวนการตายในคดีวิสามัญฆาตกรรม

1) วิธีการถามคำพยานเด็ก

การสืบพยานเด็กในชั้นศาลนี้ กฎหมายให้ศาลสามารถสอบปากคำเด็กได้เอง หรือจะถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ ส่วนพนักงานอัยการ ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ ทนายความของโจทก์จำเลย หรือทนายความของจำเลย จะถาม หรือถามค้าน หรือถามดิง ต้องกระทำผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ (มาตรา 172 ตรี)

กฎหมายให้ศาลมีหน้าที่แจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ทราบถึงวันสืบพยานเด็ก (มาตรา 172 ตรี วรรคสอง)

การนำสืบพยานเด็กนั้น ศาลจะอนุญาตให้เริ่มนำเสนอคำให้การของเด็กซึ่งได้บันทึกเป็นภาพและเสียงไว้ในชั้นสอบสวน หรือชั้น

ไต่สวนมูลฟ้อง โดยนำมาฉายในศาลโดยเปิดเผย จากนั้นถ้าสามารถได้พยาน หรือผู้ต้องหา มา ก็สามารถสอบถามเพิ่มเติมได้เอง หรือคู่ความจะสอบถาม ผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ (มาตรา 172 ตรี วรรคสาม)

2) สถานที่ที่让孩子นั่งอยู่ในระหว่างให้ปากคำในการพิจารณา

ข้อนี้มีความสำคัญเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เด็กต้องตกอยู่ในสภาพอึดอัดเมื่ออยู่ในห้องพิจารณาซึ่งมีคนมาก และการที่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลย ตลอดจนเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะรับฟังคำเบิกความที่กล่าวหาตน เพื่อจะได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ตามหลักการพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การสืบพยานในชั้นพิจารณานี้ ศาลจะต้องจัดให้เด็กที่จะมาให้การในชั้นศาลนั่งอยู่ในห้องที่จัดไว้เป็นพิเศษแยกต่างหากจากห้องพิจารณา (มาตรา 172 ตรี วรรคหนึ่ง) และใช้การถ่ายทอดทัศนวงจรปิดมายังห้องพิจารณา (มาตรา 172 ตรี วรรคสอง) โดยทั้งสองห้องสามารถพูดติดต่อสื่อสารกันได้ แต่ไม่ให้เผชิญหน้ากันระหว่างจำเลยกับพยานเด็ก และทำให้เด็กไม่เกิดความรู้สึกประหม่า หรือกลัวสภาพห้องพิจารณาคดีที่มีลักษณะเป็นทางการและมีคนแปลกหน้ามานั่งฟัง อย่างไรก็ตาม ห้องที่เด็กนั่งนี้ควรมีสภาพที่เหมือนกับห้องเล่นหรือห้องของเด็ก และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลที่เด็กต้องการให้อยู่ด้วยควรอยู่ในห้องนี้¹⁷ เพื่อให้เด็กเกิดความอบอุ่นและไม่รู้สึกกลัว

3) การบันทึกคำพยานเด็ก

บันทึกคำพยานเด็กในชั้นพิจารณานี้ เป็นไปตามหลักพิจารณาโดยทั่วไป

4) การรับฟังพยานเด็ก

¹⁷ Home Office and Department of Health, Memorandum of Good Practice on Video Recorded Interviews with Child Witnesses for Criminal Proceeding, London : HMSO, 1991, section 2.27, pp. 13-14

โดยทั่วไป ศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความที่ได้กระทำในศาลเพราะศาลสามารถสังเกตอาการปฏิกิริยาและมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องโดยการถามค้าน หรือถามติง ของโจทก์และจำเลย หรือแม้กระทั่งคำถามของศาลเอง ดังนั้น พยานที่ให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่มิได้มาเบิกความในชั้นพิจารณา ศาลก็จะรับฟังแต่ให้นำหนักของความน่าเชื่อถือน้อยกว่าที่ได้มาเบิกความต่อหน้าศาลในชั้นพิจารณา

แต่ในคดีที่พยานเป็นเด็ก ซึ่งไม่ควรให้พยานต้องให้การซ้ำซ้อน จึงได้บันทึกภาพและเสียงเพื่อให้เห็นอาการปฏิกิริยาตั้งแต่ในชั้นสอบสวน และนำเสนอให้ชั้นศาลได้ ศาลสามารถรับฟังคำเบิกความที่บันทึกไว้ในชั้นสอบสวน หรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง โดยให้นำหนักความน่าเชื่อถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นการเบิกความต่อหน้าศาลได้

ส่วนในกรณีที่ไม่ได้ตัวพยานหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กมาเบิกความในชั้นพิจารณา เนื่องจากมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง คงมีแต่บันทึกภาพและเสียงในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น กรณีนี้ต้องถือว่ามีน้ำหนักน้อยกว่าการที่ได้พยานมาตอบคำถามเพิ่มเติมในศาลโดยผ่านทางโทรทัศน์วงจรปิด¹⁸ ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงให้ศาลสามารถ

¹⁸ สำหรับในคดีอาญาโดยทั่วไป การที่พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์มิได้มาเบิกความต่อหน้าศาลในชั้นพิจารณา แต่ได้ให้การไว้ในชั้นสอบสวน ถือว่าเป็นพยานบอกเล่า และมีน้ำหนักน้อยกว่า ดังนั้น ถ้าโจทก์ไม่สามารถหาประจักษ์พยานอื่นมาเบิกความต่อศาล คงมีแต่พยานแวดล้อมซึ่งไม่อาจยืนยันว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ศาลจะฟังว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดเนื่องจากโจทก์นำสืบไม่ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ (ฎีกาที่ 3065/2526 2526 ก. 2342) ส่วนในกฎหมายอังกฤษ ซึ่งมีหลักห้ามรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามกฎหมาย คำให้การของพยานเด็ก หรือพยานที่อยู่ต่างประเทศ หรือที่ยากต่อการนำมาสืบ และได้บันทึกคำให้การด้วยเครื่องวิดิทัศน์ตามที่กฎหมายกำหนด ศาลก็สามารถรับฟังได้ เพราะเป็นข้อยกเว้นให้รับฟังได้ตามมาตรา 54 ของ The Criminal Justice Act 1988, see Richard May, *supra* note 16, pp. 483-485; Christopher Allen, *Practical Guide to Evidence*, (London : Cavendish Publishing Limited, 1998), p. 171

รับฟังพยานเด็กที่ได้บันทึกไว้ประกอบกับพยานอื่นๆ เพื่อพิเคราะห์ข้อเท็จจริงในคดีได้ (มาตรา 172 ตรี วรรคสี่)

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่คาดหมายได้ว่าจะไม่สามารถนำตัวผู้เสียหายหรือพยานเด็กมาให้การในชั้นพิจารณาได้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ หรือผู้ต่องหากก็สามารถร้องขอให้มีการสืบพยานล่องหน้าตามหลักในมาตรา 237 ทวิ ซึ่งได้ปรับปรุงแก้ไขในครั้งนี้อย่าง

2.4.2 การสืบพยานไว้ล่วงหน้า

มาตรการในการสืบพยานไว้ล่วงหน้านี้เดิมใช้กับพยานซึ่งเป็นชาวต่างชาติ¹⁹ ซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรไทยชั่วคราว เพื่อการท่องเที่ยวหรือกิจธุระส่วนตัว แล้วกลับออกไปภายในกำหนดเวลาที่วีซ่ากำหนด ดังนั้นบุคคลชาวต่างชาติเหล่านี้ได้ให้การในชั้นสอบสวน แต่เป็นการยากที่จะมาเบิกความในชั้นศาล เพราะเขาไม่มีความจำเป็นต้องมาเบิกความเนื่องจากไม่คุ้มค่ากับเวลาหรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาให้การ และในบางครั้งการสืบพยานอาจเลื่อนไปอีกนัดหน้าเพราะจำเลยบางคนไม่มาศาล เป็นต้น กฎหมายจึงกำหนดให้มีการสืบพยานไว้ล่วงหน้า เพื่อสืบพยานชาวต่างชาตินี้ไว้ก่อน และถือว่าเป็นการเบิกความต่อหน้าศาลอันจะมีผลต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลในคดีอาญานั้นต่อไป

แต่สภาพปัญหาที่จะไม่สามารถนำพยานมาเบิกความต่อศาลในชั้นพิจารณาเกิดขึ้นกับพยานที่เป็นเด็กและสตรีด้วยเช่นกัน แม้ว่าพยานดังกล่าวจะอยู่ในประเทศก็ตาม ทั้งนี้เพราะผู้เสียหายที่เป็นเด็กโดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการค้าหญิงและเด็ก ซึ่งเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ หรือในความผิดซึ่งเป็นอาชญากรรมในครอบครัว พยานเด็กหรือหญิงที่เป็นผู้เสียหาย

¹⁹ โปรดดู คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, แก้ไขเพิ่มเติมโดย ณรงค์ ใจหาญ, จัดพิมพ์โดยโครงการตำรา และเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541, หน้า 275-277

อาจถูกเกลี้ยกล่อมหรือข่มขู่หลังจากที่ให้การในชั้นสอบสวนไปแล้ว และไม่อาจนำมาสืบในชั้นศาลได้ หรือเป็นเพราะอยู่ในสถานที่ห่างไกลจากศาล เช่น หญิงและเด็กที่อยู่บนพื้นที่สูง หรือในชนบทที่ห่างไกลต่อทางคมนาคมต้องใช้เวลาดำเนินทางหลายชั่วโมง และบางพื้นที่ต้องเดินทางด้วยเท้าหลายสิบกิโลเมตรกว่าจะมาถึงทางหลวง ซึ่งเหตุผลเหล่านี้ก็เป็นเหตุอันสมควรที่จะนำพยานมาสืบล่วงหน้าเพราะเป็นการยากต่อการนำมาสืบภายหลัง เช่นเดียวกับพยานที่จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร

หลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการ สืบพยานไว้ล่วงหน้าที่ปรับปรุงใหม่มีดังนี้

1) เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะเป็นการยากแก่การนำพยานมาสืบในภายหลัง เพราะเหตุใดเหตุหนึ่งต่อไปนี้ (มาตรา 237 ทวิ วรรคหนึ่ง)

1.1) พยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร

1.2) ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

1.3) มีที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี

1.4) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานนั้น

ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

1.5) มีเหตุจำเป็นอื่นๆ

2) พนักงานอัยการเห็นสมควร หรือโดยพนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหายร้องขอ ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งสืบพยานไว้ก่อนล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีต่อศาล (มาตรา 237 ทวิ วรรคหนึ่ง)

3) คำร้องของพนักงานอัยการ ต้องระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด และถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ก็ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล แต่ถ้าผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจศาล ก็ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณา (มาตรา 237 ทวิ วรรคหนึ่ง)

4) เมื่อได้รับคำร้องจากพนักงานอัยการ ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที (มาตรา 237 ทวิ วรรคสอง)

5) สิทธิของผู้ต้องหาในการสืบพยานไว้ก่อนนี้ ได้แก่ การชักค้ำหรือตั้งทนายความชักค้ำพยานที่สืบไว้ก่อนได้ นอกจากนี้ ถ้าเป็นกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความให้ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 173 เมื่อผู้นั้นตกเป็นจำเลยแล้ว ศาลก็ต้องตั้งทนายความให้ ถ้าเห็นว่าตั้งทนายให้ทัน แต่ถ้าไม่อาจตั้งทนายความให้ทัน ก็ให้ศาลชักถามพยานนั้นให้แทน (มาตรา 237 ทวิ วรรคสาม)

6) คำเบิกความของพยานให้อ่านให้พยานฟัง และถ้าผู้ต้องหาอยู่ในศาลนั้นก็ให้อ่านคำเบิกความต่อหน้าผู้ต้องหา (มาตรา 237 ทวิ วรรคสี่)

7) ในกรณีที่พยานเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีต้องดำเนินการตามหลักการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณา (มาตรา 237 ทวิ วรรคแปด)

8) คำเบิกความของพยานนี้ ศาลสามารถรับฟังเป็นพยานได้ในชั้นพิจารณา เมื่อผู้ต้องหาผู้นั้นถูกฟ้องเป็นจำเลย (มาตรา 237 ทวิ วรรคห้า)

ในการทำงานเดียวกันผู้ต้องหาก็สามารถขอสืบพยานไว้ก่อนได้โดยอาศัยเหตุเช่นเดียวกับของพนักงานอัยการ โดยต้องดำเนินการดังนี้

9) ผู้ต้องหายื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลไว้ทันที (มาตรา 237 ทวิ วรรคหก)

10) เมื่อศาลรับคำร้องและเห็นสมควร ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานไว้ก่อนและแจ้งให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ (มาตรา 237 ทวิ วรรคเจ็ด)

11) ในการสืบพยานไว้ล่วงหน้านี้ พนักงานอัยการมีสิทธิชักค้ำพยานของผู้ต้องหา (มาตรา 237 ทวิ วรรคเจ็ด)

12) ถ้าเป็นพยานที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี ต้องดำเนินการเช่นเดียวกับการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณา (มาตรา 237 ทวิ วรรคแปด)

13) คำเบิกความของพยานให้อ่านให้พยานและผู้ต้องหาฟังต่อหน้า (มาตรา 237 ทวิ วรรคเจ็ด)

14) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องเป็นจำเลย ศาลรับฟังพยานที่นำมาสืบล่วงหน้าในชั้นพิจารณาได้ (มาตรา 237 ทวิ วรรคเจ็ด)

2.5 การไต่สวนพยานเด็กในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้นำหลักการสอบสวนพยานเด็ก และการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณามานุโลมใช้กับการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ (มาตรา 171 วรรคสอง)

ข้อพิจารณาในเรื่องนี้ แยกเป็น 2 กรณี ดังนี้

2.5.1 การไต่สวนพยานเด็กในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

การไต่สวนพยานเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปี ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์มีลักษณะที่เหมือนกับการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณา เพราะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และกระทำหลังจากผ่านกระบวนการสอบสวนเด็กมาแล้ว ดังนั้น ศาลจึงใช้การฉายบันทึกปากคำเด็กให้ดูก่อน และจัดให้พยานอยู่ในห้องอีกต่างหากและตอบคำถามของศาลหรือพนักงานอัยการ หรือจำเลย หรือทนายความจำเลย ผ่านทางนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ผ่านทางโทรศัพท์วงจรปิด

แต่ถ้าพยานเด็กที่มานำสืบมิได้สอบสวนไว้ในชั้นสอบสวน ก็จะต้องถูกสอบถามโดยศาล หรือโดยนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ผ่านทางโทรศัพท์วงจรปิด

2.5.2 การไต่สวนพยานเด็กในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์

การไต่สวนพยานเด็กในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ถ้าเป็นกรณีที่ยังไม่มี การสอบสวนพยานเด็กนั้นมาก่อนเลย การไต่สวนก็จะใช้การให้เด็กอยู่ในห้องต่างหากจากห้องพิจารณา และให้การตอบคำถามของศาล

ตอบคำถามค้าน คำถามดึง ของทนายความโจทก์ ทนายความของจำเลยโดยผ่านทางนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

แต่ถ้าก่อนที่จะมีการไต่สวนคดีของราษฎร ได้มีการสอบสวนพยานเด็กไว้แล้ว และบันทึกตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ศาลน่าจะใช้ดุลพินิจนำภาพและเสียงของพยานเด็กมาฉายก่อนที่จะได้สอบปากคำเช่นเดียวกับการสืบพยานในชั้นพิจารณา แม้ว่าคดีเรื่องนั้นพนักงานอัยการจะยังไม่ไต่ยื่นฟ้องต่อศาลก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันมิให้พยานเด็กต้องเบิกความซ้ำซ้อน

โดยสรุป หลักการให้ความคุ้มครองเด็กในระหว่าง การสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง และการพิจารณาคดีในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่นี้ ได้ให้การคุ้มครองทั้งผู้เสียหายพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์ และผู้ต้องหาที่จะได้รับการประกันว่าจะสามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้องกับอัยการ และเป็นอิสระ และด้วยสถานที่ที่เหมาะสม เป็นสัดส่วน และบรรยากาศที่อบอุ่น ปราศจากสภาพกดดันจิตใจไม่ว่าจากผู้ถูกกล่าวหาหรือเจ้าหน้าที่หรือศาลในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ โดยมีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ และผู้ที่เด็กร้องขออยู่ช่วยในการสอบปากคำหรือสืบพยาน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เด็กตื่นตระหนกเพราะต้องอยู่ในสถานที่ที่เป็นห้องพิจารณา และกระทำต่อหน้าคนแปลกหน้า หรือต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ยิ่งไปกว่านั้นการนำเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่นำมาใช้บันทึกภาพและเสียงเพื่อลดภาระที่เด็กจะต้องเบิกความซ้ำซ้อน แต่ยังคงรักษาโอกาสที่ศาลจะได้ชี้แจงหน้าพยานเด็กที่ไม่สามารถมาเบิกความได้ย่อมจะเป็นมาตรการที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ขยายไปใช้แก่การสืบพยานบุคคลโดยทั่วไป เพื่อให้สามารถบันทึกคำให้การพยานได้อย่างครบถ้วน และมีผลต่อกระบวนการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในศาลสูงต่อไป

อย่างไรก็ตาม การจะบรรลุถึงเป้าหมายตามหลักกฎหมาย

ข้างต้น มีข้อที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษอยู่สองประการ คือ **ประการแรก** การประสานความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และบุคคลที่เด็กคุ้นเคย ในการติดต่อการสื่อสารต่อเด็ก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและสามารถนำมาซึ่งน้ำหนักได้ในหลักกฎหมายพยาน **ประการที่สอง** คือเทคนิคการใช้เครื่องมือสื่อสารที่ต้องบันทึกให้ได้เท่ากับปฏิกิริยา อันจะนำไปสู่การวินิจฉัยของศาลต่อไป ซึ่งประเด็นทั้งสองนี้ ในกฎหมายต่างประเทศได้พัฒนาถึงระดับที่กำหนดประมวลระเบียบว่าด้วยการสอบสวนและนำสืบพยานเด็ก²⁰ จึงอาจจะนำมาเป็นหลักในการร่างประมวลระเบียบว่าด้วยการสอบปากคำเด็ก เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายต่อไป

3. เทคนิคการสอบปากคำเด็ก

เพื่อให้การเตรียมการเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดการสอบปากคำพยานเด็กไว้เป็นพิเศษ ประกอบกับปัญหาสำคัญสองประการที่ได้กล่าวไว้ในท้ายหัวข้อ 2 จึงมีข้อเสนอด้านเทคนิคในเรื่องต่อไปนี้

3.1 การประสานงานระหว่างนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ผู้ที่เด็กร้องขอให้อยู่ด้วยกับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล และทนายความ

การสืบพยานเด็กให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องประกอบด้วยข้อพิจารณา **ประการแรก** คือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กมิให้ได้รับการกระทบกระเทือนจิตใจหรือตกอยู่ในสภาวะบีบคั้นทางจิตใจจากกระบวนการค้นหาความจริงใน

²⁰ see Home Office and Department of Health, *supra* note 17.

คดีอาญา และในขณะเดียวกันเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็มีความจำเป็นต้องค้นหาความจริงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือที่สุดเท่าที่จะทำได้ อันเป็นการให้หลักประกันแก่ผู้ถูกกล่าวหาและแก่สังคมว่าเจ้าพนักงานและศาลในกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม และโดยปกติแล้วการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างอื่นทั้งที่เป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานแวดล้อม อาจจะได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดีได้โดยไม่ต้องอาศัยพยานเด็ก แต่ในบางคดีซึ่งมีเฉพาะพยานเด็กเท่านั้นที่รู้เห็นเหตุการณ์ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องนำสืบพยานเด็กตามวิธีที่ได้กำหนดไว้เป็นพิเศษนี้

นอกจากหลักการข้างต้นแล้ว ข้อพิจารณา**ประการที่สอง** ที่เจ้าพนักงานหรือศาล รวมถึงนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีความเข้าใจสอดคล้องกันก็คือ การสอบสวนหรือนำสืบพยานเด็กมีความแตกต่างจากพยานผู้ใหญ่ และการสืบพยานเด็กที่อายุแตกต่างกันก็มีความแตกต่างกันทั้งนี้เพราะสภาพการพัฒนาการทางจิตใจของเด็กกับผู้ใหญ่ต่างกัน เนื่องจากกระบวนการพัฒนาทางด้านจิตใจและกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม ดังนั้นคำถามที่นำมาใช้ จึงต้องใช้ให้เหมาะสมกับพัฒนาการด้านจิตใจของเด็กในแต่ละวัย และความหมายของคำตอบของเด็กก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการรับรู้ของเด็กในแต่ละวัยด้วย ซึ่งบิดามารดาหรือญาติของเด็กจะเป็นผู้ที่สามารถ ให้ข้อมูลแก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลได้อีกทางหนึ่ง

ข้อพิจารณา**ประการที่สาม** ก็คือ คำถามที่ใช้ถามเด็กนั้น จะต้องเป็นคำถามที่นำไปสู่การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีซึ่งคำถามเหล่านี้ นักกฎหมายจะเป็นผู้กำหนดคำถามเพื่อใช้ถามพยานว่าควรจะถามอย่างไร และคำตอบที่ได้มาจากปากคำพยานจะมีความน่าเชื่อถือและเกี่ยวพันกับคดีเพียงใด ดังนั้นนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ซึ่งมีความรู้และเข้าใจในจิตวิทยาเด็กจึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจความหมายของคำถามที่ทนายความ พนักงานอัยการ

หรือจำเลยถาม และจึงแปลงคำถามเพื่อใช้ถามเด็กให้ได้ตามที่นักกฎหมายต้องการ ส่วนคำตอบของเด็กนั้น อาจจะต้องใช้ผู้ที่เด็กร้องขอให้อยู่ด้วยเป็นคนแปลความหมายร่วมกัน เพราะเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับเด็กจึงสามารถเข้าใจคำตอบได้ว่าหมายความว่าอย่างไร

ข้อพิจารณาประการที่สี่ คือ ความน่าเชื่อถือของพยานเด็ก²¹ เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อเท็จจริงที่ได้จากคำให้การของพยานเด็กนั้นจะมีความน่าเชื่อถือเพียงใด ถ้าเทียบกับพยานผู้ใหญ่ซึ่งเห็นเหตุการณ์ในคดีเดียวกัน หรือพยานผู้ใหญ่โดยทั่วไป การชั่งน้ำหนักพยานเด็กซึ่งเป็นภาระของผู้พิพากษาคดีนั้นจึงมีความยากในการชั่งน้ำหนักด้วย ซึ่งในการวิจัยถึงความน่าเชื่อถือของพยานเด็กนั้น มีงานวิจัยของต่างประเทศที่พยายามหาคำตอบในเรื่องนี้ และได้ผลสรุปออกมาแตกต่างกัน อาทิเช่น คำถามที่ว่าเด็กพูดเท็จมากกว่าผู้ใหญ่หรือไม่ ซึ่งงานวิจัยก็ไม่ปรากฏชัดว่าจริงหรือไม่²² หรือคำถามที่ว่าเด็กสามารถจดจำเหตุการณ์ และลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้แม่นยำเพียงใด มีงานวิจัยบางชิ้นระบุว่า²³ เด็กสามารถลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างแม่นยำ แต่ต้องใช้คำถามที่เหมาะสม ไม่ขัดจังหวะในระหว่างที่เด็กเล่าเหตุการณ์ และในบางครั้งคำตอบที่ตอบมาในรายละเอียดบางอย่างอาจไม่ตรงกับความเข้าใจของคนทั่วไปได้เพราะการรับรู้ของเด็กต่างกับผู้ใหญ่ เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวกับ สี ขนาด ระยะทางหรือระยะเวลา สถานที่ หรือขนาดพื้นที่ เป็นต้น นอกจากนี้ ความรับรู้และจดจำในรายละเอียดของเหตุการณ์จะมีความแตกต่างกันในเด็ก

²¹ see Cathy Cobley, *Child Abuse and Law*, Cavendish Publishing Limited, 1995, pp. 130-137

²² Hedderman, C, *Children Evidence : The Need for Corroborative*, London : Home Office, 1987, p. 21

²³ *Ibid*, at p. 5

แต่ละวัย²⁴ อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยที่ทำการศึกษานั้นได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้เด็กไม่ตอบคำถามหรือให้ข้อมูลผิดพลาดนั้น เนื่องจากคนที่ถามนั้นใช้คำถามบกพร่องและแปลความหมายของคำตอบผิดไป ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดเทคนิคในการใช้คำถามและอีกส่วนหนึ่งขาดความรู้และความเข้าใจในสภาพจิตใจและภูมิหลังของเด็กที่มาให้การ²⁵

จากข้อพิจารณาทั้งสี่ประการนี้เอง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่ากระบวนการในการสอบปากคำเด็กมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประสานความร่วมมือในการได้ข้อมูลในด้านสภาพจิตใจเด็ก และข้อมูลของคดีก่อนที่จะเริ่มสอบปากคำ นักจิตวิทยาและนักกฎหมายจะต้องมีโอกาสพบและปรึกษาคำถามที่จะใช้ และเป้าหมายในการถามก่อนที่จะสอบปากคำจริง เพราะถ้าจะมาพบและร่วมสอบสวน หรือสืบพยานตามที่กฎหมายกำหนดโดยมิได้เตรียมการมาก่อน คำถามที่ใช้ หรือคำตอบที่ได้ อาจไม่เป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดี หรือทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากปากคำของเด็กผิดพลาดก็ได้

3.2 เทคนิคการสอบปากคำเด็ก

ข้อเสนอเกี่ยวกับเทคนิคการสอบปากคำเด็กนี้ อาจพิจารณาจากประสบการณ์ของกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อังกฤษ²⁶ และสหรัฐอเมริกา²⁷ ซึ่งพัฒนาแนวทางการสอบปากคำเด็กโดยกำหนดเป็นระเบียบการสอบปากคำเด็กซึ่งน่าจะเป็นแนวทางในการปรับใช้กับกฎหมายไทย ดังนี้

²⁴ U.S. Department of Justice, *supra* note 14, p. 10

²⁵ *Ibid.*, p.1

²⁶ see Home Office and Department of Health, *supra* note 17, and see Cathy Cobley, *supra* note 21, pp. 162-169

²⁷ see U.S. Department of Justice, *supra* note 14, and see also Debra A. Poole and Michael E. Lamb, *Investigative Interviews of Children, A Guide for Helping Professionals*, American Psychological Association, Washington D.C., 1998.

3.2.1 การสอบปากคำเด็กต้องกระทำโดยรวดเร็ว และไม่ต้องให้เด็กต้องรอให้การนาน ทั้งนี้เพราะความทรงจำเหตุการณ์ของเด็กนั้นมีจำกัด และการที่จะให้เด็กต้องมานั่งรอเพื่อจะให้การต่อพนักงานสอบสวนหรือศาล อาจทำให้เด็กไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวนหรือศาลก็ได้

3.2.2 ก่อนที่จะมีการสอบปากคำในชั้นสอบสวนหรือในชั้นศาล ญาติหรือผู้ปกครองของเด็กจะต้องอธิบายถึงเป้าหมายที่จะให้เด็กต้องไปเบิกความ เพื่อให้เด็กทราบถึงความจำเป็นต้องไปก่อนที่จะไปพบกับพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาล ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า เด็กจะได้ไม่รู้สึกตื่นเต้นต่อการทำงานที่ต้องไปในสถานที่สอบสวนหรือศาล เพราะการที่ไม่อธิบายถึงการทำงานที่ต้องไปยังสถานที่ดังกล่าว อาจทำให้เด็กไม่ทราบว่าผู้ใหญ่กำลังทำอะไรกับตน และอาจจะตื่นตระหนกเมื่อผู้ปกครองพาเด็กไปยังสถานที่ตำรวจหรือศาล

3.2.3 สภาพห้องที่ใช้ในการสอบปากคำที่ถือว่าเป็นสภาพที่เหมาะสมกับเด็ก ควรจะจัดไว้เป็นห้องพิเศษ ไม่ควรให้มีสภาพเป็นห้องทำงานของพนักงานสอบสวน ซึ่งมีโต๊ะทำงาน ตู้เหมือนสำนักงาน หรือเป็นห้องพิจารณาคดีที่มีบัลลังก์พิจารณา แต่ควรเป็นห้องที่มีลักษณะคล้ายกับห้องเด็กเล่น หรือสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือห้องที่โรงพยาบาลจัดให้เด็กเล่นเพื่อคอยเวลาเข้าไปรับการตรวจรักษานอกจากนี้ ควรมีอุปกรณ์หรือภาพบางอย่างเพื่อให้เด็กได้ชี้หรือวาดรูปแทนการอธิบายด้วยคำพูด ซึ่งบางกรณีเด็กไม่ต้องการพูดหรือพูดไม่ได้

ข้อที่พึงระวังก็คือ สภาพห้องดังกล่าวจะต้องไม่มีลักษณะเหมือนห้องหรือสถานที่ที่เกิดความผิด ทั้งนี้เพราะจะทำให้พยานซึ่งได้รับผลกระทบต่อจิตใจ เช่น ถูกทำร้ายหรือกระทำผิดทางเพศเกิดความหวาดกลัว

3.2.4 ในการสอบปากคำเด็กนั้น ไม่ควรถามคำถามที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีทันทีแต่ควรทำเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นแรก ควรสร้างความคุ้นเคยกับเด็กก่อนโดยสอบถามเรื่อง

ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น เรื่องบ้าน โรงเรียน หรือเพื่อน รายการโทรทัศน์ หรือกีฬาที่เด็กชอบเพื่อให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายและเป็นกันเองเนื่องจากนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ยังคงเป็นคนแปลกหน้าของเด็ก นอกจากนี้ อาจมีขนมหรือของเล่นที่เด็กชอบให้เด็กเพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคย และการต้อนรับที่อบอุ่นก่อน

ในขั้นตอนที่สอง การถามเกี่ยวข้องกับกรกระทำคามผิด คำถามที่ใช้ถามควรมีลักษณะที่เปิดให้เด็กได้เล่าให้ผู้ถามฟังในลักษณะการบรรยายเหตุการณ์มากกว่าจะเป็นการถามเพื่อให้ตอบเรียงตามลำดับเหตุการณ์ ดังเช่นการถามคำให้การของผู้ใหญ่ในปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น ควรหลีกเลี่ยงคำถามที่เด็กจะตอบว่า “ใช่หรือไม่” เพราะเด็กอาจจะตอบว่า ใช่หรือไม่ก็ได้

การถามควรใช้น้ำเสียงนุ่มนวล ถามอย่างชัดเจนและช้าๆ และไม่ควรใช้เวลาเกินกว่า 1 ชั่วโมง ควรมีการพักถ้าใช้เวลาเกิน มิฉะนั้นเด็กจะรู้สึกเบื่อ และจะรู้สึกว่าถูกบังคับ และควรเรียกชื่อเด็ก ตามแบบที่คนในบ้านเรียกเขา เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย

ขั้นตอนที่สาม คำถามที่จะได้รายละเอียดเพิ่มเติม ผู้สอบถามอาจจะถามในลักษณะคำถามเปิด เช่นถามว่า “มีอะไรที่จะเล่าอีกไหม” หรือการถามเกี่ยวกับรายละเอียดของสีหรืออื่นๆ อาจจะถามเพื่อให้เล่าว่า “เห็นสีเป็นสีเขียว สีเทา หรือสีอื่นๆ ลองเล่าให้ฟังซิ” ส่วนการถามในรายละเอียดอื่นๆ นั้น ถ้าถามเกี่ยวกับเวลา หรือสถานที่ อาจไม่ได้คำตอบที่ชัดเจน เพราะเด็กไม่คุ้นเคยกับการจดจำแบบผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงควรใช้คำถามในลักษณะที่โยงกับสภาพชีวิตประจำวันของเด็ก โดยเทียบกับเวลาที่เด็กเรียน เช่น เป็นเวลาปิดหรือเปิดภาคเรียน หรือเวลาเลิกเรียน หรือเทียบกับรายการโทรทัศน์ที่เด็กชอบดู เป็นต้น ซึ่งการถามในลักษณะนี้จะทำให้เด็กเข้าใจและได้คำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

ข้อสำคัญคือ ต้องไม่ขัดจังหวะการเล่าเหตุการณ์เด็ก ถ้าไม่

จำเป็น และยิ่งไปกว่านั้น ต้องไม่ตั้งคำถามอันมีลักษณะไม่เชื่อถ้อยคำที่เด็กเล่ามาอย่างชัดเจน มิฉะนั้นเด็กอาจจะไม่เต็มใจให้การอีกต่อไป และต้องมีความอดทนต่อคำตอบของเด็กซึ่งในบางครั้งอาจไม่ตรงกับคำถาม หรือเด็กไม่ตอบคำถามนั้นเลย

ในขั้นตอนสุดท้าย เมื่อจบการให้การควรจะขอบใจเด็ก หรือมอบของเล็กน้อยให้แก่เด็ก และอธิบายของขั้นตอนต่อไปของคดีให้ฟัง ทั้งนี้เพื่อทำให้เด็กทราบเหตุการณ์ที่เป็นไป และมีความรู้สึกเป็นกันเองกับผู้สอบถาม และเจ้าพนักงานหรือศาล นอกจากนี้ ควรให้ที่อยู่หรือเบอร์โทรศัพท์ติดต่อแก่เด็กเพื่อในภายหลังเด็กต้องการจะให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกแก่ผู้สอบปากคำ

3.2.5 คำตอบของเด็กนั้นอาจไม่เป็นจริงเสมอไปทั้งหมด
 เพราะเด็กจะมีจินตนาการประสานกับการรับรู้ที่เป็นจริง²⁸ ดังนั้นเรื่องที่เล่าอาจจะประกอบกันทั้งเรื่องจริงและจินตนาการซึ่งต้องตรวจสอบโดยนักจิตวิทยาหรือผู้ที่ใกล้ชิดต่อเด็ก แต่คำพูดของเด็กนั้นมักจะพูดออกมาตามความคิดของตนโดยไม่บิดเบือน ซึ่งต่างจากผู้ใหญ่ ที่อาจบิดเบือนคำพูดได้ ถ้ามีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนั้นคำตอบของเด็กจะต้องนำมาถ่วงน้ำหนักกรองข้อเท็จจริงบนพื้นฐานของความเข้าใจในจิตวิทยาเด็กและพัฒนาการของเด็ก ประกอบกับคำถามที่ถามเด็กว่าสามารถทำให้เด็กเข้าใจได้เพียงใด ดังนั้นการบันทึกทบทวน ภาพ และเสียงนั้นจึงมีส่วนสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของการให้ปากคำเด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้พิพากษาซึ่งมีไต่ถามฟังการเบิกความของเด็ก

3.3 การถ่ายภาพและเสียงในการให้ปากคำ

การถ่ายภาพและเสียงโดยเครื่องวิดิทัศน์นั้นเป็นวิธีการบันทึกคำพยานแบบใหม่ของไทยซึ่งนำมาใช้อย่างเป็นทางการในการสืบพยานเด็ก

²⁸ Cathy Copley, *supra* note 21, p. 132

ก่อนหน้านี้ พยานที่บันทึกโดยเครื่องวิดิทัศน์ สามารถนำมาใช้นำสืบในศาลได้ แต่ศาลจะให้น้ำหนักต่อการพิสูจน์ความจริงน้อยเนื่องจากภาพและเสียงดังกล่าวอาจได้รับการตัดต่อและแก้ไขได้ แต่การถ่ายภาพและเสียงของพยานเด็กนี้ ได้กระทำโดยเจ้าพนักงานและต่อหน้าบุคคลอื่น ก็น่าจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันการตัดต่อ หรือเปลี่ยนแปลงหรือลบ ในกฎหมายบางประเทศให้ทำเป็น 2 ชุด²⁹ และชุดหนึ่งให้เก็บโดยลงตราไว้ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งในกรณีนี้ควรจะนำมาใช้กับการบันทึกการสอบปากคำเด็กของไทยด้วย เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงบันทึกพยานเด็ก อย่างไรก็ตามก็พิจารณาและลงตรานี้ควรมีลายเซ็นของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องด้วยทั้งหมด และเก็บรักษาไว้เช่นเดียวกับพยานวัตถุ

เทคนิคการถ่ายภาพและเสียง ก็เป็นส่วนสำคัญ มุมกล้องและแสงควรจะต้องจัดให้ดี ในอังกฤษ การถ่ายภาพใช้ระบบสองกล้อง โดยกล้องแรกจะถ่ายภาพเด็กขณะให้การ ส่วนอีกกล้องหนึ่งจะถ่ายให้เห็นสภาพของห้องและผู้ที่อยู่ในห้องนั้น

สำหรับบุคคลที่เด็กร้องขอให้อยู่ด้วยนั้น ควรจะอยู่ใกล้ๆ กับเด็กขณะสอบปากคำ แต่ไม่ควรจะไปแตะต้องตัวเด็กทั้งนี้ เพราะอาจเป็นที่สงสัยจากผู้ที่ยกคำถามว่า ผู้ที่เด็กอยู่ด้วยนั้นแนะนำให้เด็กพูดโดยการใช้เทคนิคการสัมผัสสร้างกาย

เทคนิคของการสอบปากคำและการบันทึกคำพยานเด็กที่ได้นำเสนอในเบื้องต้นนี้ เป็นเพียงแนวทางหนึ่งเพื่อให้ความคุ้มครองพยานเด็กในการสอบปากคำและเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา แต่การให้ความคุ้มครองจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ ถ้าผู้ปฏิบัติตามกฎหมายยังไม่เข้าใจถึงแนวคิดและเหตุผลอันเป็นที่มาของมาตรการพิเศษนี้และนำไปใช้อย่างสอดคล้องจริงจัง ดังนั้น การศึกษาถึงวิธีการในการสอบพยานเด็กควรจะมีอย่างไร

²⁹ Home Office and Department of Health, *supra* note 17, Part Four, pp. 31-36

และควรต้องดำเนินการอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสภาพการดำเนินคดีของไทย และการปรับเปลี่ยนการถามพยาน ถามคำนำและถามตงที่จะนำมาใช้หาความจริง จากพยานเด็ก ตลอดจนการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าพนักงาน ศาล ทนายความ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และบิดามารดาของเด็ก เป็นงานที่ ควรได้รับการสานต่อและเตรียมการอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการ บังคับใช้กฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครอง ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อเด็ก และยังคงรักษาไว้ซึ่งประสิทธิภาพและความศรัทธาของประชาชนต่อการอำนวย ความยุติธรรมทางอาญาโดยรัฐ

นอกจากนี้ การให้ความคุ้มครองป้องกันเด็กมิให้ถูกทารุณ ทรมาณ หรือถูกกดขี่อันเป็นที่มาของการแก้ไขกฎหมายเรื่องการสืบพยานเด็กนี้ คงมิใช่แต่การปรับปรุงกระบวนการสืบพยานเด็กแต่เพียงอย่างเดียว แต่คง ต้องใช้มาตรการป้องกันโดยมุ่งเน้นความร่วมมือของครอบครัว ชุมชน องค์กร าระหว่างประเทศ และองค์กรเอกชนอื่นๆ ในการประสานงานเพื่อป้องกัน และปราบปรามอย่างจริงจังตามที่กฎหมายกำหนดทั้งในระดับประเทศและ ระหว่างประเทศ³⁰ ซึ่งเป็นปัญหาที่ควรได้รับการพิจารณาควบคู่ไปกับการ ปรับปรุงการสืบพยานเด็กตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แก้ไขเพิ่มเติมนี้

³⁰ โปรดดู ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความร่วมมือเหล่านี้ ใน มูลนิธิผู้หญิง, การค้าหญิง : ภาวะที่สังคมไทย จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์ผู้หญิง, 2540 หน้า 286-306

บทสรุป

การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญาในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญานี้ นับได้ว่าเป็นก้าวแรกของการที่รัฐได้ให้หลักประกันแก่เด็กที่จะได้รับการส่งเสริมให้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนโดยอิสระในคดีอาญา และเป็นมาตรการที่พยายามลดความกดดันและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมแก่เด็กในการดำเนินคดีอาญาที่ได้กระทำมาในอดีต อย่างไรก็ตามการที่คณะกรรมการที่จะบรรจุเป้าหมายของกฎหมายดังกล่าวมีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลและสถาบันในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนญาติของพยานเด็กเหล่านี้ ที่จะดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมาย ดังนั้นการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายตามมาตรการพิเศษนี้จะมีประสิทธิภาพเพียงใดจึงอยู่ที่ความพร้อมของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความตั้งใจและจริงใจเป็นสำคัญ

บทที่ 9

เมื่อลูกหลานต้องไปศาลเยาวชนฯ

นางสาวประภาพรณ อุดมจรรยา
ผู้พิพากษาศาลภาณีอากรกลาง

ศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นก่อนจะถูกเปลี่ยนเป็นชื่อนี้เรียกกันทั่วไปว่า “ศาลเด็ก” จนปัจจุบันก็ยังเรียกชื่อเช่นนี้บ้าง ไม่ว่าจะชื่อศาลเด็กหรือศาลเยาวชน หากจำเป็นต้องไปศาลดังกล่าวจะอย่างไร บิดามารดาหรือผู้ปกครองจำต้องรู้บ้าง

ถาม เด็กและเยาวชนต่างกันอย่างไร

ตอบ เด็กต้องอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ ส่วนเยาวชนนั้นอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

ถาม เด็กที่กระทำผิดในคดีอาญาคือต้องมีอายุต่ำกว่า 18 ปีจึงถูกดำเนินคดีที่ศาลเยาวชนฯ และส่วนคดีแพ่งละเด็กอายุเท่าใดจึงไปศาล

ตอบ สำหรับคดีแพ่งที่เด็กจะมาศาลเยาวชนฯ ต้องเป็นคดีครอบครัวจำง่าย ๆ คือ คดีที่ต้องบังคับปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ 5 เป็นส่วนใหญ่และต้องมาฟ้องหรือร้องขอต่อศาลในเรื่องเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว

ถาม ทำไมคดีแพ่งที่เกี่ยวกับเด็กจึงใช้คำเรียกเด็กว่า “ผู้เยาว์”

ตอบ เพราะผู้เยาว์ในคดีแพ่งนั้นคือ เด็กที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ดังนั้นหากมีคดีที่เกี่ยวข้อง โดยเด็กเป็นโจทก์หรือผู้ใช้อำนาจปกครองทำหน้าที่แทน ได้มาฟ้องหรือร้องขอเกี่ยวกับเด็กหรือครอบครัวก็ต้องมาที่ศาลเยาวชน

ถาม ศาลเยาวชน ไม่ได้มีทุกจังหวัดในประเทศไทย หากมีคดีอาญาหรือคดีแพ่งเกี่ยวกับเด็กจะไปศาลไหน

ตอบ ปัจจุบันปี พ.ศ. 2543 มีอยู่ 29 แห่งหรือ 29 จังหวัด หากจังหวัดใดไม่มีก็ขึ้นที่ศาลจังหวัดนั้นๆ แทน

ถาม อายุเด็กนั้นดูเกณฑ์อย่างไรจะถูกฟ้องคดีที่ศาลเยาวชน หากทำผิดทางอาญา

ตอบ ดูเกณฑ์อายุในวันที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น เช่น ไปลักทรัพย์ตอนอายุ 17 ปี แต่ถูกจับได้ตอนอายุเกิน 18 ปีแล้ว เมื่อทำผิดตอนอายุ ยังไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ ก็ต้องถูกนำตัวมาฟ้องคดีที่ศาลเยาวชน

ถาม เพราะความเป็นเด็กและเยาวชน ทราบว่ากฎหมายจะคุ้มครองมาก ตั้งแต่ตอนถูกตำรวจจับใช้หรือไม่

ตอบ ใช่ เช่น ตำรวจต้องสอบปากคำเบื้องต้นให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เด็กอยู่ที่สถานีตำรวจ การสอบปากคำเด็กที่เป็นผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนต้องถามว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาให้ ต้องไม่เอาไปรวมไว้กับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ และถ้าเด็กอายุยังไม่เกิน 14 ปี ห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็ก เว้นแต่ที่เด็กกระทำความผิดในข้อหาอันมีโทษจำคุกเกิน 10 ปี

ถาม เมื่อตำรวจคุมตัวเด็กไว้ได้ไม่นานแล้วจะเอาตัวเด็กไปไว้ที่ไหน

ตอบ ตำรวจต้องรีบส่งตัวเด็กนั้นไปสถานพินิจ สถานพินิจนั้นจะมีผู้อำนวยการสถานพินิจคอยรับผิดชอบ หน่วยงานนี้สังกัดกระทรวงยุติธรรม ประสานงานกับศาลเยาวชนฯ

ถาม สถานพินิจรับเด็กแล้วเอาไปทำอะไร

ตอบ ก็จะนำเด็กมาตรวจร่างกายและจิตใจ มีพนักงานคุมประพฤติสอบปากคำเด็กเพื่อสืบเสาะความเป็นมาของเด็ก ติดต่อบิดามารดา หรือคนใกล้ชิดเด็ก เช่น นายจ้างหากเด็กไม่ได้อยู่กับบิดามารดา หรือญาติหากเด็กมาอาศัยญาติหรือคนอื่น

ถาม ประวัติความเป็นมาของเด็ก ทำไมสถานพินิจต้องรู้

ตอบ ก็เพื่อรายงานเสนอศาลประกอบการพิจารณาพร้อมกับการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิดว่าสมควรจะแก้ไข บำบัดเด็กอย่างไรให้ดีขึ้น

ถาม ถ้าจะไม่ให้เด็กอยู่สถานพินิจ ทำได้หรือไม่ระหว่างรอการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการหรือรอการสอบสวนของตำรวจ

ตอบ ทำได้ โดยยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อขอปล่อยชั่วคราว

ถาม การยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต้องมีหลักประกันอะไรเป็น

ตอบ หลักประกันก็ได้แก่ เงินสด เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน เช่น โฉนด พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน สมุดเงินฝากธนาคาร หรือจะใช้บุคคลที่เป็นข้าราชการแสดงสถานะและอัตราเงินเดือนมาประกัน

ถาม ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจไม่อนุญาตให้ประกันจะทำอย่างไร

ตอบ คนที่ขอประกันหรือเรียกว่า นายประกันก็อาจยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ประกันต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวหากอยู่ที่กรุงเทพฯ ถ้าเป็นคดีในต่างจังหวัดและมีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชน ที่จังหวัดนั้นก็ยื่นศาลเยาวชน ดังกล่าว

ถาม ถ้าเด็กไม่ได้ประกันและยังไม่ได้ฟ้องคดีจะถูกคุมตัวไว้ที่ไหน หากต้องการไปเยี่ยมหรือพบ

ตอบ สำหรับกรุงเทพฯ หากเป็นเด็กผู้ชายก็ต้องไปหาที่บ้านเมตตา ตั้งอยู่ถนนแจ้งวัฒนะ นนทบุรี ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงก็ไปพบที่บ้านปราณี ตั้งอยู่แถวปากคลองตลาด ชื่อเป็นทางการเรียกบ้านเหล่านี้ว่า สถานแรกรับหรือกองแรกรับ

- ถาม** หากเป็นต่างจังหวัดก็คงเป็นสถานแรกรับจังหวัดนั้นๆ ที่สังกัดอยู่
สถานพินิจซึ่งสังกัดกระทรวงยุติธรรมใช่ไหม
- ตอบ** ใช่ นอกจากนี้คดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด กฎหมายบังคับ
ว่าต้องฟ้องให้ทันภายใน 30 วัน นับแต่เด็กถูกจับกุม
- ถาม** หากฟ้องไม่ทัน ตำรวจหรืออัยการจะอย่างไร
- ตอบ** ก็ต้องยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาล ศาลจะให้หรือไม่เป็นดุลยพินิจ ซึ่ง
ศาลจะดูจากความหนักเบาของคดีที่กระทำความผิด เช่น คดีอาญา
นั้นโทษจำคุกเกิน 6 เดือนแต่ไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม
ผิดฟ้องได้ 2 ครั้งๆ ละไม่เกิน 15 วัน ศาลอาจสั่งให้ผิดฟ้องได้แต่ละ
ผิดไม่ให้เต็ม 15 วันก็ได้ เช่น ให้แค่ 7 วัน 10 วัน
- ถาม** และคดีที่โทษหนักกว่านี้ก็ต้องขอผิดฟ้องได้มากครั้งหรือไม่
- ตอบ** ได้อีก 2 ครั้งๆ ละไม่เกิน 15 วันแต่ก็ไม่ใช่ว่าศาลจะให้ครบจำนวนวัน
แต่ละครั้งหรือให้เสมอไปเมื่อขอผิดฟ้อง เพราะต้องมีเหตุผลจำเป็น
มีพยานมาเบิกความประกอบว่าทำไมจึงฟ้องไม่ทัน เป็นการคุ้มครอง
เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด
- ถาม** เวลาศาลรับฟ้องคดีอาญาไว้แล้ว ขณะนั้นพิจารณาคดีบางที่ทำไมมี
ผู้พิพากษาหลายคนเป็นผู้หญิงส่วนใหญ่

- ตอบ** ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเยาวชนกระทำผิดอาญามี 2 ประเภทคือ ผู้พิพากษาโดยอาชีพ และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน หนึ่งใน 2 คนนี้ ต้องเป็นผู้หญิง คดีที่จะมีผู้พิพากษาสมทบร่วมนั่งพิจารณด้วยจะเป็นคดีที่โทษจำคุกเกิน 3 ปี ปรับเกิน 6 หมื่นบาทขึ้นไป
- ถาม** กรณีบิดามารดาเด็กยากจน เด็กไม่ได้กระทำผิดเข้าใจว่าศาลก็มีการช่วยเหลือหาทนายให้จริงหรือไม่
- ตอบ** ถ้าเป็นศาลที่ผู้ใหญ่กระทำผิด เรามีการตั้งทนายความเพื่อช่วยเหลือเรียกกันสั้นๆ ว่า ทนายขอแรง แต่สำหรับศาลเยาวชน เรียกว่า “ที่ปรึกษาทนาย” ค่าป่วยการของที่ปรึกษาทนายศาลจะกำหนดและจ่ายให้เอง บิดามารดาเด็กไม่ต้องรับผิดชอบ
- ถาม** ปัจจุบันเด็กทำผิดคดีประเภทใดมากที่สุด และศาลลงโทษไปตามบทกฎหมายโดยเคร่งครัดหรือไม่
- ตอบ** คดีสูงสุดในขณะนี้จะเป็นคดียาเสพติด และคดีลักทรัพย์ วิธีการพิจารณาพิพากษาคดีเด็กทำผิดแตกต่างจากศาลอาญาที่พิจารณาคดีผู้ใหญ่มากเพราะศาลเยาวชน มุ่งแก้ไขพฤติกรรมเด็ก การบำบัด ฟื้นฟู ยิ่งถ้าเป็นกรณียาเสพติดก็จะส่งไปบำบัดแก้ไข เรื่องการติดยาเสพติดเป็นสำคัญ ไม่ใช่มาพิจารณาเรื่องการต้องถูกควบคุมในสถานพินิจเป็นเวลานานๆ เหมือนการจำคุกทางราชทัณฑ์
- ถาม** เด็กบางคนทำผิดครั้งแรก เรียนหนังสืออยู่ บิดามารดามาขอรับเด็กไปเรียนต่อได้หรือไม่ หรือต้องอยู่สถานพินิจ

ตอบ วิธีการของศาลเยาวชนฯ อาจแบ่งได้เป็น 2 หลักใหญ่ๆ คือ วิธีการที่ยังไม่ตัดอิสระภาพของเด็ก เช่น โทษเล็กน้อยก็จะเรียกมาว่ากล่าวตักเตือน โทษหนักหน่อย หากทำผิดครั้งแรกมีบิดามารดาดูแลอย่างใกล้ชิด ศาลจะปล่อยตัวไป แต่วางข้อกำหนดไม่ให้เด็กกระทำผิดอีก หรือให้มารายงานตัวทุกระยะ 1 ถึง 3 เดือน แสดงผลการศึกษาการตรวจสุขภาพภายในระยะเวลา 1 ถึง 2 ปีก็ได้

ถาม กรณีเด็กไม่มีคนดูแล ทำผิดหลายครั้ง ศาลจะวางแนวพิจารณาอย่างไร

ตอบ อาจต้องใช้วิธีการที่เราเรียกว่าตัดอิสระภาพคือ ส่งเด็กไปฝึกอบรมที่สถานพินิจตามระยะเวลาหนึ่ง หากฟื้นฟูดีขึ้นก็ปล่อยออกมาก่อนกำหนดได้ แต่ถ้าแย่งโดยแก้ไขได้ยาก ศาลก็อาจส่งไปเรือนจำแทนให้ใช้วิธีการแก้ไขแบบผู้ใหญ่

ถาม ยังติดใจคดีแพ่งหรือเรียกว่า คดีครอบครัว ตรงผู้เยาว์ กรณีอายุไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์แต่ถือว่าบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสคืออะไร

ตอบ เช่น อายุ 17 ปีบริบูรณ์หมั้นได้และต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหากมีการสมรสก็ถือว่าบรรลุนิติภาวะ

ถาม กรณีอายุต่ำกว่า 17 ปีบิดามารดายินยอมจะสมรสได้หรือไม่

ตอบ ไม่ได้ กรณีดังกล่าวต้องมาขอศาล หากศาลอนุญาตจึงจะทำการสมรสได้

- ถาม** ผู้เยาว์นั้นมีการฉ้อโกงบ้างที่สามารถทำเองได้แม้ยังเป็นผู้เยาว์อยู่
- ตอบ** มีตามที่กฎหมายบัญญัติเช่น อายุ 15 ปีบริบูรณ์ทำพินัยกรรมเอง ได้หรือฟ้องคดีขอให้รับเด็กนั้นเป็นบุตร หรือการร้องขอให้ถอนผู้ปกครอง
- ถาม** คดีครอบครัวเกี่ยวกับเด็กที่มาสู่ศาลเยาวชนๆ จำนวนมากเป็นคดีประเภทใด
- ตอบ** เป็นคดีที่บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายยื่นคำร้องขอให้ศาลให้ความยินยอม แทนเด็ก กรณีที่บิดาจะรับรองว่าเด็กเป็นบุตรของตน
- ถาม** มีผลดีอย่างไร และทำไมไม่ต้องมารับรองบุตร
- ตอบ** ก็ทำให้เด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาที่ร้องขอ เพราะมีหลายกรณีที่บิดาอาจจดทะเบียนสมรสกับมารดาของเด็กไม่ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะบิดาเด็กมีภรรยาอยู่ก่อนแล้วยังไม่หย่าขาดจากคนเดิม
- ถาม** เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา เด็กจะได้อะไร
- ตอบ** ทำให้เด็กเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดกได้ มีสิทธิเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดู ซึ่งการขอจดทะเบียนรับรองบุตรกรณีนี้ต้องให้มารดาเด็กและเด็กยินยอมรับว่าเป็นบิดาโดยแท้จริง

ถาม วิธีที่จะรู้ว่าเป็นบิดานั้นในแง่กฎหมายต้องดูอะไรบ้าง

ตอบ เช่น กรณีเด็กเกิด บิดาไปแจ้งว่าเป็นบิดาจริงๆ ในสูติบัตร ในทะเบียนบ้าน แสดงออกให้คนทั่วไปทราบว่าเป็นบุตรของตน เช่น พาไปฝากเข้าโรงเรียน ส่งเสียเลี้ยงดูเด็กมาตลอด หากมีการโต้แย้ง วิธีที่ดีที่สุดคือ ตรวจ DNA หรือเรียกว่าตรวจสายพันธุ์ แต่คนทั่วไปก็เข้าใจว่า เจาะเลือดหรือโลหิตไปตรวจ ทั้งนี้ต้องให้คู่กรณียินยอมให้เจาะตรวจด้วย

บทที่ 10

ผู้หญิงทำงานกับปัญหาคดีแรงงาน

นางสาวประภาพรพรรณ อุดมจรรยา

ผู้พิพากษาศาลภาษีอากรกลาง

นางศรีธัญญา ไชยสุด

ปัจจุบันผู้หญิงต้องออกมาทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยภรรยาในครอบครัว ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อมิให้ถูกเอาเปรียบหรือละเมิดสิทธิที่พึงได้ กฎหมายแรงงานนั้นมีฐานมาจากการขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ใช้แรงงานเนื่องจากอำนาจต่อรองของผู้ใช้แรงงานมีน้อยกว่ารัฐจึงต้องตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองเป็นหลักประกัน

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

เรามักจะคิดว่ามีกฎหมายแรงงานอยู่ฉบับเดียว คือพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 จนลืมไปว่าการเป็นนายจ้างหรือลูกจ้างนั้นยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับเช่น กฎหมายเกี่ยวกับการประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน แต่ที่น่าจะรู้มากที่สุดได้แก่กฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานซึ่งเขียนไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในชีวิตประจำวันควบคู่ไปด้วย ดังนั้น เมื่อจะเป็นลูกจ้างหรือได้เป็นนายจ้างก็ต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าว

กฎหมายคุ้มครองแรงงาน

แม้จะมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานแต่พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 นั้นเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้งานไม่ว่าหญิง ชาย หรือเด็ก จะกำหนดเรื่องค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด สวัสดิการ การพักผ่อน ค่าชดเชยหลังการเลิกจ้าง รวมทั้งวิธีการต่างๆ ในการปฏิบัติการตามกฎหมายที่นายจ้างและลูกจ้างพึงรู้ นอกจากจะมีสิทธิทางแพ่งแล้ว หากฝ่าฝืนก็มีบทลงโทษทางอาญากำกับไว้ด้วย

ลูกจ้างทดลองงาน

ตามกฎหมายแรงงานมิได้กำหนดแยกประเภทของลูกจ้างว่าเป็นลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างทดลองงาน เหล่านี้ถือเป็น“ลูกจ้าง” ตามกฎหมายทั้งนั้น ดังนั้นเมื่อนายจ้างรับเข้ามาทำงาน แม้จะทดลองกันก่อน ทั้งลูกจ้างและนายจ้างก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแรงงาน

ระยะเวลาทดลองงานจะนาน 3 เดือน 6 เดือน ก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน แต่ไม่ว่าจะบรรจุเป็นพนักงานเมื่อใดก็ให้เริ่มนับอายุการทำงานตั้งแต่วันเริ่มเข้ามาทำงานเลย ไม่ใช่นับเอาวันบรรจุเป็นวันเริ่มต้น

เมื่อบรรจุเป็นลูกจ้างแล้ว นายจ้างห้ามเรียกเงินประกันจากลูกจ้าง เว้นแต่ว่าลูกจ้างนั้นจะทำงานรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินหรือทรัพย์สิน ยิ่งถ้าลูกจ้างคนนั้นเป็นเด็กด้วยแล้วกฎหมายห้ามเรียกแบบไม่มีข้อยกเว้นด้วย

สัญญาจ้างแรงงาน

การจะผูกพันเป็นนายจ้าง ลูกจ้างนั้นก็คือ ลูกจ้างตกลงจะทำงานให้ และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้ ไม่จำเป็นต้องมีสัญญา

ที่เป็นตัวหนังสือ การตกลงด้วยวาจาก็ผูกพันเป็นการจ้างงานแล้ว มีผลบังคับเป็นสัญญา โดยถือหลักการปฏิบัติต่อกันนั้นเป็นหลักฐานที่ดี

อย่างไรก็ตามเพื่อที่จะประกันความมั่นใจอาจทำข้อตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษรเรียกว่า “สัญญาจ้างแรงงาน” ซึ่งควรมีข้อความหลักๆ เกี่ยวกับใครจ้างใคร ให้ทำงานอะไร ตั้งแต่เมื่อใด มีกำหนดเวลาจ้างใหม่ อัตราค่าจ้างเท่าใด จ่ายกันอย่างไร ที่กฎหมายท่านเขียนไว้ แต่หลายคนไม่ทราบก็คือ สถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป จะต้องมีข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน ปิดประกาศเอาไว้ที่ทำงานอย่างเปิดเผย โดยจะต้องมีรายละเอียดของข้อบังคับในเรื่องต่อไปนี้ คือ

- (1) วันทำงาน เวลาทำงานปกติ และเวลาพัก
- (2) วันหยุดและหลักเกณฑ์การหยุด
- (3) หลักเกณฑ์การทำงานล่วงเวลาและการทำงานในวันหยุด
- (4) วันและสถานที่จ่ายค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด และค่าล่วงเวลาในวันหยุด
- (5) วันลาและหลักเกณฑ์การลา
- (6) วินัยและโทษทางวินัย
- (7) การร้องทุกข์ ซึ่งต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับขอบเขตและความหมายของข้อร้องทุกข์ วิธีการและขั้นตอนการร้องทุกข์ การสอบสวนและพิจารณาข้อร้องทุกข์ กระบวนการยุติข้อร้องทุกข์ ความคุ้มครองผู้ร้องทุกข์และผู้เกี่ยวข้อง
- (8) การเลิกจ้าง ค่าชดเชย และค่าชดเชยพิเศษ

นอกเหนือจากการเป็นกฎเป็นระเบียบของที่ทำงานแล้ว ข้อบังคับยังถือเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงหรือสัญญาจ้างด้วย ทำให้ผู้ที่เป็นลูกจ้างได้รับความคุ้มครองดีขึ้น แม้ปัจจุบันสถานที่ทำงานบางแห่งจะไม่ดำเนินการเคร่งครัดซึ่งไม่ถูกต้อง

ลูกจ้างตามกฎหมาย

ลูกจ้างคือ ผู้ที่ตกลงทำงานให้กับผู้เป็นนายจ้างโดยได้รับค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเรียกชื่อตำแหน่งงานว่าอะไรก็ตาม ในหลายแห่งผู้ที่ทำงานไม่จำเป็นต้องเป็นลูกจ้างอย่างเดี๋ยวนั้น บางครั้งเราอาจเป็นลูกน้องของคนๆ หนึ่งแต่เป็นนายของอีกคนหนึ่งก็ได้ ยิ่งในที่ทำงานขนาดใหญ่ย่อมมีลำดับควบคุมบังคับบัญชาซับซ้อนกัน ข้อควรจำคือ นายจ้างเป็นผู้มีอำนาจบังคับบัญชาลงโทษได้ ส่วนการรับจ้างทำงานแบบเหมาโดยคิดค่าจ้างกันจากความสำเร็จของงาน ไม่ถือเป็นลูกจ้าง แต่เป็นผู้รับจ้างทำของหรือภาษากฎหมายเรียกว่าจ้างทำของ ยกตัวอย่างเช่น เราไปจ้างป่าสุตัดเสื่อทำงานให้เรา 1 ชุด ป่าสุก็จัดแจงวางแบบผ้าแล้วให้เด็กในร้านเย็บ กฎหมายถือว่าป่าสุเป็นผู้รับจ้างมิใช่ลูกจ้างเรา ส่วนเด็กเย็บในร้านเป็นลูกจ้างของป่าสุอีกที เพราะกินเงินเดือนป่าสุ สาวออฟฟิศ สาวธนาคาร เสมียน พนักงาน คนขายของหน้าร้านอยู่ในข่ายของคำว่า “ลูกจ้าง” ตามกฎหมาย ส่วนบรรดาสาวที่เดินกดเครื่องขายเครื่องสำอางอย่างสาวมิสทิน หรือนายประสิทธิ์ที่คิดแต่จะขายประกันนั้นจะเข้าข่ายลูกจ้างไหม ก็ต้องพิจารณาวิธีการคิดค่าจ้างกันและถูกควบคุมบังคับบัญชาจากผู้ว่าจ้างหรือไม่

เรื่องค่าจ้าง ค่าแรงจะจ่ายกันเป็นรายเดือน รายวัน หรือตามผลงานที่ทำได้ก็แล้วแต่จะตกลงกัน แต่เป็นความรับผิดชอบของนายจ้างที่จะต้องให้ค่าจ้างหรือภาษากฎหมายเรียกว่า สิ้นจ้าง หากลูกจ้างทำงานให้ กฎหมายคุ้มครองแรงงานไม่บังคับใช้กับลูกจ้างในราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ และก็อาจจะยกเว้นเพิ่มเติมได้อีกโดยกำหนดลงในกฎกระทรวง ส่วนลูกจ้างในงานเกษตรกรรม งานประมงทะเล งานบรรทุก หรือขนถ่ายสินค้าเดินเรือ งานที่รับไปทำที่บ้าน งานขนส่งนั้น แม้จะมีได้อยู่ในข้อยกเว้นของลูกจ้างในกฎหมายฉบับนี้ แต่ก็อาจจะกำหนดการคุ้มครองแตกต่างจากกฎหมายฉบับนี้ได้โดยตรงเป็นกฎกระทรวงในภายหลัง

ลูกจ้างหญิง

ต้องยอมรับว่า แรงงานหญิงเป็นที่ต้องการของตลาดมาก เพราะปกครองบังคับบัญชาง่าย ค่าแรงงานหรือค่าจ้างไม่สูง ทำงานประณีต มีความขยันและอดทน ผู้หญิงจะทำงานมากในอุตสาหกรรมประเภททอผ้า อิเล็กทรอนิกส์ และงานด้านการบริการท่องเที่ยว ซึ่งประเภทงานดังกล่าวทำให้รัฐมีรายได้จากอุตสาหกรรมจำนวนมาก

ลูกจ้างที่เป็นเด็ก

เด็กที่เติบโตในแต่ละแห่งจะมีขีดความสามารถในการพัฒนาไม่เท่ากัน เด็กบางคนในแถบชนบทอาจทำอะไรทำสวนได้เก่งกว่าเด็กในเมือง ทั้งๆ ที่อายุเท่ากัน

บางรายพ่อแม่ต้องให้เด็กช่วยร่วมรับภาระในครอบครัว เด็กจึงต้องเริ่มทำงานในวัยเยาว์ ซึ่งกฎหมายท่านกำหนดเอาไว้เหมือนๆ กันเลยว่าห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เมื่ออายุ 15 ปีขึ้นไปแล้ว คือเริ่มมีบัตรประจำตัวประชาชน จึงจะเป็นลูกจ้างเขาได้ ทั้งนี้ เพราะความเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย ความแข็งแรง และภาวะที่สามารถรับผิดชอบอยู่ในขั้นที่เด็กจะไม่ถูกเอาเปรียบได้ง่ายนัก

นายจ้างที่ชอบจ้างเด็ก อย่าคิดว่าจะเอาเปรียบเด็ก กฎหมายกำหนดไว้ว่า นายจ้างจะต้องแจ้งพนักงานตรวจแรงงานให้ทราบถึงการจ้างภายใน 15 วัน นับแต่วันเด็กเข้ามาเป็นลูกจ้าง เวลาจะเลิกจ้างหรือเด็กเกิดลาออกก็ต้องแจ้งให้พนักงานตรวจแรงงานทราบภายใน 7 วันนับแต่วันที่เด็กออกจากงาน หากฝ่าฝืนมีโทษปรับทางอาญาไม่เกิน 2 หมื่นบาท

เวลาทำงานก็เป็นเรื่องเข้มงวดต้องจัดให้เด็กได้พักทุก 4 ชั่วโมง พักกันทีหนึ่งไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง และยังห้ามทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด ด้วย แต่เราก็คงเคยเห็นดาราเด็กหลายคนออกมาถ่ายเทปอัดละครเรื่องนี้กฎหมายยอมให้ทำได้ แต่จะต้องจัดให้เด็กได้พักผ่อนตามสมควร

แม้ว่าเด็กอายุเกิน 15 ปีแล้ว นายจ้างยังจะต้องดูด้วยว่าเด็กอายุถึง 18 ปีหรือยัง กฎหมายห้ามเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานหลัง 4 หุ้ม ห้ามเริ่มงานก่อน 6 โมงเช้า ไม่เช่นนั้นจะต้องขออนุญาตจากรัฐก่อน ทั้งยังจำกัดประเภทของงานและสถานที่ทำงานไว้อีกยืดยาว เป็นต้นว่า เด็กอายุไม่ถึง 18 ปี จะต้องไม่ให้ทำงานตามโรงงานที่เกี่ยวกับสารเคมี งานเป่าหลอมโลหะ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ แต่ก็ยังอุดสำหรับยกเว้นงานในสถานบริการน้ำมัน เพราะหาผู้ใหญ่ทำงานได้ยาก แต่กฎหมายท่านจะออกกฎกระทรวงออกมากำกับรายละเอียดขอยกเว้นนี้อีกทีหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นเพราะสุขภาพของเด็กต้องนำมาพิจารณา

เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กเหล่านี้จะได้รับควบคุมครองอย่างแท้จริง นอกจากประเภทงานแล้ว สถานที่ทำงานก็มีส่วนสำคัญ ดังนั้นพวกร้านขายอาหาร ขายเหล้า ที่มีคนทำหน้าที่ให้บริการลูกค้าหรือสถานอาบอบนวด ก็ห้ามจ้างเด็กทำงาน แบบนี้ก็อาจแปลกใจที่เราเห็นเด็กคอยให้บริการลูกค้าจัดที่จอดรถ เฝ้ารอไว้ในบริเวณสถานที่ดังกล่าว ซึ่งในลักษณะแบบนี้ก็มักจะมีข้ออ้างว่า เป็นการจ้างเฝ้ารถรอบๆ บริเวณต้องห้ามไม่ใช่ที่ในสถานที่ต้องห้าม ซึ่งในความเป็นจริงก็ยังคงเป็นสถานที่ ต้องห้ามอยู่นั่นเอง

การจ่ายค่าจ้างเด็กก็ยังคงเข้มงวด เพราะมีหลายรายที่พ่อแม่ของเด็กมาเบิกเงินเดือนหรือค่าจ้างเด็กล่วงหน้า ซึ่งตามกฎหมายแล้ว การให้เงินเหล่านั้นแก่คนอื่นที่ไม่ใช่เด็ก แม้ว่าจะจะเป็นพ่อแม่ย่อมไม่ถูกต้อง เพราะเด็กเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน นายจ้างที่เกรงว่าให้เงินเด็กแล้วเด็กจะใช้จ่ายไม่เป็น เลยจ่ายให้พ่อแม่ในฐานะผู้ปกครอง จึงมีปัญหาค่าจ้างเงินให้กับเด็กอีก จะเอายอดที่จ่ายให้พ่อแม่ไปแล้วมาหักกับเงินเดือนหรือค่าจ้างของเด็กไม่ได้ด้วย

ข้อจำกัดของแรงงานหญิง

แม้จะเถียงว่าผู้หญิงเราจะทำงานได้ทัดเทียมผู้ชายหรือเหนือกว่านั้น เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล แต่โดยรวมแล้วเราต้องยอมรับในสภาพของความ เป็นผู้หญิง อย่างน้อยในด้านร่างกาย ดังนั้น งานบางอย่างก็เลยถูกจำกัดไม่ให้ ผู้หญิงทำ เช่น งานเหมืองแร่ งานก่อสร้างที่ต้องทำใต้ดิน งานที่ต้องทำบน ผนังร้านสูง 10 เมตรจากพื้นดิน งานขนส่งวัตถุไวไฟ

ก็จะมีข้อสังเกตกันอีกแล้ว อย่างการสร้างทางรถไฟใต้ดินในเมือง หลวงของเรา ผู้หญิงคงอยู่บนดินในขณะที่ผู้ชายก็มุดไปใต้ดิน พอจะอยู่สูงกว่า พื้นดินหน่อยก็จะต้องดูระยะอีกว่าจะเกิน 10 เมตรไม่ได้ หรืองานเซ็ค กระจกตามอาคาร สำนักงาน ซึ่งงานเซ็คกระจกนั้นก็เป็งานทำความสะอาด ที่ผู้หญิงทำเป็นส่วนใหญ่ แต่พอต้องมาห้อยโหนแล้วกลายเป็นต้องจ้างเฉพาะ ผู้ชาย และแม้แต่ในอาคารเอง ก็มีคนสงสัยว่าจะตีความกฎหมายกันอย่างไรดี เพราะหากไปทำงานบนอาคารสูง 20 ชั้น ซึ่งแน่นอนว่าต้องสูงกว่า “พื้นดิน” เกิน 10 เมตรแน่นอน จะกลายเป็นการทำงานสูงลิบเกินกว่าที่กฎหมายจะยอม ให้ได้หรือไม่ คงต้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลพิจารณาต่อไป แต่การทำงานในอาคารสูง แบบในตึกตึกนั้นคงไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย

ปัจจุบันการขับรถยนต์ส่งน้ำมันหรือรถบรรทุกน้ำมันก็มีผู้หญิงทำมาก ซึ่งการคุ้มครองแรงงานตามกฎหมายต้องยึดหยุ่นไปตามกฎกระทรวงที่จะตรา ใช้นั่งดับเพื่อไม่ให้เป็นการกีดกันหรือลดโอกาสในการทำงานหากประเภทของ งานนั้นมีความปลอดภัยพอ

ผู้หญิงกับ “น้ำหนัก” หากเป็นเรื่องของน้ำหนักแล้ว ห้ามให้ผู้หญิง ห้อยทำงานยก แบก หาม หาบ ทูน ลากหรือเข็นของหนักเกิน 15 กิโลกรัม แต่หากปกติไม่ให้เกิน 30 กิโลกรัม

ผู้หญิงกับ “เวลา” ก็มีความสำคัญต่อการจ้างงาน เพราะผู้หญิงที่ ทำงานในช่วงเวลาระหว่าง สองยามจนถึงหกโมงเช้าจะทำงานได้ก็ต่อเมื่อ

งานนั้นไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัย แต่เชื่อว่า จะห้ามเด็ดขาด เพราะกฎหมายเปิดโอกาสให้นายจ้างยื่นขอต่อพนักงานตรวจแรงงาน เพื่อดำเนินการให้อธิบดีกรมหรือผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องพิจารณาว่าจะเปลี่ยนแปลงเวลาทำงานหรือลดจำนวนชั่วโมงทำงานได้มากน้อยแค่ไหน ความเป็นจริงในทางปฏิบัตินั้นก็มียางหลายอย่างที่ลูกจ้างเป็นหญิงและทำในเวลากลางวัน ซึ่งอาจมองว่าเป็นงานที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ส่วนที่ว่า “ปลอดภัย” ต่อหญิงหรือไม่นั้น งานที่ทำตอนกลางวันย่อมเสี่ยงต่อความปลอดภัยแน่นอน อย่างน้อยก็เวลากลับบ้าน จึงจำเป็นจะต้องพิจารณาเป็น กรณีๆ ไปเหมือนกัน

เช็กสีในที่ทำงาน

เรื่องแบบนี้ไม่ใช่จะเกิดแต่ในที่ทำงานอย่างเดียว มันมีทั่วไปหมดไม่ว่าจะเป็นในบ้านเรือน ตามโรงแรม หรือแม้แต่บนรถเมล์ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนที่ทำงานด้วยกันจะมียาก รวมทั้งการที่เป็นนายจ้างซึ่งมีอำนาจให้ความดี ความชอบ จึงใช้อำนาจเกินขอบเขต แต่การมีเรื่องทางเพศในที่ทำงานนั้น หากเป็นความยินยอมพร้อมใจกันก็ไม่เป็นปัญหา แต่มีหลายรายที่มีปัญหาแบบว่าพอใจฝ่ายเดียว

ยิ่งถ้าเป็นเรื่องของนายจ้างลวนลามทางเพศกับลูกจ้างด้วยแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นใหญ่ เพราะลูกน้องย่อมต้องกลัวนาย มีคนกล่าวถึงเลขาสาวกับนายจ้างก็เยอะ กฎหมายแรงงานจึงเข้ามากำกวดกำหนดห้ามเอาไว้ชัดเจนห้ามมิให้มีการจับจูบลูกค้ำกันพร่ำเพรื่อ ซึ่งการลวนลามนี้ไม่จำเป็นเลยที่จะต้องเข้าชั้นข่มขืนหรืออนาจารเพียงใช้คำพูดในลักษณะล่วงเกินทางเพศก็ถือว่าผิด และกำหนดบังคับในลักษณะที่ว่าต้องเป็นการกระทำของนายจ้าง หัวหน้างาน ผู้บังคับบัญชา กระทำต่อลูกน้องหญิง ดังนั้นผู้ชายที่อาจถูกลวนลามได้ก็เป็นเรื่องช่วยไม่ได้ ถือเสียว่าได้กำไรช่วงนั้นไปแล้วกัน

แต่ผู้หญิงเรานี้สี่เดือนตรอน ดังนั้นถ้ามีเรื่องแบบนี้เกิดขึ้นก็สามารถจะเล่นงานได้ตามกฎหมายแรงงาน เพราะมีโทษปรับทางอาญาถึง 20,000 บาททีเดียว ลูกจ้างเองก็สามารถจะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งอีกทางได้ด้วย เพื่อประกันสวัสดิภาพแก่ผู้หญิง

ผู้หญิงท้อง

สภาพร่างกายของผู้หญิงที่ต้องทำหน้าที่เจริญพันธุ์ ต้องคลอดบุตรเป็นเรื่องทางธรรมชาติแต่กฎหมายก็ต้องคุ้มครองผู้หญิงในช่วงภาวะดังกล่าว เพราะกฎหมายแรงงานท่านคำนึงถึงคนท้องคนใส่ขนาดที่ไม่ยอมให้หญิงมีครรภ์ทำงานในระหว่างเวลาสองทุ่มจนถึงหกโมงเช้า และ仍将ทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุดไม่ได้ งานที่สั้นๆ คลอนๆ อันจะกระทบกระเทือนท้องกระทบคนครรภ์ก็ทำไม่ได้ เช่น งานเครื่องจักร งานขับเคลื่อนยานพาหนะ งานยกแบกหามเกิน 15 กิโลกรัม งานในเรือ

ในทางปฏิบัติค่อนข้างจะยากตรงที่นายจ้างจะรู้ว่าลูกจ้างหญิงคนนี้ท้องหรือเปล่า ต่อให้คนที่ทำให้เธอท้องบางทีกว่าจะรู้ยังต้องอีกกระยะหนึ่งเลย ข้าตัวคนท้องเองกว่าจะโอ้อ้อทำให้รู้ตัวว่าผิดปกติ บางทีก็ป่าเข้าไปสองเดือนแล้ว ดังนั้น ก็เลยเกิดการวิตกกังวลทั่วถ้วนว่าจะมีความผิดตามกฎหมายแรงงาน แต่คงต้องผ่อนคลายเป็นไปตามกฎกระทรวงที่จะกำหนดต่อไป

งานบางอย่างผู้หญิงก็อ่อนว่าฉันน่าจะทำได้ ทำไม่ถึงมาห้ามกัน เช่นงานขับเคลื่อนยานพาหนะ เพราะผู้หญิงบางคนขับรถมาทำงาน บางคนขับรถไปคลอดเองก็มี หากไม่ขับเองก็ต้องนั่งรถเมล์ไปทำงาน แต่ถ้านั่งไปกับยานพาหนะที่เขาทำงานกลับทำไม่ได้ เช่น เป็นบัสโฮสเทลที่คอยต้อนรับผู้โดยสารบนรถทัวร์หรืองานที่ทำในเรือ ในเมื่อไม่ได้ไปมุดท้องเรือที่ไหนโยจึงห้ามซ้ำร้ายยังจำกัดเวลายังกับวัยแตกสาว การทำงานหลังสองทุ่มนั้นธรรมดาหากเป็นงานเข้าเวร เช่น เป็นพยาบาล หรืองานแคชเชียร์ตามร้านอาหารต่างๆ

ก็ต้องเข้าใจเองแล้วว่า กฎหมายก็คือกฎหมาย เป็นข้อกำหนดให้ต้องปฏิบัติตาม และเหตุผลที่ต้องกำหนดเช่นนั้นก็เพื่อสวัสดิภาพของผู้หญิงเราเอง เพราะสุxonามัยของ “คน” ย่อมสำคัญกว่ารายได้ แม้จะเป็นเรื่องส่วนตัวเป็นเรื่องครอบครัวสุขสันต์ที่อยากมีลูก ก็ต้องคำนึงด้วยว่าหากมีการแท้งลูกกันขึ้นมาแล้ว จะหาว่ากฎหมายไม่เตือนไม่ปรามเอาไว้ ดังนั้น หากรักจะท้องก็ต้องเพลางาน

อย่าคิดว่าท้องแล้วจะถูกจำกัดห้ามไปหมด กฎหมายยังห้ามนายจ้างไม่ให้เลิกจ้างผู้หญิงท้องด้วย แถมถ้าเมื่อเราทำงานไม่ไหวในตำแหน่งหน้าที่ที่เราทำอยู่โดยมีใบรับรองของแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งมาแสดง เราก็สามารถจะขอให้นายจ้างเปลี่ยนหน้าที่ให้ได้ด้วยเป็นการชั่วคราวตลอดเวลาที่ท้องตลอดจนถึงหลังคลอดได้

เป็นที่รู้กันส่วนใหญ่ว่าเมื่อท้องกฎหมายยอมให้ลาคลอดได้โดยได้รับเงินเดือน โดยลาได้ไม่เกิน 90 วัน ตามกฎหมายแรงงานนั้นเขาให้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างได้ไม่น้อยกว่า 45 วัน แล้วแต่นายจ้างจะให้มากให้น้อย แต่จะต่ำกว่า 45 วันไม่ได้ และยังไปเบิกเอาจากประกันสังคมได้อีกครั้งหนึ่ง 45 วันด้วย รวมเบ็ดเสร็จเท่ากับว่าเราได้รับเงินครบจำนวนเวลาที่เราลา 90 วัน แถมด้วยค่าคลอดจากประกันสังคมอีก

การลา

นอกจากการลาคคลอดแล้ว ผู้หญิงเราก็ลาได้แบบที่คนงานอื่นเขาลากัน ได้แก่ การลาไปฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการทำงานของตัวเอง การลาจิจ ลาป่วย และอีกเรื่องที่คิดว่าเป็นเรื่องของผู้ชาย แต่ผู้หญิงก็อาจมีประสบการณ์ตรงนี้เหมือนกัน นั่นก็คือการ “ลาเพื่อทำหมัน หรือลาเนื่องจากการทำหมัน” หากอยากนึกจะปิดโรงงานผลิตลูกขึ้นมาก็สามารถจะขอลากับนายจ้างได้ ซึ่งจะต้องใช้เวลานานมากน้อยแค่ไหนก็แล้วแต่แพทย์จะเห็นสมควร

การลานั้นเป็นเรื่องที่นายจ้างไม่ชอบ และบางครั้งลูกจ้างเองก็ไม่ชอบ เพราะอาจถูกพิจารณาในเรื่องความสามารถที่จะทำงานให้นายจ้าง หรือไม่อย่างน้อยก็เรื่องของค่าจ้างในระหว่างลาก็อาจถูกงดได้หากกฎหมายไม่ได้กำหนดบังคับว่านายจ้างต้องจ่ายการลาป่วย แม้กฎหมายจะให้ลาได้ตามที่ป่วยจริงก็ตามแต่กฎหมายกำหนดให้จ่ายค่าจ้างกรณีลาป่วยปีหนึ่งไม่เกิน 30 วันทำงานเท่านั้น การลาจึงเพื่อทำธุระหากข้อบังคับของที่ทำงานไม่ได้ ให้จ่ายค่าจ้างก็เป็นอันไม่ได้รับ

สรุปแล้ว วันลาของลูกจ้างมีอยู่ 5 เรื่องหลัก ๆ คือ

1. ลาป่วยได้เท่าที่ป่วยจริง และถ้าป่วยตั้งแต่ 3 วันทำงานขึ้นไป นายจ้างอาจให้ลูกจ้างแสดงใบรับรองแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งหรือของสถานพยาบาลของทางราชการ หากแสดงไม่ได้ก็ต้องชี้แจงให้นายจ้างทราบ เพราะการขาดงานติดต่อกัน 3 วันทำงานโดยไม่มีเหตุอันสมควรอาจถูกเลิกจ้างได้
2. ลาเพื่อทำหมั้นตามระยะเวลาอยู่ที่แพทย์กำหนดและออกไปรับรอง
3. ลาเพื่อกิจธุระอันจำเป็นได้ตามข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน
4. ลาเพื่อรับราชการทหารในการเรียกพลเพื่อตรวจสอบ เพื่อฝึกวิชาทหารหรือทดลองความพร้อม คงใช้ได้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น
5. ลาเพื่อฝึกอบรมหรือพัฒนาความรู้ความสามารถตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งต้องดูรายละเอียดในกฎกระทรวงที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจะกำหนดต่อไป

วันหยุด

กฎหมายกำหนดวันหยุดวันลาเอาไว้เป็นประเภทๆ ไปเลยว่า จะต้องมียุทธประจำสัปดาห์ให้ลูกจ้าง กำหนดวันหยุดพักผ่อนประจำปีให้กับลูกจ้าง ที่ทำงานครบ 1 ปี ให้หยุดได้ปีหนึ่ง 6 วันทำงาน

นอกจากนี้ นายจ้างยังต้องแจ้งล่วงหน้ากำหนดวันหยุดตามประเพณีด้วย ซึ่งก็จะต้องกำหนดเอาเองได้เหมือนกันว่าจะให้อาวันไหนเป็นวันหยุด ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการจัดตารางเวลาการทำงานแต่ปีหนึ่งต้องไม่น้อยกว่า 13 วัน ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะถือเอาวันหยุดตามราชการที่กำหนดเอาไว้แล้วว่า วันไหนวิสาขบูชา วันไหนเข้าพรรษา แต่ที่สำคัญคือวันแรงงานแห่งชาติ กฎหมายกำหนดเอาไว้เลยว่าจะต้องให้ลูกจ้างหยุด เพราะถือเป็นวันของเขา ให้นับรวมอยู่ใน 13 วัน นั้นด้วย

มีหลายคนสงสัยที่เรียกวันหยุดตามประเพณีว่า แบบไหน อย่างไร หากไม่ได้นับถือศาสนาพุทธแต่เป็นอิสลาม จะขอหยุดได้หรือไม่ หรือบางรายก็อยากจะหยุดวันเซ็งเม้ง จะให้เรียกว่าเป็นวันหยุดตามประเพณีหรือเป็นวันหยุดพักผ่อนประจำปี หรือจะใช้เป็นวันลาที่ดี

แบบนี้ก็ต้องไปเปิดดูข้อบังคับว่าด้วยการทำงานของที่ทำงานและประกาศของนายจ้างว่า ได้ประกาศกำหนดวันหยุดตามประเพณีเอาไว้อย่างไร ซึ่งกฎหมายให้มีอย่างน้อย 13 วัน (รวมวันแรงงานด้วย) นอกนั้นคุณก็ต้องเลือกเอาว่าจะลาที่ดีหรือลาพักผ่อนประจำปี เพราะอย่างหลังนี้ลาแล้วได้ค่าจ้าง ส่วนลาที่ดีอาจไม่ได้

สรุปแล้ว วันหยุดของลูกจ้างมีกำหนดไว้ 3 ประการหลัก ๆ คือ

1) วันหยุดประจำสัปดาห์ นอกจากในวันทำงานลูกจ้างจะต้องมีเวลาพักระหว่างการทำงานไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงแล้ว การทำงานไม่เกินหกวัน นายจ้างก็ต้องให้ลูกจ้างมีวันหยุดประจำสัปดาห์ๆ หนึ่งไม่น้อยกว่า 1 วัน กรณีทำงานในโรงแรม งานขนส่ง งานในป่าที่ทุรกันดาร นายจ้างลูกจ้างอาจตกลงกันล่วงหน้าสะสมวันหยุดประจำสัปดาห์และเลื่อนไปหยุดเมื่อใดก็ได้แต่ต้องอยู่ในระยะ 4 สัปดาห์ติดต่อกัน

2) วันหยุดตามประเพณี นายจ้างประกาศให้ลูกจ้างทราบล่วงหน้า ปีหนึ่งไม่น้อยกว่า 13 วันโดยรวมวันแรงงานแห่งชาติด้วย หากวันหยุดตามประเพณีวันใดตรงกับวันหยุดประจำสัปดาห์ของลูกจ้างให้ลูกจ้างได้หยุดชดเชยวันหยุดตามประเพณีในวันทำงานถัดไป หากนายจ้างไม่อาจให้ลูกจ้างหยุดได้ก็ต้องหยุดวันอื่นชดเชยหรือจ่ายค่าทำงานในวันหยุดแทน

3) วันหยุดพักผ่อนประจำปี หากลูกจ้างทำงานครบ 1 ปีก็มีสิทธิหยุดพักผ่อนประจำปีได้ไม่น้อยกว่า 6 วันทำงาน โดยนายจ้างจะกำหนดวันหยุดให้ล่วงหน้า หรือนายจ้างกับลูกจ้างตกลงกำหนดกันก็ได้ และในปีต่อมานายจ้างจะกำหนดวันหยุดให้มากกว่า 6 วันทำงานก็ได้ นอกจากนี้นายจ้างและลูกจ้างจะตกลงกันล่วงหน้าให้สะสมและเลื่อนวันหยุดที่ไม่ได้หยุดในปีนั้นไปรวมในปีต่อๆ ไปก็ได้ กรณีลูกจ้างทำงานไม่ครบปีก็ให้นายจ้างพิจารณา กำหนดวันหยุดให้ลูกจ้างโดยคำนวณตามส่วนก็ได้

ออกจากงาน

งานเลี้ยงขอมมีวันเลิกรา เวลาจะออกจากงานถ้าลูกจ้างลาออกเพราะน้อยใจนาย หรือด้วยเหตุผลส่วนตัวตามที่นิยมใช้ก็เป็นเรื่องของลูกจ้าง แต่ถ้านายจ้างให้ลูกจ้างออกสละก็ถือเป็นเรื่องตามกฎหมายแล้ว หากลูกจ้างไม่ได้กระทำผิดอะไรนายจ้างก็ต้องจ่ายค่าชดเชย เพราะนายจ้างเป็นผู้มีอำนาจต่อรองด้านการจ้างงานสูงกว่า กฎหมายจึงต้องคุ้มครองลูกจ้างโดยกำหนดไว้ คือ

ถ้าทำมาครบ 120 วันแต่ไม่ถึง 1 ปี ต้องจ่ายไม่น้อยกว่าค่าจ้างอัตราสุดท้าย 30 วัน

ถ้าทำมาครบ 1 ปี แต่ไม่ถึง 3 ปี จ่ายไม่น้อยกว่า 90 วันสุดท้าย

ถ้าทำมาครบ 3 ปี แต่ไม่ถึง 6 ปี จ่ายไม่น้อยกว่า 180 วันสุดท้าย

ถ้าทำมาครบ 6 ปี แต่ไม่ถึง 10 ปี จ่ายไม่น้อยกว่า 240 วันสุดท้าย

ถ้าทำมาครบ 10 ปีขึ้นไปเรียกว่าเก่าแล้ว จ่ายไม่น้อยกว่า 300 วันสุดท้าย

ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยหลังเลิกจ้าง

การเลิกจ้างถ้าเข้ากรณีลูกจ้างจงใจทำให้นายจ้างได้รับความเสียหาย จุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดอาญาโดยเจตนาแก่นายจ้าง ประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรงให้นายจ้างเสียหาย ฝ่าฝืนข้อบังคับที่มีการตักเตือนแล้ว หรือกรณีไม่ต้องเตือนหากเป็นการกระทำอย่างร้ายแรงหรือทำงาน 3 วันติดต่อกันโดยไม่แจ้งเหตุ หรือรับโทษจำคุก กรณีเหล่านี้นายจ้างก็ไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยและเลิกจ้างได้ แม้ว่าไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยนายจ้างก็ต้องแจ้งให้ลูกจ้างทราบก่อนให้ออกจากงานด้วยว่าให้ออกเพราะเขาบกพร่องอะไร กฎหมาย กำหนดชัดเจนเพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ลูกจ้างและนายจ้างเวลามีคดีมาสู่ศาล

นอกจากค่าชดเชยธรรมดาแล้ว ยังมีการกำหนดค่าชดเชยในกรณีพิเศษด้วยว่า ถ้านายจ้างต้องย้ายสถานประกอบการไปทำให้ลูกจ้างต้องถูกกระทบต่อการดำรงชีวิตแล้ว ลูกจ้างอาจไม่ยอมทำงานต่อและลาออกไป แบบนี้นายจ้างจะต้องจ่ายค่าชดเชยพิเศษให้ลูกจ้างแถมไปด้วย หรือว่าถ้านายจ้างปรับปรุงหน่วยงานโดยลดคนงานเอาเครื่องจักรเข้ามาแทนคนก็จะต้องเลิกจ้างแบบต้องจ่ายค่าชดเชยพิเศษให้อีกด้วย

เรียกว่า เมื่อจะจ้างงานนายจ้างจะต้องคิดให้รอบคอบ เวลาจะเลิกจ้างยังต้องคิดให้ถี่ใหญ่ไม่งั้นอาจไม่คุ้มที่จะรับลูกจ้างเข้ามาโดยไม่วางแผนงานให้ดี

กฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับใหม่ยังบัญญัติสิ่งที่น่าสนใจกับภาวะการณปัจจุบันอีก คือกรณีที่นายจ้างมีความจำเป็นต้องหยุดกิจการทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นการชั่วคราว โดยเหตุหนึ่งเหตุใดที่มีสาเหตุสุดวิสัย นายจ้าง ต้องจ่ายเงินให้แก่ลูกจ้างไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของค่าจ้างในวันทำงานที่ลูกจ้างได้รับก่อนนายจ้างหยุดกิจการตลอดระยะเวลาที่นายจ้างไม่ได้ให้ลูกจ้างทำงาน และนายจ้างต้องแจ้งให้ลูกจ้างและพนักงานตรวจแรงงานทราบล่วงหน้าก่อนวันหยุดกิจการ ส่วนการพักงานในกรณี

ลูกจ้างกระทำผิดและถูกสอบสวน นายจ้างต้องมีคำสั่งพักงานเป็นหนังสือ ระบุความผิดและกำหนดระยะเวลาพักงานได้ไม่เกิน 7 วัน โดยนายจ้าง ต้องแจ้งให้ลูกจ้างทราบก่อนการพักงาน ซึ่งการพักงานนี้นายจ้างยังต้อง จ่ายค่าจ้างแต่จ่ายในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของค่าจ้างในวันทำงานที่ ลูกจ้างได้รับก่อนถูกสั่งพักงาน เช่น ถ้าจ่ายครึ่งหนึ่งระหว่างพักงาน พอ สอบสวนไม่มีความผิดก็ต้องจ่ายส่วนที่เหลือให้ครบพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี

เมื่อได้ทราบถึงสิทธิต่างๆ ไป ที่ลูกจ้างควรรู้แล้ว ยังมีกรณีที่นายจ้าง จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 อีก นายจ้างที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายประกันสังคมจะต้องมีลูกจ้าง 10 คน ขึ้นไป โดยจะต้องแสดงรายชื่อลูกจ้างที่ขอประกันตน อัตราค่าจ้าง หรือรายละเอียดอื่นตามที่ ราชการกำหนด ทั้งนี้ กฎหมายประกันสังคมกำหนดให้รัฐบาล นายจ้าง ออกเงินสมทบเข้ากองทุนฝ่ายละเท่าๆ กัน เงินกองทุนนี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ ลูกจ้าง โดยเงินกองทุนนี้ปัจจุบันมีเฉพาะเงินสมทบเพื่อจ่ายประโยชน์ทดแทน กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยทุพพลภาพ ตาย และคลอดบุตร โดยให้จ่าย ในอัตราร้อยละ 15 ของค่าจ้างของลูกจ้างเท่านั้น ส่วนอีก 2 กลุ่ม ได้แก่ เงิน สมทบเพื่อประโยชน์ทดแทนกรณีสงเคราะห์บุตรและชราภาพ เงินสมทบเพื่อ จ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานยังไม่มีการจัดเก็บ เพราะสภาวะเศรษฐกิจ ไม่อำนวย หน้าที่ของนายจ้างคือ ส่งเงินสมทบของลูกจ้าง และส่วนของ นายจ้าง ให้สำนักงานประกันสังคมภายใน วันที่ 15 ของเดือนถัดไป กรณีมี การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างหรือลูกจ้างออกจากงาน นายจ้างก็ต้อง แจ้งสำนักงานประกันสังคมทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ทราบการ เปลี่ยนแปลงกรณีที่นายจ้างไม่หักเงินสมทบส่ง หรือส่งไม่ครบ หรือส่งเกิน กำหนด นายจ้างก็ต้องเสียเงินเพิ่มอัตราร้อยละ 2 ต่อเดือน เมื่อส่งเงินสมทบ เข้ากองทุนที่สำนักงานประกันสังคมแล้วยังต้องส่งครบกำหนดเวลาตาม

กฎหมายจึงจะให้สิทธิของลูกจ้างได้ เช่น กรณีลูกจ้างประสบอันตราย หรือเจ็บป่วย หรือตายเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้าง ลูกจ้างก็มีสิทธิได้เงินทดแทนอาทิเช่น ค่าทดแทนเพื่อการบาดเจ็บ หรือตาย โดยจ่ายเป็นเงินค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานและค่าทำศพกรณีตาย หากลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย หรือตายอันมิใช่เนื่องจากการทำงาน ก็จะได้ค่ารักษาพยาบาล เงินทดแทนการขาดรายได้ประมาณ 1/2 ของค่าจ้างตลอดเวลาที่เจ็บป่วย และค่าทำศพ นอกจากนี้ในเรื่องการทำงานหลัก จำง่าย ๆ คือ หากทำล่วงเวลาก็ได้หนึ่งเท่าครึ่งหรือ 1.5 ของค่าจ้างปกติ ถ้าทำงานในวันหยุด ก็ได้ 2 เท่า ถ้าทำล่วงเวลาในวันหยุดอีกก็ได้ 3 เท่าของค่าจ้างปกติซึ่งลูกจ้างส่วนใหญ่จะทราบดี คือ สิทธิของตนที่จะได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น

สรุป

เรื่องของการทำงานนั้นมันจุกจิกไปหมด บางอย่างอาจมีกฎหมายออกมาคุ้มครองกันหรือปราบเอาไว้แล้ว บางอย่างไม่มีเขียนไว้เลย ทำให้เกิดความมึนงงว่าจะให้ทำอะไรจึงไม่ผิด ต้องขอให้พวกเขาร่างตั้งสติยึดในเจตนารมณ์ของการเป็นนายจ้างและลูกจ้างเอาไว้ให้ดีว่าเป็นเรื่องของ “ผลประโยชน์ร่วมกัน” เพียงแต่อาจเป็นได้ที่ผลประโยชน์นั้นให้กันมากน้อยต่างกันระหว่างคนสองฐานะนี้ แต่ก็อยู่ร่วมกันได้หากทั้งสองมีความเข้าใจว่ากฎหมายแรงงานมีไว้กำหนดกรอบหรือแนวปฏิบัติเหมือนกับการกำหนดกติกาเพื่อความผาสุกร่วมกันในสังคม

เมื่อทราบข้อกฎหมายต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องแรงงานแล้ว หากเกิดปัญหา เป็นคดีขึ้นมาจะอย่างไร จะต้องไปฟ้องที่ศาลไหน วิธีการเป็นอย่างไร จำต้องเสียค่าใช้จ่ายมากน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่ลูกจ้างจะนำคดีไปสู่ศาล จึงต้องมาทำความรู้จักศาลแรงงานกันก่อน

ศาลแรงงานกลาง

ศาลแรงงานนั้นเกิดจากเหตุการณ์ในอดีตที่เราเรียกกันว่า 14 ตุลาคม วันมหาวิปโยค หรือวันที่ 14 ตุลาคม 2516 มีการเปลี่ยนแปลงจากการประท้วงของนักศึกษาและกรรมกร ทำให้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2517 มาตรา 212 ว่าศาลปกครองและศาลในสาขาแรงงาน สาขาภาษี หรือสาขาสังคม จะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ พอถึงปี 2518 จึงมีการตรากฎหมายแรงงานสัมพันธ์ออกมาใช้บังคับ โดยระบุถึงอำนาจพิจารณาคดีของศาลแรงงานไว้ แต่มาจัดตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2522 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 12 พฤษภาคม 2522 ขณะนี้มีแห่งเดียวที่กรุงเทพมหานคร เรียกว่า ศาลแรงงานกลาง แต่มีหน่วยงานที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสงขลา จังหวัดภูเก็ต เพื่อรับพิจารณาในภาคเหนือ ภาคใต้ หรือหากจำนวนคดีมีที่ ต่างจังหวัด มากๆ ผู้พิพากษาจากส่วนกลางก็จะไปนั่งพิจารณาคดีที่จังหวัดนั้นๆ

เขตอำนาจศาลที่จะพิจารณา สำหรับคดีที่เกิดในกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และสมทบจากฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างอย่างละ 1 คน ร่วมพิจารณากับผู้พิพากษาประจำศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานกลางยังคงพิจารณาเฉพาะคดีแพ่งที่เกี่ยวกับเรื่องแรงงานเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาคดี เช่น ฟ้องที่ศาลแขวง หรือศาลจังหวัด ค่าใช้จ่ายคดีแรงงานเน้นหลักสะดวก รวดเร็ว ประหยัด ดังนั้นการฟ้องคดีไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใดๆ ทั้งสิ้น บางที่ไม่มีทนายความผู้ที่เดือดร้อนก็ไปศาลแจ้งขอพบนิติกรประจำศาลให้ช่วยเหลือในการร่างคำฟ้อง หรือเขียนคำฟ้องจากปัญหาของคนที่เกิดขึ้น หลังจากมาเจรจาตกลงกันก่อนว่ามีทางประนีประนอมกันอย่างไร ศาลจะนัดคดีพิจารณาค่อนข้างเร็วเพราะรู้ว่าลูกจ้างบางครั้งลังงานมาศาลบ่อยๆ ไม่ได้ เมื่อศาลพิพากษาคดีแล้วฝ่ายใดไม่พอใจคำพิพากษาก็อุทธรณ์คดีไปยังศาลฎีกาได้แต่อุทธรณ์ได้เฉพาะข้อกฎหมาย

ข้อเท็จจริงนั้นถูกต้องห้ามอุทธรณ์ เว้นแต่จะได้รับการรับรองจากผู้พิพากษาว่าเป็นปัญหาสำคัญควรอุทธรณ์

ทั้งหมดที่กล่าวมาคร่าวๆ ก็พอให้ผู้หญิงทำงานทราบสิทธิต่างๆ เป็นพื้นฐานของการคุ้มครองการทำงานตามกฎหมายแรงงานบ้าง อย่างไรก็ตามหากมีปัญหาจริงๆ และต้องการคำปรึกษาหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ คือ

1. สำนักงานแรงงานในจังหวัดต่างๆ
2. กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
3. ศาลแรงงานกลาง และที่แผนกสาขาแรงงานที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสงขลา จังหวัดภูเก็ต แต่ละศาลของจังหวัดดังกล่าว
4. งานช่วยเหลือทางกฎหมาย สำนักงานอัยการจังหวัดประจำทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักรไทย
5. องค์กรเอกชนต่างๆ โดยเฉพาะมูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มูลนิธิผู้หญิง
6. สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์
7. สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี
8. สภานายความ

บทที่ 11

การสมรสกับคนต่างด้าว

รศ. วิมลศิริ ชำนาญเวช

คณะบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

บทนำ

เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2543 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ เชิญผู้เขียนร่วมรายการ บ่ายนี้มีคำตอบ ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ในหัวข้อเรื่อง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จะมีบทบาทในการช่วยเหลือสตรีที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างไรบ้าง ปัญหาที่ผู้ชมรายการถามเข้ามามีหลากหลาย ปัญหาหนึ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะนำมาเผยแพร่ให้ท่านผู้อ่านได้ทราบด้วยคือ เรื่องสิทธิในการถือครองที่ดินของคนไทยที่สมรสกับคนต่างด้าว ในบทความนี้จะพยายามตอบคำถาม 3 ข้อ คือ

1. มีกฎหมายห้ามคนไทยสมรสกับคนต่างด้าวหรือไม่?
2. ผู้ที่สมรสกับคนต่างด้าวจะต้องสูญเสียสิทธิอะไรบ้าง?
3. จะหาทางเยียวยาความสูญเสียนั้นได้อย่างไร?

1. กฎหมายห้ามคนไทยสมรสกับคนต่างด้าว

เมื่อ พ.ศ. 2206 ในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้ทรงตรา

กฎหมายห้ามหญิงขายสมรสกับคนต่างด้าวไว้ในพระไอยการอาญาหลวง ศก. 1976¹ ว่า

...แลไพร่ฟ้าข้าขอบขัณฑสีมาทุกวันนี้ประกอบด้วย
 ราว ไทโซ โมะหะ โลกะ มิได้กลัวแก่บาป เหน่นานา
 ประเทศ ฝรังอังกริต กระปิดัน วิลันดา คุลา ฉะวา
 มลายู แซกกาย แกว ประกอบด้วยทรัพย์สมบัติเป็น
 อันมากแลไทย มอญทุกวันนี้ ยกลูกสาว หลานสาวให้
 เปนเมียมฤทธิจิ ถือผิดเป็นชอบ แล้วละฝ่ายสัมมา
 ทิษฐิเสีย และบุตรอันเกิดมานั้นก็ถือเพศไปตามพ่อ
 ก็จักพากันไปสู่อบายกวมเสีย แลมันจเอากิจการบ้าน
 เมืองไปแจ้งแก่นานาประเทศพึง...

เหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายนี้ก็เพื่อจะรักษาความมั่นคงของชาติ เกรงว่าผู้ที่
 สมรสกับคนต่างด้าวจะเอาความลับในราชการไปแจ้งให้ต่างประเทศทราบ ผู้ที่ฝ่าฝืน
 จะมีโทษรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตโดยกำหนดบทลงโทษไว้ว่า

ราษฎรข้าแผ่นดินชายหญิงไทยอน บมียำ บมิกัว
 พระราชอาญา พระราชกำหนดกฎหมาย เหนพิัสดุเข้า
 ของเงินทองมฤทธิจิ อันมาค้าขายแต่นานาประเทศ
 นอกต่างแดน แลยกลูกสาวยกหลานสาวให้เป็น
 เมียฝรังอังฤษ วิลันดา ฉวา มลายูอันต่างศาสนา
 ทำนว่าผู้้นั้นเป็นเสี้ยนหนามในแผ่นดิน แลมันเอาใจ

¹ ลำพวรรณ น่วมบุญลือ สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทย ในสมัยกรุง
 รัตนโกสินทร์ วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2519 หน้า 60.

ไปเพื่อแผ่แก่ประจามิตฆ่าศึกศัตรูหมู่ร้ายท่านให้ลง
โทษ 6 สถานๆ หนึ่งคือ ให้พินคอ ธิบเรื่อน ๑ ให้
จำใส่ตรูไว้กว่าจะตาย ๑ ให้บริบราชบาทแล้วเอาตัวลง
หญ้าข้าง ๑ ให้ไหมจัตุรคุณ ๑ ให้ไหมตรีคุณ ๑ ให้
ไหมทวิคุณ ๑ อย่าให้ดูเป็นเยี่ยงกัน²

ต่อมาเมื่อประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศมากขึ้น มีการลงนามในสนธิสัญญาให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (extraterritorial rights) แก่ชาวต่างประเทศที่มาพำนักในประเทศไทย เริ่มด้วยสนธิสัญญากับเซอร์ จอนบาวริง (Sir John Bowring) จากอังกฤษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2398³ ได้มีประเทศอื่นๆ ทำสัญญาทำนองเดียวกับของอังกฤษ คือ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เดนมาร์ก โปรตุเกส ฮอลันดา เยอรมัน สวีเดน นอร์เวย์ เบลเยียม อิตาลี รัสเซีย และญี่ปุ่น ทำให้นโยบายกีดกันการสมรสกับคนต่างด้าวผ่อนคลายเป็น ประกอบกับน้ำพระทัย เคารพในสิทธิมนุษยชนของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว⁴ ดังจะ เห็นได้จากการตราพระราชบัญญัติลักกา จ.ศ. 1227 (พ.ศ. 2408) ยกเลิก ประเพณีคลุมถุงชนในคดีที่อำแดงเหมือนทูลเกล้าถวายฎีกาว่าได้รับความ เดือดร้อนจากการที่ถูกบิดามารดา บังคับจับให้แต่งงานกับนายภู ทั้งๆ ที่มี คนรักอยู่แล้วชื่อนายริด ทรงมีพระราชปรารภในกฎหมายฉบับนี้ว่า

² พระไอยการอาญาหลวง กฎหมายตรา ๓ ดวง เล่ม 2 หน้า 381-382

³ การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเถลิงราชสมบัตินครบ 100 ปีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2511 หน้า 39.

⁴ วิมลศิริ ชำนาญเวช “สตรีกับสิทธิมนุษยชน” รายงานการประชุมสมัชชาสตรีแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ปีสตรีไทย 2535 สำนักงาน กสส. จัดพิมพ์ 2535 หน้า 91.

.....หญิงนั้นก็อายุมากถึง 20 ปีเสศแล้ว ควรจะเลือก
หาผู้ตามชอบใจตัวได้...

หลักการที่ทรงวางไว้ในเรื่องให้เสรีภาพในการเลือกคู่ครอง และการ
สมรสต้องกระทำด้วยความสมัครใจนี้ สอดคล้องกับปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ
มนุษยชนข้อ 16 ซึ่งมีหลัก 2 ประการ ว่า

“(1) ชายและหญิงที่มีอายุเต็มบริบูรณ์แล้วมีสิทธิที่
จะทำการสมรสก่อตั้งครอบครัว โดยปราศจากข้อ
จำกัดใดใดอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือ
ศาสนา คู่สมรมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมรส
ในระหว่างการสมรสและในการขาดจากการสมรส
(2) การสมรสจะกระทำได้ก็แต่ด้วยความยินยอมโดย
อิสระอย่างแท้จริงของผู้ที่จะเป็นคู่สมรส...”

องค์การสหประชาชาติได้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยความยินยอมในการสมรส
อายุขั้นต่ำในการสมรสและการจดทะเบียนสมรสขึ้น เปิดให้ประเทศสมาชิก
ลงนามเมื่อ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2505 (1962) ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประกาศหลักการนี้เกือบ 100 ปี

ปัจจุบันนี้กฎหมายครอบครัวไทยมิได้มีบทบัญญัติห้ามคนไทยสมรส
กับคนต่างด้าว โดยมีบทบัญญัติรับรองให้ทำการสมรสได้ ประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1459 บัญญัติว่า

“การสมรสในต่างประเทศระหว่างคนที่มีสัญชาติ
ไทยด้วยกันหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสัญชาติไทย จะทำ
ตามแบบที่กำหนดไว้ตามกฎหมายไทยหรือกฎหมาย
แห่งประเทศนั้นก็ใช้ได้

ในกรณีที่คู่สมรสประสงค์จะจดทะเบียนตาม
กฎหมายไทย ให้พนักงานทูตหรือกงสุลไทยเป็นผู้รับ
จดทะเบียน”

หลักการเรื่องชายหญิงมีสิทธิที่จะทำการสมรสโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่อง
เชื้อชาติ ศาสนา นี้ ศาลฎีกาไทยได้สนับสนุน รับรอง ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่
3057/2526

ข้อเท็จจริงในคดีมีว่า นายสมบุรณ์คนสัญชาติไทยกับนางสาว
ไต้ถิ หญิงญวนอพยพเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁵ ได้แต่งงาน
ตามประเพณี อยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2524
ต่อมาได้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสเมื่อ 1 มิถุนายน 2525 นาย
อำเภอเมืองอุบลราชธานีไม่ยอมจดทะเบียนให้ เพราะเจ้าสาวไม่มีใบ
สำคัญประจำตัวคนต่างด้าว มีแต่บัตรประจำตัวคนญวนอพยพ

นายอำเภออ้างว่า การสมรสของบุคคลทั้งสองขัดกับคำสั่งของ
กระทรวงมหาดไทย ซึ่งให้นายทะเบียนสมรสเข้มงวดในการขอจดทะเบียน
สมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของ
ประเทศ (คำสั่งที่ 649/2496 และที่ 20695/2501)

เจ้าบ่าวจึงยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้นายทะเบียนจดทะเบียน
สมรสให้ เพราะต้องการให้บุตรได้สัญชาติไทย ถ้ามิได้จดทะเบียนสมรสแล้ว
บุตรจะมีใบบุตรชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีสิทธิถือสัญชาติไทยตามบิดา ต้องถือ
สัญชาติตามมารดา แม้จะเกิดในแผ่นดินไทยก็ตาม ทั้งนี้เป็นไปตาม

⁵ เป็นคนญวนอพยพรุ่นสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อโฮจิมินห์กู้เอกราช ฝรั่งเศสปราบปราม
คนญวนส่วนหนึ่งอพยพเข้ามาพักพิงในประเทศไทย รัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือ
โดยให้อยู่ในจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสาน มิได้ควบคุมตัวให้อยู่ในค่ายผู้ลี้ภัย ดังเช่น
ผู้อพยพรุ่นหลัง เมื่อสหรัฐแพ้สงครามเวียดนามเมื่อ พ.ศ. 2518

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515⁶

ศาลฎีกาพิพากษาว่า ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ให้นายทะเบียนเข้มงวดเรื่องการจดทะเบียนสมรส เพื่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศนั้นต้องเป็นกรณีที่ชายหญิงมิได้มีเจตนาที่จะเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย คดีนี้ศาลเชื่อว่าผู้ร้องและนางสาวโด่ถิ มีเจตนาที่จะสมรสเพื่อเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย เพื่อให้บุตรได้มีสัญชาติไทย จึงมีคำสั่งให้นายทะเบียนจดทะเบียนสมรสให้

2. ผู้ที่สมรสกับคนต่างด้าวจะต้องสูญเสียสิทธิอะไรบ้าง

ตามกฎหมายที่ยกรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 มาตรา 11 บัญญัติว่า

“เจ้านายผู้เป็นเชื้อพระบรมราชวงศ์ ถ้าแม้ว่าเป็นผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกล่าวไว้ข้างล่างนี้ไซ้รันท่านไว้ให้ยกเว้นเสียจากลำดับสืบราชสันตติวงศ์”

ฯลฯ

4) มีพระชายาเป็นนางต่างด้าว กล่าวคือ นางที่มีสัญชาติเดิมเป็นชาวประเทศอื่น นอกจากชาวไทย โดยแท้

ฯลฯ

หมายความว่าถ้าพระบรมราชวงศ์ พระองค์ใดสมรสกับหญิงต่างด้าว

6 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และได้นำหลักการนี้มาบัญญัติไว้ในมาตรา 7 ทวิ (3) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอน 13 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2535 หน้า 4.

จะเสียสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ไม่มีโอกาสได้เป็นพระมหากษัตริย์ของประเทศไทย

สำหรับชายไทย สามัญชน การสมรสกับหญิงต่างด้าวมีโอกาสให้คู่สมรสได้สัญชาติไทย⁷ แต่ถ้าหญิงไทยสมรสกับชายต่างด้าว สามีมองหญิงนั้นไม่สามารถอ้างทะเบียนสมรสขอถือสัญชาติไทยตามภริยา เพราะกฎหมายไม่เปิดโอกาสให้ ส่วนหญิงจะต้องเปลี่ยนคำนำหน้านามเป็นนาง และต้องใช้นามสกุลต่างชาติตามสามี จะทำให้การจัดการธุรกิจที่ดินติดขัด เพราะเจ้าพนักงานจะปฏิเสธไม่ยอมจดทะเบียนการทำนิติกรรมให้ เพราะประมวลกฎหมายที่ดินจำกัดสิทธิในการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินของคนต่างด้าว แม้หญิงนั้นจะมีได้สละสัญชาติไทยก็ตาม เจ้าหน้าที่ก็จะสันนิษฐานว่าผู้ที่มีคู่สมรสเป็นคนต่างด้าวหรือคนสัญชาติไทยที่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว จะทำการหลีกเลี่ยงกฎหมายแอบอ้างซื้อที่ดินให้คนต่างด้าว ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 มาตรา 74 บัญญัติว่า

“ในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 71 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสอบสวนคู่กรณี และเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้ตามความจำเป็น แล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการไปตามควรแก่กรณี

ถ้ามีกรณีเป็นที่ควรเชื่อได้ว่า การขอจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมนั้นจะเป็นการหลีกเลี่ยงกฎหมาย หรือเป็นที่ควรเชื่อได้ว่าบุคคลใดจะซื้อที่ดินเพื่อประโยชน์แก่คนต่างด้าวให้ขอคำสั่งต่อรัฐมนตรี คำสั่งรัฐมนตรีเป็นที่สุด”

⁷ มาตรา 9 พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508

แม้กฎหมายจะกำหนดให้เจ้าหน้าที่ทำการสอบสวนก่อนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่มิได้สอบสวนว่าคนไทยที่มีคู่สมรสเป็นต่างด้าว หรือคนไทยที่มีบิดาเป็นคนต่างด้าวนั้น ชื่อที่ดินเพื่อประโยชน์ของใคร แต่จะปฏิเสธไม่ยอมทำนิติกรรมให้โดยใช้ดุลยพินิจปฏิเสธไปถึงหญิงไทยที่สมรสกับคนไทย แต่สามีเป็นบุตรของคนต่างด้าวด้วย ดังนั้นหญิงไทยที่สมรสกับคนต่างด้าวจึงไม่จดทะเบียนสมรสเพื่อรักษาสิทธิในการจัดการธุรกิจที่ดิน แต่ก็จะได้รับความเสียหายเดือดร้อน เพราะไม่มีฐานะเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายและบุตรเป็นบุตรนอกสมรส

ขณะที่ผู้เขียนเป็นนายกสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายได้รับคำร้องเรียนจากหญิงที่มีคู่สมรสเป็นคนต่างด้าวหลายรายที่ได้รับความเดือดร้อน มีรายหนึ่งสามีเป็นชาวอังกฤษ ทำงานเป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง แต่งงานกันมาหลายปี มีบุตร 2 คน เมื่อได้หยุดพักร้อนจะพาบุตรไปกราบคุณปู่ คุณย่า กระทรวงการต่างประเทศปฏิเสธไม่ยอมออกหนังสือเดินทางให้บุตร เพราะแม่ยังใช้คำนำหน้านามว่า นางสาว กรมการปกครองขอความร่วมมือให้กระทรวงการต่างประเทศออกเอกสารการเดินทางให้บุตร ถึงแม้แม่จะมีอำนาจปกครองบุตรข้างเดียว พ่อไม่มีอำนาจปกครองเนื่องจากไม่มีทะเบียนสมรสก็ตาม เป็นอันว่าคุณปู่ คุณย่า ไม่ได้เห็นหน้าหลาน แม่หลานจะอายุ 7-8 ขวบ แล้วก็ตาม

3. จะหาทางเยียวยาความเดือดร้อนสูญเสียอย่างไร

สำหรับคนไทยที่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว เมื่อเดือดร้อนเพราะเจ้าพนักงานปฏิเสธไม่ยอมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมในการซื้อที่ดินให้จึงต้องหันไปหาศาล ซึ่งเป็นที่พึ่งแหล่งสุดท้ายของประชาชน ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 881/2495 ซึ่งนางสาวสุรางค์ สุวรรณพัฒนา ฟ้องนายวัฒนา มุสิกะโปดก นายอำเภอสันป่าตอง ซึ่งปฏิเสธไม่ยอมจดทะเบียนการซื้อที่ดินไม่มีหนังสือสำคัญและเรือนซึ่งตั้งอยู่บนที่ดินนั้นว่า

“...คนไทยทุกคนย่อมมีสิทธิเสมอภาคกันในอันที่จะถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินใดๆ เว้นแต่จะมีกฎหมายห้ามหรือวางเงื่อนไขอย่างใดไว้ ศาลนี้ไม่เห็นเลยว่าจะมีบทกฎหมายในที่ใดที่ว่าคนไทยจะถือกรรมสิทธิ์ที่ดินจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนก่อนหรือว่าจะมีกฎหมายให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนให้หนดวงเหนี่ยวขัดขวางการรับจดทะเบียนไว้ได้ตามอำเภอใจ ระเบียบที่จำเลยอ้าง แม้จะมีอยู่ก็มีใช้กฎหมาย และไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจให้ออกระเบียบเช่นนั้นได้...”

ศาลพิพากษาว่า การกระทำของนายอำเภอเป็นการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นการกระทำละเมิด จะอ้างระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งหากจะมีจริงก็มีใช้กฎหมาย และไม่มีกฎหมายอันใดให้อำนาจให้ออกระเบียบเช่นนั้นได้ จะใช้บังคับแก่ประชาชนจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่เขา นั้นไม่ได้

สำหรับคนต่างด้าว ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว แม้จะมีบิดาเป็นคนต่างด้าวก็มีสิทธิซื้อที่ดินได้เช่นเดียวกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1428/2498 ระหว่างนายน้อย หรือ โมกุล อาเม็ด โจทก์ นายมานิต ยันตติลลิก เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ จำเลย)

คำพิพากษาของศาลฎีกาทั้งสองคดีนี้ผูกพันเฉพาะคู่กรณีที่มีฟ้องร้องเข้ามาเท่านั้น เพราะเป็นคำพิพากษาของศาลยุติธรรมตามธรรมดา มิใช่คำพิพากษาของศาลปกครองที่ยกเลิกคำสั่ง หรือระเบียบปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ออกมาโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจได้

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2542 เห็นชอบ

ตามข้อเสนอของกระทรวงมหาดไทยตามหนังสือที่ มท 0710/ว 792 ลงวันที่ 28 มีนาคม 2542 กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้คนไทยที่สมรสกับคนต่างด้าวว่า ถ้าผู้ซื้อชื่อ หรือขอรับโอนที่ดิน นำคู่สมรสที่เป็นคนต่างด้าวมายืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรว่าเงินที่ซื้อที่ดินทั้งหมดเป็นสินส่วนตัวของผู้ซื้อฝ่ายเดียวมิใช่สินสมรส ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้

กรณีที่ขอรับการให้ที่ดินระหว่างสมรส หรือระหว่างอยู่ด้วยกันฉันสามีภริยา ก็ให้ผู้จะรับการให้ซึ่งเป็นคนไทยยืนยันว่าให้ในฐานะที่เป็นสินส่วนตัวฝ่ายเดียว คู่สมรสที่เป็นคนต่างด้าวไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของร่วมด้วย ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียนให้

กรณีที่ผู้มีสัญชาติไทย เคยมีคู่สมรสเป็นคนต่างด้าวแต่หย่าขาดจากกันแล้ว หรือบุตร ผู้เยาว์ของคนต่างด้าว ถ้าสอบสวนแล้วไม่ปรากฏพฤติการณ์หลีกเลียงกฎหมายที่จะถือกรรมสิทธิ์ที่ดินแทนคนต่างด้าว ก็ให้เจ้าหน้าที่จดทะเบียนให้

การที่คณะรัฐมนตรีมีมติเช่นนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 30 ที่บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

และมาตรา 48 ที่บัญญัติว่า

“สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ การสืบทอดกยอมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคล ในการสืบทอดกยอมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

สำหรับผู้เดือดร้อนที่ยังคงใช้คำนำหน้านามว่า นางสาว ทำหนังสือเดินทางให้บุตรไม่ได้ ถ้าจะทำ กรมการปกครองบังคับว่าต้องเปลี่ยนคำนำหน้านามเป็นนางก่อนนั้น บัดนี้เป็นที่น่ายินดีว่า ความเดือดร้อนในเรื่องนี้ได้ รับการเยียวยา โดยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีมติเมื่อเดือนสิงหาคม 2538 ตอบคำถามของกระทรวงมหาดไทย ตามหนังสือที่ มท 0301.2/5647 ลงวันที่ 4 เมษายน 2538 ว่า

“คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 4) ได้พิจารณาปัญหาข้อหารื้อดั่งกล่าวประกอบกับรับฟังคำชี้แจงของผู้แทน กระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง) และผู้แทนกรุงเทพมหานครแล้วเห็นว่า ข้อ 1 แห่งพระราชกฤษฎีกาให้ใช้คำนำนามสตรี พ.ศ. 2460 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ “นางสาว” หรือ “นาง” เป็นคำนำนามอันสรุปได้ว่า หญิงซึ่งยังไม่มีสามีให้ใช้คำว่า “นางสาว” เป็นคำนำนามเดิมและนามสกุลของตน และถ้าหญิงมีสามีแล้วแต่สามีเป็นผู้ยังไม่มียศบรรดาศักดิ์ ให้ใช้คำว่า “นาง” เป็น

คำนำนาม กรณีจึงต้องพิจารณาว่าหญิงซึ่งจะต้องใช้คำนำหน้านามว่า “นาง” นั้น มีสามีโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 จะมีแต่เฉพาะเมื่อจดทะเบียนแล้วเท่านั้น กรณีหญิงมีบุตรโดยมิได้จดทะเบียนสมรสตาม มาตรา 1457 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงต้องถือว่าหญิงนั้นมีได้ ทำการสมรสและไม่มีสามีโดยชอบด้วยกฎหมาย หญิงดังกล่าวจึงไม่ต้อง เปลี่ยนคำนำนามเป็น “นาง” ดังนั้น หญิงซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรสและ ใช้คำนำหน้านาม “นางสาว” อยู่ แต่มีบุตรผู้เยาว์อยู่ภายใต้อำนาจปกครองจึง สามารถยื่นคำขอแก้ไขข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรของบุตรผู้เยาว์ได้โดย นายทะเบียนไม่มีอำนาจดำเนินการให้หญิงนั้นยื่นคำขอแก้ไขคำนำนาม ของคนเป็น “นาง” ก่อน

ท่านผู้อ่านที่รักคะ ถึงแม้เราจะเชื่อกันว่ารักไม่มีพรหมแดน รักไม่มี
 ศาสนา เราจะรักและแต่งงานกับคนชาติใดก็ได้ แต่บ้านเมืองมีกฎหมายซึ่งทุกคน
 ต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น ถ้าไม่ยอมยกพบความเดือดร้อนยุ่งยาก ถ้ามีโอกาสเลือก
 ได้ก็ควรเลือกคนไทยด้วยกันเป็นคู่ครองจะดีกว่า

:

/

.

.

.

.

.

.

.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ทำเนียบรัฐบาล ดุสิต

กรุงเทพมหานคร 10300

โทร. 2822690, 2825296 โทรสาร 2813690